A

BUDAPESTI VI. KERÜLETI

MAGY. KIR. ÁLLAMI FŐGIMNÁZIUM

TIZENHATODIK

ÉVI ÉRTESITŐJE

AZ 1913—1914-IK ISKOLAI ÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI:

Dr. FINÁLY GÁBOR,

ID. IGAZGATÓ.

BUDAPEST, 1914.

FRITZ ÁRMIN KÖNYVNYOMDÁJA, NAP-UTCA 13.

A

BUDAPESTI VI. KERÜLETI

MAGY. KIR. ÁLLAMI FŐGIMNÁZIUM

TIZENHATODIK

ÉVI ÉRTESITŐJE

AZ 1913—1914-IK ISKOLAI ÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI:

Dr. FINÁLY GÁBOR,

ID. IGAZGATÓ.

BUDAPEST, 1914.

FRITZ ÁRMIN KÖNYVNYOMDÁJA, NAP-UTCA 13.

A főgimnázium rövid története.

1898. Az intézet alapítási éve. Ez évben a *Wagner Alajos* igazgatása alatt álló V. ker. m. kir. áll. főgimnázium fiókintézete volt három első osztállyal. Az intézet helyisége a VI., Lovag-utca 18. és 19. számú bérházai.

1899. Az intézet önállóvá lesz. Első igazgatója *Dr. Szele Róbert*, aki 1907 február 12-ig vezette az intézetet.

1901. A Segítő-Egyesület alapítása. Alapítója és első elnöke *Gaal Mózes*.

1904. A Gyulai Pál Önképzőkör alapítása. Első vezetője *Dr. Viszota Gyula*.

1905. Az intézet teljes főgimnáziummá lesz.

1906. Május—júniusban volt az első érettségi vizsgálat. Elnöke volt *Dr. Erődi Béla*, tank. kir. főigazgató.

1907. Február 12-től augusztus 23-ig *Dr. Reibner Márton* r. tanár vezette az intézetet mint helyettes igazgató.

1907. Augusztus hó 23-án *Barna Mihály* veszi át az intézet vezetését. Nyugalomba vonult 1913 augusztus 13-án.

1909. Április 14-én kezdte meg munkáját az intézet a Munkácsy-utcai saját épületében.

1911. Megalakul a Cercle Français. Első vezetője *Endrei Ákos*.

1913. Augusztus 13-án *Dr. Finály Gábor* veszi át az intézet vezetését.

FŐVÁROSI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR BUDAPEST

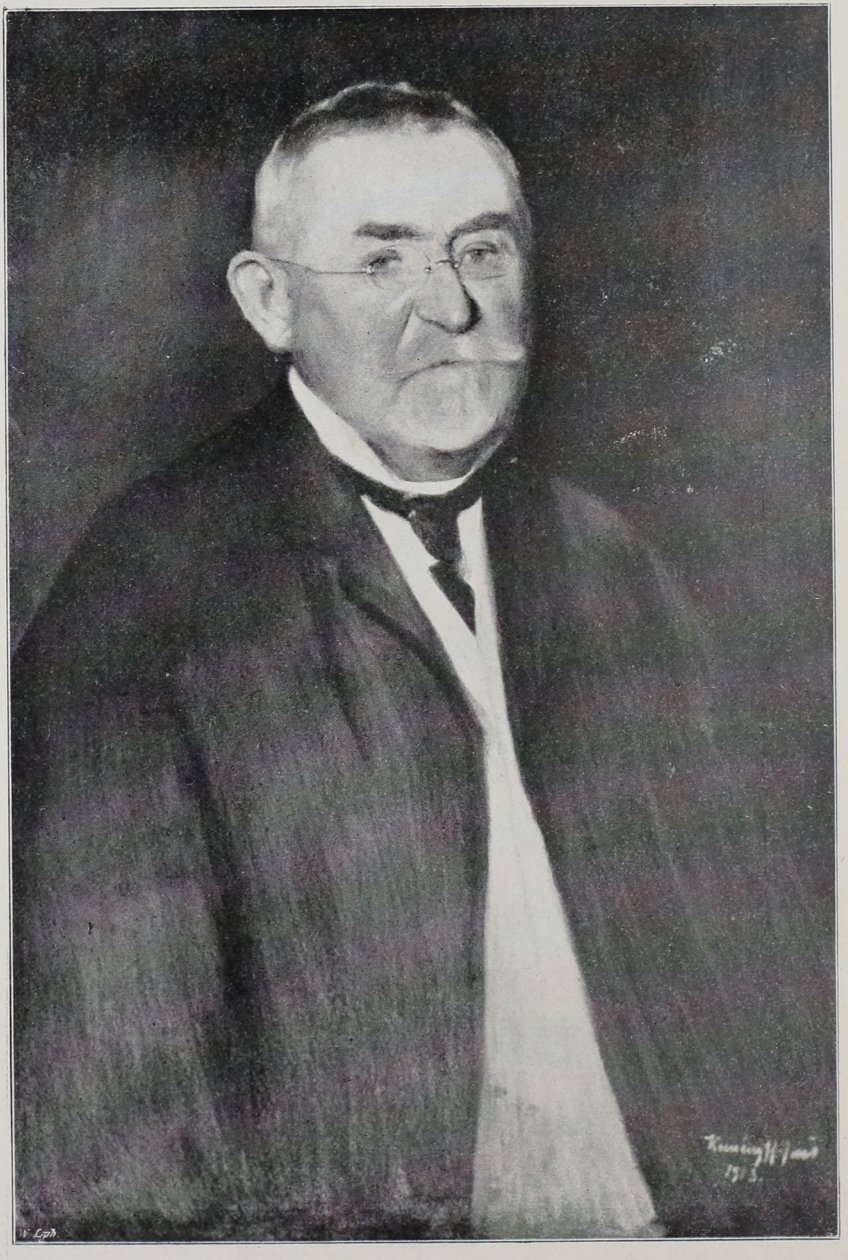

Hannah Richter,
Hagerstown

I.

Barna Mihály.

1907—1913.

Közel negyven esztendős buzgó és áldásos munka után nyugalomba vonult fiatal intézetünk második igazgatója, Barna Mihály, aki az 1907 és 1913 közé eső hat éven át vezette intézetünket. Elhagyta az iskolát, amelynek egész lelkével élt, elhagyta az ifjúságot, amelyet a maga példájával tanított bölcsen élni. Szórjunk hát virágot a távozó útjára, övezzük babérral négy évtizedes munkában megőszült fejét. Manibus date lilia plenis; mert bár abból a hosszú harmincnyolc évből, amelyet Barna Mihály munkás életéből a magyar középiskola ügyének szentelt, csak hat évet töltött a mi intézetünknél, mi mégis úgy érezzük, hogy a mi kedves kötelességünk egész munkájáért a hálát leróni. Hiszen velünk, a mi intézetünk javára dolgozott utoljára és az utolsó hat év odaadó munkásságából még akkor is, ha nem ismernők, teljes joggal következtethetnénk a megelőző évtizedek sikeres és eredményes munkásságára.

Az 1907. évet megelőző harminckét évnek a felét Ungvárt töltötte, mint a kir. kath. főgimnázium tanára, másik felét pedig Jászberényben, mint az állami főgimnázium igazgatója. Mindkét városban szép és tisztelt emléket hagyott maga után. Nem egyszer hallottuk meglett férfiak, egykori tanítványai ajkáról a jó és lelkes tanár dicséretét; volt tanártársai, tanítványai Budapesten megfordulva vagy ide felkerülve, a régi emlékekből táplálkozó meleg szeretettel keresték fel. Mikor már mint budapesti igazgató egy ízben Ungvárra ment az érettségi vizsgálaton elnökölni, szerető örömmel fogadták minden körben az egykori ungvári tanárt. Úgy Ungvár, mint Jászberény társadalmi és politikai életében élénk részt vett; keresetlen egyénisége, magyaros nyíltszívűsége kedvessé és szeretetté tették mindkét város vezető köreiben.

Az 1907. év közepén a tanügy csendes, de fáradhatatlan munkását felkeresi a királyi kitüntetés; érdemes munkásságát jutalmazandó, Ő Felsége a tankerületi kir. főigazgató címével tünteti ki és ugyanakkor áthelyezte Budapestre a mi intézetünkhöz, amelynek első igazgatója, dr. Szele Róbert, a szegedi tankerület vezetését vette át. Bár évtizedeket töltött el csendes vidéki városokban, csakhamar beletalálta magát a főváros mozgalmas életébe, anélkül, hogy az új környezetben elvesztette volna a vidéki magyar ember mosolygó megelégedettségét, bölcs lelki nyugalmát. Az 1907. évi augusztus hó elején vette át az intézet vezetését, amely akkor még a lovag-utcai bérházak szűk helyiségeiben szorongott. Barna Mihály ekkor már harminckét év óta járta a paedagogus nehéz útját; más ilyenkor már a nyugalom csendjébe vonul, ő fiatalos erővel új munkát, új terheket vállal. Egy hétszáz tanulós budapesti intézet vezetése már maga kétakkora munkát ad, mint a félannyi tanulóval dolgozó vidéki intézet; ehhez járult még az, hogy intézetünk Munkácsy-utcai palotája már épülőben volt s ő reá várt az új épület berendezése, a benne való elhelyezkedés nehéz munkája. És hogy ez minden zökkenés nélkül, símán megtörtént, hogy minden lehető kívánság teljesült, az ő kipróbált képességének köszönhető, amelyek új munkakörébe is elkísérték. A biztosság jól eső érzése töltött el bennünket, hogy intézetünk hajóját ilyen gazdag tapasztalású kormányos vezeti a révbe. És az új épületben eltöltött négy év alatt is mindent elkövetett, hogy az épületnek használat közben megismert hiányait javításokkal, pótlásokkal megszüntetve minél alkalmasabbá tegye a tanítás céljaira.

Amilyen mindenre kiterjedő gondoskodással kezelte az állam reá bízott anyagi vagyonát, époly lelkiismeretességgel ápolta és gyarapította a reá bízott szellemi értékeket, teljes egészében híven beváltva azt a sokat ígérő programmot, amelyet az első tanácskozáson, 1907. augusztus 31-én adott igazgatói tisztének elfoglalásakor. Az intézet szellemi vezetésében megnyilatkozott az iskolát szerető, született paedagogus bölcsesége. Érintkezésében, modorában semmi sincs a hivatalfő ridegségéből; feszélytelen, igazi patriárkális légkör árad körüle, amelyben mindenki jól érzi magát. Az intézet tanárait munkatársainak tekintette, akikkel zavartalan érzelmi egységben, közös vállvetett munkával emelte fiatal intézetünk jó hírnevét. A tanári hivatásért való nemes rajongása, lankadatlan munkakedve eleven lelkesítő példa volt arra, hogy a

tanár nevelő munkája nem a verejtékező robotos hétköznapi munkája, hanem művészi, ünnepi munka, amelyet négy évtized alatt sem lehet, nem szabad megúnni.

Az intézet munkájának irányìtásában mindig hirdette és megvalósítani is törekedett azt az ideált, hogy a gimnázium nemcsak tanìtó, hanem nevelőintézet is, amely beleoltja az ifjúságba a munka és a tudomány szeretetét, de amellett erkölcsös és hazafias jellemet is nevel. A nevelésben az atyai szigorúság kipróbált elve vezérelte, amely apró hibát, tévedést megbocsát ugyan, de ellágyulást nem ismerő energiával nevel az élet küzdelmeire megedzett férfiakat: bene praeparata pectora. Az ifjúság munkája iránt való érdeklődése sohasem lankadt. Sűrűn látogatta a tanítási órákat; és ezeken az órákon, továbbá az évmegnyitókon, iskolai ünnepeken mindìg elárasztotta az ifjakat okos, bölcs tanácsaival, két kézzel adva lelke dús kincseit. Az alkalom szerint majd a munka szeretetét ápolta az ifjú lelkekben, hogy mindig csak a lélek kincseivel iparkodjanak boldogúlni; majd az emberszeretetet kötötte szívükre, mint a társas élet szükséges alapját; majd a hazafiság szunnyadó tüzét lobbantotta lángra, hogy távoltartsa az ifjúságtól közömbös korunk hideg leheletét. Tudott szellemet adni, lelket önteni az iskola munkájába és csak csodálni lehet azt a törhetetlen ifjúi kedélyt, amellyel az ifjúság lelki nemesítésén fáradozott anélkűl, hogy e munkában kifáradt volna. Az ifjúság szìvében nemes érzelmeket fakasztva, lelkében nemes elhatározásokat ébresztve, kereste és találta meg a legjobb és legigazibb kapcsolatot az élet és az iskola között.

De lelkes beszédeinél is hathatósabban nevelt példájával, egyéniségével, mert az elveknek, ideáloknak nemcsak hirdetője, hanem követője is volt. A szokásaiban egyszerű, a munkában fáradhatatlan, a kötelességteljesítésben követésre méltó ember példája ő, aki boldog családi körben szép harmónikus életet élve, ép testi és friss szellemi erővel könnyen viseli hatvanhat éve terhét. És ha e hosszú életben érte is bánat, szenvedés és fájdalom, szìvós akaratereje, Istenbe vetett hite diadalmaskodott a csapások erején. Boldogok a tanítványok, akik az életbölcseség ilyen példáját láthatják maguk előtt nap-nap után!

Szeretnők, ha sikerült volna ez igénytelen, de a szeretet melegével írt sorokban úgy megrajzolni Barna Mihály egyéniségét és munkásságát az őt közelebbről nem ismerők számára is, mint ahogy előttünk áll. Mi, akik hat éven át tanultuk őt megismerni,

becsültük mint embert, tiszteltük mint nehéz pályánk avatott munkását, szerettük mint mindnyájunk atyai jó barátját; és nem kívánhatunk jobbat hazánk tanügyének, mint hogy mindenki, akit a sors e pályára elhivott, ő hozzá hasonlóan töltse be helyét. E hármas érzés megtestesülése volt az a meleg ünneplés, amellyel 1913. szeptember 29-én búcsúzott volt vezérétől intézetünk ifjúsága és tanári kara.

Mikor igazgatónk a mult tanévvégi záró értekezleten bejelentette nyugalomba vonulását és az intézettől hivatalosan elbúcsúzott, *Endrei Ákos* volt szószólója a tanári kar hálájának és fájdalmas érzésének, hogy hat éven át volt vezetőjétől meg kell válnia. Ugyanekkor a tanári kar a következő tanév elejére, szept. 29-ére tűzte ki az ünnepélyes búcsúzás napját.

Első volt a búcsúzók sorában *Fest Aladár,* kir. tanácsos, tankerületi kir. főigazgató, aki a következő elismerő és meleg búcsúzó leiratot intézte nyugalomba vonuló igazgatónkhoz:

„A V. K. M. 112,031. sz. rendeletével Ő csász. és apostoli királyi Felségének f. é. jún. 27-én Bécsben kelt legfelsőbb elhatározása alapján Nagyságodat ezennel állandó nyugalomba helyezi, és ezen alkalomból hosszú és buzgó szolgálatáért köszönetét fejezi ki.

Midőn ezt Nagyságoddal közlöm, egyben ama reményemnek adok kifejezést, hogy kipróbált nagy paedagogiai tudását, nemes emberszeretetét és egy emberöltőt meghaladó pályáján szerzett értékes tapasztalatait nem fogja a jövőben sem a magyar közoktatás ügyétől teljesen megvonni. A jól és becsületesen végzett munka tudata megérdemelt pihenést biztosít Nagyságodnak, évtizedeken át kifejtett fáradhatatlan tevékenysége pedig követendő példáját nyújtja a fiatal tanári nemzedék számára a sohasem csüggedő, változatlan szorgalmú paedagogusnak, aki ép oly szeretettel bocsátja ki most gondozása alól a reábízott ifjúság utolsó raját, mint aminő lelkesedéssel és szeretettel fogadta évtizedekkel ezelőtt a legelsőt.

Midőn tehát évek óta jól ismert és mindig nagyrabecsült munkásságáért a magam részéről is köszönetemet kifejezni szerencsém van, kívánom, hogy még hosszú éveken át élvezhesse fiatalos jó egészségben a kiérdemelt nyugalmat.“

Az ifjúság búcsúja a tornateremben folyt le, mint a szeretet és ragaszkodás őszinte ünnepe, amelyen az intézet egész ifjúságán

és tanári karán kívül megjelentek az ünnepelt családtagjai, tisztelői is, közöttük *Gaal Mózes* és dr. *Viszota Gyula* főgimnáziumi igazgatók, intézetünk volt tanárai. *Fehér Ernő*, VIII. osztályú tanuló, tolmácsolta az ifjúság mélyen érzett hálaját azon ezrek nevében is, akiket Barna Mihály négy évtízeden át bocsátott el az élet útjaira. Az ifjúság szónoka őszintén átérzett beszédben mondott köszönetet atyai jóságú nevelőjének fáradozásaiért és tett fogadást arra, hogy tanításait az életben is követni fogja. Az ünnepelt az ifjúsághoz intézett válaszában újra tanúságot tett arról, hogy mennyire szívéhez nőtt az iskola, a nevelés ügye; pályája végén megindultan tett vallomást arról, hogy ifjúkori pályaválasztását soha meg nem bánta, mert szerinte „quem Deus dilexit, paedagogum fecit". Búcsúzó szavaira hatszáz ifjú lelkéből tört elő a hála és szeretet szava oly melegséggel, hogy e búcsú emléke bizonyára a lelkében marad örökre.

A tanári kar ünnepélyes búcsúzása a tanácskozó teremben volt, ahol az ünnepelt még egyszer elfoglalta azt a helyet, ahonnan hat éven át vezette tanácskozásainkat. A tanári kar szószólója, dr. *Reibner Márton*, beszédében azt a meghitt, kedves viszonyt világította meg, amelyben a tanári testület állott vezetőjével és amelyet hat éven át semmi ellentét sem tudott megzavarni. Egyben közölte, hogy az intézet az ünnepelt igazgatójának emlékére emlékdíjat alapít, amelynek alapító levele így szól:

„A VI. ker. m. kir. állami főgimnázium tanári kara 1913. jún. 24-én tartott értekezletén elhatározta, hogy nyugalomba vonuló igazgatója, Barna Mihály, c. tankerületi kir. főigazgató harmincnyolc éves áldásos tanügyi munkásságát maradandó alkotásokkal kívánja megörökíteni. Erre a célra a tanári kar a maga részéről megfesteti az intézet tanácskozó terme számára hat éven át volt érdemes vezetőjének arcképét, az ifjúság részéről gyűjtött összegből pedig ifjúsági jutalomdíj alapítását határozta el.

Az alapítvány címe: „Barna Mihály emlékdíja." Célja: egy jó viseletű és jó előmenetelű VIII. osztályú tanúló évenkinti megjutalmazásával örök időkre emlékezetessé tenni azt a nemes, példát adó tevékenységet, amellyel intézetünk volt igazgatója harmincnyolc éven át szolgálta a magyar középiskola ügyét törhetetlen buzgósággal.

Az alapítványra gyűjtött összegből az intézet jelenlegi igazgatója, dr. Finály Gábor, beszerzett egy darab, az alapítvány címére kötményezett ötszáz K névértékű négyszázalékos korona-

járadékkötvényt. Ezen alapítvány kamatainak öt hatodrésze, fölfelé vagy lefelé egész koronákra kikerekítve, évenkint a tanév végén mint jutalomdíj kiadandó egy jó viseletű és jó előmenetelű VIII. osztályú tanulónak. A fönnmaradó egy hatodrész pedig az esetleges újabb adományokkal együtt mint tartalékalap a tőke gyarapítására és idővel újabb kötvények beszerzésére fordítandó. A jutalomdíj mindig osztatlan marad és mindig csak egy tanuló élvezheti.

A jutalomdíj adományozásának a joga az intézet tanári karát illeti, amely ezen jogát az évvégi osztályozó értekezleten gyakorolja a VIII. osztály főnökének javaslata alapján. Szavazat-egyenlőség esetén az igazgató dönt. A jutalomdíj az 1914—15. tanév végén kerül első izben kiosztásra.

E jutalomdíj-alapítványt az intézet mindenkori igazgatója kezeli, aki az alapítvány jövedelmeinek felhasználását ismertető számadási kivonatot minden év végével fölterjeszti a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszteriumhoz jóváhagyás végett.

Jelen alapító levél három példányban készült: az első példány a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszterium, a második Barna Mihály ny. c. tankerületi kir. főigazgató, a harmadik a VI. ker. m. kir. állami főgimnázium igazgatósági irattára számára örök időkre való megőrzés végett."

Az üdvözlés folyamán történt az ünnepelt arcképének leleplezése, amelyen *Keményffi Jenő* festőművész kartársunk művészi megértéssel örökítette meg nemcsak az alakot, hanem a belőle kisugárzó lelket is, méltó pendantját alkotva meg a Szele Róbert művészi arcképének.

Az ünnepelt az üdvözlésre adott válaszában szerényen munkatársaira hárította sikeres munkássága minden érdemét, csak tiszta kötelességteljesítésnek mondván az önfeláldozásnak ama szokatlan mértékét, amellyel ő közel négy évtizeden át betöltötte tanári és igazgatói tisztét.

Az őszintén megnyilatkozó tiszta érzelmek tették magasztossá és feledhetetlenné ezt a szerény búcsúünnepet, mely nemes egyszerűségével méltó koszorúja volt egy önzetlenül munkálkodó tanítómester pályafutásának.

Végezetül hadd ismételjük itt is jó kívánságainkat, melyekkel távozó igazgatónktól búcsúztunk. A jó Isten, aki megérni engedte azt a nagy örömöt, hogy tanítványai közül igen sokat láthat maga körül előkelő állásban, tartsa továbbra is áldó kezét fölötte; élvezze

még sokáig boldog családi körben hosszú munkássága gyümölcseit; öregsége legyen olyan derült és meleg, mint az a szép őszi napsugárban fürdő Szent Mihály napja, amelyen búcsút vettünk tőle. Mi csak annyit kérünk még tőle, hogy emlékezzék néha utolsó munkatársaira, akik a vele töltött hat év szép emlékeit soha feledni nem fogjuk.

Barna Mihály közülünk való volt, a mi ideáljainknak élt; fájó szívvel tekintünk a távozó felé és szomorúságunkban csak az vigasztal, hogy nem szakadt el közöttünk minden fonál. Fogjuk mi még nem egyszer együtt hallgatni: „Tele van a rózsabokor virággal . . .“

R. M.

II.

Thököly a francia irodalomban.

I.

Thököly a magyar nép emlékezetében, sőt a magyar históriában is egészen háttérbe szorúlt Rákóczi mellett s míg a negyvennyolcas szabadságharc eszméitől inspirált történetírás Rákócziból valósággal modern szabadsághőst formált, dícsőitő és ideálizáló jelzőiből kifogyni látszik, mikor Thökölyről van szó. Kétségtelen, hogy Rákóczi egyénisége sokkal harmonikusabb, egyöntetűbb, következésképen tettei is könnyebben indokolhatók, felfoghatók. Rákóczi mindig bizonyos méltóság piedesztáljáról intézkedett inkább, mint cselekedett s valóságos vezérkarral rendelkezvén, egyéniségét ritkán vitte a cselekvés tüzébe. Több benne az uralkodói, mint vezéri jelleg. Mint nem cselekvő karakter inkább hajlik az érzelmekre, érzelmi reflexiókra s vallási aspirációi is erősebbek. Azonkívül a XVI. és XVII. század magyar királyságért, vallásért és rendi kiváltságokért vívott harcai vele értek véget, az utolsó magyar főúrral, ki a német császár jogos és méltó riválisának érezhette magát a magyar trón elnyerésében. E kétszázados harcoknak alkonyulata minden fényét az ő nemes alakjára szórta, az eltiltott s elkobzott tárogatók utolsó hangjai az ő távozását sírták s a kurucok az ő nevével sóhajtották el a letünt harcos világot. Mindez eléggé magyarázza, hogy miért lett Rákóczi a nép képzeletében egyetlen, ideális reprezentálója a kuruc világ eszméinek és küzdelmeinek, különösen, ha hozzá vesszük még, hogy Rákóczi a török támogatástól, melybe Thököly népszerűségét jórészt belevesztette, kezdettől fogva óvakodott.

Érdekes, hogy a francia népnél és irodalomban Rákóczi szerepe Thökölynek jutott. Igaz, hogy Thököly harcai annak idején roppant fontosságúak voltak Franciaországra nézve s ép azért XIV. Lajos udvara és Thököly között az érintkezés igen élénk s nagyon

benső volt. A Thökölyvel érintkező francia ügynökök, mint Akakia, Réverend, Forval gróf, továbbá a Boham vezérlete alatt vele harcoló franciák részletes tudósitásokat küldtek róla, harcairól a francia udvarnak. Egykorú lapok, könyvek bőven foglalkoztak vele, mert olyan valakinek tartották, kinek szavára az egész török hadsereg megmozdul. Mindez azonban nem indokolja eléggé, hogy mért foglalkoztatta jobban a francia népet Thököly, mint Rákóczi, mert hiszen Rákóczinak is ugyanoly élénk relációi voltak Franciaországgal, sőt ő éveket töltött Párisban, a francia nyelvet jól beszélte s igy érintkezése a franciákkal sokkal intenzivebb volt. Ez erős Thököly-szimpátiának oka elsősorban is Thököly karakterében keresendő, s amint a Rákóczi-kultusz a magyar nép jellemére vet érdekes világitást, épúgy karakterizálja magát a francia népet az a megkülönböztetett szeretet és érdeklődés, mellyel Thököly iránt viseltetett.

Thököly elveszti apját, vagyona nagyrészét már gyermekkorában s igy önerejére, öneszére utalva kell felküzdenie magát. Veleszületett zsenijével, tüneményes vakmerőséggel lát tervei keresztülviteléhez, élete megkonstruálásához és elszánt, mozgékony akarata úgyszólván cselekvésekben gondolkodik. Mert ilyen intenziven cselekszi végig életét, karaktere természetszerüleg sok oldalról s néha nehezen idealizálható oldalról is mutatkozik, de drámai megnyilvánulásával minden körülmények közt alkalmas mindenkinek érdeklődését fogva tartani, ki szeret a mozgásban, a cselekvésben, az egész ént, jellemet kiadó drámai életformában gyönyörködni. A francia nép pedig kiváltképpen kedvelője a karakter drámai megnyilvánulásának. Ezenkívül Thököly mozgalmas élete már magával a tartalmával is erősen érdeklődést keltő, s ez szintén egyik fontos motivuma az ő egykori népszerűségének Franciaországban.*)

*) A Thökölyről szóló vagy róla megemlékező egykorú francia történeti művek, mémoire-ok és röpiratok közül megemlítjük a következőket: Histoire des Troubles de Hongrie. Paris I. k. 1685. II—IV. 1686. V. 1687. VI. 1688; Histoire d'Emeric Comte de Tekeli par **** Cologne 1693. (Több francia lexicon alapján, idáig bebizonyitatlanul, Leclerc művének tartják); Mémoires de Saint-Simon VIII. és XIII. k.; Mémoires de Sourches (Lecestre-kiadás, Chartres) I., II., III., V., VII., VIII., IX. és X. k.; Journal de Daugeau VI. k.; Lassay: Recueil de différents choses, Lausanne 1756; Dalayrac: Les anecdotes de Pologne etc., Amsterdam 1699; Lettre de Monsieur S. L.******* seigneur polonais à M. le Marquis C. L.******* à l'Assemblée des Etats de l'Empire à Ratisbonne, sur les affaires présentes de la Hongrie, Ratisbonne 1683; Conversation du Bouffon du Grand Vizir, et de celuy de

Thököly Franciaországgal való relációja francia dokumentumok alapján s egy kissé francia szempontból is nézve, érdekes történetírói feladat volna. Mi itt a Thökölyben megnyilvánuló magyarság tükröződését a francia szellemben tisztán irodalmi szempontból kívánjuk nézni. Régi, teljesen elfelejtett, nálunk pedig egyáltalában ismeretlen irodalmi feldolgozásokból szeretnők rekonstruálni a franciák legkedveltebb magyar hősének a képét, ahogy azt különböző korokban, különböző irodalmi áramlatok hatása alatt a francia írók megfestették.

II.

A tizenhetedik század végén a francia regényírás bizonyos változásokon megy keresztül. Bár még szivesen olvassák az öreg d'Urfé végtelenbe nyúló pásztorregényét s mellette Gomberville, La Calprenède, Scudery művei sem mennek ki egészen a divatból, mégis, különösen 1660 után, a régi, terjengős regényekkel szemben, melyek antik vagy pásztorköntösben szerepeltették kortársaikat, nagyobb kelendőségnek örvendenek a rövidebb, levélformájú regények s különösen az egykorúakkal foglalkozó történeti novellák. A levélformát a mohón olvasott Lettres portugaises, mely az előkelő francia tisztbe, Chamillybe szerelmes, szegény, sokat szenvedő apácának, Marianna Alcaforadanak igaz levelein alapult, oly kapóssá tette, hogy ötven éven át maga e kis mű húsz kiadást ért, nem is beszélve a nyomában felbukkanó válaszok, új levelek s egyéb visszhangok és utánzatok kiadásairól. A históriai novellát viszont Madame de la Fayette népszerüsítette Vie d'Henriette d'Angleterre-jével, melyben egy korabeli históriai tényt regényesített meg. Utána egész sora jelent meg az egykorú hősökről és hősnőkről szóló regényeknek. Regényeket írtak Marie de Bourgogneról, Marguerite de Valoisról, Condé hercegről ép úgy, mint az angol Warwick grófról, a svéd Wasa Gusztávról, sőt az indiai Crémentine-ról is. A török tárgyú Anecdotes de la Cour Ottomane vagy a Mémoires du Sérail egykorú udvari pletykák nyomán készültek ép úgy, mint az egyéb mór és perzsa tárgyú novellák s bizonyos történeti hűség látszatának a védelme alatt a költött s

---

Tekeli sur les disgraces de leurs Maistres etc., Cologne 1684; Entretien politique du Comte Tekeli et du Grand Mufti des Turcs sur les affaires présentes (l. Apponyi. Hungarica 1434. sz.); Les Trônes Chancellans, ou Dialogue curieux et politique entre le Comte de Tékéli, érigé en roi d'Hongrie, et Guillaume de Narsan, érigé en roi d'Angleterre (par E. Lenoble) 1690.

meglehetősen egyformán költött galans kalandoknak sorozatát adták. A kortársakat szerepeltető történeti novellák ily nagy divatja mellett csodálatos lett volna, ha Thökölyről, kit nemcsak XIV. Lajos udvarában, de az egykorú lapok révén minden jobb francia körben ismertek s kinek az élete valóban tele volt romantikus elemekkel, senki se írt volna novellát.

E históriai novellák legnagyobb része, mintegy Urfé-hagyományként, a sok viszontagságon és küzdelmeken keresztül ment szerelmespár egyesülésének receptje szerint dolgozott azzal a különbséggel, hogy a szerelmesek megszűntek már köteteken keresztül vonaglani és küzködni s a jószívű szerzők többnyire csak egy-két kis köteten át szenvedtették meg őket. E szerelmi történeteket közismert históriai személyeknek kellett vállalniok s a regényírók gondoskodtak róla, hogy e történeteket való tényekkel tüzdelve, egyszersmind valószerűkké is tegyék. Hiába panaszkodott Bayle a történetírásnak ilyen meghamisítása ellen, a regényírók legfeljebb annyi engedményt tettek a történettudomány követelményeinek, hogy az előszóban megírták, hogy „mindazon helyek, melyek a háborúra vonatkoznak, igazak, de nem azok a szerelemre vonatkozó részek".*)

Thököly életének ebből a korból két regényes feldolgozása maradt, mindkettő tipusa az akkor divatozó regénynek s ha a francia irodalom nem is emlékszik meg egyáltalában róluk, az nem azt jelenti, hogy sokkal rosszabbak lennének, mit akár Mme de Villedieu, vagy a többi, többnyire dilettans író hasonló művei. Ilyen nagy termés mellett az általános irodalomtörténet könnyen megfeledkezik a jelentéktelenebbekről s olyan irodalomtörténeti író, ki éppen e kor regényirodalmának tüzetes történetét megírta volna, nem akadt. **) Minket különösen érdekelhet, hogy e kor regényírói hogy állították be Thökölyt egy tőle meglehetősen idegen, galans, barokk világba, milyennek látták őt s mit találtak életében, egyéniségében regénybe valónak. Thököly szerelmének Zrinyi Ilona irányában a külföldiek szeme előtt több volt az idealis, érzelmi alapja, minthogy ők kevéssé tudták értékelni az e házassággal járó Rákóczi-

*) Boursault: Prince de Condé.-Préchac Thököly regényének előszavában ezt írja: „Megbízható mémoire-ok alapján írva könyvemet, bátran nevezhettem volna valóságos történetnek, mégis azonban, minthogy felvettem belé Thököly gróf szerelmeit s minthogy a szerelmi intrikák való történetét soha sem tudhatni, megelégedtem a históriai novella elnevezéssel."

**) Le Breton: Le roman au XVII. siècle c. művében csak a legkiválóbbakkal foglalkozik.

birtokok jelentős szerepét Thökölyre nézve. 1679 körül például a külföldi lapokban olyan hírek találtak hitelre, hogy Thököly csupán azért akar békét a császárral, hogy elnyerhesse Zrinyi Ilona kezét, amiért még katholizálni is kész lett volna. Ezek után nem lehet csodálkozni, ha a róla írt regényekben minden tettének egyetlen indoka szerelme lesz Zrinyi Ilona iránt. E mellett a galans íróknak tetszetős motivum mellett még a bosszúállás, e szintén elég regényes indítóok is eltörpül, illetve beleolvad a főmotivumba. Thököly szerelmese családjáért akar bosszút állni s nem elvesztett vagyonát és családja régi tekintélyét visszaszerezni.

Az első Thököly novella, mely még Apponyi Sándornak és Kont Ignácnak is, kik alapvető bibliografiát állitottak össze a magyar vonatkozású francia irodalomról, elkerülte a figyelmét, 1685-ben, Párisban jelent meg V**** jel alatt egy Histoire du Temps ou Journal Galant c. novellagyüjtemény első kötetében. Az elég terjedelmes novellának Histoire de Madame de Serin et du Comte Tekeli a címe. E könyv olyszerű keretes novellagyüjtemény, mint Mikes Mulatságos Napjai. Cleante és Timogene megúnva a szezonvégi Párist, a környéken tartózkodó Canoles grófot keresik fel s ennek birtokán élvezik a természetet és udvarolnak két lánynak, a vidám Gelasienek és a magányt szerető, melankolikus Soffronienek. Timogine és Gelasie a kertben sétálnak, mikor a lovag elárulja a mély benyomást, mit a lány rá tett s így folytatja: „Nem gondolja kisasszony, hogy Astrée országában vagyunk s hogy mindjárt találkozunk itt a folyó-parton a mezők gáláns pásztoraival, kiket Urfé oly szépen megrajzolt?" Ez Astrée-hangulatok nemcsak a szereplőket, de e novellák szerzőjét is fogva tartják, ki e kis társaság szájába adott történeteiben Urfé hálás tanítványának mutatkozik.

Thökölyről írt novelláját a vasvári békét követő általános elégületlenség leírásával kezdi. Wesselényi, hogy a császár ellen szőtt összeesküvésbe bevonja Zrinyi Pétert is, László fiát küldi a gróf lapsinai várába, hogy meghódítsa a szépséges Aurora Veronikát s e házasság révén megnyerje apja terveinek Zrinyi Péter és feleségét, Frangepán Katalint. László hamar észreveszi, hogy Josua,*) kit a lánnyal együtt nevelték, szerelmes Aurorába, de az

*) Josua, Thököly egyik vezére, egy híres harci kalandjával tette ismertté nevét a Thököly-felkelés idejében. Egy alkalommal hatezer emberével betört az örökös tartományokba s ott rablásaival, kegyetlenkedéseivel oly félelmet támasztott, hogy a lakosok ijedten menekültek Bécsbe. Előbb pap

alacsony származású lovag riválissága nem nyugtalanítja őt. Josua azonban annál féltékenyebb rá s egy este anyjukkal egyedül találva a lányokat a lapsinai szép kertben, Aurorához lépett s halk hangon szólt hozzá: „Bizonyára arról álmodozik, ki ma nagyon szerencsétlen lehet, megfosztva az Ön látásától.“ Zrinyi grófnő, ki semmi hajlammal nem viseltetett Wesselényi iránt, nem akarta elkeseríteni Josuát, ki nem egyszer szórakoztatta őt szellemességeivel s úgy tett, mintha nem értené, miről van szó. „Biztositom, — felelt — hogy a férfiak oly kevéssé érdekelnek, hogy ha eltávoznak mellőlem, többé nem is gondolok rájuk.“

— Én azt hittem — felelt Josua gyöngéd és szenvedő arccal — hogy valamikor hiányát érezte szavamnak, ha távol voltam, de mióta . . .

— Ó oly ritkán volt részem távollétében, — enyelgett a grófnő — hogy még alkalmam sem volt gondolkodni azon, vajjon távolléte nyugtalanit-e?

— Ha ily gondolatok nem foglalkoztatták az én személyemmel kapcsolatban, — tört ki Josua — bizonyára másként áll a dolog Wesselényi gróffal szemben.

Ebben a pillanatban lépett hozzájuk a vadászatról visszatérő László. Aurora felé fordult s ugyanolyan enyelgő hangon szólt hozzá:

— Gróf úr éppen kapóra jön, hogy megfeleljen egy kérdésre, mit ez a Monsieur intézett hozzám — s Josuára mutatva folytatta: az iránt érdeklődik, hogy nem vagyok-e nyugtalan az Ön távolléte miatt? Mi az Ön véleménye?

— Nagyon boldog lennék, ha ez úgy lenne, felelt a gróf.

— De nem sokáig tartana boldogsága — vágott közbe Josua, gyűlölködő szemmel nézve rivalisára.

— És éppen Ön zavarná meg boldogságomat? — kérdé László megvető hangon. Azt hiszem származásunk eléggé elválaszt bennünket, hogy ne kelljen tartanom az Önnel való versengéstől.

— Ön azt hiszi, — felelt durván Josua — hogy még Magyarországon van; de én emlékeztetem Önt, hogy Horvátországban vagyunk, hol minden nemesnek és bátornak született egyenrangú és biztosítom, hogy ha nem e helyen lennénk, nem sokáig kétel-

---

volt és Josephus pater névre hallgatott. Később a császáriak kezébe került. (Az egykorú lapokon kívül l. Histoire des troubles de Hongrie I. k. 325. l. stb.) Regényünkben kalandos és megbízhatatlan természetéhez méltón az intrikus szerepét kapta.

kednék ebben. De tudom, mivel tartozom e helynek és Úrnőjének, s majd igyekezni fogok egyebütt alkalmat keresni, hogy Önt meggyőzzem szavaim igazságáról — s ezekután választ sem várva rohant ki a kertből.

E társalgásnak pár nap mulva egy párbaj a következménye, melyet sikerül Zrinyi grófnak megzavarnia. László csak könnyű sebet kap, s Josua hosszú időre eltűnik Zrinyiék szeme elől.

Nemsokára a nádor is megjelenik a kastélyban s az összeesküvés titkaiba beavatja a Zrinyi-házaspárt, sőt készséggel elfogadja a grófné ama tervét, hogy Aurorát hozzák össze a trencséni fürdőn a fiatal Rákóczival, kit ha sikerül vőnek megnyerni, nagy vagyon állana rendelkezésükre.*) Közben a fiatal Thököly Késmárk várában értesülve László barátja megsebesüléséről, Lapsinára megy barátját meglátogatni. A grófné tudva a Thököly-család roppant vagyonáról, Aurorának meghagyja, hogy igyekezzék tetszeni Thökölynek, amit annál könnyebben megtesz a grófkisasszony, minthogy a szép megjelenésű, szellemes és kedves fiatal gróf első pillanatban megnyerte tetszését.**) Thököly szintén lángra lobban, de megtudva Lászlótól, hogy a leányt őneki szánták, búskomorrá lesz, kerüli a lapsinai társaságot s esténként magányos kerti sétáin gyötrődik szerelmével. Egy ily sétáján találkozik egyszer Aurorával, ki bánata okát kérdezi s szemére veti, hogy únja magát Lapsinán.

— Ó, hogy gondolhatja ezt, grófnő? Hiheti, hogy annyira hiányzik bennem a fogékonyság és ítélőképesség, hogy képes lennék únni magam ott, ahol Ön van?

— Olyan a látszatja, — felelt a grófnő — mintha nem találna sok örömet az én társaságomban; csak akkor szól hozzám, ha az udvariasság parancsolja, úgy hogy nekem kell folyton élesztgetni

*) Zrinyi Ilona és Rákóczi Ferenc lakodalma 1666 márc. elsején folyt le Makovicza várában, utána Zrinyi Péter a stubnyai fürdőbe, a felsőmagyarorsz. nemesség e kedvelt találkozó helyére ment, hogy érintkezhessék azokkal, kiket szövetségükbe akart vonni. (Pauler Wess. Fer. összeesk. I. k. 84. l.)

**) Thököly és Zrinyi Ilona szerelme kezdetének e korba való tétele kissé merész a regényíró részéről, minthogy Thököly akkor még csak kilenc éves, s habár már egy éve viselte Máramaros főispáni tisztjét, késmárki játszadozásai és tanulgatása közben a szerelemre alig gondolhatott. A galansregényektől megkivánt e hosszú, küzdelmes szerelemnek annyi történeti háttere azonban van, hogy bár Thököly már 1679-ben, császári engedély mellett, kapott találkozót Zrinyi Ilonától a Latorca völgyében fekvő szent-miklósi kastélyban, házasságuk csak három év mulva történhetett meg. (Századok 1876. 750 l. Lehoczky cikke.)

a társalgást, mely az ön ajkán oly sokszor elhal... Valami bánata van?

A gróf sóhajtva felel:

— Nem egyéb ez, minthogy nagyon átengedtem magam egy gyönyörűségnek, mely itt ért Lapsinán és hagytam, hogy játszadozzanak velem a csalfa remények — ez az oka, hogy abban a kétségbeesésben vagyok, melyben lát... Isten vele, grófnő, ne kényszerítsen többet mondani, nehogy magamra vonjam gyűlöletét s még szerencsétlenebb legyek, mint most...

E szavak után Thököly elbúcsúzott, a legnagyobb kétségekben hagyva a grófnőt.

De a fiatal, szerelmes gróf nem bírja sokáig fájdalma súlyát, ágyba dől, s oly heves lázba esik, hogy harmadnapra életét féltik. Az életéért aggódó Aurora meglátogatja őt és sok kérésre végre kitudja tőle fájdalma okát. A grófnő siet megnyugtatni imádóját, hogy a Wesselényivel való házasságról ő mit sem tud s ha szabad lesz férjet választani, bizonyára úgy tenné azt, hogy a gróf nem lenne többé boldogtalan.

Ez a vallomás egyszerre talpra állítja Thökölyt, s boldogságát csak növeli, hogy Zrinyiné beavatja az összeesküvés titkaiba s kéri őt, hogy nyerje meg apját ügyüknek. Mindent megígér s csakhamar elhagyja Lapsinát, hogy apját felkeresse. Nem sokkal utána Wesselényi is távozik, nagy szomorúsággal értesülve apjától, hogy magasabb érdekek miatt le kell mondania házasságáról.

Alighogy eltávoztak a fiatal lovagok, a már kissé élemedett Tattembach, a roppant gazdag stíriai gróf jön látogatóba Lapsinára. Ez az élvhajhászó főúr, minden galantéria nélkül, első nap megkéri Zrinyitől Aurora kezét. Zrinyi és felesége nem adnak határozott választ, de reményeitől sem akarják megfosztani, s miután megnyerik összeesküvésüknek a szerelmes főurat, elfogadják meghívását a kranisfeldi kastélyba. A trencséni fürdőzés előtt nála töltenek egypár napot, s onnan Trencsénbe mennek, hol Aurora és Rákóczi Ferenc találkoznak. Rákóczi hamar tüzet fog, s Aurora, engedelmeskedve a szülői parancsnak, csakhamar Rákóczi felesége lesz, amiről szomorúan értesíti Thökölyt. Nemsokára azonban Wesselényi halála s az a körülmény, hogy a fiatal Rákóczi nem tud vagyonához jutni császárpárti anyja miatt, alaposan megzavarják az összeesküvők ügyét. Zrinyi Péter éppen Tattembachnál időzik leányával, akkor már Rákóczinéval, kinek a házasságát titkolják Tattembach előtt, nehogy a gróf elkedvetlenedjék az össze-

VÁROSI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR BUDAPEST

esküvéstől. A szerelmes vendéglátó gazda mindent megtesz vendégei mulattatására, húshagyó kedden nagy álarcosbált rendez, melyen vándor patikusnak öltözve apró billet-ket osztogat a nőknek e kis versikével:

Je vends des remèdes certains
Pour les maux les plus incurables,
Et je fais des plus miserables
Des hommes robustes et sains:
Cependant des tourmens que la tendresse cause,
Mon art ne sçauroit me guerir:
Il faut bien que l'amour soit une étrange chose
Si mon sçavoir ne peut, m'empêcher de mourir.

A mulatozó Zrinyit azonban az összeesküvés rosszulálló ügye hirtelen hazaszólítja. Tattembach-hal megállapodik az ő szerepét illetőleg és családjával együtt hazautazik. Tattembach később egyik bizalmas szolgáját küldi Zrinyihez az összeesküvésre vonatkozó üzenetekkel. Ez a szolga megtudván Zrinyiéknél, hogy Aurora férjhez ment Rákóczihoz, mikor urához visszatér, elmondja a dolgot. Tattembach erre olyan dühbe jön, hogy az ártatlan szolgát börtönbe veti. A szolga kiszabadulván börtönéből, bosszúból feljelenti urát Franz Wil előljárónak, ez viszont a kapott leveleket Oker báró királyi kancellárnak adja át, ki a császárt értesitve az összeesküvésről, parancsot kap Tattembach elfogatására. Tattembach után a három magyar grófot is elfogják és kivégzik. Regényirónk szerint az a jezsuita páter, ki a kivégzésről készült egykorú metszeten nagy keresztet tart Zrinyi előtt, Josua volt, Auróránák egykori játszótársa és szerelmese. A gróf egy feleségéhez irt levelet bíz rá utolsó perczeiben, mit a barát a Grácban tartózkodó úrnőhöz el is visz. Tattembachot Grácban hurcolták vérpadra s az utolsó vigaszt neki is Josua adja meg. Tattembach utolsó levelét Aurórához irja, mellyel a barát csakhamar el is utazik, hogy személyesen adja át a grófnőnek. A barát mélységes gyászban találja Rákóczinét, ki rá sem ismer első pillanatban. Átadja Tattembach levelét:

„Nemsokára meg kell halnom, Asszonyom, minthogy lelkiismeretesen engedelmeskedtem Önnek. Nyugodtan halnék meg, ha tudnám, hogy sorsával megelégedett, de alig hiszem, hogy nagyratörő tervei boldoggá tennék, mikor azok apja és nagybátyja életébe kerültek. Nem akarom említeni a bajok közt, mit e szerencsétlen összeesküvés okozott: egy imádónak halálát, de bizonyára sohasem panaszkodnék, ha Rákóczi fejedelem oly szenvedéllyel

szeretné, mint a milyennel szerette Önt haláláig a boldogtalan Tattembach."

Rákócziné megilletődéssel olvassa Tattembach levelét s aztán a levélhozóra nézve, felismeri Josuát papi ruhában. Csodálkozva kérdi tőle, hogy miért lett pap?

— Amiatt, Asszonyom, mert nem tudtam magam megszerettetni Önnel . . .

A Rostand haldokló reichstadi hercegére és szerelmes nőire emlékeztető helyzet valóban regényes. A levéliró vérpadon halt meg, mert szeretett s a levélhozó a világi élet halottjainak egyenruháját ölté magára, szintén mert szeretett.*)

Rákócziné elhatározza, hogy bosszút áll apja és nagybátyja haláláért s Josuát maga mellett tartja, hogy ebben segitségére legyen. Közben férje meghal, mire Josuának reménye feléled s vele szerelme, mely papi ruhája alatt sem szűnt meg szivét erősen dobogtatni. Rákócziné pénzével felkeresi az erdélyi elégedetleneket s vezérüket Wesselényi Pált s onnan Budára megy s egy török csapatot sikerül segitségül kapnia a basától. Visszatérve Munkácsra, beszámol útjáról Rákócziné előtt, s mikor látja, hogy nagyon érdeklődik Thököly iránt, elmondja, hogy Thököly hir szerint Apaffy lányát veszi nőül.**) Rákóczinét annyira leveri ez, hogy még a hirhozó barátot sem hajlandó udvarában megtűrni s kizavarja őt Munkácsból.

Thököly, ki csak Rákóczinét szereti, mindenképen szeretne vele beszélni s végre vándorkereskedő képében sikerül Rákócziné elé kerülnie a munkácsi várban. Az álkereskedő portrait-kat kinál megvételre a vár asszonyának s többek közt egy gyémántos aranykeretbe foglalt kis képét magának az úrasszonynak, amit Thököly még Lapsinán kapott Aurorától. Rákócziné meglepődve ismer a kis portraitra és Thökölyt is rögtön felismeri, de a Josuától hallott hír miatt haragudva rá, nem árulja el magát, hanem tovább keres a képek között s ott meglátva Thökölyét, azt kérdi, hogy ez-e az a gróf, ki Apafy lányával jegyben jár? Thököly erre szenvedéllyel

*) A novella ez első részében az adatok, nevek az 1671- és 1672-ben latinul, olaszul és franciául megjelent Histoire des procédures criminelles . . . des trois comtes Nadasti, etc. c. műből vannak véve.

**) Thököly 1679 táján valóban jegyben járt Teleki Mihály lányával, kinek a férje Apafy Miklós ez év elején halt meg. Ez a jegyesség Thököly részéről alig volt komoly s inkább arra szolgált, hogy a rá amúgy is haragvó Teleki Mihályt egy bizonyos időre magának megnyerje. (Angyal: Thököly élete. 195 l.)

tör ki, hogy az a vitéz csak Zrinyi gróf megbosszulására gondol. Rákócziné a portrait-k közül csak Apafy lányáét tartja meg, aztán elbocsátja Thökölyt, ki többet nem tud színe elé kerülni. Két hét mulva megengesztelődvén Rákócziné, hivatja a vándorkereskedőt, de ő már nincs Munkácson, Erdélybe kellett sietnie, hallván, hogy Apafy kész megkezdeni az ellenségeskedést a császáriakkal.

Thökölyre, Erdélybe érve, az a megbízatás vár, hogy Konstantinápolyba menjen és igyekezzék a szultán támogatását megnyerni. Konstantinápolyban Thököly hamar megnyeri Kara Musztafa bizalmát, ki rábízza szerelmi titkát, sőt ebben segítségét is kéri. A nagyvezír ugyanis nem tud szabadulni Validétől, a szultán anyjától, kinek nem merte visszautasitani szerelmét, minthogy a szultánra anyjának igen nagy befolyása volt. Kara Musztafa azonban Basclari hercegnőt szereti, a szultán nőtestvérét, kit nem tud feleségül venni, minthogy Validé ezt mindenkép megakadályozza. A nagyvezír nem mulasztva el Thökölyt megnyerő külseje, szellemessége miatt bókokkal elárasztani, arra kéri őt, hogy legközelebbi rendez-vous-ján helyettesítse Validénál s próbálja őt elhóditani. Thököly le akarván kötelezni a nagyvezírt, elvállalja a kényes küldetést, belopódzik a serailba, Kisler Agasinak, a háremőrnek, minden óvintézkedése ellenére, s oly szeretetreméltóan viselkedik Validénál, hogy ez többszöri látogatásra is felhatalmazza. Igy nemsokára egész járatos lesz a serailban, megismerve az ottani szerelmi életet, kitanulja a selamoknak, e török galans szerelmi levelezésnek, a titkát.*)

*) Motraye, ki a XVIII. sz. első éveiben Konstantinápolyban tartózkodott, hosszan ir érdekes úti rajzában a török szerelmi szokásokról. Szerinte a levelezés a szerelmes török nőknél és férfiaknál abban állt, hogy szép kendőbe burkolva apró kis tárgyakat küldtek egymásnak, melynek mind meg volt a jelentősége. Pl. a férfiak: indzsi (gyöngyszem) = Szemeid szépségesek; szelvi (cipruság) = Sokat szenvedek miattad; avouts (sárgarépa) = Szived kegyetlenül ellenáll; tsai (tea) = Legvilágosabb napjaim napja, s legderültebb éjjeleim holdja; tüttün (dohány) = Szivem hű és igaz; müscürüm (pézsma) = Nem vagyok én görög, hogy csaljak és hazudjak. A nők például, ha gülgült küldtek (vmi rózsaszín), az annyit jelentett: Kedves fülemiléje szivemnek; elma (alma) = Ne távozz tőlem, életem tavasza; tar (uborka) = A rivalisok elkeserítik életemet; boájülzsei (bab) = Nem tudtam aludni az éjszaka; zeitün (olajbogyó) = Inkább holtnak, mint hűtlennek tudjalak; armut (körte) = Remélhetsz; kálem (toll) = Ne félj semmit, vágyaid eléred; toprak (föld) = Előbb temesd el régi szerelmeidet; bal (méz) = Jer s bird a szivemet; szoghann (hagymagyökér) = Övem helyett karjaid övezzenek; ainap (jujulafa gyümölcse) = Tied vagyok, tégy velem, amit akarsz.

Validé azonban, bár nagyon meg van elégedve a cserével, hiúságában megsértve, kiviszi a szultánnál, hogy Basclari hercegnőt a budai basához adják feleségül s ily módon örökre eltávolítsák a nagyvezír szeme elől. A szultán, kit sikerült Thökölynek a magyar elégedetlenek támogatására bírni, rábízza, hogy a herczegnőt Budára kisérje. Útközben Thököly oly előnyös színekben ecsetelé a nagyvezírt és szerelmét útitársnője előtt, hogy ez egészen szerelmes lesz belé s Thököly révén hajlandó vele addig is levélbeli érintkezésbe lépni, míg alkalomadtán személyesen találkozhatnak. Thököly ezután Gyulafehérvárra megy, seregének élére áll, leveri versenytársát Wesselényi Pált s csakhamar, mint a felkelők egyetlen vezére, nagy sikereket ér el. Egyik vezére egy alkalommal elfogja Zrinyi grófot, Rákócziné testvérét, kinek érdekében Rákócziné levelet ír Thökölynek, amit azonban a nevek hasonlóságán alapuló tévedésből Thököly egyik vezérének, Thekeaiolinak adnak át. Ez, legjobb barátjával, Josuával, Zrinyi grófot Munkácsba viszi, hol átadják őt Rákóczinénak. Josua minden érdemet magának tulajdonít, Thökölyt azzal vádolja, hogy Rákócziné levelének nem akart eleget tenni és ismételten kéri Rákóczinét, hogy legyen a felesége. Rákócziné azonban visszautasítja őt s kezdi észrevenni, hogy Josua hazudozásaival gátat akar vetni az ő és Thököly házasságának. Thekeaioli ezután visszatér a táborba, de katonái nem akarnak neki engedelmeskedni, mert azzal vádolták, hogy a császárpárti Munkácson alkudozott az öreg fejedelemasszonnyal.*)

Eközben Thököly diadalmasan nyomul előre, de serege nem elegendő egy nagyobb ütközetre. Hogy a törököktől segítséget kapjon, levelet ír a nagyvezírnek, melyben kéri őt, hogy beszélje rá a szultánt nagyobb segitség adására. Ha a szultán a budai

*) Ezek az adatok a Histoire des Troubles de Hongrie c., Párisban 1685-ben megjelent munka első kötetéből vannak véve. Ott Thököly egyik unokatestvéréről és vezéréről van szó, kinek a nevét Tekeoli-nek irja a szerző, míg Thökölyét egyszerűen Tekeli-nek. E könyv szerint ez a Tekeoli fogta el Zrinyit. Ugyanitt olvasható, hogy az öreg fejedelemasszony (II. Rákóczi Gy.-né Báthory Zsófia) tárgyalt Munkácson „Tekeolival" s egyik lányát igérte neki, ha otthagyja pártját (I. k. 310. és 325. l.). Zrinyi Jánost, Péter grófnak császárpárti fiát, 1678-ban fogták el a kurucok. Abban az időben ő nővérét meglátogatni ment Munkácsra, s mikor egy alkalommal, kevés kísérettel, családi kincseit szállitá, a bányavárosok felől jövő mintegy ötszáz főnyi kuruccsapat megtámadta őt s elfogta. Thököly fogsága alatt nagyon jól bánt vele s csakhamar szabadon bocsátotta Zrinyi Ilona iránt táplált érzelmeitől indittatva (Angyal. Thököly J. I. 201., 202. l.).

basát küldené támogatására, a harcok folyamán könnyen adódhatnék alkalom, mely által be lehetne feketiteni a basát a szultán előtt s így a nagyvezír Basclari hercegasszony birtokába juthatna. A nagyvezír valóban kijárja a szultánnál, hogy a budai basa támogassa Thökölyt, ki viszont igéretéhez híven a harcok végeztével azzal vádolja a basát, hogy az ő távolmaradása az oka annak, hogy nem tudták Szatmárt és Kállót elfoglalni. A szultán erre mindkettőjüket Konstantinápolyba citálja, hol Thököly oly ügyesen támogatta vádjait, hogy a basa mindenképpen elveszett volna, ha Validé meg nem menti őt.

A nagyvezír Thököly buzgalmát úgy honorálja, hogy közbenjár a szultánnál Thököly magyar királylyá koronáztatása érdekében.

A koronázás nagy ünnepség keretében folyik le Budán, de Thököly, alighogy vége van a ceremoniának, otthagyja az ünneplőket, szobájába vonul és levelet ír szerelmes asszonyának: „Ime, Asszonyom, király vagyok — — és nem kivántam másért a koronát, mint hogy lábai elé tehessem."

Rákócziné sietve válaszol a levélre, s örömmel várja Thökölyt, ki előbb azonban Kassát és Eperjest elfoglalja, s Kassán országgyűlést tartva, felségjogait gyakorolja. Csak ezután megy Munkácsra, hol fényes ünnepségek közt végre feleségül veszi Rákóczinét.*)

*) Thököly királlyá koronáztatásáról a La Gazette de France (tulajdonképen: Recueil des Nouvelles ordinaires et extraordinaires) 1682. jún. 8-án keltezett bécsi levelében a következőket írja: „Értesültünk Budáról a fogadtatás részleteiről, melyben a basa Tekeli grófot részesíté. Mikor a gróf háromezer lovassal Buda közelébe érkezett, a basa fia a spahik élén elébe jött őt üdvözölni és török szokás szerint, megkinálta különböző frissítőkkel. A gróf háromszáz főnyi kísérettel lépett be a városba. Kíséretét a folyón túl emelt sátrakba helyezték el közel Pesthez. A basa janicsárjai élén, bent a városban fogadta őt s a kölcsönös üdvözlések után biztositotta a Nagy Úr védelméről bármily esetben. Aztán levette fejéről kalpagját s helyébe egy drágakövekkel díszített gémtollas török sapkát tett. Azután felséges ura nevében egy karddal, egy halom fegyverrel és egy zászlóval ajándékozta meg, míg a maga részéről több gazdagon felkantározott lovat adott neki. Thököly gróf Budáról Munkácsra ment, melyet Rákóczi özvegyével való házasságával kapott s idehozatta minden értékes holmiját. Csapatokat küldött azonkívül a fejedelemasszony birtokához tartozó egyéb helyekre is." Ez a tudósítás, melyet a Thökölyről szóló francia történeti művek felhasználtak, s utána a mi regényirónk is, kissé előretolja Thököly házasságát, mely 1682. jun. 15-én volt a császár képviselője, gróf Szaponara Fülöp, jelenlétében (L. Századok 1876. 750. l.). Ugyan e lap *jun. 19*-éről keltezett bécsi levelében írja, hogy Thököly titkára a császártól megkapva a házasságra az engedelmet, Zrinyi gróffal együtt Munkácsra távozott (L. Recueil etc. 1683. 371. l.).

Ezzel fejeződik be a történet, melyet Cleante, a novellagyüjtemény egyik elbeszélője mond el s a társaság még egy-két reflexiót fűzve a nagyravágyás és szerelem nagy hatalmáról, csakhamar megfeledkezik a szerelmes magyar grófról és minden érdeklődésével Timogene-re figyel, ki Madame de la Beliniere kalandjainak elbeszélésébe fog.

Mi azonban megmaradunk Thököly története mellett, mely mint novella, ha nem is művészi kivitelű, de végre is mint az első magyar tárgyú regény a világirodalomban, figyelmünkre méltó. Szerzője XIV. Lajos udvarában volt alkalmazva s ez elegendő magyarázat úgy témája, mint e téma feldolgozása szempontjából. XIV. Lajos uralkodása oly nagy lendületet ad Páris szalonéletének, hogy az innentől kezdve Francziaország politikai és irodalmi életének legfontosabb tényezője lesz hosszú időre. Ez a szalonélet teremtette meg a XVII. században a nők galans kultuszát, melynek borzadásos, unalomig hű tükre az e századi regényirodalom. A nő divatcikk lesz, az udvarlás a társasági emberek legfőbb gondja. A gavallérok valósággal előkészülnek az estélyekre s fáradságos otthoni munkájuk eredményeképen — szellemes bon mot-ikat és compliment-jaikat viszik a szalonokba. A regény, mely e szalonokat és pletykáikat írja meg, természetesen szintén a szerelemben látja a legfőbb földi erőt és az udvarlásban a férfi legnagyobb gondját. A mi regényirónknak is tehát az a legfőbb gondja, hogy a rendelkezésre álló történeti adatokat lehetőleg kapcsolatba tudja hozni a szerelemmel. Zrinyi Pétert és Wesselényit a megsértett ambició hajtja összeesküvésbe a császár ellen, ezt még hajlandó konczedálni a szerző, de a többi szereplőt már mind imádata vezeti a szépséges Zrinyi grófnő iránt. Az csak egész természetes, hogy a hős, Thököly, mindent Zrinyi Ilonáért tesz, még Validénak is — érte áldozza fel magát. Törökország nem politikai okokból segiti Magyarországot, hanem mert a nagyvezír szerelmes a budai basa feleségébe és igy tovább. Ez a barokk-szerelem, melynek egyetlen irodalmi képviselője nálunk Gyöngyösi,*) a magyar társadalmi életben és irodalomban sohasem tudott gyökeret verni. A különben sem társasági magyar ember, ha mégis társaságba verődik, bort iszik és politizál, de a társa-

*) Gyöngyösi 1683-ban verselte meg Thököly és Zrinyi Ilona házasságát. Költeménye jó részét Venus beszéde teszi ki Thökölyhez és Zrinyi Ilonához. Ami cselekvés van benne, azt is érdektelenné teszi a terjengősség és folytonos allegorizálás.

ságot magáért a társaságért sohasem űzte. Ezért hat ránk Thököly, mint barokk-hős, oly furcsán s egyszersmind oly kedvesen e tőle teljesen idegen légkörben, épúgy mint a milyen furcsán festenek a francia szalongavallérok ama metszeteken, mely őket az akkoriban divatossá vált Thököly-kosztümben ábrázolja.

Eltekintve azonban a regénynek a korkövetelte szellem által meghamisitott alakjaitól, azt el kell ismernünk, hogy sok helyen érdekes helyzetet és társalgást produkál s cselekvését, mely tele van oly motivumokkal, miket jóval később e regényekből kölcsönzötten a romantikus drámában látunk viszont, mindvégig érdekkeltően szövi. Azt a hibáját, hogy kissé néha elkalandozik hőse mellől, pótolva látjuk a másik Thököly-regényben, melyet egy évvel később Préchac irt és Le Comte Tekely címen kiadott Lyonban.

Préchac, az orléansi herceg udvarában élő nemes, 1677—1699-ig több regényt és novellát adott ki, s bár, tekintve műveinek több kiadását, e kor olvasottabb irói közé tartozott, a biografiai gyüjteményekben, lexikonokban és irodalomtörténetekben oly gazdag francia irodalom annyira megfeledkezett róla, hogy Le Bretonon kívül, ki a tizenhetedik század regényéről irt könyvében a nevét említi, még megemlítve sem találjuk őt. A különösen keleti történetek iránt érdeklődő galans regényiró ezt a teljes elfeledtetést nem érdemli meg. Nemcsak abban különbözik előnyösen elődeitől, hogy a laza szerkezetű, terjengős regények helyett rövidrefogottan, gondos megszerkesztéssel irta meg történeteit, de ami meglepőbb, több helyen, jó megfigyeléseken alapuló, finom rajzában pszikhologiai érzéket árul el.*)

Préchac Thököly regényében**) az ujsághíreken és udvari

*) Művei, Brunet Manuel du libraire-je, Barbier Dictionnaire des ouvrages anonymes-je és Lanson Manuel Bibliographique-ja alapján, a következők: L'héroïne mousquetaire etc. Paris 1677. Amsterdam 1702; L'illustre Parisienne etc. Paris 1679, Amsterdam 1759; La Noble Venetienne etc. Paris 1679; Le Gris de lin, Paris 1680; Le Beau Polonais, Paris 1681, 1734; Le Seraskier Bacha. Nouvelle du temps. Contenant ce qui s'est passé au Siège de Bude, Paris 1685; Le Grand Vizir; L'illustre Génoise (1685 előtt, ezekről a Seraskier Bacha előszavában tesz említést a kiadó); Nouvelles galantes et aventures de ce temps 1697. 2 köt. Mémoires et aventures de Saint-Aubin etc., La Haye 1744. (Ez a Héroïne mousquetaire uj kiadása).

**) A regény olasz fordítása: Il conte Techeli. Raggvaglio Historico portato dal Francese all' Italiano da D. Francesco Coli Luchese, Venetia 1687, ugyanez hollandul: Oorlogsdaaden en Minneryen van den Graaf Emerich Tekely. Amsterdam 1687.

mendemondákon kívül a Histoire des troubles de Transylvanie c. mű első kötetét használta. Ennek alapján irja le regénye elején, hogy a császári sereg mikép ostromolta a gazdag főúr, Thököly István várát. Az apa nagyon fiatal fiát két nemesre bízza, kik éjjel álruhában megszöktetik őt. A szökevények Zrinyiék egyik várában pihenik ki fáradalmukat, hol Thököly találkozik a rendkívüli szépségű Sudelievel. A grófnő, bár Thököly nem akarja inkognitóját elárulni, nemes arckifejezéséből, műveltségéből és szellemességéből csakhamar kitalálja, hogy előkelő szökevénnyel van dolga s ez a titokzatosság még jobban fokozza azt a nagyon kedvező benyomást, mit az ifjú rá tett. De nemsokára elérkezik a várba Zrinyi gróf kivégeztetésének híre. Sudelie mély fájdalomba esik s az érdekes ismeretlen osztozik könnyeiben. „Sudelie meghatva könnyeitől s az apró gondoskodásoktól, mivel a gróf őt körülvette, nem tudott attól a hízelgő gondolattól megszabadulni, hogy mindennek nem csupán a részvét az oka, hanem más valami, mögötte rejlő érdek.“ Thököly csakugyan hamarosan elárulja szerelmét, s miután megfogadja, hogy boszút áll Sudelie apja haláláért, érzékeny búcsút vesz az örök hűséget fogadó grófnőtől.

Sudelie nem tudja elfeledni Thökölyt, ki távozásakor sem mondta meg nevét, Thököly pedig annyira elmerül a Sudeliere való emlékezésben, hogy kiséröi cselhez folyamodnak, hogy kiverjék a haszontalan álmodozásból. Levelet küldetnek Magyarországból az Erdélyben időző grófnak, melyben értesítik őt, hogy Zrinyi grófnőt Spork generalis fia feleségül vette. Thököly hitelt ad a hírnek, s roppant elkeseredik. De levertségéből bizalmas embere, Pika*) felrázza őt, meggyőzvén arról, hogy neki csak egy a kötelessége: háború a császár ellen, és menyasszonya: a dicsőség. Thököly, hogy elfelejtse a hűtlen Sudeliet, Rákóczi**) szolgálatába áll, kit nemsokára annyira megnyer, hogy az bizalmasává és legfőbb tisztjévé teszi. Nemsokára azonban keservesen kell megfizetnie e nagy bizalmat és előrehaladást. Rákóczi ugyanis azzal bízza meg őt, hogy Zrinyi grófnétól kérje meg számára lánya kezét. Thököly szívesen vállalkozik erre, mert Sudelieről

*) Pika, Thököly egyik legügyesebb és legbátrabb vezére. A Thökölyfelkelések kezdetén elfoglalja Árva várát és csakhamar az egész megyét meghódítja, miáltal szabaddá teszi a közlekedést Trencsénbe és Sziléziába. (Hist. des Troubles I. k. 237 l.)

**) A regényíró Apafy szerepét Rákóczira ruházza.

azt hívén, hogy Spork fiának a felesége, meg van győződve, hogy Zrinyiné másik lányáról van szó.

„Sudelie azalatt híven őrizte Thököly grófnak képét, mely oly mélyen emlékébe vésődött, és oly kedvező véleménnyel volt róla, hogy valahányszor valami rendkívüli hőstettről hallott beszélni, igyekezett látni azt, aki véghez vitte, azt képzelve mindig, hogy rá fog találni az ő ismeretlenjére“ . . . Most is, hogy anyja Rákóczi megbizottjáról beszélt előtte s dicsérte nagy tehetségét, szépségét és bátorságát, tüstént az ő ismeretlen lovagja jutott eszébe. És valóban „édesanyja bemutatja neki Thököly grófot, kit először roppant meglepett a hasonlóság Sudelie és a huga között annyira, hogy megzavarodva fejezé be bókos üdvözletét, mit a grófnőnek Erdély fejedelme küldött. Sudelie pedig, ki felismerte Thökölyt az első pillanatban és még szebbnek találta, mint első találkozásukkor, oly zavarba jött, hogy minden erőfeszítése ellenére, színében elváltozott és egy szót sem tudott szólni. Anyja, ki zavarodottságát szemérmetességének tulajdonította, félve, nehogy Thököly kedvezőtlenül ítélje meg lánya műveltségét, kissé eltávozott tőlük s magukra hagyta őket, hogy a gróf szabadon cseveghessen vele, meg lévén győződve, hogy lánya társalgása ki fogja elégíteni őt. De maga Thököly is annyira el volt fogódva, hogy csak nézte a lányt s nem mert szólni hozzá. Nemsokára azonban észbe kapott s őszintén bevallotta, hogy sohasem vállalta volna megbízatását, ha csak sejti is, hogy a grófnő annyira hasonlit Spork grófnéhoz. Sudelie nem értve a dolgot, azt válaszolta, hogy ezt a hasonlóságot eddig még senki sem fedezte fel s hozzátette még, hogy jól emlékszik egy fiatalemberre, ki valamikor félve, hogy Spork generalis elfogja, gondosan eltitkolta előtte nevét s aki fogadkozott, hogy nem akar más nevet viselni, mint az „ő lovagja“. Utolsó szavaira elpirult és Thököly nem kételkedett többé, hogy az ő kedves szerelmesével beszél. De annyi minden jutott hirtelen eszébe, hogy képtelen volt válaszolni. Minden gondolata összefutott s csak állt előtte mozdulatlanul, szemét ráfüggesztve. Ekkor megjelent Zrinyi grófné s nekik el kellett válniok, mikor annyi ezer mondanivalójuk lett volna egymásnak.“*)

*) A szerelemnek és a lekötelezett barátságnak ezt a fatalis összeütközését feldolgozta Préchac másik magyarországi tárgyú regényében, a Seraskier basában. E regényében is szerepel Thököly, ki Bécs ostroma után inkognito megjelenik a szultán udvarában s a szultán előtt felfedve magát, felajánlja fejét, ha az ellene szórt rágalmakat nem tudja tisztázni.

Thökölynek el kellett utaznia anélkül, hogy kimagyarázhatta volna magát és Sudelie, hogy boszút álljon hűtlen lovagján, férjhez megy Rákóczihoz.

Thökölyt beteggé teszi a fájdalom. Végre is elhatározza, hogy ír Rákóczinénak. „Első pillanattól fogva szerettem s azt hittem hogy nem veti meg gyöngéd érzelmemet s helyesli szándékom: megboszulni gróf atyja halálát, ez volt az egyetlen vígaszom, mikor elhagytam Önt. De nemsokára megzavarta ezt házasságának hamis híre. Fájdalmam és szerelmem nem engedtek kételkedni e hír valóságában, hiszen oly könnyen elhiszi az ember azt, amitől fél. Ez minden szerencsétlenségemnek oka, mert azt hívén, hogy az erdélyi fejedelem ügyét vállalva, az én kedves Sudeliem nővérének teszek szolgálatot, nem is gondoltam, hogy rivalisom boldogságán munkálkodom, ki örökre elragadja tőlem azt, akit szeretek. Ez a gondolat sokkal kegyetlenebb, hogysem kétségbeesés nélkül lehetne elgondolni; mégsem tudok panaszolni sorsomra, hiszen koronát tettem a fejére s magam meghalok".

Sudelie elolvassa a levelet s előbb el akarja égetni, hogy ne tanuskodhasson arról, hogy valaha is olvasta. Kötelességére és erényére gondolva még inkább megerősödött e gondolatban. Mégis azonban elolvasta mégegyszer, de azzal a föltett szándékkal, hogy azután a tűzbe dobja. De csakhamar észrevette, hogy ez elhatározáshoz szívének nincs semmi köze. A levél utolsó szavai annyira megindították, hogy maga elé hívatta a levél hozóját, kikérdezte Thököly gróf egészségéről s érdeklődött, hogy hol tartózkodik. Szánalmas és szinte reménytelen állapota úgy meghatotta, hogy könnyekbe tört ki.

A Rákócziné résztvevő üzenetével megtérő hírvivő meggyógyítja Thökölyt, ki először szeretne közelébe férkőzni, de aztán kötelességére gondol, mit vele szemben vállalt s Pika ajánlatára Konstantinápolyba megy, hogy a törökök segítségét kérje.

Ott apja régi ismerősére talál Kiszler-Agazzyban, a főeunuchban, ki a szultán legkedvesebb háremhölgye révén kiviszi, hogy Thökölyt a szultán meghívja ebédre.

A szultán „szép tiszta párnákon ült keresztbe tett lábbal, térdén aranyhímzésű s vállán egy másik, tarkán hímzett asztalkendővel. A párosával hozott sülteket sótartó, kés és villa nélkül szolgálták fel. Három-négyféle kenyérrel is kínálták, de mind oly puha volt, hogy könnyen törhette kézzel is. Evett a főtt zöldségből, s csak egy fakanál állt rendelkezésére, minden egyéb dolgot

kézzel kellett ennie. Azután felszolgáltak többféle vadat s vagdalt hússal töltött tésztát. Sorbetet csak egyszer ivott porcellán csészéből. Mondják azonban, hogy szereti a bort s szokta mondani, hogy a szőlő az élet fája. Mialatt eszik, mindenféle alakosok és bohócok szórakoztatják furcsa gesztusokkal és mozdulatokkal anélkül azonban, hogy a bohócok megmernék csak egyszer is szakítani a csendet. A lakoma vége felé, Thökölyt megtisztelni akarván, egy darab kenyeret dobott neki, a mit a gróf nagy tisztelettel emelt föl és osztott szét, Kiszler-Agazzy utasítása szerint, a tekintélyesebb tisztek közt, kik tanúi voltak e megtisztelésnek. Minden sültet arany tálban szolgáltak fel. Csak Ramazankor, azaz böjtkor eszik a Nagy Úr porcellán tálból. Ebéd után a szultán egy másik szobába vonult bohócai kíséretében, kik tüstént elkezdtek beszélni, mihelyst az uralkodó felkelt az asztaltól."

A lakomának titkos szemlélője volt a szultán legkedvesebb háremhölgye, ki egész idő alatt nem vette le szemét a szép magyar grófról.

E nevezetes lakoma után a szép háremhölgy arra kérte a főeunuchot, hogy Thökölyt zsidónőnek öltöztetve lopóztassa be a serailba, mert szeretne vele egyszer négyszemközt találkozni. Kiszler-Agazzy először elrémül ettől a kéréstől, tudván, hogy fejével játszik, ha rajta kapják, de később meggondolva, hogy a lekötelezett favorite sok szolgálatot tehet neki a szultánnál, beleegyezik a dologba s egy szép faragványokkal ékesített álló órában belopóztatja Thökölyt fényes nappal a serailba. A háremhölgy szobájába viteti az órát s mikor magára hagyják, kinyitja, mire a belőle kiugró gróf lábai elé veti magát s a nőt szellemes és kedves bókjaival egészen elbájolja. „Beszélgetésük minden részlete nem jutott tudomásomra, — írja regényírónk — de annyi bizonyos, hogy a szultána nagyon meg volt elégedve s a pendule-t csak másnap vitette ki, elrendelvén az eunuchok fejének, hogy a külső díszítéseket, amiket nem talált kedvére valónak, változtassa meg, de viszont biztositotta őt, hogy a belső munkával nagyon meg volt elégedve s ép azért kérte őt, hogy a kijavított órát mentől előbb küldesse vissza."

Mikor másodízben szállítják az órát a favorite szobájába, véletlenül a szultán is ott van s a szerelmesek rettegése mellett hosszas tetszéssel vizsgálja rajta a faragványokat, majd látva, hogy az óra késik, a kulcsot kéri, hogy előre igazíthassa. „A favorite szinte elájult e rettenetes kérésre, de mégis ügyesen el tudta rej-

teni zavarát s megcsókolva a szultánt, hizelkedve szólt hozzá: — Oroszlánom, nagyon kérlek, ne nyulj hozzá, mert magam szándékosan igazitottam hátra az órát, hogy rászedjem szolgálóimat, kik mindig nagyon korán keltenek fel.“

Egy más alkalommal azonban már komoly veszély fenyegette az órában rejtőzködő Thökölyt. A munkások éppen nagy igyekezettel szállítják ki a pendulet a favorite szobájából, mikor arra megy a szultán, ki annyiszor látva ki- és beszállítani ez órát anélkül, hogy már egyszer jól kijavították volna, éktelen dühbe gurul s kardjával megy neki, hogy darabokra vágja. A szultána rémült öleléssel fogja le karját, de már azt nem tudja megakadályozni, hogy rettenetes „oroszlán“-ja bele ne rugjon az órába, mely nagy csörömpöléssel zuhan a földre. A favorite maga is haragot színlel s megparancsolja a munkásoknak, hogy többet vissza ne merjék hozni ezt az órát, mely az ő felséges urának haragját magára vonta.

Ez volt az utolsó rendez-vous-juk, mert Thököly parancsot kapott, hogy utazzék vissza Magyarországba, s álljon élére annak a kétszázezer embernek, amit a szultán, favoriteja kérésére, rendelkezésére bocsátott.

Thököly Belgrádban értesül, hogy Rákóczi meghalt, s az erdélyi fejedelem Apafy lett.*) Erdélybe siet, s mivel Rákócziné val anyja miatt nem tud érintkezésbe lépni, haddal indul Munkács ellen. Több kisebb hely elfoglalása után Munkácsig ér. Itt a kirohanó őrséggel összeütközve, egyik vezérüket, Rákócziné testvérét, elfogja. Előkelő foglyával barátságosan bánik, s mikor ez levelet ir nővérének, Thököly egy szerzetest bocsát rendelkezésére s útlevéllel látja el, hogy szabadon juthasson Munkács váráig. De közben Thököly égve a vágytól, hogy szerelmesét láthassa, embereivel elfogatja a barátot, ruháját maga ölti fel s igy megy Sudeliehez. A társalgásból, mit vele vált, meggyőződik, hogy Sudelie szereti őt, erre leleplezi magát s a két szerelmes örök hűséget fogadva búcsúzik egymástól a mihamarabbi viszontlátásig.**)

A szerelmeseknek azonban még sok akadályt kell leküzdeniök. Mikor Thököly már fényes kísérettel Munkács felé megy,

*) A szerző tévedéseit *közismert tényekben* nem tartom szükségesnek korrigálni.

) Az álruhás Thököly és a barát szereplése azt látszik bizonyitani, hogy Préchac ismerte V** novelláját vagy mindketten egyforma udvari és újságpletykák alapján dolgoztak.

bírva Rákócziné beleegyezését, utolsó pillanatban értesül, hogy Zrinyi grófot Bécsben elfogták, mert azzal vádolják, hogy vele egyet ért. Zrinyinek sikerül valahogy tisztáznia magát, de akkor is csak úgy bocsátják szabadon, hogy nővére házasságát csak az udvar beleegyezésével engedi megtörténni. Nemsokára ezután Thökölyt Budán a basa királylyá koronázza, s Thököly ezután több csatában legyőzi a császárpártiakat, de mikor értesül Rákóczinétól a bécsi udvar feltételéről, abbahagyja a háborút, Caprarával fegyverszünetet köt sEszterházy útján, ki tőle nővére kezét kéri, a bécsi udvar beleegyezését igyekszik megnyerni házasságához. Mikor végre az engedély meg van, az intrikák istene még egyszer megzavarja Vénusz művét, mert Eszterházy, kit Thököly az örömhírrel Munkácsra küld, tévedésből saját engedélyét mutatja Rákóczinénak, ki persze ezt a házasságot ridegen visszautasítja.*) Thököly személyes jelenléte ezt a félreértést is eloszlatja s az olvasó most nyugodtan élvezhetné a sokat hányatott szerelmesek kikötését házasságszigetén, ha regényírónk nem folytatná történetét. Thökölynek szerelmes háremhölgye ugyanis értesül a házasságról, s mikor a szultánnál a törökök bevádolják Thökölyt, ő is minden befolyását ellene érvényesíti. Thökölyt Drinápolyban börtönbe vetik, hol a háremhölgy felkeresi, hogy szemrehányásokkal halmozza el, de a szép fogoly s ügyes védekezése ismét Thököly részére nyerik meg a nőt, ki most minden befolyását igénybe véve, végre is kiszabadítja őt. Thököly visszatér hazájába, s a határon megtudja, hogy felesége már több hónapja hősiesen védi Munkács várát. Levélben búzdítja őt a védelem folytatására, s maga igyekszik mindenképen Munkácsba jutni, de Caprara**) annyira őrízteti Munkács környékét, hogy lehetetlen a várba jutnia. Végre is Caprara feladja az ostromot, s Thököly bejuthat a várba, hol a boldog viszontlátás örömében tölt feleségével pár napot anélkül, hogy valaki is tudott volna ottlétéről. Ez adott alkalmat — fejezi be regényét Préchac — arra a pletykára, hogy Thököly Lengyelországba vonult vissza. Az igazság az, hogy csapatokat gyüjt s igyekszik ügyét újra diadalra vinni, bár a törökök csüggedése és tehetetlensége miatt nagy akadályokkal kell megküzdenie.***)

*) A francia galans regények ez akadályhalmozásával szívesen operált Gyöngyösi is elbeszélő költeményeiben.

**) Caprara Caraffa helyett.

***) Préchac regényét 1686 júliusában fejezte be, akkor még javában folyt Munkács ostroma, melyet Zrinyi Ilona csak 1687 jan. 16-án adott fel.

Préchac regénye, szemben a Journal galant novellájával határozottan irodalmi szinvonalú. Hogy önkényesen bánik ő is a történeti eseményekkel, azon nem csodálkozhatunk, mikor oly egykorú eseményről ír, mely már távoli szinhelyénél fogva is alkalmat ad a hiányos és megbízhatatlan tudósítások révén a fantázia önkényes kombinációira. Maga a Histoire des troubles, melyből meritett, sem ment a tévedésektől s azonkívül nem tartalmazza azon eseményeket, melyek egy regényirót legjobban érdekelhettek, s a melyek valószínűségében nem lehetett kételkedni, minthogy lapokban, szalonokban bőven beszéltek róla. Thököly életrajza franciául Leclerc-től csak hét év mulva jelent meg, s németül irt életrajzát Préchac nem ismerte.*)

Thököly egyéniségét és szereplését e kis regény egész rokonszenvesen állítja be; az erkölcsös olvasó talán konstantinápolyi kalandját nem bocsátja meg egykönnyen a Sudeliebe szerelmes grófnak, de az akkori világ az ily érdekes, exotikus kalandokban semmi megróni valót nem látott, különösen ha azok egy magasabb cél érdekében követtettek el.

Száz évvel később Thököly alakja megint felbukkan a francia regényirodalomban, de már a történeti háttér egészen kiesik mögüle, s a szellemben is, mellyel Pigault-Lebrun**) Les barons de Felscheim c. regényében feldolgozta életét és szerelmét, nyoma vész a galantériának, helyet adva a Rousseau hatásnak s mintegy előretükrözve az elkövetkezendő romantikus kor regényirodalmának első termékeit.

Egy őserdőben vagyunk, hol kis kunyhóban él egy agg remete. Mindenkitől visszavonultan tölti napjait s a szép Sophienak is, kit nagyon érdekel a rejtélyes, tiszteletetkeltő öreg, visszautasítja ismerkedési kisérleteit. Sophie ekkor minden reggel friss gyümölcsöt s jó aszúbort helyez a remete kunyhója elé, ami annyira meghatja az öreget, hogy egy alkalommal ajtajára e sza-

Az iró a győzelmet Zrinyi Ilonának előlegezte — érthető és méltánylandó szimpathiából.

*) Kurtze Lebens-Beschreibung des Ungarischen Herrn Graf Tökeli 1683.

**) Pigault-Lebrun (1753—1835) nagyon kalandos életet élt és sok regényt irt. (Oeuvres complètes de Pigault-Lebrun, Paris 1822—24. 20 köt.) Les Barons de Felscheim-ja 1798—99-ben jelent meg. A Thökölyről szóló epizód regénye első részébe van illesztve, mely a fiatalon özvegynek maradt Felscheim báróné és egy Werner nevű porosz tiszt szerelmét és házasságát tárgyalja. Későbbi, népszerű kiadásokból a Thököly-epizód kimaradt.

vakat írja fel nagy betűkkel: „Ismerem a kezet, mely sorsomon könnyít és áldom azt.“ Ettől fogva Felscheim bárónője levelezni kezd az aggastyánnal, s ismerkedésük lassan annyira megy, hogy a remete magához hívja őt és férjét, Wernert s megigéri, hogy elmondja élete titkát. Az ifjú pár nagy kíváncsisággal meg is látogatja az öreget, ki kis habozás után elárulja kilétét. „Nevem Thököly Imre“ — mondja s e név hallatára Werner, a porosz hős, leveszi kalapját s állva hallgatja végig az elbeszélést. Ennek a történetnek már nagyon kevés köze van Thököly életéhez. Még mint gyermek szökteti meg Zrinyi gróf lányát, Amaliet, erdőkön, hegyen át bolyonganak s frigyükre a mosolygó ég adja áldását. Végig harcolja harcait, közben a törökök elfogják, ő a börtönben levelet ír Amalienak s tőrével mellébe szúr. De felgyógyul, kiszabadul s a Munkács várát védő Amalienak akar segítségére menni. Azonban szerencse csillaga letünt, többi várai után Munkácsot is elveszíti, feleségét Bécsbe hurcolják, hol meghal, róla a karloviczi békében teljesen megfeledkeznek s mehet kolduskirályként bujdosni. Harminc évet él remeteként a bolgárok közt, de mikor ott felismerik, Magyarországon át Bécsbe megy, meglátogatja felesége és gyermeke sírját, s az örökös tartományokon át végre a luxembourgi Felscheimbe érkezik, melynek erdőjében él azóta teljes magányban. A fiatal pár meghatva hallgatja az elbeszélést s ráveszi az agg Thökölyt, hogy költözzék át kastélyukba. A száműzött király e boldog családi körben tölti el utolsó éveit.*)

Pigault-Lebrun regényének Thököly-epizódja már csak abból a szempontból érdekel bennünket, hogy mutatja, milyen erősen foglalkoztatta a francia nép képzeletét Thököly személyisége, mely még akkor is, mikor egykor köztudatban élő szereplése s életének körülményei körülötte elhalványultak, elég erős volt a regényíró és közönsége érdeklődését felkelteni. Valóban eltekintve amaz erős politikai érdektől, mely Franciaország figyelmét Thököly harcai felé forditotta, az ő egyénisége s élete önmagában is elegendő volt a regényiró fantáziájának ösztökélésére s ha a gyermekkorát élő francia regényirodalom akkor, mikor ez az élet a maga teljes érdekességében még nem állott előtte, mégis elég anyagot tudott

*) Thököly számüzetésben töltött éveiről a legkülönbözőbb hirek voltak elterjedve Franciaországban. Némely iró szerint Konstantinápolyban oly szegénységben tengődött, hogy korcsmárosnak kellett lennie. (Jomini. Notice sur Tékéli. Pixerécourt, Théâtre Choisi I. k.) Ez alapon képzelte el Pigault-Lebrun az ő remeteségét.

belőle meríteni, remélni lehet, hogy ha a történeti regény divatja ma múlóféiben is van, a magyar regényírás, mely eddig Thökölyről megfeledkezett, most, mikor élete minden mozgalmasságával és érdekes részletével, egyénisége a maga egészében és valóságában előttünk áll, e regényírói szempontból is roppant értékes anyagot nem fogja tovább felhasználatlanul hagyni.

III.

Ha már Pigault-Lebrun Thököly feldolgozásában halványan észrevehettük a tizennyolcadik századvégi francia szellem hatását, mely Préchac barokkhőséből erdő mélyébe vonuló, száműzött, agg királyt formált, ki mikor szerelmét elmeséli, nem tud megszabadulni a Paul et Virgine hatásától s kietlen vadonban, sziklák közt lefutó források mentén átélt kalandokról ad számot, annál inkább látható ez a változás a francia irodalom legnépszerűbb s legnagyobb hatást elérő Thököly-feldolgozásán: Pixerécourt Thökölyről írt melodrámáján. Csodálatos, hogy e majdnem ezerötszáz előadást megért darabról, mely nemcsak témája miatt, de írójánál fogva is, ki német Kotzebueként a romantikus dráma kialakulásában jelentős szerepet játszván, minden érdeklődésünkre igényt tarthatna, irodalomtörténetünk s annak külföldi vonatkozásait buzgón kutató munkásai semmit sem tudnak.

Pixerécourt darabját 1804-ben írta s ez időben a forradalom hatása alatt a francia irodalom legérdekesebb és legfontosabb válságainak egyikét éli. A klasszikus irodalom a tizennyolcadik század folyamán csendesen és természetes halállal kimult, nem anélkül azonban, hogy hosszú vívódásában, tisztán irodalmi eszközökkel, ne iniciált volna oly változásokat, melyek alapján egy új, egészséges irodalmi irány kifejlődhetett volna. Csakhogy az irodalmi életnek egy oly sokszor figyelmen kívül hagyott tényezője: az élvező elem, szóval a publikum a maga elzárkozottságában, osztályi korlátoltságában és társadalmi agóniájában, nem volt képes az alkotók iniciativáit megtermékenyíteni s minden újítás ellen önfenntartó egoizmussal tiltakozott. El kellett jönnie a forradalomnak, mely aztán nemcsak a politikai, de a műélvezeti jogokat is megadva a népnek, új közönséget teremtett. Pixerécourt idejében az irodalom és új közönségének ez a viszonya még csak a kezdet kezdetén van. A boulevardi színházakat megtöltő nép még neveletlen, vad s a friss forradalmi emlékek hatása alatt kissé vérszomjas. Mozgalmakhoz, romboláshoz s a guillotine borzalmaihoz

hozzászokott szeme most mindazt, a mit azelőtt az utca nyujtott, a szinpadtól kívánja. De emellett tanulni, okulni is vágyik a maga gyermekes módja szerint. Reflexiókra nem ér rá s nem is képes, világosan megkülönböztetve akarja látni a szinpadon a jókat a rosszaktól, örülni akar az előbbiek diadalán, miután előbb kisírta magát ama sok bajon, amin szegény ártatlanok keresztül mentek. Szereti, ha egy-egy nemes tett vagy indok felett tirádás beszédben maguk a szereplők lelkesednek s ami fő, nem akar egyszerű, hétköznapi beszédet, elvárja, hogy a szereplők cifrán és ünnepélyesen fejezzék ki magukat. Mint Ch. Nodier megjegyzi, a nép például ilyen egyszerű kifejezést: „Még meg sem csókoltalak ma!“ nem szivesen lát, sokkal inkább tetszik neki, ha az anya igy kiált fel: „Ó még ma nem is szoríthattalak ölelő karjaimba.“*)

S ami mindennél főbb, a tanulni vágyó nép erkölcsi tanulságot óhajt. Nodier jegyzett fel egy kis történetet, mely jellemző a romantikus dráma e gyermekkorára. Egy bűnpör tárgyalásánál szereplő tanú, vallomása szerint, az őt bűnrészességre felszólító vádlottnak igy válaszolt: „Szerencsétlen, hát sohasem voltál a Gaîté-ben? Sohase láttál ott egy Pixerécourt előadást?“

A romantikus dráma sajátságai tisztán irodalmi okokból sohasem lesznek levezethetők annál is inkább, mert hiszen romantikus dráma a rómaiaktól kezdve mindig volt az európai litteraturában. A fontosabb az, hogy a szélesebb rétegekkel érintkező irodalom és specialisan a dráma, közönsége ízlése, követelései és lelkülete szerint szükségszerűleg változik. A XVIII. század előrelátói: Diderot, Sedaine, Beaumarchais, Mercier stb. látták a dráma új irányát, kísérleteztek is vele s ezért lehet őket, ha tetszik, a romantikus dráma őseinek nevezni, mégis aki valójában megteremté azt, az a forradalmat csináló párisi nép s az ő ízlésének hűséges követője, Pixerécourt. Az új drámának ez az első formája, mit melodrámának szokás nevezni, természetesen még nagyon kevéssé irodalmi s ezért a még ma is nagyon elite francia irodalomtörténet mostohán szokott vele bánni s a romantikus drámát Victor Hugótól számítja, mikor már a megvetett melodráma irodalmivá lett, eddig öntudatlan eszközeit öntudatossá váltotta s tisztán öncélokat is kitűzött. Innen magyarázható, hogy Pixerécourt, a boulevardok egykori bálványa, vagy mint gúnyosan hívták: Corneille-je, oly alapos elfeledtetésben részesült. Minket azonban érdekel az ő

*) Pixerécourt Théâtre Choisi I. k. Bevezetés.

működése nemcsak azért, mert Thökölyről írt melodrámát, de mert az ő idejében a melodrámával ép oly jelenségek közt alakult ki a romantikus dráma, mint nálunk a negyvenes években a magyar melodrámával: a népszínművel.*)

Pixerécourt (1773—1844), ki mint a legtöbb termékeny színműíró, gyorsan írta drámáit, hosszan fáradt, küzködött és hányódott, míg végig csinálta az ő legigazibb melodrámáját: az életét. A forradalom kitörésekor Németországba menekült, de 1793-ban visszatér Párisba, s mint királypárti nemes ember örökös rettegésben él. Kétszer le is tartóztatták, sőt egyszer halálra is ítélték, de életét meg tudta menteni a nyomornak. Tizenhat darabot írt, melyeknek legnagyobb részét el is fogadták, míg végre 1797-ben az Ambigue-Comique előadott tőle egy darabot, a Les Petits Auvergnats-t. Innentől kezdve a szerencse mellé szegődik. Coelina ou l'enfant du mystère c. melodrámáját már több mint kétezerszer is játszták Párisban és vidéken 1800-tól fogva s több idegen nyelvre is lefordították. Százhúsz darabja közül életében kilencvenet játsztak Franciaországban mintegy harmincezer előadásban, mint mèmoirejaiban maga írja. Különösen tetszettek melodrámái, ezek a zenebetétes, érdekes helyzetekkel tömött, nagytableau-s, érzékenyítő és morális darabok, melyek akár társadalmi, akár történeti tárgyaikat mozgalmas csoportozatok, komplikált és meglepő dekorációk keretében tárták közönségük ámuló szeme elé. Pixerécourt ily módon jó módba jutva, rövid ideig az Opèra-Comique-ot és 1825—1835-ig a Thèatre de la Gaîtè-t igazgatta. E színház égésénél azonban vagyona jórészét elveszítvén, szülővárosába Nancyba vonult s ott készítette elő harminc színdarabjának kiadását. Halhatatlanságán dolgozva halt meg itt hetvenegyéves korában.

Pixerécourt élete végén látta felvirágozni a romantikus drámát. Megérte Victor Hugo és Dumas sikereit, de irányukat nem szerette s erélyesen tiltakozott az ellen, mintha az ő melodrámái s a romantikus dráma között összefüggés lenne. A romantikus drámákat rosszaknak, veszedelmeseknek, immorálisoknak ítélte, melyek híjával vannak az igazi drámai érdeknek s az igazságnak. A romantikusok megvetéssel és lekicsinyléssel feleltek a vádakra s a

*) Guilbert de Pixerécourt legteljesebb életrajzát Willie G. Hartog irta meg. (G. de P., sa vie, son mélodrame etc. Paris 1912.) A XVIII. sz. végi drámára és melodrámára vonatk. l. Granges: Geoffroy et la Critique sous le Consulat et l'Empire. 1897.; Gaiffe: Le drame en France au XVIII. siècle, Paris, 1910. P. Ginisty: Le mélodrame, Paris, 1910.

közönség, mely Pixerécourt-nál járta a színműélvezés iskoláját, a romantikusoknak adott igazat s Pixerécourt-t hamar elfeledte.

Pedig Pixerécourt, épúgy mint Kotzebue*) a német irodalomban, nagyszámú darabjaiban megadta úgyszólván mindazt a téma- és helyzetkészletet, mellyel később a romantikusok operáltak, csakhogy ő a szenvedélyeket alárendelte a morális célzatnak s nyelvében közönsége igényeinek akart megfelelni. Mert a romantikusok az emberi szenvedélyeket eszthétikai szempontból állították be, ezért tartotta Pixerécourt az ő darabjaikat immorálisoknak és veszedelmeseknek.

Pixerécourt Tékéli ou Le siège de Montgatz**) c. melodrámája előadásai számát tekintve a harmadik, legnépszerűbb Pixerécourt-darab. A darabot Audinot, az Ambigue-Comique népszerű igazgatója hozta színre először 1803. december 29-én s több mint százötvenezer frankot keresett vele, míg a szerző a háromfelvonásosok szokásos honoráriumát, kilencszáz frankot kapott érte mindössze. A darabhoz a zenét Gérardin-Lacour írta.

Caraffa ostromolja Munkácsot s a török fogságból kimenekült Thököly be akar jutni Munkácsba, hogy hős feleségét segítse. Ez a darab témája.

Az első felvonás egy erdőben játszódik le. A hajnali szürkületben megjelenik Thököly, ki az egész éjszakát egy fán töltötte s az ő hű tisztje, Wolf. A tiszt nemsokára elmegy körülnézni s Thököly az ő hűségére gondolva, így beszél magához: „Ó ti kiváltságos lények, kiket a véletlen, a születés vagy a tehetség a nemzetek élére állított, legyetek mindig méltányosak és jók a nép iránt, ki alátok van rendelve, igyekezzetek bölcs méltánylattal jót tenni azokkal, kik körülvesznek és megnyerni szívüket, mert ha balszerencse ér, mindegyikben, kit boldoggá tettetek, jó barátra találtok.“

De alighogy Thököly befejezi a népnek oly tetszetős reflexióit, megjelenik Wolf s jelenti, hogy egy császári csapat közeledik. A

*) Pixerécourt nem szerette Kotzebuet, mert féltékeny volt rá. A Párisban hosszabb ideig tartózkodó német szerző mémoire-ját lefordítva franciára (Souvenirs de Paris en 1804), jegyzeteiben keményen támadja a szerzőt, kinek szerinte se szíve, se szelleme, se nemeslelkűsége nincs s ki csak — a hasára gondol. Kotzebuenek ekkor a darabjait már nagy hatással játszták Parisban. (Ch. Rabany. Kotzebue, sa vie et son temps, Paris 1893.)

**) Angolul Tékéli, or the Siege of Montgatz címen E. Hook fordításában jelent meg Londonban. (1806.)

színpadon puskák ropogása, a nézőtéren rémület, de szerencsére, hála a hajnali szürkületnek, Thököly és Wolf el tudnak rejtőzni. Az elvonuló csapat után egy lemaradt katona s egy tiszti szolga, a gyáva Bras-de-Fer (Vaskarú), a darab humoros jeleneteinek kreálója, jelennek meg a színen s épen Thökölyék rejtekhelye előtt ülnek le. Tőlük megtudjuk, hogy Caraffa estére nagy rohamot tervez s megkettőzött őrjáratokkal, kitűzött pénzdíjjal igyekszik addig is Thökölyt elfogni. Bras-de-Fer nem tudja megállani, hogy kicsinylően ne nyilatkozzék Thökölyről: „Nem is oly nagy hős az a Tékéli, úgy hallottam, hogy Bécs ostrománál nagyon gyáván viselkedett.“ Thököly erre előugrik, lefegyverzi a két katonát, de megkegyelmez nekik s miután szavukat veszi, hogy másnapig nem szólnak a találkozásról, szabadon bocsátja őket.

A két katona távozik, s a szín már reggeli napfényben úszik, mikor messziről ének hallatszik:

De Christine et d' Urbain,
Chantons le mariage;
Elle est belle, elle est sage,
Leur bonheur est certain.

Az énekszó mindinkább közeledik s egyszerre csak exotikus öltözetben megjelenik — az első magyar paraszt lakodalmas menet Európa színpadján. A lakodalmasok Kében felé mennek, s a molnár lánya kezét kérik. A malom a Torza folyón van, melynek hídján át könnyen Munkácsba lehet jutni. Urbain a vőlegény, a parasztruhában lévő Thökölynek mondja: „Mondják nékünk, hogy nagy szerencsétlenség lenne, ha Thököly fejedelem Munkács várába tenné lábát. Tűz és vér kelne a nyomában. Gonosz ember lehet az a fejedelem. Annyi szent, hogy úgy megíjesztettek vele bennünket, hogy jobban félünk tőle, mint az ördögtől!“

Wolf Thökölyről azt mondja, hogy meg van sebesülve s már alig bírja a járást. A parasztok megszánják őt, egy saraglyára ültetik s viszik magukkal, vídám énekszóval, Kében felé, hol a Torza hídján oly könnyen át lehet Munkács várába menni.

A darab expoziciója előkésziti a közönséget a várható izgalomra, s bemutatja a hőst, különösen hangsúlyozva három jellemvonását: a nép iránt való szeretetét, önérzetes bátorságát és nemeslelkűségét. A mód, ahogyan e jellemvonások megnyilatkoznak benne, természetesen gyermekes, s látványos volta mellett sem drámai, de mégis alkalmas arra, hogy a közönség megszeresse a hőst, s igaz szívből aggódjon érte, mikor a következő két felvo-

násban bajban látja. E közönség nem ismeri a klasszikus drámák katarzisát, az ő élvező lelkének hangulata nagyon egyszerű: Megszeret valakit, aggódik érte mikor bajban van s a végén mikor kimenekül a hős a csávából, boldogan, jóízűen fellélekzik.

Hogy Pixerécourt értette a módját, hogyan kell a közönséget — megdrukkoltatni, azt látjuk a második felvonásból. A szín a kébeni malom belsejét ábrázolja, háttérben a folyóval, két forgó malomkerékkel és a híddal. A lakodalmas menet megérkezik s az udvaron előkészületek folynak, mikor egyszerre csak dobpergés hallatszik. Mindenki hátra szalad megnézni, hogy kik jönnek s egyik paraszt értesíti a gazdát, hogy egy császári csapat közeledik. Thököly Wolffal és Konráddal, a gazdával a színen marad. Thököly el van veszve, ha Konrád nem menti őt meg.

Thök.: Mondd csak Konrád, szívből vagy te híve az osztrák háznak?

Konr.: Vérem ontanám érte.

Thök.: És ha e ház egy ellensége, minden védelem nélkül, segítségedet kérné ...

Konr.: Ha nem tudna védekezni!... Megsegíteném. Katonaviselt ember vagyok s tudom a tisztességet. Ellenséget csak a csatatéren ismerek... Van azonban valaki, az egyetlen, kivel szemben alig ismernék kiméletet...

Thök.: És ez?

Konr.: Tékéli gróf.

Thök.: A gróf — előtted áll...

A nemes szívű Konrád mégis megmenti Thökölyt, s az utolsó pillanatban egy hordóba rejti — s a darab hőse ott is fog maradni az egész felvonás alatt.

A császáriak megérkeznek s vezérük, Edmond, kihirdeti, hogy aki segit Thököly elfogatásában, száz aranyat kap jutalmul.

A katonák ezután őrizetbe veszik a kijáratot s egyik részük elindul felkutatni a malmot. Konrád egyedül marad s nem sokára egyik paraszt melléje lopódzik s titokzatosan félrehúzva mondja:

— Konrád apó, akarod, hogy egy kis pénzt szerezzek neked?

Konr: Te?

Paraszt: Én bizony, ötven aranyat!

Konr.: (félre) Felismerte! (a paraszthoz): És hogy akarsz te pénzt szerezni nekem?

Par.: Úgy, hogy előkerítem azt, akit keresnek.

Konr.: Tékéli grófot?

Par.: Őt bizony. A gróf úr itt van.

Konr.: Tréfálsz!

Par.: Istenemre, nem.

Konr.: Hm.

Par.: Furcsa, hogy te nem vetted észre.

Konr.: Van én nekem egyéb gondom is.

Par.: A pajtása annak az embernek, ki az imént itt volt. Jól megnéztem őt az asztalnál, épen olyan, ahogy a kapitány úr leírta. Ahogy megjött a katonaság, úgy eltünt, mint a kámfor. Mivelhogy nálad fogják el, gondoltam, tisztességből a díjnak felét neked adom. Azért ne haragudj, ha megyek őt feljelenteni a kapitány úrnak. Tudom Isten, hogy hamar elintézik a dolgát.

Konr.: Miket beszélsz, szerencsétlen! Elakarsz árulni néhány aranyért valakit, kit nem ismersz s aki sohasem bántott! Hát nem tudod, hogy nincs gyalázatosabb mesterség, mint az árulóké? Hogy e hitvány gyávákat, kik embertársuk életével kereskednek, méltán éri a közmegvetés?... Pénzt akarsz?... Hát nesze! (Erszényt vesz elő.) Itt van az ötven arany s még megtetézem huszonöttel, csak el ne kövesd e gazságot!... Lányom nászajándékának a fele ez... Ép most akartam neki adni... De nem fog sírni érte, ha megtudja, hogy egy szerencsétlen életét mentette meg vele... Itt van, vidd és emlékezz rá, hogy egy becsületes ember inkább éhen hal, de pénzt ily piszkos módon nem szerez.

Par.: Tartsd meg a pénzed, Konrád, nem kell nekem... elfog a szégyen, hogy kivántam azt csak egy percre is.

Konr.: Hál' istennek!

Par. (zokogva): Nem haragszol, Konrád apó?

Konr.: Nem, de esküdj meg, hogy nem árulod el a titkot!

Par. (zokogva): Esküszöm az életemre (félre). Az ördög elvigye, azért mégis fuccs a száz aranynak!

(Konrád megfogja a kezét s megindulva rázza meg.)*) A

*) Mikor Konrád e szavakat mondá: „Hát nem tudod, hogy nincs gyalázatosabb mesterség, mint az árulóké?“ — az Ambigue színház zsúfolt nézőtere oly tapsban tört ki, melyről csak annak lehet fogalma, ki valaha párisi nézőtéren ült. Nincs kétség benne, hogy a darab nagy sikerét e jelenetnek köszönhette jórészt. A rendőrség ugyanis sokalta ezt a tapsot, s a darabot egy időre betiltotta. Páris ugyanis ebben az időben egyébről sem beszélt, mint a „rettenetes György“, a vakmerő royalista Cadoudal kivégeztetéséről s társainak elfogatásáról. Cadoudal, ki mindenképen Napoleon élete ellen tört, 1803 óta Párisban rejtőzködött a Quartier Latin egy szegény öregasszonyánál, ki mint Urbain Thökölyt, úgy szidta Cadoudalt önmaga előtt. Egy alkalommal,

katonák visszajönnek. Nem találtak senkit. Edmond közli a gazdával, hogy a csapat őrizetben fogja tartani a malmot. Konrád bort hozat a katonáknak, s két dragonyos azon vitatkozik, hogy melyikük lép be először a munkácsi várba. Az egyik azt mondja, hogy oly biztosan ő lesz az első, mintahogy harminc lépésnyiről bele talál az udvaron fekvő hordó lyukába. Erre fogadnak s a kapitány beleegyezik, hogy a hordót, melyben Thököly rejtőzik, célba vegyék. A két katona már lövésre fel is áll, mikor a megréműlt Wolf, — kinél jobban csak a közönség fél ez egész párbeszéd alatt — ittasságot tettetve, felül a hordóra s addig nem akar leszállni, mig a gazda engedélyt nem ad a hordó célba vevésére. A gazda megjelenik a civódásra s az ő kérésére s indokaira a kapitány a kertbe küldi a katonákat, hogy fogadásukat ott döntsék el.

Wolf és Konrád ezután úgy egyeznek meg, hogy a zsákkihordásnál Thökölyt egy zsákba rejtik s úgy viszi fel Wolf a hídra őt s rakja fel a szekérre, mely átmegy a túlsó partra.

A dolog jól menne, csakhogy a kihordásnál, az őrtálló katona megnézi a zsákokat. Wolf kétségbeesik s tehetetlenül áll zsákja mellett, már majdnem utolsónak maradva, mikor egy császári katona megy hozzá s a zsákra mutatva szól:

„A fejedelem itt van“ — Wolf a katonában arra ismer kit Thököly az erdőben lefegyverzett s kinek megkegyelmezett. A derék katona most vissza akarta adni a tartozást. Az őrt álló katonához megy s felváltja őt — Wolf pedig szabadon átviheti a zsákot.

A felvonás végén maga Caraffa is megjelenik, mert úgy értesült, hogy Thököly a malomban rejtőzködik. Konrád, Brasde-Fer előadásából értesülve, hogy Thököly megmenekült, bevallja, hogy Thököly védtelenül a segitségét kérte s ő nem tagadhatta meg. Konrádot a katonák vasraverik s a függöny legördül.

A harmadik felvonás a munkácsi várban történik. A nagy, gothikus fegyverteremben egy lámpa enyhe fényénél ül harci öltözetben a védelem hősi vezére: Alexina. A végső elkeseredésben,

---

mikor kocsijára ült, egy csomó rendőr rontott rá. Kettőt lelőtt közülük s végre is csak egy hatalmas erejű mészáros tudta őt lefegyverezni. Barátját Pichegru-t egykor jó barátja, Leblanc, kihez menekült, jelentette fel. A közönség Leblanc denunciációjára gondolva, tapsolta Konrád nemes nyilatkozatát. A rendőrség letiltása azonban csakhamar megszünt, mert Pixerécourt igazolta, hogy a darabot még Cadoudal elfogatása előtt irta.

mely a vár lakosságán uralkodik, kik azt kívánják tőle, hogy adja meg a várat, egyetlen reménye férje levele, melyet fogságából kiszabadulása után írt, s melyben azt ígéri, hogy segítségére jön. Újra elolvassa a levelet, könnyeivel áztatja, mikor egy tiszt jelenik meg s jelenti, hogy a lakosság élelmet akar, vagy megadást. Alexina hadi tanácsot hív egybe. Tisztjei ünnepélyes fogadalmat tesznek, hogy utolsó csepp vérig védik a várat. Ekkor kürtszó hallatszik, s Alexinának jelentik, hogy Caraffa követe óhajt vele beszélni. Alexina elrendeli, hogy a követet a legfényesebb fogadtatásban kell részesiteni, hogy ne lássa kétségbeesett helyzetüket. A terem csillárjait felgyújtják, drága szőnyegeket terítenek a földre, Alexina pompás köpenyeget ölt magára és felteszi fehértollas sisakját. Edmond, a követ, elámul a fényes látványon, mikor a terembe lép. Előterjeszti Caraffa ajánlatát, ki nem akar a vár kétségbeesett helyzetével visszaélni és ismerve ama köteles tiszteletet, mellyel egy nővel szemben tartozik, felajánlja a császár nevében az amnesztiát az ostromlottaknak.

Alexina: Elfogadni a bocsánatot, ez a vétkesség beismerése volna, holott itt senki sem követett el bűnt. A császár meg akarja fosztani Magyarországot régi kiváltságaitól, magának vindikálja a nádorválasztó jogot, megfosztja a vallás szabad követésének jogától és sérelmeink felpanaszlására azzal válaszol, hogy az ország nagyjait legyilkoltatja . . . s ezekután még ő merészel bocsánatról, amnesztiáról beszélni! Ily álnokságnak sem én, sem katonáim, nem ülünk fel. Egy nemzetnek, ha ősi jogait s vallását bántják, joga van fegyverhez nyulni anélkül, hogy lázadónak bélyegeznék. Sajnálom, hogy küldetése eredménytelen marad, de jelentheti a grófnak, hogy a magyarok addig nem teszik le fegyverüket, míg követeléseiket a császár meg nem adja.

Edmond: Vakmerősége vakká teszi Önt, Asszonyom. Hiheti, hogy sokáig ellen tud állni még egy győzedelmes, nagy hadseregnek agyonfáradt, maroknyi csapatával?

Alexina ekkor int s a terem három, nagy hátsó ajtaja megnyilik s a láthatóvá váló bástyán fáklyák fényében két csapat jólöltözött, hősi magatartású katona vonul el.

Innentől fogva az ajtók nyitva is maradnak, úgy, hogy a terem mintegy összeolvad a körülbástyázott várudvarral.

Edmond nem adja fel a reményt s mikor látja, hogy érvei nem hatnak, előhozakodik a legutolsóval:

Edm.: És végre utolsó reménységüktől is, melyben még bízhattak, meg vannak fosztva . . .

Alex. (félre): Mit jelent ez?

Edm.: Tékéli grófra többé nem számíthatnak, minthogy épen most fogtuk őt el . . .

A tisztek közt a legnagyobb nyugtalanság, maga Alexina is megretten egy pillanatra, de aztán hamar átlát a szitán. Ha Thököly a kezökben lenne, nem jönnének amnesztiát kínálni.

És valóban kint óriási örömrivalgás, „éljen Thököly" kiáltások, dobpergés és kürtszó — a teremben megjelenik Thököly s Alexina boldogan rohan keblére. Majd diadalérzettel fordul Edmond felé:

„Térjen vissza a grófhoz s adja tudtára, hogy e pillanattól kezdve — Munkács bevehetetlen!"

El kell ismernünk, hogy Pixérecourt nagy hatással tudta itt dramatizálni azt a babonás hitet, mellyel a katonák győzhetetlennek ismert vezérükkel szemben viseltetni szoktak. De Thököly nemcsak győzhetetlen vezér, hanem olyan nép- és emberbarát, amilyennek a forradalmat csináló párisi nép a fejedelmeket látni akarja. A következő jelenet erről győz meg bennünket. Edmond közli Thökölyvel Caraffa izenetét, mely szerint ha az ostromlottak nem fogadják el az amnesztiát, — leöleti az összes magyar foglyokat.

A katonák közt a méltatlankodás moraja fut végig. Thököly pedig így szól hozzájuk:

— Ti ellenben, katonák, kiméljétek a legyőzötteket s adjatok meg nekik az emberségesség nevében minden segítséget, ami módotokban van... Azon ne csudálkozzatok, ha Caraffa gróf rendeleteit végrehajtják az ő barbárjai... A csatán kívül minden gyilkosság bűn. A háború, ez a rettentő ostora a nemzeteknek, önmagában is elég irtózatos anélkül, hogy még egyéb borzalmakkal növelnék azok, kik csinálják...

Majd a követhez fordulva, folytatja:

— Ön pedig térjen vissza a grófhoz, s mondja el neki azt, amit itt látott.

Caraffa követe megszégyenítve távozik s Thököly közli csapataival értesülését, hogy ma estére nagy rohamra kell elkészülniök. Szemlét tart serege felett, majd a zászlóra mutatva szól:

— Pro Deo et Patria! Vallásunkért és hazánk ősi jogaiért fogtunk fegyvert! Emlékezzetek rá, magyarok, hogy inkább meg

kell halnotok, mint e szent jelvényt, mely ügyünk igazságát bizonyítja, az ellenség kezébe engednetek.

(Felteszi sisakját s a tollbokrétára mutat.)

— Zászlók híjján e toll legyen a jelvény! Ezt mindig a dicsőség felé vezető úton fogjátok látni!

Szavai után megszólal az ellenség ágyúja. A küzdelem megkezdődik. A színpadot csakhamar egymással küzdő emberek töltik be. Egy fiatal magyar katona zászlóval a kezében küzd több császárival, mikor látja, hogy a zászlót nem tudja már megvédeni, letépi a rúdról s maga köré csavarva, kiáltja:

— Egyik a másik nélkül nem lesz a tietek. — A császáriak rárohannak, de jön Thököly és megmenti őt. A várfokon mind nagyobb számban omolnak a várba a császáriak, de a magyarok visszaverik őket. Thököly lefegyverzi magát a vezért, Caraffát.

Caraffa (letérdel s mellére mutat): Éljen jogával, amit a győzelem ad.

Thököly (kezét nyujtja s felemeli őt): Ime, így élek vele!

Caraffa: Ennyi nagylelkűség egy ellenségben, kit halálra üldöztem!

Thököly: Ön Lipótnak engedelmeskedett, én — a szívemnek.

A küzdelem a magyarok győzelmével végződik. Thököly Caraffának visszaadja szabadságát s kéri, hogy járjon közbe Lipótnál a magyarok érdekében. A győztes magyar katonák Urbaint és Konrádot is elfogják, s Thököly elé hozzák. Thököly örömmel ismer élete megmentőire, s szolgálatába fogadja őket. A darab egy impozáns tableauval végződik: a lakosság ünnepli Thökölyt, ki végre felszabadította a várat a nagy nyomort okozó ostromtól.

Egykorú kritikák és a nagyszámú előadás után itélve Pixerécourt Thököly melodrámája roppant nagy siker ért el. Thökölyt a híres Tautin, Alexinát Mme Bourgeois játszta, a Journal des Arts*)

*) 19 nivôse, an XII. (dec. 31, 1803.) Hibáztatja, hogy a szerző a második felvonásban a hőst majd egy hordóban majd egy zsákban tartja, ami büszkeségével és bátorságával össze nem férő helyzet. Ellensúlyozza ezt a reménnyel váltakozó aggodalom, mely a közönséget állandó izgalomban tartja. A Courrier des Spectacles-ben Lepan ír róla. A magyarok eskűje Alexina előtt, emlékezteti őt e lovagias nemzet eskűjére Mária Terézia előtt. A Gazetteben Salgues hosszabb cikket ír a boulevardi színházakról s Pixerécourt darabját érdekesnek s ízléssel megírottnak tartja. A közönség a szerzőt sokszor hívta a lámpák elé. Brazier (Chroniques des petites Théâtres de Paris. 1837.) megemlékezik egy paródiáról is, melyet Kikili címen adtak s melyben Saint-Clain pompásan kifigurázta Tautin pátoszát.

szerint az eredeti portrait-k után készült kosztümben és élethű maszkban. Bras-de-Fer szerepében Corsse, a kitűnő komikus, szórakoztatta a közönséget.

Pixerécourt, bár foglalkozott Thököly életével s harcaival, darabjában nem sokat gondol a történeti igazsággal. A darab ötletét Préchac regényéből vette, ki viszont saját fantáziájából merített.*)

Pixerécourt egy a szabadságért s népéért lelkesülő fejedelmet akart bemutatni Thökölyben, s ennek minden történelmi igazság ellen is győznie kellett, — különben a szerzőt közönsége kifütyülte volna.

Pixerécourt egész életében büszke volt Thököly-darabjára, melyet már huszonnégyórás cselekvésénél fogva is, legalább egyenlő-értékűnek tartott a XVIII. sz. sok klasszikus tragédiájával. A darab, mely Thökölyt s ügyét oly szimpátikusan reprezentálja s nem értéktelen tipusa a francia dráma egy érdekes korszakának, valóban megérdemli, hogy a magyar irodalom tudomást vegyen róla.

IV.

A Thökölyről szóló tisztán irodalmi feldolgozásokon kívül megérdemli a részletes ismertetést a híres francia utazónak, Motraye-nak a műve is, melynek szerzője több évi konstantinápolyi tartózkodása alatt jó ismerőse volt a száműzött fejedelemnek s nála tett látogatásait jóízű, intim kedvességgel írta le Voyages en Europe, Asie et Afrique, La Haye 1727 c. művében. Ha ez a rajz Thököly levelei s Komáromy naplója mellett, mint történeti forrás nem is bír nagy jelentőséggel, de mint egy éles szemű, jó megfigyelő idegen leírása mindennél közelebb s majdnem irodalmi beállításban s intenzivitással állítja elénk a miliőt, melyben Thököly utolsó éveit élte s magát a fejedelmet. Motraye, minthogy protestáns vallása miatt otthon nem igen bízott előrehaladásában, 1696-ban elhagyta Párist, elfogadva a konstantinápolyi francia protestánsok lelkészi hivatalát. A karlócai békekötés után Konstantinápolyban letelepülő Thökölyvel 1700 körül ismerkedett meg Mme Hochepied révén, kinél találkozott a fejedelem titkárával, Komáromyval. Thö-

*) Pixerécourt könyvtárában meg volt a Leclerc-féle Thököly életrajz s a Les Trônes Chancellans etc. c. dialog (L. Catalogue de la Bibl. de Pixerécourt Paris 1838.). Életrajzírója, Hartog szerint ezek voltak forrásai. Információit valóban ezekből vette, de a témát Préchactól kölcsönözte (Le Comte Tekely 239—258. l.).

köly személyzetével a galatai negyedben élt s a porta „ten"-ként napi 300—360 frankot adott neki, ami azonban, bár az élelmiszerek nagyon olcsók voltak, még sem volt elegendő, mert a fejedelem Magyarországgal állandó összeköttetésben volt s a sok hírvivő sok pénzt felemésztett. Néhányan emberei közűl bort árultak s a jövedelmet ez is szaporitá némileg. Motrayet elbájolta Thököly szívessége, kedvessége s nagy műveltsége. Oly ékesszóló latinsággal még senkit sem hallott beszélni, mint ahogy ő beszélt. Egyébként a köszvény gyötörte s nagyon leverte, hogy a karlócai békében úgy megfeledkeztek róla, mert nem követte Mylord Paget tanácsát, hogy hagyjon abba minden érintkezést a franciákkal. A francia utazó csakhamar gyakori vendég lesz a fejedelemnél, kinek a környezetében nagy csodálkozással ismer rá egy gyanus existenciájú olaszra, kit egyszer Milánóban látott felcserkedni. Ez az olasz Pignatellinek hívatta magát s XII. Innocent pápa unokaöccseként szerepelt Konstantinápolyban, míg egy csalása napfényre nem került. Thököly ekkor magához fogadta s megvédte minden üldözés ellen, mert nagyon bízott az orvosi tudományában s különösen bűvszerében, mellyel a köszvényt gyógyítani tudja.

„Thököly fejedelem — irja Motraye — annyira megkedvelt, hogy mikor egyszer már tíz nap óta nem látott, megkérdeztetett, hogy vajjon háborút izentem-e neki? Én azt feleltem, hogy nem, hanem épen ők azok, kik háborúskodnak velem a sok egyhajtásos ivással, aminek következményeként rendszerint huszonnégy óráig kell az ágyat nyomnom. Be kell vallanom, hogy ha később tudtam inni anélkül, hogy beteg lettem volna, azt a fejedelem szakértő tanácsának köszönhetem, ő tanított meg arra, hogy a bort borral kell legyőzni. Ugyancsak ő mondta, hogyha utazásaimban valaha Magyar- vagy Lengyelországba vetődnék, nem vonhatom ki magam az ivás alól anélkül, hogy ezzel sértést ne követnék el a házigazda ellen. Valóban gyanúval nézik azt egy magyar társaságban, ki nem iszik, sőt példa van rá, hogy egy ily visszautasításnak összetűzés lett a vége. Viszont a legkedvesebb bók, amit az ember mondhat magyar vagy lengyel háziúrnak, hogy soha életében oly részeg nem volt, mint az ő vacsoráján.

Thököly nem vitte tulságba a magyar borkináló udvariasságot s bizalmát sem vonta meg tőlem bornemisszaságom miatt. Hogy belejőjjek a gyakorlatba egy olyanféle kancsót, mint a görögök agathedaimonja, tétetett elém s a fejedelemasszony elé. Aztán kancellárjának s titkárjának gondjaira bízott s a Bacchus-csaták e

két igazi bajvívója példaadással, a gyakori színültigtöltéssel s a legkülönbözőbb egészségekre való koccintással, gyakran hagyott legyőzve a csatamezőn. A fejedelem maga nem sokat ivott köszvénye miatt, de a fejedelemasszony nem volt oly tartózkodó, bár a neméhez illő korlátokat sohasem lépte túl. Ha már panaszkodtam, s mondám, hogy elég a borból, egy magyar orvosféle, kit a fejedelemasszony orvosának hívtak, nagyon derék és tanult ember, kupával a kezében szólt hozzám: „Ime a legjobb orvosság a kolera ellen, mely úgy pusztít a törökök közt, kik beszedvén jócskán dinnyéből és más gyümölcsből, bor helyett vizet isznak rá.“

Signore Pignatelli ritkán jelent meg, ha én ott voltam, amióta Milanóról szóltam neki, sejtvén hogy tudomásom van ottani szerepléséről. Talált ürügyet, hogy a szobájában étkezzék vagy egyszerűen diétát rendelt magának.

Gyakran megfordult még a fejedelemnél egy török, ki azelőtt Olaszországban rabszolga volt, — a bort ő is nagyon szerette. Különben nagyon szellemes ember volt, s az Alkorán bortilalmát ügyesen félre tudta magyarázni a maga hasznára. Nappal nem ivott, nehogy a hívőket megbotránkoztassa. Szeretett vallási kérdésekről disputálni s mindig maga hozakodott velük elő a törökök szokása ellenére, kik e tekintetben nem igen szeretnek sem mást zavarni sem mástól zavartatni. Ő, ha olyanokkal volt, kikkel nyiltan beszélhetett, saját meggyőződésének és felfogásának szabadon kifejezést adott, s nem vette zokon, ha mint ő a biblia ellen, mások az Alkorán ellen emeltek kifogásokat. Néha vitázott Signore Francesco-val is, ki bizony nem ismerte úgy a bibliát s a theologiát, mint a török s így sokszor zavarba jött, amin a fejedelem jól mulatott. A fejedelemasszonyt ezek kedvetlenül érintették, mert jó katholikus volt. Néha aztán a törököt is megfogták egy-egy kérdésben a lutheranus pater vagy a fejedelem kalvinhitű titkára, ezen aztán mindnyájan mulattak. Ezek a disputák rendszerint megelőzték néhány órával a vacsorát, hol már csak a töltött kupákkal vitáztak. Vacsora után tánc volt, hogy igaza legyen a latin mondásnak: nemo saltat sobrius.“

Egy érdekes vallási vitájukat le is írja Motraye.

„A törököt egyszer a fogadó-teremben találtam a fejedelemmel, mialatt a többi magyar egy magyar futár temetésén volt. Ez adott alkalmat a másvilági életről való beszélgetésre. Én a többi közt ezeket mondtam a töröknek:

— Kegyelmed, ki szereti inni a bort e földi életben, kissé be lesz csapva a másvilágon, hol Alkoránjuk szerint csak kristályvízű források vannak, hacsak olykor-olykor valami csoda nem változtatja majd borrá a vízet.

Aztán célozva arra, hogy néha három-négy magyar kupa mámorával a fejében ama olasz dalokban, miket ilyenkor nagy kedvteléssel énekelt, a női nem barátjának mutatkozott, hozzátettem még:

— Különben ezzel szemben irigylem amaz előnyeért e boldog világnak, mit a tökéletesszépségű lányokban nyujt, kiken nincs az időnek hatalma, s kik mindig fiatalok, szépek és hajadonok maradnak.

A török szavaimra elkomolyodva válaszolt:

— Ne tulajdonítson nekünk könnyelműen akkora vakságot, hogy mi betűszerint értelmezzük azokat. Az Alkorán nem test nélküli szellemekhez beszél, hanem ép ellenkezőleg nagyon is testi lényekhez. Elvont gondolatok helyett tehát kénytelen a földi jókról vett képekkel elképzeltetni a másvilági gyönyöröket. Az Önök bibliája is tejet és mézet folyat az örökváros folyóinak ágyában s drágakövekből felépítettnek igéri az égi Jeruzsálemet. Menjen csak egyszer el a mi kollégiumainkba s mecsetjeinkbe, amit könnyen megtehet, ha mohamedánnak öltözik, s hallgassa ott meg az Alkorán-magyarázatokat. Biztosítom, hogy meg lesz elégedve és sokkal helyesebb fogalma lesz a mi paradicsomunkról. Különben pedig mondja meg, minden elfogultság nélkül, hogy az Önök egész égi Jeruzsálemje, Loth vérfertőzése, Salamon gyöngéd és szerelmes szavai énekeiben, melyek nem egyebek, mint különböző nőkhöz írt szerelmes versek, a Jelenségek könyvének trónonülő báránya és végül Szent Jánosnak szörnyűséges viziói inkább valók abba a könyvbe, amit Önök szentnek tartanak, mint a szép hajadonok, üdítő források az Alkoránba?

Erre én azt válaszoltam, hogy Lóth példája csak elrettentés okából van felvéve, Salamon énekei s a Jelenségek kinyilatkoztatásai pedig csak allegóriák.

— Nos hát ami forrásaink és lányaink is csak allegóriák, s hogy e lányok örökre hajadonok maradnak, nem jelent mást, mint, hogy a testi gyönyörök ki vannak zárva a paradicsomból.

— De végre is — tettem hozzá én — azt már csak nem vitatja el, hogy a maguk Alkoránja, sokat csent a mi szent könyvünkből? — s például felhoztam a körülmetélést, Jézus anyjának

bűn nélkül való fogantatását s azt a szokást, hogy a dervisek istentiszteletüket forgolódva és táncolva végzik, mi szerintem nem más, mint Dávid táncának a frigyláda előtt az utánzása.

A török szerint a hasonlóságok bizonyítják, hogy az isteni törvény egy, s a különbségek, hogy azt sok helyen a keresztények elrontották.

A vitát végre is Motraye únja meg előbb, belátván, hogy oly dolgok felett, melyeknek egyetlen érdeme a bennük való hit, nem érdemes disputálni.

Ez önmagukban is érdekes vitáknak számunkra nagyobb a jelentősége azáltal, hogy hallgatójuk Thököly volt. A konstantinápolyi békés napok azonban nem tartottak sokáig. 1700 végén II. Károly, spanyol király halálával, a német császár és Franciaország között új háború volt kitörőben. Feriol, a francia konstantinápolyi követ, elővette tehát aranyozott faragványokkal ékes s tetőzettel ellátott csolnakját és felkereste Thökölyt. Visszajövet azonban lefoglalták csolnakját, elbotozták keményen evezősét s tudtára adták az előkelő követnek, hogy többet ne merészeljen fedett csolnakkal járni, mert ez a tisztesség csak a szultánnak s az ő képviselőjének, a nagyvezírnek van megengedve. De aki rosszabbúl járt e találkozásból kifolyólag, az nem Feriol volt. Thököly, aki alig várta az alkalmat, hogy az európai eseményekbe belebravuroskodjék, nem törődve azzal, hogy a szultán és a német császár között barátságos a viszony, Feriol rábeszélésére kész volt mozgósítani minden befolyását Magyarországon egy új felkelés előkészítésére s maga, hónapokon át, térképpel, csatatervekkel felszerelt memorandumot készítvén, 1701 nyarán útnak indult, hogy a Drinápolyban tartózkodó szultánt felkeresse s átnyujtsa memorandumát, melyet mindenhatónak hitt, mert feléledt munkakedvvel eddig tétlenné kárhoztatott energiája a legszebb tervekkel szőtte azt tele. Titkárával s Bru nevű bizalmas tolmácsával kocsira ült, élvezve egy darabig az előzékeny Feriol társaságát, ki Konstantinápolytól egy mérföldnyire elkisérte őt.

Drinápolyhoz közeledve, előreküldte titkárát és tolmácsát, hogy lakást keressenek a számára s értesítsék a nagyvezírt jöveteléről. A nagyvezír meglepődve értesült, hogy Thököly engedelem nélkül elhagyta Konstantinápolyt s Kiaja pasa által azt izentette, hogy tanácsolja Thökölynek a rögtöni visszatérést, nehogy a Nagy Úr nem tetszésének szomorú következményeiben része legyen. A fejedelem azonban nem hallgatott a tanácsra, bizott memorandu-

mában s nem akart egykönnyen lemondani a sikerről, melyet Feriolnak biztosra igért. A várostól egy és fél mérföldnyire futár jött elébe a nagyvezír levelével, mely az előbbi tanács szűkszavú megismétlése volt. Hiába kérlelték Thökölyt titkára és a tolmács, nem akart visszafordulni. A város kapújához érve aztán már a szultán rendeletét kapta kézhez, mely rögtöni visszautazást parancsolt s meghagyta neki, hogy Konstantinápolyba visszatérve, útját rögtön folytassa Nikomédia felé, hol ezentul tartózkodnia kell. Thököly, ki váratlan és vakmerő lépéseinek köszönhette szerencséjét, ezeknek is lett az áldozata. A kegyvesztettség, mely oly hirtelen érte, egyszeribe lerombolta a jövő minden szép tervét, melyet oly optimizmussal épített fel memorandumában.

Útja visszafelé nagyon szomorú volt. Konstantinápolyban katonai kirendeltség fogadta, mely nem is engedte, hogy lakását felkeresse, feleségét is csak levélben értesítette szomorú sorsáról.

Motraye ez év végén kereste fel a fejedelmet új tartózkodási helyén. „A száműzetés annyira fájt a fejedelemnek, — irja — hogy szakála, mely még utolsó találkozásunkkor fekete volt, megfehéredett. A fejedelemasszonyt hősi bátorsága nem hagyta el, s ezzel férjére is jótékonyan hatott. Minthogy köszvényes bántalmai, Signore Francesco minden szemfényvesztő igérete ellenére is, jobban gyötörték, mint valaha, mindennap karosszékéből, hová betegsége egész nap kötötte, egy kerekes székre tették át, hogy friss levegőt szívjon a város környékén. E széken, melyet két békés ló húzott, vadászgatott e vadban gazdag vidéken és sok szalonkát meg fácánt lőtt."

A legtöbb mondani valója azonban Motrayenak Signore Francescoról van: „ez a sarlatán nem tudva kigyógyitani a fejedelmet betegségéből, váltig fogadkozott, hogy legalább a szegénységből fogja kigyógyitani ama nagy titok segítségével, melyet alkimista munkálatai közben felfedezett. Megígérte, hogy nemsokára érckavaró edényeiből aranyfolyót fog folyatni a fejedelem udvarán át. A könnyenhivő fejedelem hamar beleesett a kelepcébe, ami annál kevésbbé nézhető el, mert ez úrnak megbízhatatlanságáról meggyőződhetett volna már úgy a pápával való rokonságáról, mint orvosi tudományáról szőtt meséinek leleplezésénél. De az alkimia nem volt egyetlen ambiciója a signorenak. Ötven éve ellenére szivében oly szerelmi tüzet érzett vagy vélt érezni, mint a milyent Guarini fest az ő Pastor Fido-jában. Az ő szerelme, Dulcineája, Szelőci Katalin volt, a fejedelem kulcsárának fele-

sége. Valóban oly szép, mint ahogy Paul Lucas*) festi utazásaiban, de nem oly iszákos.

Ebben a tekintetben igazságot kell szolgáltatnom neki. Öt esztendős ismeretségünk alatt csak szerény mértékkel láttam inni őt. Akármint is légyen, a mi olasz Don Quichotténk iránta érzett szerelmét nem tudta eltitkolni, az asztalnál egész nyilvánosan „szive és vágyai királynő"-jének hivta és sok más bókkal ostromolta, amiken mindenki jót nevetett, még a férj is, ki sokkal jobban ismerte mindkettőjüket, semhogy féltékeny lett volna. Láttam az olaszt a nő előtt térdepelve szemfényvesztő igéreteket és ajánlatokat tenni, s bár a nő félreérthetetlenül kigúnyolta, annyira vakká tette őt szerelme, hogy semmit sem vett vagy látszott észrevenni. Egyszer előttem mondta neki az asszony, hogy menjen nagybátyját, a pápát, meglátogatni, mire én azt jegyeztem meg, hogy ahoz egy kicsit előbb meg kellene halni, minthogy Pignatelli

*) P. Lucas-t XIV. Lajos művészeti ritkaságok gyűjtésére küldte Törökországba és Ázsiába. Voyage dans la Grèce, l'Asie Mineure, la Macedoine etc. Paris 1712. c. könyvében írja le Thökölynél, a virágok mezején tett látogatását 1795 jún. hóban: „A fejedelem nagyon szívesen fogadott. Egy szép fákkal beültetett gyönyörű gyümölcsöskertben találtam egy minden oldalról nyitott, tetővel ellátott hintón. Gyengesége miatt fekvő helyzetben volt, két párnára támaszkodva. Fekete ruha s magyar föveg volt rajta. Mikor megjelentem előtte, áttétette magát egy karosszékbe, nagy szivességgel leültetett, elolvasta a nagykövet levelét, s egy órahosszat mindenféléről elbeszélgetve, azzal bocsátott el, hogy még viszont akar látni. A gyümölcsöskertből egy szobába vezettek, hol pompás vacsorát szolgáltak fel, s bőven folyt a bor: a magyarok ebben hasonlítanak a németekhez, s ez az egyetlen dolog, amiben nem is óhajtanak tőlük különbözni. Másnap a vidéket néztem meg, s visszajövet egy órai kihallgatáson fogadott a fejedelem. Most is kis hintóján volt, egy a telepet átszelő patak mellett, melynek szelid csobogása észrevétlenül is álomba ringat. Beszélgettünk a jelen francia állapotokról, utazásomról, a látott országokról, terveimről — szóval mindenről, amit csak kérdezhet egy utazótól valaki, ki kiváncsisága mellett szellemes is. Búcsút véve tőle, Katalin asszonyt kerestem fel, ki igen kedves magyar asszony, oly szép, melyhez hasonlót még nem láttam. Szépségén kivül egyéb oly tulajdonságai is vannak, melyek őt a mindennapi nők fölé helyezik. Tökéletesen táncol, s aminek az ő nemzetségénél nem kevés a becse, tud inni egész éjjen át, leverve a leghíresebb férfi ivókat, a részegségnek vagy a rosszullétnek legkisebb jele nélkül. Vacsoráztam vele együtt s magam láttam, hogy bírja az italt. A jó evés után jött a tánc gyönyöre. A szép magyar asszony a zene rithmusát követve táncolt, mozdulataiban csupa bájjal és könnyűséggel s mégis valamelyes méltósággal. Örülök, hogy saját szemeimmel meggyőződtem róla, hogy nem dícsérték őt túl, s ebben még jobban megerősített finom s roppant kedves társalgása. Elhihetik, hogy nem búcsúztam tőle bókjaim nélkül." (I. k. 59 l. stb.)

pápa — amint ő hívta — több mint egy éve már, hogy a másvilágon van. Erre az asszony:

— Az unokaöcs is eléggé megérett már erre. Elég embert küldött már a másvilágra az ő „orvostudományával", ő is utánuk mehet. Meg aztán nagyon ismerik a földtekén, hogy itt tovább szélhámoskodhatnék.

A szenvedélyes imádó, anélkül hogy zavarba jött volna az ilyen s még különb megjegyzésekre, így szólt hozzám:

— Veda V. S. conche crudeltà sono trattato della mia Deità incarnata; con tutto cio l'adoro. (Látja Uram, mily kegyetlenül bánik velem ez az én megtestesült Istennőm s én mindezzel együtt mégis imádom őt.)

— Az inkarnált istennők — mondám én — sokat szokták magukat kéretni, míg valakit meghallgatnak. De látom, hogy az Ön szerelme erős, bátor s minden akadállyal szembeszálló, annál dicsőbb lesz — a győzelem.

— Cosi credo e spero. (Amit hiszek és reménylek.)

Meg kell jegyeznem, hogy a Signore ebben az időben valósággal elhalmozott nyájasságával s ép úgy kereste most barátságomat, mint azelőtt futott tőle. Imádottja kérdé tőlem, hogy láttam-e valaha nagyobb bolondot, mint ő, s hozzátette:

— Úgy látszik szerelmének tüze, mivel engem hevíteni akar, beteg agyában ég, mert szívét az idő már rég kihűtötte.

Minthogy nem volt mindig elég jó kedve ahoz, hogy meghallgassa lovagja sokszor illetlen vallomásait, egy nap jól képen törülte őt s azzal fenyegette, hogy mindent elmond férjének s a fejedelemnek, kik majd ellátják a dolgát. A szórakozás azonban, mit e szerelem az udvarnak nyujtott, lassanként közönségessé és unottá válván, s a Signore is megértvén végül, hogy imádottja csak megvetéssel viseltetik iránta, abbahagyta vallomásait, s szerelme szomorú és titkos gyűlöletté változott.

Egyébként az olasz épúgy, mint az orvostudományban, az alkimiában sem tett valami nagy előrehaladást. Szerinte ennek oka a pénzhiány volt. A kísérletekhez sok pénz kellett, s mikor erről beszélt egy alkalommal a fejedelemmel, a titkár felemlitette, hogy egy sokkal komolyabb és képzettebb magyar minden tőle telhető költekezéssel sem tudott semmi eredményt elérni. *)

*) Ez a magyar, ki modelül szolgálhatott volna Balzacnak hőséhez, a Recherche de l'Absolu-ben, báró Szalontay volt, kinek regényes életéről és szomorú haláláról Motraye részletesen megemlékezik (I. k. 379. l. stb. és I. k.

Komáromy kért, hogy emlékeztessem e magyar alkimista dolgaira a fejedelmet s gúnyoljam az olaszt, jelenlétében, ábrándjaiért. Én megtettem, s bár a fejedelem még meg is toldotta az én tréfás megjegyzéseimet, mégis maga mellett tartotta őt továbbra is s időnként aranyakat adogatott neki titokban, mint a titkár mondta, ki sokszor kikelt a fejedelem hiszékenysége ellen.

Thököly kérte Motraye-t ott tartózkodása alatt, hogy járjon közbe Paget-nél érdekében. Motraye megigérte, hogy Williams útján igyekezni fog ráhatni, bár a mylord ép oly engesztelhetetlen ellenség tud lenni, mint amilyen jóbarát. Thököly jónak látván Mme Pearse-et is megnyerni, ki jelentékeny befolyással bírt az angol nagykövetre, megbízta Motraye-t, hogy a feleségétől felajánlott drágakövekért vásároljon valami szép ajándékot és prezentálja az ő nevében a Madamenak. „Nem tudtam meg nem igérni, hogy minden lehetőt megteszek, ami csak növelte a fejedelemasszony jó kedélyét, melybe egy ép akkor kapott hír hozta, mely szerint fia a fogságból kimenekült s épen és egészségesen érkezett Lengyelországba."

Motraye búcsút vesz a fejedelemtől, kit aztán csak egy és fél év múlva lát viszont, de már nem Nikomédiában, hanem a hozzá közelfekvő Csidgek-Mejdán egy kis szerény mezei lakában. Thökölyt 1702 december végén viszik át a virágok mezejének egy „sziflik"-jébe, s itt halt meg a következő év február 17-én szám-űzetésének hű osztályosa, a fejedelemasszony. „E hősnő kiválóságáról — írja Motraye — mindenki tud. Buzgó katholikus volt, s élete végén Jeruzsálembe akarva utazni, e célra s a halála után lelkiüdveért tartandó misékre négyezer aranyat s az első férjétől rámaradt ékszerekből néhányat tett félre egy kis kazettában, melyet, a kulcsot magánál tartván, a galatai tisztelendő jezsuita atyáknak, lelki élete e gondozóinak, gondjára bízott.

Ugyanakkor közölte velük akaratát, hogy az egész összeg az érte tartandó misékre fordítandó, ha jeruzsálemi útját nem fogja tudni megtenni. Mindezt férje tudta nélkül tette, ki lutheránus létére

400 l.). Elválván Thököly udvarától, orvosi mesterséggel tartotta fenn magát, de minden jövedelmét kísérleteire költötte. Hiába igyekeztek Williams, angol lelkész, s maga Motraye szenvedélyéből kigyógyítani. Még ágyneműjét is eladta, hogy kisérleti szereit megvehesse s az éhség pusztítja el, ha Williams s néhány angol kereskedő nem juttatnak neki egy pár aranyat, melyeknek háromnegyedrészét különben is kohóiba dobta. Emellett a legfurcsább ideái voltak a vallásról s művészetekről. Maga is verselt s Motraye nem győzte őt eléggé gúnyolni verses csodabogarai miatt. (I. k. 185—86.)

s amúgy is nagy szükségét érezvén a pénznek mulandó, földi dolgokra, bizonyára megakadályozta volna, hogy ily jelentékeny összeget égi dolgokra fordítson vagy legalább is sok kellemetlenséget szerzett volna emiatt. Az egyetlen, ki tudott a dologról, a fejedelemasszony egyik katholikus szolgája volt, ki időnként fel szokta volt keresni a jezsuita pátereket s kihozott közülük egyet a Virágok mezejére, hogy misét mondjon ott s az Úr testét kiszolgáltassa a fejedelemasszonynak. Az úrnő veszedelmes lázba esvén, mely agyát is megtámadta, úgy, hogy aggódni kellett életéért, a megbízhatatlan szolga elárulta a kazetta titkát a titkárnak. A titkár szólt a fejedelemnek, erre kis tanácskozást tartottak s bő jutalmat ígérve a szolgának, elküldték őt Konstantinápolyba, hogy kérje vissza a páterektől a kazettát azon ürügy alatt, hogy a fejedelemasszony hozzá akar még tenni valamit, s egyben közölje velük azt is, hogy az úrnő gyöngélkedik és szeretné, ha három napon belül egy lelkiatya meglátogatná őt. Kellő elővigyázatossággal a fejedelem ugyanakkor egy másik szolgát is elküldött Konstantinápolyba valami ürügy alatt, hogy a másikra ügyeljen, nehogy az, a pénz birtokában lévén, megugorjék. Minden a legjobban sikerült. Mire a szolga visszaérkezett a kazettával, a fejedelemasszony már halott volt. A gyóntató három nappal azután érkezett s nagy meglepetéssel látta, hogy a fejedelemasszony már el is temettetett óhaja ellenére, mely szerint a jezsuiták kolostorában szeretett volna pihenni. Később ez meg is történt igen nagy pompával. A titkár felajánlott száz aranyat a kolostor főnökének, mit ő nem fogadott el, azonban a misék szolgáltatására szánt összegért s az ékszerekért elküldött valakit a fejedelemhez. A fejedelem nem adta vissza a kazettát s így nyilatkozott volna: „A fejedelemasszony ezt az összeget a földi Jeruzsálembe teendő útra szánta, az égi Jeruzsálembe vezető úthoz nincs szüksége pénzre.“ Így hallottam a titkártól, ki nagy ellensége volt a jezsuitáknak s egész szívből nevetett az ötleten, mellyel a pénzt elszedték tőlük. Magam levélben fejeztem ki részvétemet a fejedelemnek, melyre ő sajátkezű levélben válaszolt, kérve, hogy tavasszal látogassam meg uj lakóhelyén.“

Motraye ez év tavaszán tett eleget a meghívásnak. A Bosporust átszelve, Szkutaritól Nikomédiáig lóháton tette meg az utat s e vidéket a világ legszebb földjének találta. A nikomédiai „magyar ház“-ban kissé megpihenve, egy magyar kísérővel folytatta útját Csigek-Mejdánig. „Úgy találtam, hogy e hely méltó nevére, amit visel s mi annyit jelent: Virágok mezeje. Valóban

a körülötte fekvő mezőket a legkülönbözőbb virágok tarka szőnyege borítja. De a fejedelem háza nagyon középszerű. Olyan, mint a legtöbb közönséges, vidéki ház. Fából épült, gyalúlatlan deszkából tákolt tetőzettel és padlóval. A szoba egyik sarkában deszkakeritéssel elkülönítve állt a fejedelem ágya és asztala. A majoron épített többi házikóban lakott a fejedelem környezete. A fejedelem egy negyedóra mulva fogadott. Szokása szerint karosszéken ült, beteg lábait, melyeket hiába kezelt Signore Francesco, egy szőnyegen nyugtatva. Szakála láthatólag sokat fehéredett nikomédiai találkozásunk óta. Kegyvesztettsége s a fejedelemasszony halála lehetett oka ennek. Nagyon szívesen fogadott s a nem bűneik, de szerencsétlenségük miatt száműzötteknek szóló látogatásomat irgalmassági cselekedetnek nevezte. Sok mindenről beszélgetve, kérdezte, hogy Paget utódja, Sutton lovag, nincs-e jobb akarattal iránta, s nem hajlandó-e a szultánt rábírni a számüzetés megszüntetésére vagy az angol udvar által Bécsben tartásdíjat kieszközölni? Mikor mondtam, hogy még alig ismerem s csupán tisztelegni voltam nála, kért, hogy igyekezzek magam vagy Williams útján kiismerni az új követ iránta való érzelmeit. Ha Sutton lovag oly jó lenne, hogy az ő visszahívatását kérné a portától, bizonyára nem utasítanák vissza, mert szokás szerint a nagykövetek első kérését teljesítik, még ha a háborúban foglyul ejtettek szabadonbocsátásáról is van szó. Ezzel örökre lekötelezné őt a nagykövet, kinek megkérdezése nélkül többé soha semmit sem cselekedne. Én megígértem, hogy igyekszem erre Williams-t megnyerni.

Szegény fejedelem nagyon elégedetlen volt a francia udvarral. Azt mondta, hogy annak áldozata. Panaszkodott, hogy soha kétharmadnál többet nem látott abból a négyszázezer écu-ból, mit neki évenként igértek az utolsó háborúban, hogy a felkelést szervezze és vezesse. Én mondtam, hogy az összeget bizonyára teljesen kifizették, de annyi kézen ment keresztül, hogy nem lehet csodálkozni, ha megfogyott, míg hozzáérkezett. Feriolról is panaszkodott, ki nagy szolgálatokra kötelezte magát, míg ő a csapatok élén állt Magyarországon.

— De minden hasznot királyának juttatott, nekem hagyva minden bajt. Bár az ő tanácsát követve élek itt száműzve, megvetve és elhagyatva, mióta hasznavehetetlennek ítél, még egy tíz écu-s ajándékot sem járna ki számomra a francia udvarnál.*)

*) Az Entretien politique du Comte Tekeli et du Grand Mufti etc. c. gúnyos röpiratban hasonló értelemben beszél a Mufti Thökölyhez: „Mindez-

Motraye alig tudja egyébbel, mint a „politikai barátság" megbízhatatlanságára vonatkozó, közismert szólamokkal vigasztalni az elkeseredett fejedelmet. Aztán vacsorához ültek, de a fejedelmet hamar magára hagyják, mert gyengélkedése miatt korán kell lefeküdnie.

A francia utazó négy napot tölt a Virágok mezején. Délutánonként többször van a fejedelemmel, kinek itt is egyetlen szórakozása a kikocsizás s a vadászgatás. E vidék fácánjai nem oly vadak, mint másutt. A fejedelem sok fácánt tartott a baromfiudvarban, melyek csirkeszelídséggel éldegéltek ott.

Motraye április 2-án vesz búcsút a fejedelemtől, s Konstantinápolyba érkezve, a következő nap hallja, hogy Magyarországon a felkelők élére Rákóczi állt. Felkeresi Williams-t Thököly ügyében, kitől értesül, hogy az új követ semmit sem tehet a fejedelem érdekében, különösen most, mikor a német császár és Magyarország közt újra kitört a háború.

Motraye megírja ezt a fejedelemnek, kit azután többé nem lát. A beteg és elhagyatott Thökölyről lassanként mindenki megfeledkezik. A francia udvarban néha ugyan egy-egy kalandos hír, hogy Thököly Rákóczi mellett van, hogy a belgrádi basa tizenkétezer emberével azon fáradozik, hogy a fejedelemséget Thökölynek visszaszerezze stb., *) rövid időre hitelt talált, de e hírek felett is hamar napirendre térnek.

Nagyobb emóciót keltett egy különös hír, mely a konstantinápolyi jezsuiták főnökének, Branconnier-nak, a Virágok mezején tett gyakori látogatásával volt kapcsolatban. A La Gazette de Vienne hozta nyilvánosságra elsőnek, hogy Thököly a buzgó jezsuita atyák befolyására katholizált. A hírből azonban csak annyi volt igaz, hogy a hiszékeny s régi pártfogóitól elhagyott fejedelem, bízva a

---

ideig nem nagyon dicsekedhetik a franciák és XIV. Lajos barátságával. Sok ígérgetésükkel csak annyit értek el, hogy Ön hajléktalanná vált. Még szép tőlük, hogy eddig küldtek — ennivalóra s talán, ha majd kezit-lábát töri az ő ellenségeik ellen való harcban, biztosítanak az Ön számára egy helyet — az invalidusoknál."

*) Sourches: Mémoires IX. k. — Tudjuk, hogy Rákóczi 1704-ben, mikor az erdélyiek a fejedelemséggel kínálták, Thökölyt ajánlotta, s erről titkos írású levélben értesítette is őt. Másrészt a franciák is oda igyekeztek hatni, hogy Thököly török segítséggel részt vehessen a Rákóczi-felkelésben. Mindent meghiúsított azonban a porta makacs ellenállása. 1705-ben Rákóczi legalább annyit akart elérni, hogy az országgyűlés kérésére a porta Thökölyt kiadja. Ez sem sikerült. (Rákóczi levelezése I. k. Thaly kiadás).

jezsuiták igéretében, kik a pápa és a francia udvar évi kegydíjával biztatták áttérése esetén, tárgyalt velük a dologról s talán valami kötelező nyilatkozatot is tett. Nemsokára azonban súlyosbodó betegsége ágyba döntvén, 1705 szeptember 10-én kelt latin nyelvű deklarációban mindent visszavont s kijelenté, hogy mint lutheránus akar meghalni. Három nap mulva aztán kiszenvedett.*)

Titkárja s a többi magyarok a nikomédiai temetőben hantolták el egy diófa alá, aztán siettek visszautazni Magyarországba az új fejedelem mellé, új harcokat vívni.

---

*) Thököly áttéréséről Motraye könyvében két helyen is részletesen megemlékezik. (I. k. 373. és 376. l.) Egy jezsuita páter emlékiratát: Mémoire au sujet de la conversion du Prince Tékély, Thaly közli. (Századok 1890. 104. l.) Thököly haláláról: Motraye I. k. 377. l., Mercure Galant 1705. 165. l., ugyanez a folyóirat közli sírfeliratát is (1706. jan. 19—20. l.), Saint-Simon: Mémoires XIII. k. 166. l., Sourches: Mémoires (1705. nov. 6.), La Gazette de France 1706. 557. l.

Kuncz Aladár.

III.

Ifjuságí kirándulás Erdélyen át Sinaiába.

1913 junius 19-dikét írtak. Este 9 óra felé a Nyugati pályaudvar előtt hátizsákos, útra felkészült ifjak gyülekeztek. Eleinte egy-kettő verődött össze, aztán nagyobbodott a csoport; mind többen lettek a tanulók, kiknek nagyobb részét a szülők kísérték e helyre. Midőn az indulás előtt 30 perccel számbavettem őket, mind a 35-en együtt voltak. Gyönyörű, tanulságos útra szövetkezett bajtársak, kiknek hét napon át ugyanegy lesz a sorsuk.

Talán máskor ily időtájban alvásra csukódik le szempillájuk, ma fürgék mindannyian ily késői órában is; szemük elevenen tekint a készen álló vonatra s búcsúzó szüleik intő szavát hallgatva beszállanak a számukra fenntartott kocsiba, mely végig viszi őket másfélezer kilométeres úton keresztül. Gondos, szerető szüleik háromszor is különös figyelmembe ajánlják a drága gyermekeket, míg végre lassú méltósággal megmozdúl a vonat; megy, rohan és otthagyja a kendőt lobogtató, integető, búcsútvevő kíséretet. Kocsink ablakai a fejek mozaikjával vannak kirakva; a kezek végsőt intenek, a lobogó kendők hangtalanúl beszélve lengenek még akkor is, mikor egy fordulatnál állomás és azzal együtt búcsúzó szülő szemünk elől eltünik. Egy ideig még mozgott a csapat: nem lehet több, mint másfél órája, hogy vacsoráltak, már is megnyílt az iszák s előkerült egy kis elemózsia. Ilyen a gyerekgyomor. Nem sokat kér, de sokszor; s nyugtalan, míg van mit ennie. Végre is megérkezett az álom s csendet teremtett. Puha ugyan nem volt a harmadik osztályú kocsi fa-ülőhelye, de a gyerekálom kipárnázza a legkeményebb fekvőhelyet is. Így szaladt át vonatunk az Alföld rónaságán.

Alig pitymallott, midőn Rév állomására értünk. Itt kezdődik a Királyhágó. Itt megyünk neki a hegyeknek, itt szaladunk be abba a szűk völgybe, melyen keresztül a Sebes-Kőrös vájt útat

magának az Alföld felé. A festői környezetben, a szűk mederben rohanva sietö folyó meredek partja felől kandikál ki annak a cseppkő-barlangnak szája, mely nyaranta sok-sok látogatót csal e kis állomásra. Ifjaink már tudták, hogy e korai órákban merre fogunk járni és egy páran, nyitott szemmel alvók, megérezték a hűvösebb, oxigénnel teltebb friss levegőt, mozgásukkal felverték a még alvókat és csakhamar ablaknál volt az egész csapat. Csucsa, Királyhágó, Bánffyhunyad állomásoknál maga a felébredt kiváncsiság kandikált ki a még nem látott tájra, noha a messze Kolozsvárra is korán, már 6 óra felé, eljutottunk.

Lakásunkra, az ev. ref. Kollégium vendégszerető házába, a vasúti állomástól hosszú út vezet. Mi ez utat gyalog tettük meg. De jól esett a reggeli friss levegőben egy kissé nagyobb járást végezni s a kemény fekvőhelyen meggémberedett tagokat mozgásba hozni. Aztán legalább megismerkedhettünk a városnak egyik fejlődő részletével is. Meglepte ifjainkat a Kis-Szamosnak igénytelensége; de annál kellemesebben hatott a kép, midőn bejutottunk a város szívébe, az impozáns főtérre, melynek közepén a góthikus róm. kath. Szent Mihály templom van s mellette Mátyás királynak Fadrusz alkotta híres lovasszobra. Szállásunkra, hol az intézet neves igazgatójának, Kovács Dezsőnek és egy néhány szives tanártársunknak előzékenysége fogadott, letettük podgyászainkat és megreggeliztünk. A délelőttöt a város egy részének megtekintésével, a növénytani kertnek, növénytani és állattani intézetnek meglátogatásával töltöttük el. Jó, ízletes ebédünk a Kollégiumban volt. Délután folytattuk a város megtekintését; megnéztük a színházat, Mátyás király születésházát, a sétateret és más nevezetesebb részletét a városnak mindaddig, míg programmunkhoz híven délután 5 óra felé a vasúti állomásra kellett mennünk, hogy még aznap Tordára érjünk. Bizony késő este lett, míg vonatunk célhoz ért. Esős időben sáros úton kellett szállásunkra eljutnunk. Sőt szállástadó fogadósunk, az Erzsébet-szálló vendéglőse, sem felelt meg kellőképen kivánságunknak. Valami táncteremfélében, a földön szalmazsákokon vetett ágyat, ezeket is szűkösen látta el takarókkal és párnákkal s csak erélyes fellépésünkre adott elegendő helyet, hogy megpihenhessünk. Igaz ugyan, hogy jóizű ételeivel igyekezett pótolni a más oldalú mostoha állapotokat. Másnap országos vásár lesz, szobáit ki kellett adnia a rendesen hozzá járó vásáros vendégeknek. Ezzel védekezett. De bizony ennél a védekezésnél jobban kielégített volna a puha ágy kellemes nyu-

galma. No de hát másnap azért friss volt mindenki; a derült idő felvillanyozta a kedélyeket. Mozgalmas, tarka képet nyujtott a tordai országos vásár. A messze környék élénk, színes ruházatú román népessége, az eddig nem ismert néptipus, a nagyhangú kiabálás, lárma, igazi vásári zürzavar: fogalmat nyújtottak arról, hogy mi egy erdélyi kisvárosi vásár. Ifjaink már hallottak a Torockó vidéki népviseletről. Itt láthattak elég nagy számban eleven torockóit s szemlélhették a híressé vált torockói ruházatot. Tanulóink aprópénze is forgalomba került: a híres tordai pogácsát, meg a tordai pecsenyét már csak meg kellett kóstolniok. Tiz óra tájban aztán a sóbányához értünk. Különös szépsége van a Mária Terézia-tárnának, hol jelenleg elég szép üzem folyik. Miután a sóbányászásról s a bánya méreteiről és történetéről szakszerű felvilágosítást kaptunk, elérkeztünk ama helyre, hol a bánya nagyszerű érdekessége, a visszhang mulattatta tanulóinkat.

A kijáratnál — el lehet gondolni — amatőr fényképészeink nem szalasztották el az alkalmat, hogy lefényképezzék a csoportot, amint a látogatók fehér köpenyében, gyertyával a kézben hagyják el a bányát.

A bányalátogatás után a helytől mintegy óratávolságnyira fekvő sósfürdő-telepre mentünk; útközben a messzeségből elénk tűnt a hírből és képből jól ismert Torda-hasadék. A fél órai fürdés fokozta gyönyörünket. De jöttek a fellegek és sietésre ösztökéltek. A gyomor is nógatott. S így útra kelvén, háromnegyed órai gyaloglás után szállónkban a párolgó leves mellé telepedtünk le.

Délután 2 órakor ismét vonatunkra szállottunk. Aranyosgyéresen át Brassó felé igyekeztünk. A mezőség egyhangú képe után este felé értünk a hegyek közé; de az irigy sötétség sűrű lepellel takart el mindent szemünk elől. Segesvár és Fehéregyháza mellett szemünk semmit se látott, csak elménk foglalkozott az itt elesett hősök, köztük lánglelkű Petőfink emlékével. Brassóba értünk. Sötét volt. De a nagy Cenk otromba árnya mégis kiéleződött a sötétségben. Kiszálltunk; s míg jegyeinket további utazásra érvényesítettük, az amúgy is ritkán közlekedő közúti villamos otthagyott minket. Koromsötétben, közel teljes órai gyaloglás után értünk szállásunkra, az Európa szállóba. Gondos vendéglátásban volt részünk. Tiszta, kedves szobák kellemes pihenést nyujtottak; a vendéglős is teljes igyekezettel iparkodott kivánságainknak megfelelni. Másnap, vasárnap, június 22-dikén, utunk harmadik napján, Brassó városát tekintettük meg. Legelső dolgunk volt a Sinaiába való

menés lehetőségéről gondoskodni. Itthon szerzett előleges tudakozódásunk fölöslegesnek mondta az útlevélről való gondoskodást. Elegendőnek jelezte azt, hogy Brassóban a határrendőrségtől igazolványt kérjünk. Pedig majd, hogy pórúl nem jártunk. Szerencsére a véletlenül Brassóban levő határrendőrségi kapitány okos előzékenysége kisegített a kellemetlen helyzetből és rendkivüli igazolvány kiállításával lehetővé tette, hogy útitervünket a Sinaiai kirándulás elhagyásával meg ne rövidítsük. Délelőtti városmegtekintésünk legérdekesebb részlete a fekete-templom volt. De tetszett diákjainknak a páratlanúl szépen fekvő, tiszta, csinos építésű, eleven város minden pontja. Ebéd után a Cenk-hegyre mentünk. E hatalmas hegy nehéz tömbjével ráfekszik a város szívére. Mintha nehézzé, súlyossá, elmozdíthatatlanná tenné e várost. Oldalán villanegyed épült; fel a tetőre rendezett út vezet a büszke, ezredéves emlékhez, melynek magas ormán a hős honszerző szobra áll őrt. Ott fenn aztán remek panoráma tárúlt szemünk elé: a brassói Kárpátok 2000 méternél is magasabbra emelkedő hófedte csúcsai két ország munkás népére tekintenek alá.

A hegynek keleti oldalán, a brassóiak gyönyörű kiránduló völgye mentén, értünk haza, hogy megpihenve készüljünk a másnapra tervezett sinaiai kiránduláshoz.

23-dikán korán, 5 óra előtt, keltünk. Az állomásra kellett mennünk. Időnk kedvezett. Vonatra szállottunk és csakhamar benn zakatolt, füstölt és iparkodott gőzösünk a szép tömösi völgyben, mely egyre feljebb ment és összébb szorult. A nagy Cenk csakhamar elmaradt tőlünk. Mind nagyobb és nagyobb hegyóriások tüntek elő s lettek egy darabon kisérőink. Majd előttünk, jobb oldalunkon, meredt fel az égnek a hatalmas Bucsecs. Káprázatos szépségű oldalán és tetején megpihent a napsugár, de hófedte homlokát tüze hiába nyaldosta. Az érzéketlen óriás komor és hideg maradt. Feljebb haladtunk; mozdonyunk fáradtan pöfékelt; messze még az 1000 méteres vizválasztó. Egymásután hagytuk el hátunk mögött a szebbnél szebb nyaraló telepeket, hová a természetkedvelő lekivánkozott volna. Elértük a magyar határt és ifjaink „Éljen!"-nel vettek búcsút az elmaradt hazától. Predeálon vagyunk. Az útlevélvizsgálaton hamar átesünk. Vámvizsgálatra nem kerül a sor, mert podgyászainkat Brassóban hagytuk. A román vonat is előáll, mi felszállunk és egy pár perc mulva Sinaia vasúti állomásán vagyunk. Pompás vidék. Sötéten zöldelő hegyek lábánál, mely félig vad, félig parkozott állapotában kiváncsiságra ösztönöz, fel-

haladunk a hegyoldalon; előttünk a nyaralótelep gyönyörű villáival, kaszinójával és templomával. Még nem érkezett meg a nyaraló közönség. Korán van még. Egy pár nap mulva kezdődik az évad, mikor maga a király is megérkezik. De hogy nemsokára itt lesz a közönség, azt észre lehet venni, mert a kaszinó termeit nagyon nagy buzgalommal tatarozzák.

Gondozott, szép út vezet egy mélyebb völgybe. Kis patak fut mellettünk a sziklák között. Fecsegő zörejétől alig értem román kalauzunk szavát. Pedig érdekesen magyaráz az út szélén egymástól tisztes távolban épült villák tulajdonosairól. Fenyő és lomblevelű fa váltakozva borítja a hegyoldalakat. Majd kiszélesedik a völgy s látni a királyi család üdülő telepét. A domboldalon széles, büszke homlokkal tekint az út felé a román király gyönyörű kastélya. Park van előtte, de fákkal ritkán beültetve, hogy a nap teljes fénye szabadon érje homlokzatát. Mögötte az erdő sötétzöld sátra. Feljebb a hegyoldalon a trónörökös bár kisebb szabású, de kacér kecsességű villája. Köztük és oldalt a kiséret számára épült nyaralók. A patak partján, mindjárt az út mellett, a gárda, a cselédség és hivatalnokszemélyzet épületei. Őrség van a telep bejárata előtt s szigorú szeme végigméri még a mi ártatlan csapatunkat is. Bejárjuk a telepet, mely még csendes, mely csak egy pár nap mulva kezd megelevenedni. Megnézzük a kis múzeumot és templomot, melyet a király építtetett és bőkezűen tart fenn. De nincs sok időnk. Ifjaink még vásárolni akarnak egyetmást, legalább is levelezőlapot vesznek. Hisz Sinaiából vinni kell valami emléket, mely talán sok eltünő év után is emlékezetbe hozza a tanuló évek eme gyöngyszépségű derűs, boldog napjait.

A városkára csak egy rövid pillantás jut. Sietni kell, mert itt a vonat. Ebédünk Brassóban vár. És vitt a vonat vissza azon a szép úton, melyen jöttünk. Délután, jóízűen elfogyasztott ebéd után Brassónak még egy nevezetességét, a posztógyárat kellett megnéznünk. Hatalmas gyártelep fogadott bennünket. Az igazgatóság egyik szakhivatalnoka több, mint két órán keresztül végig vezetett minket a gyár minden helyiségén és megtanultuk szemlélet és magyarázat alapján, hogy készül a durva és finom gyapjúszövet. A piszkos, mosatlan nyírott gyapjút végig kisértük útján egész addig, míg a legszebb és legkivánatosabb szövetté lesz, mely jóságban, minőségben, tartósságban és ízlésben vetekedik a legkitünőbb angol szövettel.

7 óra felé vettük podgyászainkat és az állomásra mentünk.

Utunk az Olt völgyén Tusnád felé vitt. A Bárcaság síkságán hamar átjutottunk. Az Olt széles völgye gyorsan összébb szorult és jobbról-balról hatalmas hegyek vették el a kilátást. De megjött az eső is. A sűrű cseppek, meg a beálló esti sötétség minden reményünket elvette, hogy a szép utat élvezhessük. Koromsötét éj volt, mikor Tusnádfürdő állomásra beérkeztünk. Szállásadó gazdánk, Kristó József, elénk jött ugyan lámpával és fáklyával, de bizony a zuhogó zápor s az átláthatatlan sötétség miatt épen csak annyit láttunk, hogy ki után kell haladnunk. Alaposan megáztunk. Annál jobban esett jó vacsoránk s az az érzés, hogy száraz és nyugalmat adó fedél alá jutottunk. Másnap reggel szép idő lett s ezért jóreménység biztatott, hogy a Szent-Anna-tóhoz és a torjai barlanghoz tervezett kirándulásunk sikeres lesz. Előbb bejártuk a szép, de élénknek még nem nevezhető fürdőtelepet. Aztán vezetőt fogadtunk. Azalatt az ég teljesen beborult s megindult az eső. Minthogy alig lehetett kilátás arra, hogy a torjai barlanghoz eljussunk, táviratilag lemondottam a megrendelt ebédről. Elhatároztuk, hogy ha eláll egy kissé az eső, mégis felmegyünk a Szent-Anna-tóhoz, de visszatérünk ebédre ide s innen folytatjuk utunkat Arad felé.

Valóban szünetet tartott az eső. Mi útnak indultunk fel a hegynek, fel a Szent-Anna-tóhoz. Hiába szemetelt az eső, hiába lett csúszós az út, hiába kezdett rá szaporábban az ég áldása: mi haladtunk visszatartóztathatatlanúl. Hátha kiderül még, reméltük egyre. Fenn voltunk a tetőn, de az eső csak nem állott el. Semerre sem nyilt kilátás, semmi remény az élvezetre. Kiosztottam a magunkkal hozott villásreggelit, melyet állva fogyasztottunk el s vissza felé vettük utunkat.

A gyaloglás nem tett kárt bennünk; izmaink munkában állottak; de gyönyörről szó sem lehetett: elmosta az eső.

Délelőtt 11 órakor ismét lenn voltunk a telepen. Az eső elállott. Bebarangoltuk az utakat, a fenyves parkot, az Olt partját, míg elérkezett az ebéd ideje.

Délután rövid pihenést tartván, vasúti kocsinkba szállottunk és Brassón keresztül Arad felé indúltunk. Megrendelt vacsoránkat a brassói vasúti állomás vendéglőjében fogyasztottuk el, hol kitűnő ételekben és kitünő kiszolgálásban volt részünk. Az éjszakát vasúti kocsinkban aludtuk át, keresztül futván Erdély déli részét. Majd reggel felé arra ébredtünk fel, hogy a Maros völgyén robog vonatunk. 8 órakor értünk célhoz. Az állomásról villamoson

mentünk a város szivében fekvő szállásunkra, a Fehérló-szállóba, hol mosdás, ruházatunk rendbeszedése és reggelizés után a város megtekintésére indultunk. Képviselőválasztást megelőző nap volt. Meglátszott a város élénkségén a politikai megmozdulás. Minket azonban nem ez érdekelt. A szabadság-emlék a fő-téren a történelmi nagy idők eseményeit idézi fel ifjaink keblében. Átmegyünk a váron. Egy katona szíves kalauzolása mellett eljutunk a helyhez, hol vértanúink mártir-halált szenvedtek. A főbelövés helyén ma katonák gyakorlatoznak; a sírok helyét ma obeliszk jelöli. Ebéd előtt még a kulturpalotát tekintettük meg és benne a múzeumot, mely gazdag gyűjteményét tartalmazza az 1848/1849-iki szabadságharcra vonatkozó emlékeknek.

Ebéd után a Marta automobilgyárat és a vaggongyárat tekintettük meg. Mindkettőben szíves és szakszerű magyarázat tette tanulságossá a látogatást. A Maros vizén épült fürdőben aztán pompás fürdésben volt részünk és az üde folyóban a hosszú út porát lemostuk tagjainkról. Este, vacsora-időben vendéglőnk túlsó asztalánál kortes-politikusok vitatták a másnapi választás eshetőségét; mi jól készített étkeink mellett átélt szép élményeink során tartottunk megnyugvó szemlét. Édes, pihentető alvásra volt kilátásunk.

Másnap, testben felüdülve mentünk 8 óra felé autobuszon az állomásra, hogy szép utunk utolsó fejezetéhez jussunk. Derűs napunk volt. Gyorsvonatunk akadálytalanul száguldott át a Nagy Alföldön és délre megérkeztünk baj nélkül a Keleti pályaudvarra. A szülők már vártak. S mi, kik sápadtan, az évi munkában szellemileg kimerülten indultunk útnak, most barnára sülve, vidáman, élményekkel, szebbnél-szebb képekkel és benyomásokkal megrakottan siettünk azok karjaiba, kiknek gondja kísért s kikre legédesebb örömeink között is szeretettel gondoltunk.

Kosári István.

IV.

Az intézet személyzete.

1. Tanári kar.

Dr. Finály Gábor, ideiglenes igazgató, az olasz kir. koronarend lovagja, a berlini császári archaeologiai intézet levelező tagja, a Műemlékek Országos Bizottságának, az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermúzeum Tanácsának és Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegye régészeti és néprajzi bizottságának rendes tagja, az Uránia Magyar Tudományos Egyesület titkára, a Budapesti Philologiai Társaság, az Országos Régészeti és Embertani Társulat és a Magyar Numizmatikai Társulat választmányi tagja, a Katholikus Középiskolai Tanáregyesület igazgatótanácsának tagja. Tanította a bölcseleti előtant a VIII. osztályban, heti 3 órában. Tanít 19 év óta. Lakása: VI., Munkácsy-utca 26.

Dr. Beke Ödön, rendes tanár, a helsingforsi Finnugor Társaság levelező tagja. Az ifjúsági nagyobb könyvtár őre. A III. A. osztály főnöke. Tanította a magyar nyelvet a III. A. és VI., a latin nyelvet a III. A., a görögpótló irodalmat a VI. osztályban, heti 16 órában. Tanít 8 év óta. Lakása: VII., Damjanich-utca 32.

Bokros Béla, óradíjas helyettes tanár. Dr. Keil Alajos helyett a VI. osztály főnöke volt és a latin nyelvet tanította a VI. osztályban, heti 5 órában, szeptembertől november végéig.

Dr. Dékány Géza, izr. vallástanár. Tanította az izr. vallástant az I. A., fél I. C., II. A., fél II. C., III. A. és IV. A. osztályban, heti 8 órában. Tanít 18 év óta. Lakása: V., Lipót-körút 15.

Dietz Lajos, rendes tanár. A természettani szertár őre. Tanította a mennyiségtant a IV. A., B. és VIII., a természettant a VII., a földrajzot a III. A. és B. osztályban, heti 16 órában. Tanít 24 év óta. Lakása: VIII., József-körút 77.

Endrei Ákos, rendes tanár, a VI. ker. iskolaszék tagja, a VII. ker. munkásgimnázium igazgatója, az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek és budapesti körének választmányi tagja. Az önképzőkör vezetője. Tanította a magyar nyelvet a VIII., a német nyelvet

a III. B., IV. B. és VII. és a görögpótló irodalmat a VII. osztályban, heti 16 órában. Tanít 30 év óta. Lakása: VII., Aréna-út 58.

Farkas Ignác, rendes tanár. Az V. osztály főnöke. Tanította a magyar nyelvet az I. C., a latin és a görög nyelvet az V. osztályban, heti 16 órában. Tanít 23 év óta. Lakása: II., Széna-tér 7.

Dr. Farkas József, izr. vallástanár, okl. rabbi. Tanította az izr. vallástant az I. B., fél I. C., II. B., fél II. C, III. B, IV. B., V., VI., VII. és VIII. osztályban, heti 16 órában. Tanít 16 év óta. Lakása: VII., Dohány-utca 36.

Filipecz Ferenc, óradíjas helyettes tanár. Dr. Keil Alajos helyett tanította a német nyelvet a III. A., IV. A. és VI. osztályban, heti 10 órában, szeptembertől november végéig.

Dr. Fógel József, rendes tanár. A tanári könyvtár őre. A II. A. osztály főnöke. Tanította a magyar és a latin nyelvet a II. A., a történelmet a III. A., a szépírást a II. A. osztályban, heti 15 órában. Tanít 7 év óta. Lakása: VII., Damjanich-utca 28/B.

Gedai József, rendes tanár, az Országos Középiskolai Tanáregyesület budapesti körének választmányi tagja. Az I. A. osztály főnöke. Tanította a magyar nyelvet az I. A. és VII., a latin nyelvet és a szépírást az I. A. osztályban, heti 15 órában. Tanít 19 év óta. Lakása: I., Dísz-tér 16.

Dr. Keil Alajos, rendes tanár, a Segítő-Egyesület ellenőre. A VI. osztály főnöke. Tanította a latin nyelvet a VI., a német nyelvet a III. A., IV. A. és VI. osztályban, heti 15 órában. Tanít 31 év óta. Lakása: IX., Üllői-út 121.

Kelemen Béla, helyettes tanár, a módszeres értekezletek jegyzője. Tanította a mennyiségtant a III. A. és B., a rajzoló geometriát az I. A., B. és II. B., a természetrajzot az I. B. osztályban, heti 17 órában. Tanít 3 év óta. Lakása: Újpest, Szent Gellért-utca 6.

Keményffi Jenő, rendes tanár, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat, a Nemzeti Szalon és a „Fészek" művészek klubja választmányi tagja, a Magyar Képzőművészek Egyesülete festészeti szakosztályának jegyzője. A szabadkézi rajzszertár őre. Tanította a rajzoló geometriát a III. A. és B., IV. A. és B. osztályban és a görögpótló rajzot az V., VI., VII. és VIII. osztályban, heti 16 órában. Tanít 15 év óta. Lakása: V., Sziget-utca 38.

Kiss Gábor, rendes tanár. Tanította a mennyiségtant az I. A., B. és V., a természettant a VIII. osztályban, heti 15 órában. Tanít 24 év óta. Lakása: VII., Lövölde-tér 2.

Kosári István, rendes tanár. A III. B. osztály főnöke. Tanította a magyar és latin nyelvet és a történelmet a III. B., a földrajzot az I. C. osztályban, heti 16 órában. Tanít 21 év óta. Lakása: VII., Elemér-utca 23.

Dr. Kuncz Aladár, rendes tanár, az ifjúsági kisebb könyvtár őre, a a Cercle Français vezetője. A IV. A. osztály főnöke. Tanította a magyar nyelvet a IV. A. és B., a latin nyelvet a IV. A., a földrajzot az I. B. osztályban, heti 17 órában. Tanít 6 év óta. Lakása: I. Körmöci-lépcső 2.

Lissák Jenő, rendes tanár. Az I. C. osztály főnöke. Tanította a mennyiségtant az I. C., II. B. és C. és VI. osztályban, heti 16 órában. Tanít 12 év óta. Lakása: II., Batthyány-utca 49.

Dr. Marcell Mihály, róm. kath. hittanár, Esztergom főegyházmegyei áldozópap. Az intézeti kápolna őre. Tanította a róm. kath. hittant mind a nyolc osztályban, heti 16 órában. Tanít 5 év óta. Lakik: VII., Damjanich-utca 50.

Perlaky Gábor, rendes tanár. A IV. B. osztály főnöke. Tanította a földrajzot a II. A., B. és C., a természetrajzot az I. C., II. C. és IV. B. osztályban, heti 16 órában. Tanít 19 év óta. Lakása: IX., Üllői-út 121.

Rácz Jenő, rendes tanár. Értekezleti jegyző. A természetrajzi szertár őre. A VI., VII. és VIII. ker. Munkásgimnázium Egyesületek titkára. Tanította a természetrajzot az I. A., II. A., B., IV. A., V. és VI. osztályban, heti 15 órában. Tanít 7 év óta. Lakása: VIII., Rákóczi-út 47.

Dr. Reibner Márton, rendes tanár, a Magyar Humanisztikus Gimnázium Hívei Egyesületének választmányi tagja. A filológiai szertár őre. A VIII. osztály főnöke. Tanította a latin nyelvet a IV. B. és VIII., a görögpótló irodalmat a VIII., a történelmet az V. osztályban, heti 15 órában. Tanít 20 év óta. Lakása: VI., Eötvös-utca 44.

Dr. Romsauer Lajos, rendes tanár, műegyetemi magántanár, tanárképző-intézeti tanár, a Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Országos Egyesület igazgatósági tagja. A Segítő-Egyesület pénztárosa, tandíjkezelő, a mértani rajzszertár őre. Tanította a mennyiségtant a II. A. és VII., a rajzoló geometriát az I. C., II. A. és C. osztályban, heti 15 órában. Tanít 12 év óta. Lakása: I., Fehérvári-út 56.

Szántó Soma, rendes tanár. A Segitő-Egyesület könyvtárosa. A II. C. osztály főnöke. Tanította a magyar nyelvet a II. C. és V., a latin nyelvet és a szépirást a II. C. osztályban, heti 15 órában. Tanít 22 év óta. Lakása: VII., Damjanich-utca 49.

Szemkő Aladár, rendes tanár, az Országos Középiskolai Tanáregyesület választmányi tagja. Az irodalomtörténeti szertár őre. A II. B. osztály főnöke. Tanította a magyar és a latin nyelvet a II. B., a földrajzot az I. A. és a szépírást a II. B. osztályban. Tanít 10 év óta. Lakása: VI., Szondy-utca 37/B.

Dr. Szilágyi Sándor, rendes tanár, a budapesti V. ker. 1. sz. iskolaszék rendes és az Országos Középiskolai Tanáregyesület budapesti körének választmányi tagja. Az I. B. osztály főnöke. Tanította a magyar és a latin nyelvet az I. B., a görög nyelvet a VIII., a szépirást az I. B. osztályban, heti 16 órában. Tanít 13 év óta. Lakása: VI., Munkácsy-utca 25.

Tóth István, rendes tornatanító, a Magyarországi Testedző Egyesületek Országos Szövetsége igazgató választmányának tagja. A tornaszertár őre. Tanította a testgyakorlást mind a 14 osztályban, heti 28 órában és vezette a játékdélutánokat, heti 12 órában. Tanít 14 év óta. Lakása: III., Lajos-utca 7.

Usetty Ferenc, rendes tanár, az Országos Középiskolai Tanáregyesület igazgatóságának tagja és fürdőkonviktusának intézője, az Országos Magyar Gyorsiró Egyesület választmányi tagja. A VII. osztály főnöke. Tanította a latin nyelvet az I. C. és VII., a görögpótló irodalmat az V., a szépirást az I. C. osztályban, heti 15 órában. Tanít 14 év óta. Lakása: IX., Üllői-út 119.

Dr. Vikol János, főgimnáziumi igazgató. A történelmi és földrajzi szertár őre. Tanította a történelmet a IV. A. és B., VI., VII. és VIII. osztályban, heti 15 órában. Tanít 28 év óta. Lakása: Vörösmarty-utca 14.

Dr. Zindl Béla, rendes tanár. Tanitotta a görög nyelvet a VI. és VII., a német nyelvet az V. és VIII. osztályban, heti 16 órában. Tanit 30 év óta. Lakása: VI., Szondy-utca 72.

Nyugalomba vonultak:

Barna Mihály, ny. főigazgató, a főgimnázium igazgatója 1907—1913. Tanított 38 évig. Nyugalomba vonult 1913-ban.

Still Nándor, ny. rendes tanár. Tanított 32 évig. Nyugalomba vonult 1908-ban.

Bodiu Mihály, id. ny. rendes tanár. Tanított 20 évig. Ideiglenes nyugalomba vonult 1913-ban.

2. Gyakorló tanárjelöltek.

Dr. Kmetty Béla, szaktárgyai történelem és földrajz. Vezető tanára Dr. Vikol János.

Kugler Antal, szaktárgyai latin nyelv és történelem. Vezető tanárai Szemkő Aladár és Dr. Vikol János.

Mlinarecz Lajos, szaktárgyai magyar és német nyelv. Vezető tanára Endrei Ákos.

3. Külső hittanárok.

Bikár Radivoj, gör. kel. szerb plébános. Tanította a gör. kel. szerb tanulókat, heti 2 órában. A tanítás helye a IV., Veres Pálné-u. 23. sz. alatt levő gör. kel. szerb felekezeti iskola volt.

Bogoevici Gy. Ghenadie, gör. kel. román plébános-protosyncellos. Tanította a gör. kel. román tanulókat, heti 2 órában. A tanítás helye a gör. kel. román plébánia, VIII., Holló-u. 8. sz. alatt volt.

Józan Miklós, unitárius lelkész. Tanította az unitárius vallású tanulókat heti 1 órában. A tanítás helye az unitárius lelkészi iroda, V., Koháry-u. 4. sz. alatt volt.

Kemény Lajos, ág. hitv. ev. vallástanár. Tanította az ág. hitv. ev. tanulókat heti 14 órában. A tanítás helye az ág. hitv. ev. főgimnázium, VII., Városligeti fasor 19—23. sz. alatt volt.

Ulicsák Béla, gör. kath. hittanár. Tanította a gör. kath. tanulókat heti 4 órában. A tanítás helye a VII. ker. Barcsay-u. állami főgimnázium, VII., Barcsay-u. 5. sz. alatt volt.

Varga Antal, ref. vallástanár. Tanította a ref. vallású tanulókat heti 8 órában. A tanítás helye az V. ker. állami főreáliskola, V., Markó-u. 18—20. sz. alatt volt.

4. A rendkívüli tárgyak tanárai.

Endrei Ákos, rendes tanár. Tanította a francia nyelvet heti 2 órában.

Eskenasi Licco, zenetanár. Tanította a zenét, heti 5 órában. Tanít 6 év óta. Lakása:

Keményffi Jenő, rendes tanár. Tanította a szabadkézi rajzot, heti 2 órában.

Perlaky Gábor, rendes tanár. Tanította a műéneket, heti 3 órában.

Dr. Tóvölgyi Elemér, iskola-orvos és egészségtantanár. Tanította az egészségtant a VII. osztályban, heti 2 órában. Tanít 14 év óta. Lakása: VIII., József-körút 31/b.

Usetty Ferenc, rendes tanár. Tanította a gyorsírást, heti 2 órában.

5. Szolgák.

Bíró János, rendes iskolaszolga. Horváth János, r. iskolaszolga.
Ehn Béla, ideigl. isk.-szolga, fűtő. Kapsz József, ideigl. iskolaszolga.
Horváth Endre, r. isk.-sz., kapus. Kraft Ferenc, ideigl. iskolaszolga.

V.

A tanárok irodalmi és művészeti működése.

Dr. Finály Gábor: 1. Magyarország a római uralom idején (Kogutowicz, Atlasz a magyar történelem tanításához 2. lapján). 2. Róma, Latium, Campania; Itália; Kis-Ázsia az ókorban; Magyarország a rómaiak alatt; A római birodalom (Kogutovicz: Atlasz a világtörténelem tanításához 9—15. lapján). 3. Archäologische Funde in Ungarn im Jahre 1912. Archäologischer Anzeiger 1913, 325—338. 4. Könyvismertetések az Egyetemes Philologiai Közlönyben, a Századokban, az Ungarische Rundschauban és a Hivatalos Közlönyben. 5. Az Uránia Magyar Tudományos Egyesület „Népszerű Tudományos Felolvasások" c. füzeteinek főszerkesztője. 6. A Magyar Numizmatikai Adattár szerkesztő bizottsági tagja. 7. Tolnai Világlexikona munkatársa.

Dr. Beke Ödön: *Mikszáth Kálmán forrásaihoz* (Irodalomtörténet). *Az -ó, -ő képzős igenévről. A határozatlan névmás* (Magyar Nyelvőr). *A finnugor szóösszetételhez* (Nyelvtudományi Közlemények). *Das finnisch-ugrische Indefinitum* (Keleti Szemle). *Der Dativ-Possessiv in den finnisch-ugrischen Sprachen* (Journal de la Société Finno-Ougrienne). *Német-magyar és magyar-német szótár* (Leipzig, Schmidt & Günther kiadása). Ezen kívül számos ismertetés és kisebb cikk az említett folyóiratokban.

Endrei Ákos megírta Somogymegye monográfiájába Somogy etnográfiáját és a közoktatásügy egy részét. Szerkesztett Ady Lajossal egy középiskolai retorikát. Megírta az Ismeretek Tára című gyűjtemény számára a magyar irodalomtörténet vázlatát. — A minisztérium megbízásából hivatalosan bírálta dr. Prónai Antal Magyar Irodalomtörténetét.

Dr. Farkas József: Humor a Talmudban és a Midrásban (Héber nyelven) Husiatyn, 1914.

Dr. Fógel József: II. Ulászló udvartartása. (Gorove-díjjal jutalmazott pályamű.) Kiadja a Magy. Tud. Akadémia. Budapest, 1913. — Bohuslav Lobkovic v. Hasištein unter den Humanisten Ungarns. (Ungarische Rundschau. II. Jahrg. 4. Heft. 1913.)

Keményffi Jenő, kiállította festményeit a Képzőművészeti Társulat téli- és tavaszi kiállitásán, ahol „Virágos veranda" című festményét megvette Őfelsége a király. Ezenkívül részt vett a Nemzeti Szalon pasztell- és akvarell tárlatán, több vidéki kiállításon (Debrecen, Szeged). A Szépművészeti Múzeum tulajdonában lévő „Kilátás a parlament felé" című festménye a berlini nemzetközi kiállításra küldetett.

Dr. Kuncz Aladár: Öt előadást tartott a Társadalomtudományi Társaság Szabad iskolájában *„A XIX. sz. irodalmi és társadalmi áramlatai"* címen. Írt a *Nyugat*-ba *és Pester Lloyd*-ba. Sajtó alatt *Novellák* (Modern könyvtár). Thököly a francia irodalomban (ebben az értesítőben).

Rácz Jenő, a Politikai Értesitő könyomatos napilap rendes munkatársa, a napilapok részére tudósításokat készített paedagogiai, kulturális és szociális mozgalmakról s napieseményekről.

Szemkő Aladár: Magyar nyelvtana jelent meg az Endrei-Marton féle „Ismeretek Tára" című vállalatban. Cikkei jelentek meg a Magyar Nyelv és az Irodalomtörténet c. folyóiratokban. A Petőfi Társaság Bulyovszky- és Vigyázó-pályázaton dícséretet nyert költeményével. A lőcsei kir. kath. főgimnázium új épületét költeményével avatták fel f. é. június 7-én.

A tanárok közül 22 tagja az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek, 13 tagja a Tanárok Özvegyeit és Árváit Gyámolitó Országos Egyesületnek, 9 a Magyar Humanisztikus Gimnázium Hívei Egyesületének, 4 a Katholikus Középiskolai Tanáregyesületnek, 4 a Budapesti Philologiai Társaságnak, 4 a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, 4 az Irodalomtörténeti Társaságnak, 3 az Uránia Magyar Tudományos Egyesületnek, 2—2 a Magyar Történelmi Társulatnak, a Mathematikai és Physikai Társulatuak, a Magyar Paedagogiai Társaságnak, a Társadalomtudományi Társulatnak, az Országos Magyar Gyorsiró Egyesületnek, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulatnak, 1—1 a Kir. Magy. Természettudományi Társulatnak, a Magyar Filozófiai Társaságnak, az Aquinói Szent Tamás Társaságnak, a Magyar Numizmatikai Társulatnak, a Szent István Társulatnak, az Országos Régészeti és Embertani Társulatnak, a Nemzeti Szalonnak, a

Magyar Képzőművészek Egyesületének, a Magyar Tornatanárok Országos Egyesületének, az Izraelita Magyar Irodalmi Társaságnak, a Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentumsnak, az Erdélyi Múzeum Egyesületnek, az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesületnek, a Magyar Adria Egyesületnek, az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek, a Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulatnak, a Gyakorló Főgimnáziumi Egyesületnek, a Fészeknek, az Éremkedvelők Egyesületének, együtt 94 alapító és fizető rendes tagsággal.

VI.

Tananyag.

Rendes tantárgyak.

I. A., I. B. és I. C. OSZTÁLY.

Osztályfőnökök: az A. osztályban **Gedai József**, a B. osztályban **Dr. Szilágyi Sándor**, a C. osztályban **Lissák Jenő**.

Vallástan.*) Heti órák száma: 2. Tanították a különféle vallások hittanárai, és pedig a római katholikus és az izraelita vallástant az intézeti órarend keretében, a többit azon kívül.

Magyar nyelv. Heti órák száma: 5. Tanárok: az A. osztályban *Gedai József*, a B. osztályban *Dr. Szilágyi Sándor*, a C. osztályban *Farkas Ignác*. — a) Olvasmányok: Mesék, regék, hun és magyar mondák, történeti elbeszélések. A magyar föld, magyar népélet. Hazafias, leíró költemények. Ez utóbbiak könyv nélkül is. b) Nyelvtan: Hangtan a helyesírás alapján. Az egyszerű mondat és részei. Az egyes beszédrészek szerepe a mondatban. c) Havonként két írásbeli dolgozat; tárgyuk: a helyesírás gyakorlása, kisebb mesék, történetek tartalmának szabatos előadása. Tankönyv: *Négyesy*, Magyar olvasókönyv, I., 4. kiadás; *Szinnyei*, Magyar nyelvtan, I., 16. kiadás.

Latin nyelv. Heti órák száma: 6. Tanárok: az A. osztályban *Gedai József*, a B. osztályban *Dr. Szilágyi Sándor*, a C. osztályban *Usetty Ferenc*. a) Olvasmányok: A Liber Sexti 1—38. fejezete. A megfelelő convertenda. Néhány párbeszéd memoriter is. b) Nyelvtan: A névragozás. Az igék cselekvő alakjának ragozása. c) Havonként két írásbeli dolgozat; fordítás latinra az alaktan begyakorlása céljából. Tankönyv: *Fodor-Székely*, Liber-Sexti I., 3. kiadás.

---

*) A vallástan tanítása a különböző felekezetek főhatóságaitól helybenhagyott tanterv szerint történik.

Földrajz. Heti órák száma: 3. Tanárok: az A. osztályban *Szemkő Aladár,* a B. osztályban *Dr. Kuncz Aladár,* a C. osztályban *Kosári István.* Tájékozódás a földgömbön és a térképen. Földrajzi alapismeretek. Magyarország hegy- és vizrajzának, éghajlatának, terményeinek s főbb helységeinek ismerete, különös tekintettel a lakosság életmódjára és foglalkozására. Térképrajzolás. Tankönyv: *Lasz Samu,* Földrajz, I., 5. kiadás.

Természetrajz. Heti órák száma: 2. Tanárok: az A. osztályban *Rácz Jenő,* a B. osztályban *Kelemen Béla,* a C. osztályban *Perlaky Gábor.* A közönségesebb gyümölcsök leírása és csoportosítása. Házi állatok. A gyakoribb fenyőfélék. Az ember lakása közelében, a mezőn és erdőn élő emlős állatok. Tavasszal egyes könnyen szemlélhető virító növényeket írtunk le s ennek alapján összefoglaltuk a növény szerveit. Házi szárnyasok. Tankönyv: *Szterényi,* Természetrajz, I., 6. kiadás.

Számtan. Heti órák száma: 4. Tanárok az A. és B. osztályban *Kiss Gábor,* a C. osztályban *Lissák Jenő.* A szám fogalma és a tizes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal, tizedes és közönséges törtekkel. A hazai pénzrendszer, a hosszúság-, terület-, ür- és súlymérték ismertetése. Időszámítás. Havonként egy iskolai dolgozat. Tankönyv: *Arany-Szijártó-Dietz,* Számtan, I., 3. kiadás.

Rajzoló geometria. Heti órák száma: 3. Tanárok: az A. és B. osztályban *Kelemen Béla,* a C. osztályban *Dr. Romsauer Lajos.* A planimetria elemei. A pont, az egyenes és a sík. Az egyenes helyzetei. Két egyenesnek viszonylagos helyzete. A szög. A szögpárok. Az egyenes vonalú síkidomok és a kör. Az idomok kerületének és területének kiszámításai. Az idomok axiális és centrális symmetriája. Utasitások a rajzoláshoz. A legegyszerűbb síkékítmények rajzolása körzővel és vonalzóval, kezdetben csak ceruzával. Tankönyv: *Fodor-Wagner,* Rajzoló planimetria, I., 8. kiadás.

Szépírás. Heti órák száma: 1. Tanárok: az A. osztályban *Gedai József,* a B. osztályban *Dr. Szilágyi Sándor,* a C. osztályban *Usetty Ferenc.* A magyar kis- és nagy betűk helyes alakítása és összekapcsolása. Magyar folyóírás, *Vajda* Szépirási mintái alapján.

Torna. Heti órák száma: 2. Tanár az A., B. és C. osztályban: *Tóth István.* Rendgyakorlat: sorakozás, fordulatok, párok és kettőspárok képzése fejlődéssel, menetelés.— Szabadgyakorlat: járás, futás, 2 és 4 ütemű szabadgyakorlatok, társas szabadgyakorlatok, légzés

gyakorlatok. — Szertorna: gyakorlatok a mászórudakon, létrákon, bordás falon, padokon stb. szereken, a távol- és magasugrás óránkénti gyakorlása, kötélhúzás. — Játék-délután: az őszi és tavaszi hónapokban az iskola udvarán hétfőn d. u. 4—6-ig: futó- és labdajáték, ez utóbbi főleg 1 kg-os füles és rugólabdával; kedvvel űzték továbbá a kiszorító, dominó, nemzetes és turul-játékot is.

II. A., II. B. és II. C. OSZTÁLY.

Osztályfőnökök: az A. osztályban **Dr. Fógel József,** a B. osztályban **Szemkő Aladár,** a C. osztályban **Szántó Soma.**

Vallástan. Heti órák száma 2. — L. az I. osztálynál.

Magyar nyelv. Heti órák száma: 5. Tanárok: az A. osztályban *Dr. Fógel József,* a B. osztályban *Szemkő Aladár,* a C. osztályban *Szántó Soma.* a) Olvasmányok: Elbeszélések a magyar történelemből és a görög-római világból; mesék, hazai képek és emlékek; költemények, könyv nélkül is. b) Nyelvtan: Szóképzés, szóösszetétel, a határozók, az összetett mondat. Havonként két iskolai dolgozat; tárgyuk: kisebb olvasmányok és költemények tartalmának leírása. Tankönyv: *Négyesy,* Magyar nyelvtan, II., 2. kiadás és Magyar Olvasókönyv, II., 3. kiadás.

Latin nyelv. Heti órák száma: 6. Tanárok: az A. osztályban *Dr. Fógel József,* a B. osztályban *Szemkő Aladár,* a C. osztályban *Szántó Soma.* Olvasmányok: A Liber Sexti 1—33. számú fejezetei. Megfelelő convertenda. A költemények és néhány prózai darab könyv nélkül is. b) Nyelvtan: Az alaktan ismétlése és kiegészítése. Szenvedő, álszenvedő, rendhagyó és hiányos igék ragozása. Perfectumképzés; praepositiók; szóképzés. Havonként két írásbeli dolgozat a nyelvtani alakok begyakorlására: fordítás latinra. Tankönyv: *Fodor-Székely,* Liber Sexti, I., 3. kiadás.

Földrajz. Heti órák száma: 3. Tanár: *Perlaky Gábor.* Európa országai, különös tekintettel Ausztriára, Ázsia és Afrika ismertetése, továbbá az európaiak ázsiai és afrikai gyarmatai. Térképvázlatok. Tankönyv: *Lasz Samu,* Földrajz, II., 4. kiadás.

Természetrajz. Heti órák száma: 2. Tanár: az A. és B. osztályban *Rácz Jenő,* a C. osztályban *Perlaky Gábor.* Néhány ősszel virító növény leírása. A majmoknak, tengeri és erszényes emlősöknek egynéhány nevezetesebb faja. — Az ember lakása közelében, a mezőn, erdőn és vizen élő madarak néhány gyakoribb faja. A csúszók-mászók közül a fürge és zöld gyík, a vizi sikló, a kereszt-

tes vipera, a görög- és mocsári teknősbéka; a krokodilusok. — A kétéltűek közül a vizi, leveli és varangyos béka; a gőte és foltos szalamandra. — Néhány édes vízi és tengeri hal. — A molluszkák közül: az éti és kerti csiga; a tavi és gyöngykagyló. Az izeltlábúak közül: a rovarok egyes rendjeinek néhány gyakoribb faja; a keresztes és házi pók; az ollós és csíkos százlábú és a folyami rák. — A földi giliszta és a nadály. Tankönyv: *Szterényi*, Természetrajz, II., 4. kiadás.

Számtan. Heti órák száma: 4. Tanárok: az A. osztályban *Dr. Romsauer Lajos*, a B. és C. osztályban *Lissák Jenő*. Korlátolt pontosságú szorzás és osztás. Az arányosság fogalma s alkalmazása az egyszerű hármasszabályra; százalék-számítás. Feladatok a földművelés, ipar és kereskedelem, továbbá a hazai statisztika köréből. Házi és iskolai dolgozatok. Tankönyv: *Arany-Szijártó-Dietz*, Számtan, II., 3. kiadás.

Rajzoló geometria. Heti órák száma: 3. Tanárok: az A. és C. osztályban *Dr. Romsauer Lajos*, a B. osztályban *Kelemen Béla*. Stereometriai alaktan: gúla, henger, kúp és gömb szemléltetése és elemezése. A kocka, a hasáb. Az élek és lapok relativ helyzete, a lapszög és testszög. A kocka, hasáb, gúla, henger, kúp és gömb felületének és köbtartalmának meghatározása. A tárgyalt testek és testcsoportoknak axonometrikus rajzolása, hálózatuknak és modelljüknek elkészítése. E testek síkmetszései. A testek symmetriája s hasonlósága. Síkékítmények rajzolása. Tankönyv: *Fodor-Wagner*, Rajzoló stereometria, 7. kiadás.

Szépírás. Heti órák száma: 1. Tanárok: az A. osztályban *Dr. Fógel József*, a B. osztályban *Szemkő Aladár*, a C. osztályban *Szántó Soma*. A német kis- és nagy betűk helyes alakítása és összekapcsolása. Német folyóírás.

Torna. Heti órák száma: 2. Tanár: *Tóth István*. Rendgyakorlatozás, szabadgyakorlatozás, szertornázás, játszás, mint az I. osztályban. — Játék-délután: csütörtökön d. u. 4—6-ig, mint az I. osztályban.

III. A. és III. B. OSZTÁLY.

Osztályfőnökök: az A. osztályban **Dr. Beke Ödön**, a B. osztályban **Kosári István.**

Vallástan. Heti órák száma: 2. — Lásd az I. osztálynál.

Magyar nyelv. Heti órák száma: 4. Tanárok: az A. osztályban *Dr. Beke Ödön*, a B. osztályban *Kosári István*. a) Olvas-

mányok: Elbeszélések a magyar történelemből és népéletből, a görög és római világból. Hazafias és vallásos költemények. Ez utóbbiak könyv nélkül is. b) Nyelvtan: A magyar nyelvtani ismeretek rendszeres összefoglalása. Havonként két írásbeli dolgozat. Tárgyuk: kisebb leírások, elbeszélések és költemények tartalmának leírása. Tankönyvek: *Négyesy László*, Magyar olvasókönyv, III., 2. kiadás és Rendszeres magyar nyelvtan, 3. kiadás.

Latin nyelv. Heti órák száma: 6. Tanárok: az A. osztályban *Dr. Beke Ödön*, a B. osztályban *Kosári István*. a) Olvasmányok. Cornelius Neposból: Aristides. Miltiades. Themistocles. Pausanias. Alcibiades. Epaminondas. Phaedrus válogatott meséi. Liviusból a római köztársaság első története. b) Nyelvtan: Az alaktan ismétlése után a casusok tana. Havonként két iskolai írásbeli dolgozat a mondattan begyakorlására a feldolgozott olvasmányok alapján. Tankönyv: *Fodor-Székely*, Liber Sexti, II., 2. kiadás.

Német nyelv. Heti órák száma: 4. Tanárok: az A. osztályban *Dr. Keil Alajos*, a B. osztályban *Endrei Ákos*. Olvasmányok: Die Familie Dürer. Die Schule. Das Haus. Der Hof. Das Dorf. Die Wiese. Die Stadt. Die Zeit. Unser Körper. Der Reichtum. Gesundheit: Ein Streit unter den Tieren. Schulfeier. b) Költemények: Das Zeichnen. Der Garten. Der Acker. Vergissmeinnicht. Die Glocke. Die vier Brüder. Abendgebet. Drei Paare und einer. Am Schluss der Schule. c) Beszédgyakorlatok és az olvasmányok alapján a rendes alaktan és a szórend. — Havonként két iskolai írásbeli dolgozat: másolás, tollbamondás, feleletek feladott kérdésekre és fordítás magyarból németre az olvasmányok alapján. Tankönyv: *Kelemen-Schuster*, Dürers Kinderjahre.

Földrajz. Heti órák száma: 2. Tanár: *Dietz Lajos*. Amerika és Ausztrália földrajza. A mathematikai és fizikai földrajz alapelemei. A fizika alapvonalai kísérletekkel kapcsolatban. Térképvázlatok. Tankönyv: *Lasz Samu*, Földrajz, III., 3. kiadás és *Kacsóh*, Fizikai földrajz.

Történelem. Heti órák száma: 3. Tanárok: az A. osztályban: *Dr. Fógel József*, a B. osztályban *Kosári István*. A magyar nemzet történelme hazánk legrégibb lakóitól a mohácsi vészig (1526), különös tekintettel a magyar alkotmány és a művelődés fejlődésére. Tankönyv: *Gaal-Helmár-Szende*, Magyarország története, I., 5. kiadás.

Számtan. Heti órák száma: 3. Tanár: *Kelemen Béla*. A szá-

zalékszámítás alkalmazásai. Kamatszámítás. Értékpapirok. Váltó discont. Ötvényszámítás. Házi és iskolai dolgozatok. Tankönyv: *Arany-Szijártó-Dietz*, Számtan, II., 3. kiadás.

Rajzoló geometria. Heti órák száma: 2. Tanár: *Keményffi Jenő.* Constructiv planimetria. Egyenes vonalú síkidomok szerkesztése, egybevágósága, symmetriája, hasonlósága. Szabadkézi rajz. Kézügyesítő gyakorlatok. Szemmértékfejlesztő gyakorlatok síkformákkal. Tankönyv: *Fodor-Wagner,* Constructiv planimetria, 7. kiadás.

Torna. Heti órák száma: 2. Tanár: *Tóth István.* Rendgyakorlatozás, szabadgyakorlatozás, szertornázás, játszás, mint a II. osztályban. — Játék-délután: szombaton d. u. 4—6-ig, mint az I. osztályban.

IV. A. és IV. B. OSZTÁLY.

Osztályfőnökök: az A. osztályban **Dr. Kuncz Aladár,** a B. osztályban **Perlaky Gábor.**

Vallástan. Heti órák száma: 2. — Lásd az I. osztálynál.

Magyar nyelv. Heti órák száma: 4. Tanár: *Dr. Kuncz Aladár.* a) Olvasmányok: Arany János Toldi-ja, Toldi estéje és Toldi szerelme. Mesék a Példák Könyvéből, Pesti Gábortól, Heltaitól, Hallertől, Mikestől, Fáytól, Czuczortól, Gregusstól. Dardanus, Faluditól. A Hortobágy, Jókaitól. A magyar ház, Baksaytól. Szalonta égése, Aranytól. Bujdosók Rodostóban, Mikestől. Madárhegyek, Hermann Ottótól. Kedves találkozás, Tóth Bélától. A képmutató, Theophrastustól. Kullancs úrfi, Jókaitól. A hizelgő, Bajzától. Vörösmarty szülői, Gyulaitól. Milyen a magyar iparos, Mikszáthtól. Mátyás diák, Kisfaludytól. b) Költemények: Az Alföld. Az erdei lak. A közelítő tél. Salzburgi csapszékben. A fülemile. Rozgonyiné. Pató Pál úr. A költeményeket könyv nélkül is tanulták. c) Elméleti rész: A stilus sajátságai az olv. példák alapján. A nemzeti, klasszikus és nyugateurópai versformák. d) Irásbeli dolgozat havonként kettő; tárgyaik: A Toldi egyes részeinek feldolgozása. Könnyebb leírások, a tárgyalt költemények és más olvasmányok tartalmi előadása. A gyakrabban előforduló polgári ügyiratok. Tankönyvek: *Négyesy László,* Stilisztika, 8. kiadás és *Lehr Albert,* Arany Toldi-ja, 14. kiadás.

Latin nyelv. Heti órák száma: 6. Tanárok: az A osztályban *Dr. Kuncz Aladár,* a B. osztályban *Dr. Reibner Márton.* a) Olvas-

mányok: Caesarból: Gallia leírása. Caesar és Ariovistus. Caesar átkel a Rajnán. Gallia pol. és társ. viszonyai. Ovidiusból: Daedalus és Icarus. Philemon és Baucis. Midas. b) A mondattanból: Az összetett mondat syntaxisa; a szórend. c) Havonként iskolai dolgozat, fordítás magyarból latinra az olvasmányok alapján. Tankönyvek: *Fodor-Kurtz*, Latin olvasmányok, 7. kiadás, és *Csengeri*, Latin mondattan, 4. kiadás.

Német nyelv. Heti órák száma: 3. Tanárok: az A. osztályban *Dr. Keil Alajos*, a B. osztályban *Endrei Ákos*. a) Olvasmányok: Der Herbst. *Die Einkehr.* Die Einschreibungen. Der Abend. *Abendlied.* Der Besuch des Grossvaters. Albrecht Dürer. Einer Mutter schönster Schmuck. Der alte Grossvater. *Der betrogene Teufel.* Der Winter. *Schlittenlied.* Das Rotkelchen. Der Frühling. Die Singvögel. Der Sommer. Die Kornähren. *Die beiden Pflüge.* Das Riesenspielzeug. *Die Riesen und die Zwerge.* Die Sonne und der Wind. *Wind und Sonne.* Der Wald. A *dült betűvel irottak* költemények. Ezeket könyv nélkül is tanulták. b) Nyelvtan: az alaktan kiegészítése és a szórend. Havonként két írásbeli dolgozat: feleletek feladott kérdésekre és fordítás magyarból. Beszédgyakorlat. Tankönyv: *Kelemen-Schuster*, Rudolf Dürers Kinderjahre.

Történelem. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Vikol János.* a) A magyar nemzet történelme a mohácsi vésztől (1526) a kiegyezésig (1867), kiváló tekintettel intézményeink és műveltségünk fejlődésére. b) Magyarország és Ausztria politikai földrajza és a két állam közti kapcsolat. Tankönyv: *Gaal-Helmár-Szende*, Magyarország története, II., 5. kiadás.

Természetrajz. Heti órák száma: 3. Tanárok: az A. osztályban *Rácz Jenő*, a B. osztályban *Perlaky Gábor.* Növénytan. Néhány virágos növény leírása alapján a növények külső szervei, kiváló tekintettel biologiai jelentőségükre. — A biologiai anyag megértéséhez szükséges chemiai alapismeretek rövid tárgyalása kísérleti alapon. A növények belső szerkezetének és a növényélettan fontosabb folyamatainak tárgyalása. — Az osztályozás elvei; Linné rendszere, egy természetes rendszer vázlata. — A kriptogámok főbb csoportjai egyes tipikus képviselőik leírása alapján. A fanerogám növények nevezetesebb csoportjai, vidékünkön termő egyes gyakoribb fajok leírása nyomán. — Növénygyűjtés. Kirándulások. Tankönyv: *Szterényi*, Növénytan, 7. kiadás.

Mennyiségtan. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dietz Lajos.* Bevezetés az algebrába, az ismert számitási eljárások képletbe foglalásával. Összeadás és kivonás egyes számokkal. A negativ szám. A pozitiv és negativ számok összeadása, kivonása és szorzása. A hatvány. Kéttagúak négyzete és köbe. Számok négyzetének és köbének kiszámitása. Osztás és a törtszámokra vonatkozó műveletek. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Az arányok tana. Házi és iskolai dolgozatok. Tankönyv: *König-Beke*, Algebra, 7. kiadás.

Rajzoló geometria. Heti órák száma: 2. Tanár: *Keményffi Jenő.* Planimetriai konstrukciók. A körre vonatkozó szerkesztések. Az ellipszis, hiperbola és parabola megszerkesztése. Szabadkézi rajz. Kézügyesitő gyakorlatok. Szemmértékfejlesztő gyakorlatok a formákkal. (Préselt levelek, pillék, bogarak, használati tárgyak stb.) Tankönyv: *Fodor-Wagner*, Constructiv planimetria, 7. kiadás.

Torna. Heti órák száma: 2. Tanár: *Tóth István.* Rendgyakorlatozás, szabadgyakorlatozás, szertornázás, játszás, mint az I. osztályban. — Játék-délután: kedden d. u. 4—6-ig, mint az I. osztályban.

V. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Farkas Ignác.**

Vallástan. Heti órák száma: 2. — Lásd az I. osztálynál.

Magyar nyelv. Heti órák száma: 3. Tanár: *Szántó Soma.* Olvasmányok: Petőfi és Arany levélváltása. Plinius levelei Tacitushoz a Vesuv kitöréséről. Xenophon, Sokrates beszélgetéseiből. Aristoteles, A harag. Heltai krónikájából. Salamon Ferencz, Hunyadi János. Tinódi Prini, Majlád és Terek B. fogságba jutásáról. Thurzó levelei nejéhez. Apor Metamorphosisából. Faludi aforizmáiból. Kemény Zs., Az id. báró Wesselényi. Eötvös emlékbeszéde Körösi Csoma Sándor fölött. Kölcsey Parainesise. Kossuth beszéde a nemzeti védelemről. Jókai, Uj földesúr. Deák első felirata. Arany balladái. Toldi Estéje. — Rhetorika. Havonként egy irásbeli dolgozat. Tankönyv: *Négyesy László*, Rhetorika, 4. kiadás.

Latin nyelv. Heti órák száma: 6. Tanár: *Farkas Ignác.* a) Olvasmányok: Cicero De imperio Cn. Pompei és Pro Archia poeta című beszédei. Ovidius Fasti-jából: Romulus és Remus kitevése, A Lupercal, Róma alapitása, Remus halála, A rómaiak és sabinusok kibékülése, Romulus megdicsőülése, Gabii elfoglalása, Ardea ostroma, A fogadás, A regifugium, A Fabiusok, Újév napja,

Janus, Arion. b) A régiségtanból: Az olvasmányokkal összefüggő állami és vallási régiségek. c) Írásbeli dolgozat: Havonként kettő: fordítások magyarból latinra, szöveg az olvasmányok kapcsán; két dolgozat fordítás latinból magyarra, a nem olvasott részekből. Tankönyvek: *Dávid*, Ciceronis orationes selectae, 2. kiadás; *Csengeri*, Szemelvények Ovidiusból, 5. kiadás; *Csengeri*, Latin nyelvtan, 4. kiadás, és Latin mondattan, 4. kiadás.

Görög nyelv. Heti órák száma: 5. Tanár: *Farkas Ignácz.* a) Olvasmányok: Az olvasókönyvből a névragozásra és az — o végű igék ragozására vonatkozó olvasmányok egyes darabok kihagyásával, vagy megrövidítésével. b) Nyelvtan: Az attikai nyelvjárás alaktana a mi-végű igékig. c) Havonként két iskolai írásbeli dolgozat: fordítások magyarból görögre. Tankönyv: *Maywald*, Görög nyelvtan, 6. kiadás, és Görög olvasókönyv, I., 5. kiadás.

Görögpótló irodalmi olvasmányok. Heti órák száma: 3. Tanár: *Usetty Ferencz.* Szemelvények a kuruckölteszetből. Szalárdi: Bethlen Gábor uralkodása. Kemény János önéletleírásából: Bethlen Gábor menyegzője. Cserey Mihály: Teleki Mihály és Apafi halála. Herodotos életrajza. Műveinek tartalma. Válogatott fejezetek VII—IX. könyvből. Homeros Iliasa és Odysseája szemelvényekben és kivonatokban. Tankönyvek: *Jancsó*, Magyar irodalmi olvasmányok, I., 3. kiadás; *Geréb*, Szemelvények Herodotos műveiből, 4. kiadás; *Kempf*, Homeros Iliasa, 3. kiadás, és Homeros Odysseája, 2. kiadás.

Görögpótló rajz. Heti órák száma: 2. Tanár: *Keményffi Jenő.* Egyszerű stereometriai testek rajzolása természet után, majd használati tárgyak különféle előadási móddal; közbevetőleg néhány műalkotás bemutatása és ismertetése.

Német nyelv. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Zindl Béla.* a) Olvasmányok: Die Boten des Todes. Der Wunderring. Das Geheimnis der Mischung. Goethes Kinderjahre. Der Seiler von Fürfeld. Der Löwe. Die Schule des Lebens. Die Kunst, jeden Tag glücklich zu sein. Költemények: Herbst. Abseits. Auf eine holländische Landschaft. Die Goldgräber. Das Kirchlein am Berge. Die Weisheit des Brahmanen. Morgenstunde hat Gold im Munde. Zigeunerleben. b) A nyelvtan ismétlése és kiegészítése. Havonként két írásbeli dolgozat: fordítás magyarból németre. Tankönyv: *Heinrich*, Német tan- és olvasókönyv, I., 8. kiadás.

Történelem. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Reibner Márton.* A világtörténelemből az ó-kor története: a keleti népek, a görö-

gök és a rómaiak története. — Tankönyv: *Mika,* Világtörténet, I. Ókor. 2. kiadás.

Természetrajz. Heti órák száma: 3. Tanár: *Rácz Jenő.* Állattan. Az állati test szerkezete és életműködései, tekintettel az emberre. Az állati sejt és a nevezetesebb szövetek. Az állati test szervei: 1. A külső takaró. 2. A mozgás és helyváltoztatás szervei. 3. A táplálkozás. 4. A vérkeringés. 5. A lélekzés. 6. A kiválasztás szervei és élettana; az állati test melege. 7. Az idegrendszer és az érzékszervek. 8. A szaporodás egyszerűbb módjai. A 7 állattörzs főbb osztályai és rendjei, különös tekintettel a hazánkban előforduló gyakoribb és fontosabb fajokra és földrajzi elterjedésükre. Tankönyv: *Szterényi,* Állattan, 5. kiadás.

Mennyiségtan. Heti órák száma: 3. Tanár: *Kiss Gábor.* a) Algebra: Elsőfokú egyenlet-rendszer több ismeretlennel. Második gyök. Másodfokú egyenlet. Harmadik gyök. b) Geometria: A planimetria főbb tételei. Iskolai dolgozatok havonként. Tankönyvek: *König-Beke,* Algebra, 7. kiadás és *Wagner,* Geometria, 8. kiadás.

Torna. Heti órák száma: 2. Tanár: *Tóth István.* Rendgyakorlatok: sorakozás, fordulatok, párok és kettős párok képzése, szakasz, rendek- és kettős rendek alakítása, menetelés. — Szabadgyakorlatok: járás, futás, 2—4 és több ütemű tagszabadgyakorlatok, társas- és légzési gyakorlatok. — Szertorna: gyakorlatozás valamennyi szeren felváltva a csapat- és osztálytornázás elve szerint. — Játék: főleg labdarúgás és füleslabdázás 2 kg.-os labdával. — Játék-délután: az őszi és tavaszi hónapokban a VI. osztálylyal együtt pénteken délután 4—6-ig; főleg a füles és rúgó labdajátékot űzték, ezenkivül a távol- és magas-ugrást, súlylökést, futást stb. gyakorolták.

VI. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Dr. Keil Alajos.**

Vallástan. Heti órák száma: 2. — Lásd az I. osztálynál.

Magyar nyelv. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Beke Ödön.* a) Olvasmányok: a kézikönyvben levő szemelvényeken kivül részletek eposzokból és drámákból, lirai és kisebb elbeszélő költemények. b) Házi olvasmányok: Ilias, Odysseia, Toldi szerelme, Coriolanus, Tudós nők. c) Elmélet: A költői műfajok ismertetése különös tekintettel költői fejlődésükre. — Irásbeli dolgozat havonként egy. Tankönyv: *Négyesy,* Poétika, 3. kiadás.

Latin nyelv. Heti órák száma: 5. Tanár: *Dr. Keil Alajos.* Olvasmányok: Livius XXI. és XXII. könyvéből bő szemelvények. Vergilius Aeneisének I., II. énekéből szemelvények. Egyes részletek memoriter is. — A régiségtanból hadi és vallási régiségek. — Havonként két írásbeli dolgozat: fordítás magyarból latinra az olvasmányok kapcsán; félévenként egyszer a tárgyalt auctorokból nem olvasott részletek fordítása latinból magyarra. Tankönyvek: *Bartal-Malmosi,* Livius XXI. és XXII. könyve, 5. kiadás; *Pirchala,* Vergilius Aeneise, 5. kiadás; *Csengeri*: Latin nyelvtan, 4. kiadás és Latin mondattan 4. kiadás.

Görög nyelv. Heti órák száma: 5. Tanár: *Dr. Zindl Béla.* a) Olvasmányok: Szemelvények Xenophon Anabasisának II—IV. könyvéből és a Memorabilia I. és II. könyvéből. Szemelvények a görög lyrikusokból. b) Nyelvtan: Az alaktan befejezése, a -mi végű igék, az első igeragozás rendhagyó igéi. A mondattan főbb szabályai. c) Havonként két írásbeli dolgozat: fordítás magyarból görögre. Tankönyv: *Maywald,* Görög gyakorló- és olvasókönyv, II., 4. kiadás és Görög nyelvtan, 6. kiadás.

Görögpótló irodalmi olvasmányok. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Beke Ödön.* A magyar ó-klasszikai verselés története bő szemelvényekkel Baróti Szabó Dávid, Rajnis, Révay Miklós, Virág Benedek, Berzsenyi, Kisfaludy K., Kazinczy, Csokonai, Vörösmarty Mihály műveiből. Szemelvények a görög lyrai anthológiából: Alkaios, Sappho, Alkman, Pindaros, Bacchylides és Anakreon verseiből. A görög tragédia fejlődése. A görög szinház. Sophokles Antigone, Euripides Iphigenia Aulisban, Iphigenia Taurisban című drámái. Tankönyvek: *Jancsó,* Magyar irodalmi olvasmányok, II., 2. kiadás, *Sarudy,* Görög lyrai anthologia.

Görögpótló rajz. Heti órák száma: 2. Tanár: *Keményffi Jenő.* Testcsoportok és tárgyak rajzolása természet után. Néhány műalkotás bemutatása és ismertetése.

Német nyelv. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Keil Alajos.* a) Prózai olvasmányok: Alpensagen I.—II., Die heilige Elisabeth I.—II., Die Lebenszeit, Deutsche Mythen I.—II., Ein gutes Rezept, Die Geschichte des alten Wolfes in sieben Fabeln, Das Wunder, St. Rochus, Arion. b) Költemények: Der Ring des Polykrates, Die Lorelei, Erlkönig, Der Sänger, Der Zauberlehrling, Die Sonne bringt es an den Tag, Alexander Petőfi, Das Gewitter. c) A nyelvtan ismétlése és kiegészítése. d) Havonként két írásbeli dol-

gozat: fordítás magyarból németre. Tankönyv: *Heinrich*, Német tan- és olvasókönyv, II., 11. kiadás.

Történelem. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Vikol János.* A középkor történelme és az újkoré a westphaliai békéig (1648), az állami, társadalmi intézmények és a művelődés fejlődésére való tekintettel, kapcsolatban nemzetünk történetével és a földrajzi tényezőkkel. Tankönyv: *Mika*, Világtörténelem, II. Középkor. 2. kiadás.

Természetrajz. Heti órák száma: 3. Tanár: *Rácz Jenő.* Ásványtan. Levegő és víz összetétele. Alkalmas ásványok leírása alapján a fontosabb chemiai fogalmaknak és tüneményeknek ismertetése. Az elemek. Vegyület, elegy és keverék. Vegysúlytani törvények. Savak, bázisok és gyakorlati értékük. Az ásványok összetételének megváltoztatása a természetben. Chemiai átalakulások és feltételeik. Ásványként előforduló sók. Közönségesen ismert mesterséges sók; chemiai sajátságaik és alkalmazhatóságuk. Chemiai egyenletek s ezek alapján egyszerűbb stoechiometriai feladatok megoldása. A legfontosabb széntartalmú ásványok és vegyületek. Égés, korhadás, rothadás. Az ásványok alaki, fizikai és chemiai tulajdonságai, tekintettel gyakorlati hasznukra. Kristályrendszerek. A föld felszínének változásait előidéző tényezők. A vulkáni működés. Egyszerű és összetett kőzetek. A kövületek és jelentőségük. Kirándulások. Tankönyv: *Szterényi*, Ásványtan és chemia, 5. kiadás.

Mennyiségtan. Heti órák száma: 4. Tanár: *Lissák Jenő.* a) Algebra: A hatványozás általánosítása: negativ és tört kitevők. A logarithmusok és alkalmazásaik. Az arithmetikai és véges geometriai haladvány. b) Geometria: A kör; a beírt szögek mérése, érintők, szelők, beírt és körülírt sokszögek; a kör kerülete és területe. Trigonometria: a hegyes szög függvényei, a szög-függvények általános értelmezése. Szögek összegének és különbségének függvényei. A sinus-tétel, cosinus-tétel s tangenstétel és alkalmazásuk a háromszög megoldására. Házi és iskolai dolgozatok. Tankönyvek: *König-Beke*, Algebra, 7. kiadás; *Wagner*, Geometria, 8. kiadás; *Lutter*, Logarithmus-táblák, 16. kiadás.

Torna. Heti órák száma: 2. Tanár: *Tóth István.* Rendgyakorlatozás, szabadgyakorlatozás, szertornázás, játszás, mint az V. osztályban. — Játék-délután: pénteken délután 4—6-ig az V. osztállyal együtt.

VII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Usetty Ferenc.**

Vallástan. Heti órák száma: — 2. Lásd az első osztálynál.

Magyar nyelv. Heti órák száma: 3. Tanár: *Gedai József.* Olvasmányok a tankönyv szemelvényein kivül részint az iskolában, részint otthon: Balassi versei. Szigeti veszedelem. Murányi Venus. Kuruc költemények. Mikes leveleiből. Gvadányi Falusi nótáriusa. Kármán Fannija. Kazinczy leveleiből. Kölcsey prózai műveiből. Csokonai Dorottyája. Katona Bánk bánja. — Ez olvasmányok alapján a magyar irodalom fejlődése Kisfaludy Károlyig. — Irásbeli dolgozat havonként egy, melyek közül 2 iskolai, a többi házi. Tankönyv: *Pintér,* Magyar irodalomtörténet, I.

Latin nyelv. Heti órák száma: 5. Tanár: *Usetty Ferenc.* a) Olvasmányok: Sallustius De bello Jugurthino szemelvényekben. Vergilius Aeneisének VI. éneke. Cicero I. beszéde Catilina ellen. Házi olvasmányok: Cicero IV. beszéde Catilina ellen. Sallustius, De conjuratione Catilinae. b) Az írók élete és művei. A régiségtani ismeretek kiegészítése és összefoglalása. c) Havonként két irásbeli dolgozat: fordítás felváltva latinra és magyarra. Tankönyvek: *Bartal-Malmosi*: Sallustius, 3. kiadás; *Pirchala*: Vergilii Aeneis, 5. kiadás; *Dávid:* Ciceronis orationes selectae, 2. kiadás.

Görög nyelv. Heti órák száma: 5. Tanár: *Dr. Zindl Béla.* a) Olvasmányok: Szemelvények az Odyssea I., VI., VII. és IX. énekéből. Herodotosból: Szemelvények a görög-perzsa háborúk történetéből. b) Az Odyssea tartalma és szerkezete. Herodotos élete. c) Irásbeli dolgozatok: Havonként egy dolgozat, fordítás felváltva görögre és magyarra. Tankönyvek: *Csengeri,* Homeros Odysseája, 4. kiadás és *Dávid,* Herodoti Epitome, 2. kiadás.

Görögpótló irodalmi olvasmányok. Heti órák száma: 3. Tanár: *Endrei Ákos.* Válogatott részletek Thukydides művéből. Szemelvények magyar történetírók műveiből. Demosthenesnek négy beszéde. Szemelvények a kiválóbb magyar szónokok beszédeiből. Tankönyvek: *Szilasi,* Thukydides, 2. kiadás; *Incze:* Demosthenes beszédei; *Jancsó:* Magyar irodalmi olvasmányok, III., 2. kiadás.

Görögpótló rajz. Heti órák száma: 2. Tanár: *Keményffi Jenő.* Használati tárgyak, kutak, asztalok, gyümölcsök, házak stb. rajzolása és festése. Emberi testrészek rajzolása (különböző technikákkal). Néhány műalkotás bemutatása és ismertetése.

Német nyelv. Heti órák száma: 3. Tanár: *Endrei Ákos.* Goethes Leben und Werke. Hermann und Dorothea, I.—IX. Die erste Glanzperiode der deutschen Literatur. Minna von Barnhelm, Lessings Leben und Werke. — Havonként egy írásbeli dolgozat, részint fordítás magyarból németre, részint szabad dolgozat. Tankönyvek: *Miklós Ferenc,* Német olvasókönyv, 2. kiadás; *Szele,* Goethe Hermann und Dorothea, 2. kiadás; *Heinrich,* Lessings Minna von Barnhelm.

Történelem. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Vikol János.* a) Világtörténelem 1648-tól 1878-ig, különösen a társadalmi és állami élet fejlődése, összeillesztve nemzetünk történetével. b) Európa, Amerika nevezetesebb államainak politikai földrajza és Khina s Japán ismertetése. Tankönyv: *Mika,* Világtörténelem, III. Újkor. 2. kiadás.

Mennyiségtan. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Romsauer Lajos.* a) Algebra: Számtani és mértani haladvány. Kamatos kamat és járadékszámítás. Végtelen mértani haladvány. A másodfokú egyenlet. Differentiál és integrál számítás. A differentiál számítás alkalmazása a függvény szélső értékeinek meghatározásánál. b) Geometria: A pont coordinátái. Algebrai kifejezések geometriai szerkesztése. A stereometria fontosabb tételei. A hasáb, henger, gúla, kúp és a gömb felszínének és köbtartalmának megállapítása integrálással. Házi és iskolai dolgozatok. Tankönyvek: *König-Beke,* Algebra, 7. kiadás; *Wagner,* Geometria, 8. kiadás; *Lutter,* Logarithmustáblák, 16. kiadás.

Természettan. Heti órák száma: 4. Tanár: *Dietz Lajos.* Mechanika. Hangtan. Fénytan. Tankönyv: *Szijártó Miklós,* Kísérleti fizika, I., 2. kiadás.

Torna. Heti órák száma: 2. Tanár: *Tóth István.* Rendgyakorlatozás, szabadgyakorlatozás, szertornázás, játszás, mint az V. osztályban. — Játék-délután: szerdán délután 4—6-ig a VIII. osztálylyal együtt; játékok, mint az V. osztályban.

VIII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Dr. Reibner Márton.**

Vallástan. Heti órák száma: 2. — Lásd az I. osztálynál.

Magyar nyelv. Heti órák száma: 3. Tanár: *Endrei Ákos.* a) Iskolai olvasmányok: a tankönyvben foglalt szemelvények. Azonkívül: Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály, Bajza József,

Czuczor Gergely több költeménye, szemelvények Kuthy Lajos, Vajda Péter műveiből, Tompa, Petőfi, Arany számos költeménye, Gyulai Pál Vörösmarty életrajzából, Katona J. élete és Bánk bánja cz. művéből számos részlet, bő szemelvények szabadságharcz utáni költészetünk köréből. b) Házi olvasmányok: Kisfaludy K.: Iréne. Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde. Eötvös József: A Karthausi. Kemény Zs.: A rajongók. Zord idő. Petőfi: Bolond Istók. Arany: Nagyidai czigányok. Szigligeti: egy drámája. Madách I.: Az ember tragédiája. Jókai: Kedves atyafiak. c) A magyar nemzeti irodalom története Kisfaludy Károly felléptétől napjainkig. d) Havonként egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: *Beöthy*, A magyar nemzeti irodalom története, II., 11. kiadás.

Latin nyelv. Heti órák száma: 4. Tanár: *Dr. Reibner Márton*. a) Olvasmányok. Horatiusból: Carm. I. 1., 3., 4., 9., 11., 22., 24., 27. II. 3., 10., 14., 16., 18. III. 1., 2., 3., 6., 9., 30. IV. 2. Epod. 2. Sat. I. 1., 9., II. 6. Epist I. 10., 20. és az Ars poetica. Tacitusból: Szemelvények az Annales I., II., III., VI., XII., XIII., XIV. és XV. könyvéből. Horatius ódái memoriter is. b) Áttekintés a római irodalomtörténetből. A római régiségek ismétlő összefoglalása. c) Havonként két iskolai dolgozat, fordítás latinból és magyarból felváltva. Tankönyvek: *Bartal-Malmosy-Csengeri*, Horatii opera, 3. kiadás; *Gyomlay*, Szemelvények Tacitus műveiből, 3. kiadás; *Csengeri*, Latin nyelvtan, 4. kiadás és Latin mondattan, 4. kiadás.

Görög nyelv. Heti órák száma: 4. Tanár: *Dr. Szilágyi Sándor*. Olvasmányok: Homerosból: az Ilias I. és XXII. éneke és szemelvények a VI. és XIX. énekből. Platonból: Szemelvények az Euthyphronból és az Apologiából. Havonként egy iskolai dolgozat, fordítás görögből és magyarból felváltva. Tankönyvek: *Csengeri*, Homeros Iliasa, 4. kiadás: *Simon*, Szemelvények Platonból, 2. kiadás.

Görögpótló irodalmi olvasmányok. Heti órák száma: 2. Tanár: *Dr. Reibner Márton*. Szemelvények Platon műveiből: Sokrates védelme, az Állam. A görög philosophia Platonig. A görög művészet kiválóbb emlékei. Tankönyvek: *Alexander*, Platon és Aristoteles, 5. kiadás; *Zsámboki*, A görög művészet kiválóbb alkotásai, 2. kiadás.

Görögpótló rajz. Heti órák száma: 2. Tanár: *Keményffi Jenő*. Gyümölcs, virág s más csendéletek rajzolása és festése. Emberi testrészek, kezek, lábak, fejek rajzolása különböző technikákkal. Néhány műalkotás bemutatása és ismertetése.

Német nyelv. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Zindl Béla.* Olvasmányok: Schiller Maria Stuart. Schillers Leben, Wirken und allgemeine Bedeutung. Das neunzehnte Jahrhundert. Irásbeli dolgozat havonként egy: fordítás magyarból németre. Tankönyvek: *Miklós,* Német olvasókönyv, 2. kiadás; *Schiller,* Maria Stuart.

Történelem. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Vikol János.* a) Nemzetünk történelme 1867-ig, alkotmányunk és műveltségünk fejlődésével, kapcsolatban a világtörténelemmel. Történelmünk kútfői. b) Hazánk politikai, gazdasági és műveltségi jelen állapotának ismertetése. Tankönyv: *Varga,* A magyarok oknyomozó története, 6. kiadás.

Természettan. Heti órák száma: 4. Tanár: *Kiss Gábor.* Hőtan. Elektromosság és mágnesség. A kozmografia elemei. Tankönyv: *Szijártó Miklós,* Kísérleti fizika, II.

Mennyiségtan. Heti órák száma: 2. Tanár: *Dietz Lajos.* a) Algebra. A kapcsolástan elemei. Permutatiók. Variatiók. Combinatiók. Binomiális együtthatók. Kéttagúak pozitiv egész hatványai. b) Geometria. A gömb részeinek köbtartalma. A gömbháromszögtan sinus- és cosinus-tétele s azok legfontosabb alkalmazása. Házi és iskolai dolgozatok. Tankönyvek: *Wagner,* Algebra, 9. kiadás és Geometria, 8. kiadás; *Lutter,* Logarithmustáblák, 16. kiadás.

Bölcseleti előtan. Heti órák száma: 3. Tanár: *Dr. Finály Gábor.* A lélektan és logika elemei. A lelki élet önállósága. A lelki jelenségek főbb csoportjai: az érzetek, képzetek, érzelmek és akarat tana. A lelki betegségek. Fogalom, itélet, következtetés. Rendszer. A tudományok felosztása és a főbb módszerek. Tankönyv: *Szitnyai,* Lélektan és logika, 6. kiadás.

Torna. Heti órák száma: 2. Tanár: *Tóth István.* Rendgyakorlatozás, szabadgyakorlatozás, szertornázás, játszás, mint az V. osztályban. — Játék-délután: szerdán délután 4—6-ig a VII. osztálylyal együtt; játékok, mint az V. osztályban.

VII.

Az írásbeli dolgozatok tételei a magyar nyelvből.

V. OSZTÁLY.

1. Levél a szünidő eltöltéséről. — 2. Hunyady János szerepe és jelentősége a magyar történelemben. — 3. *Toldi Estéjé-nek* rövid tartalma a főszereplők jellemzésével. — 4. A hazaszeretettel járó kötelességek. — 5. Arany János valamelyik történeti balladájának méltatása tartalmi és formai szempontból. — 6. Mire tanít a *Hitel?* — 7. Az első felirati beszéd főbb gondolatai. — 8. Búcsúbeszéd a tanév végén.

VI. OSZTÁLY.

1. Arany történeti balladái. — 2. Jóka ördöge. — 3. Mi akarok lenni? — 4. A középkor kulturája. — 5. Novella a Toldi szerelme valamely részlete alapján. — 6. Az Alföld Petőfinél. — 7. Széchenyi emlékezete (gondolatmenet). — 8. Coriolanus.

VII. OSZTÁLY.

1. A magyar nyelv rokonai. — 2. a) A középkori ember szellemi szükségletei. b) Balassi Menyhárt. (Erkölcsrajz a XVI. századból). c) Vitézek élete a végvárakban. — 3. a) Pázmány és Magyari. b) Pázmány a fiaknak istenes neveléséről. c) Pázmány nézetei a háborúról. — 4. a) Milyen eszme fűzi az „Afium"-ot a „Zrinyiász"-hoz? b) Zrinyi a nemzeti védelemről. c) A magyar nemesség hibái Zrinyi „Afiuma" alapján. — 5. a) Mikes és nénje. b) Két katonaének. c) Mikes lakóhelyei. — 6. a) A régi magyar világ siratói. b) A „Ludas Matyi" célzata. — 7. A nemzeti haladás akadályai. (Kármán: „A nemzet csinosodása" alapján). — 8. a)

Kazinczy tanulóévei. b) Kazinczy a fogságban. c) Kazinczy nagyapja: Bossányi Ferenc.

VIII. OSZTÁLY.

1. Széchenyi mint író. — 2. Kisfaludy Károly hatása a magyar irodalomban. — 3. Eötvös versei. — 4. Népies költészetünk. — 5. Párhuzam Petőfi és Arany között. — 6. A 19. század drámairodalma. — 7. Szabadon választott tárgy.

VIII.

Rendkívüli tantárgyak.

1. Egészségtan.

Tanár: *Dr. Tóvölgyi Elemér.* Tankönyv: *Dr. Fodor József,* Egészségtan, 4. kiadás. Heti 2 óra.

Tananyag: Az egészségtan feladata, mint bevezető rész. A táplálkozásról. A lakásról. A test ápolásáról. A munkáról és foglalkozásról. A betegségekről.

A tanfolyamon résztvettek a VII. osztály tanulói:

	Balogh János	3
	Bing György	3
	Braun Jenő	2
	Dénes Pál	1
5	Ernst László	4
	Fodor László	1
	Gansel Izsák	3
	Guga István	2
	Hajdú Oszkár	1
10	Heilig Aladár	4
	Jeny Imre	2
	Katz Mór	3
	Kálmán Jenő	4
	Kármán László	2
15	Keil Lóránt	3
	Keller István	4
	Kempfner József	3
	Klein József	2
	Kohn Lajos	3
20	Kovács Andor	4
	Kuba János	2
	Lenkei László	2
	Löwy Antal	2
	Magyar Dezső	2
25	Mandel Imre	3
	Messik József	2
	Nuszbaum Géza	3
	Ördögh Rudolf	2
	Perlaky Mihály	3
30	Schlatter Alajos	3
	Seidner Gyula	3
	Spitz Sándor	2
	Spitzer Salamon	4
	Sternberg Eliás	4
35	Szenes Árpád	4
	Vasvári Pál	1
	Waldmann Gyula	3
	Weil Zoltán	3
	Weiss Ernő	1
40	Weisz Árpád	4
	Winter Sándor	3
	Wolf Ottó	3

2. Francia nyelv.

Tanár: *Endrei Ákos.* Tankönyv: Bartos-Chovancsák, Francia nyelvtan és olvasókönyv, I. II. rész. Tanulók száma: 28, kik közül év végéig maradt 20. Heti óra 2.

Kezdők csoportja. Tananyag: A tankönyv első kötetében levő olvasmányok alapján a rendes alaktan. Beszédgyakorlatok.

Haladók csoportja. Tananyag: A tankönyv második kötetében levő olvasmányok alapján a rendhagyó igék és a mondattan elemei. — Nagyobb elbeszélések.

A két tanfolyamban résztvett tanulók névsora és érdemjegyei:

Berger Ferenc III. A. kezdő ... 2
Berger Ödön III. B. kezdő ... 1
Engel László IV. A. haladó ... 2
Féderer Gyula V. kezdő ... 2
Goldstein Ede III. A. kezdő ... 3
Grósz Gyula III. B. kezdő ... 3
Hajdú Pál III. A. kezdő ... 1
Herczog Pál III. B. kezdő ... 2
Máté Andor IV. B. kezdő ... 1
Mayer Jenő V. kezdő 1
Nagy Ferenc IV. B. haladó ... 1
Rosenberger Mihály III. B. kezdő 2
Rotkel László IV. B. haladó 1
Seidner Gyula VII. kezdő ... 2
Sonnenfeld József III. B kezdő 3
Waldmann Gyula VII. kezdő 2
Weisz Árpád VII. kezdő ... 1
Weisz Pál III. A. kezdő ... 1
Zala János III. B. kezdő ... 1
Zala Pál III. B. kezdő 2

3. Gyorsírás.

Tanár: *Usetty Ferencz.* Tankönyv: Markovits—Vikár, Gyorsírás, I. II. rész. A két csoport tanulóinak száma 56.

a) Kezdők csoportja. Heti 1 óra. Tananyag: Levelező írás. A betűk begyakorlása az „e“ hangzóval. Viszonylagos sor. Szójelek. Tompaszög kikerülése. Torlódó „t“. Kis „t“. Kettőzés. Az „a, á“ hangzó. Hangrend. Hangrend-megszakadás. Monogramm. Az „o, ó“ hangzó. Az „ö, ő“ hangzó. Az „o, ö“ jelképi jelölésének egyszerűsítése. Hangrend-elágazás. Az „i“ hangzó. Az „u“ hangzó. Az „ü, ű“ hangzó. A birtokos „é“. A hangzók önálló jelölése. Magánhangzó csoportok. Mássalhangzók torlódása. Az összetett szókról. Rövidítések nyelvtani rendben. Képzők és ragok. Névutók, határozók. Névmások és névmási szórészek. Van, fog, lesz. Szójelek és monogrammok gyakoribb igékre. Számnevek. Pénzek és mértékek nevei. Szójelek és monogrammok. Idegen szók és tulajdonnevek. Mássalhangzós csoportok. A levelező írás összes szójelei, monogrammjai betűrendben.

b) Haladók csoportja. Heti 1 óra. Tananyag: Vitaírás. Szabad egyszerűsítések. Szóösszehúzások. Szabad rövidítések. Kezdő-

hang-, belhang-, véghang-rövidítések. Ragokkal való rövidítés. Idegen szók. Rendhagyó rövidítések. Tulajdonnevek. Gyakoribb szók. Szólásmódok és rövidítések összehúzása. Szakrövidítések. Írás diktálás után. Folyóiratok olvasása.

A tanulók előmenetele a következő:

Kezdők:

III. A. osztály.

Freud János ... 1
Retek Sándor ... 2
Schröder Brunó ... 2

III. B. osztály.

Bárczy Endre ... 2
Brenner Péter ... 2
Friedmann Kornél ... 2
Fuchs Béla ... 2
Herczog Pál ... 3
Nuszbaum Jenő ... 1
Weiszmann Dávid ... 2

IV. A. osztály.

Frank Imre ... 2
Gelei Imre ... 2
Herskovits Artur ... 2
Kelemen Gyula ... 1
Keleti György ... 2
Kohn Antal ... 1
Tenzer György ... 1

IV. B. osztály.

Heumann László ... 2
Jeny László ... 1
Löffler Sándor ... 1
Pfeifer István ... 2
Weisz Miklós ... 3

V. osztály.

Balázs Lajos ... 2
Bárdos Aladár ... 1
Frumen Imre ... 1
Greiner Sándor ... 2
Garai Sándor ... 3
Hajnal Tibor ... 3
Leichner Miklós ... 3
Lichtschein László ... 3
Lovas József ... 3
Peitler Gyula ... 3
Pikler György ... 1
Singer Rezső ... 1
Szántó Andor ... 1
Turi István ... 3
Weisz László ... 1

VI. osztály.

Bozsóky Nándor ... 2

VII. osztály.

Balogh János ... 2
Gansel Izsák ... 1
Kármán László ... 2
Keller István ... 1
Kempfner József ... 1
Mandel Imre ... 2
Szenes Árpád ... 2

Haladók:

V. osztály.

Hoffmann Ödön ... 2
Mérei Jenő ... 1
Racota Ovidius ... 1
Stark Oszkár ... 2

VI. osztály.

Steiner Miklós ... 1
Wollák Dezső ... 2

VII. osztály.

Braun Jenő ... 1
Guga István ... 1
Jeny Imre ... 1
Kuba János ... 1
Perlaky Mihály ... 1

4. Műének.

Tanár: *Perlaky Gábor.* Az énekesek száma az év elején 78, a második félévben 69. Heti órák száma: világi ének 2, egyházi 1, összesen 3.

Tananyag: Rövid előadások keretében, itt-ott alkalomszerűleg is megismerkedtünk a zeneelmélet alaptanaival. A hangjegyírást, skálák képzését, hangok eltalálását, a dur- és moll-hangnemeket solfeggió-énekléssel kapcsolatban gyakoroltuk. E mellett főcélunk egy-, két- és négyszólamú vegyeskarú énekdarabok betanulása volt. A sopran-alt énekesek a tenor-bassus-énekesekkel felváltva tanulták be szólamaikat, időnként pedig együtteseket tartottunk. A betanult darabokat többnyire Harrach Józsefnek a középiskola részére irt munkáiból, Deák Gerő „Emke" daloskönyvéből, Zsasskovszky, Kacsóh, Sztojanovits és mások műveiből vettük, gondosan átdolgozva és alkalmazva, a mint a szükség kivánta.

Ebben az évben is ápoltuk a r. k. egyházi éneket, mert az intézet saját kápolnájában a növendékek most már egészen önállóan látták el az egyházi karéneket, Jeny László IV. B. és Jeny Imre VII. o. t. harmónium-kiséretével.

Az intézeti önképzőkör és Cercle Français ezidei jótékonycélú hangversenyét, melyet a tanári kar engedelmével táncmulatság követett, a Lloyd-társulat dísztermében tartotta meg január hó 24-én este, díszes közönség és a tanári kar jelenlétében. A műsort másutt közöljük, de itt felemlítjük, hogy az énekkar a Granadai éji szállás cz. Kreutzer-féle operának „Imá"-ját nagy tetszésre adta elő.

Nem csupán az erkölcsi siker volt kedvező, de az anyagi is kielégítő volt, mert a fentebb említett, táncmulatsággal egybekötött hangverseny a rendező ifjúsági egyesületeknek és a Tanárok Özvegyeit és Árváit Segitő Országos Egyesületnek szép összeget jövedelmezett, a miért a tanulók buzgóságán kívül a közönség kedves velünkérzésének is hálával adózunk.

A főváros középiskolái a f. tanév október 26-án Gaal Mózes kezdeményezésére és fáradozásával nagyszabású Eötvös-ünnepet ültek, a nagy férfiú születésének százados évfordulójának alkalmából. A főváros összes középiskoláinak énekkarából a 10—10 kiválasztott énekes egy együttes nagy énekkart alkotott, melynek vezénylését *Hackl N. Lajos,* országos énekoktatási szakfelügyelő úr intézte, óriási sikerrel. A mi intézetünknek következő tíz tanulója vett részt a nagy Eötvös-énekkarban: Glofák József III. A., Bácskai

Pál, Dames Jenő, Friedmann Kornél és Schwarcz Imre III. B., Barta Sándor IV. B., Lindenbaum Sándor és Ráth László VI., Pártos Árpád és Weisz Arnold VIII. o. tanulók. A Hymnus, Eötvös-Beleznay: Búcsú és a Szózat frenetikus hatást arattak.

A március 15-iki szabadságnapon énekkarunk is megtette a magáét, a Himnusszal, Szózattal és vidám indulókkal emelve a lelkes hangulatot.

Az énekesek névsora:*)

I. A. osztály.

Jokel Zoltán ... 1
Kalupka Vince ... 1
Kohn Ferenc ... 2
Molnár Ferenc ... 1

I. B. osztály.

5 Kardos László ... 2
Király Sándor ... 1
Szalai László ... 1
Szatmári Lajos ... 1
Weissenstein Sánd. 1

I. C. osztály.

10 Csontos Jenő ... 2
Pálfi Károly ... 2
Seidner László ... 3
Szarvas József ... 2

II. A. osztály.

Milanovics Béla 1
15 Müller Ferenc ... 1
Ona László 2
Teke Ferenc ... 2

II. B. osztály.

Biró Béla 2
Bruckner Zoltán 1
20 Kiss Sándor*) ... —
Juszt Jenő 2
Ziffer Dezső ... 1

II. C. osztály.

Clamentis Ervin*) —
Ehrlich Mihály ... 2
25 Hoffmann Lajos 3
Kovács Elemér ... 1
Lefkovics Rezső 2
Székely László*) —
Wiener Artúr ... 1
30 Wiener Imre ... 2

III. A. osztály.

Bass Pál 2
Glofák József ... 1
Goldstein Ede ... 1
Jokel László*) ... —
35 Kleber Gábor*) —
Szeremet Lajos 1

III. B. osztály.

Bácskai Pál ... 1
Dames Jenő ... 1
Friedmann Kornél 1
40 Ripper Károly ... 1
Schwarcz Imre ... 1
Tarsoly Ferenc 1
Telegdi Pál 1

IV. A. osztály.

Hajós Endre*) ... —
45 Locsmándi Kálm. 1
Orbán Pál 1
Schlenger Gyula 1

IV. C. osztály.

Barta Sándor*) ... —
Berger Sándor ... 2
50 Graf László ... 2
Jeny László ... 1
Löffler Sándor ... 1
Marcell Géza ... 1
Matoss József ... 1
55 Virág Gyula ... 1

VI. osztály.

Allerhand Albert 1
Braun József ... 2
br. Geraub József 2
Lindenbaum Sánd. 1
60 Preyer Gyula ... 1
Schäffer Dezső 1
Ráth László ... 1

VII. osztály.

Ernst László ... 2
Jeny Imre 1
65 Huba János 1
Guga István ... 2
Magyari Dezső ... 1
Nissbaum Géza 1
Ördögh Rezső ... 1
70 Silbermann Zolt.*) —

VIII. osztály.

Andersen György 1
Hajdu Pál 3
Klein György*) —
Krsztics Milos ... 1
75 Kunfi Tibor 2
Horvát Zoltán ... 1
Pártos Árpád ... 2
78 Weisz Arnold ... 2

*) A csillag (*)-gal jelöltek évközben kimaradtak a karból.

Az érdemjegyeket a tanulók az énekórák szorgalmas avagy hanyag látogatása alapján kapták.

5. Szabadkézi rajz.

Tanár: *Keményffi Jenő*. Tanulók száma: 53. Heti órák száma: 2. A tananyag teljesen megegyezett a Tanterv tananyagával.

A szabadkézi rajz-tanfolyamon részt vettek a következő tanulók.

I. A. osztály.

1 Frimm Lipót 2
Kellermann Pál ... 2

I. B. osztály.

Német József 3
Somogyi László ... 2
5 Weiszenstein Sándor 2

I. C. osztály.

Bischitz László ... 2
Kende László 2
Róth István 2
Schwitzer Endre ... 2
10 Wallner Samu 2

II. A. osztály.

Milanovits Béla ... 1
Neuberger Sándor 1

II. B. osztály.

Klár Ferenc 2

II. C. osztály.

Schelnitz György ... 2
15 Székely László kim.

III. A. osztály.

Rössler Márton ... 2

III. B. osztály.

Braumann László ... 2
Brenner Péter 2
Dárday Gábor ... 2
20 Fuchs Béla 2
Grósz Gyula 2
Spitz Elemér 1
Telegdi Pál 2

IV. A. osztály.

Barok Andor 3
25 Guttmann Imre ... 2
Pain Emil 3
Stark Andor kim.

IV. B. osztály.

Bodonyi László ... 3
Grünvald Imre ... 2
30 Oberhoffer Imre ... 1
Taubel Géza 2
Zsivánovits Sándor 2

V. osztály.

Klucsik Jenő kim.
Leichner Miklós ... 3
35 Lichtsch'en László 3
Mérei Jenő 1
Mossonyi Sándor ... 1
Stark Oszkár 1
Töffler István 1
40 Turi István 2

VI. osztály.

Gergev Milán ... 1
Hatscher Róbert ... 1
Nazimeczky Kamillo 1
Stangel Rezső 2
45 Urhegyi András ... 1

VII. osztály.

Kármán László ... 2
Mandel Imre 1
Szenes Árpád 1
Wolff Ottó 2

VIII. osztály.

50 Andreidesz Guszt.kim.
Krsztics Miklós ... 1
Messinger Arthur 1
Reppa József 2
Róth Tibor 2
55 Vály Antal 1
Vég István 1

Összesen: 56.

6. Zene.

Tanár: *Eskenasy Licco* okl. hegedűművész. A tananyag: az Országos Zeneakadémia hivatalosan előírt tananyaga. Heti órák száma 6.

A zenetanfolyamon tanítványaink az V. ker. áll. főgimnázium tanulóival együtt vettek részt. A zenében tett haladásukról az V. ker. áll. főgimnázium dísztermében 1914. május 17-én tartott vizsgálati hangversenyen tettek tanúságot. A hangverseny műsora a következő volt.:

1. Dancla: Trio. Előadják: Weigel Ferencz, Scholz Károly,

Sárközi György. 2. Rieding: Gavotta. Előadja: Áldor Péter. 3. Max Schillings: Mailiedchen. Előadja: Pollák Sándor. 4. Bossi: Gondoliera. Előadja: Mészáros Andor. 5. Ahn-Carse: Cavatina. Előadja: Paul Andor. 6. Mendelssohn: Vonósnégyes. Előadják: I. heg. Szilárd Géza, 2. heg. Mandel Árpád, viola Glück Oszkár, cello Valér János. 7. Debussy: En Bateau. Előadja: Dénes László. 8. Drdla: Szerenad. Előadja: Vas Tibor. 9. Wieniawszky: Legenda. Előadja: Mandel Árpád. 10. Ces. Thomson: Skandinaviai bölcsődal. Előadja: Glück Oszkár. 11. Bloch: Airs Hongrois. Előadja: Szilárd Géza. 12a. Tor Autin: Melodie. Előadják: Áldor Péter, Dér Artur*, Grausz László, Kemény Leo, Kugel Ernő*, László Miklós*, Neth József, Mészáros Andor*, Pollák Sándor*, Sárközi György*, Scholz Károly*, Siraky Otto, Ungár Imre*, Weigel Ferenc*.

12b. Libierre: Tarantella. Előadják a *-gal jelöltek.

IX.

A „Gyulai Pál“ Önképzőkör

az 1913/1914. tanévben.

Alakuló ülésén, 1913. szeptember 27-én, *Endrei Ákos* vezető tanár elnöklése mellett, *Dr. Finály Gábor* id. igazgató jelenlétében, a kör a következő tisztviselőket választotta: elnök: *Vég István* VIII. o. t.; titkár: *Fehér Ernő* VIII. o. t.; jegyző: *Kornhauszer Farkas* VIII. o. t.; aljegyző: *Fodor László* VII. o. t.; pénztáros: *Gellért Sándor* VIII. o. t.; ellenőr: *Mandel Imre* VII. o. t.; könyvtáros: *Sipos Mihály* VIII. o. t.; segédkönyvtáros: *Balogh János* VII. o. t., ki *Sipos Mihálynak* az intézetből való kimaradása után a kör megbízásából a könyvtár vezetését egészen átvette.

Az Önképzőkör az alakuló és záróülésen kívül tartott 7 rendes ülést, 3 díszülést, 1 szavalóversenyt, azonkívül intézeti ünnepély keretében megünnepelte március 15-ét és április 11-ét; május 1-én pedig Báró Eötvös József Ercsiben levő sírjánál szép, hazafias ünnepéllyel rótta le kegyeletét.

A 7 rendes ülésen összesen sorra került: 11 szavalat, 5 szabad előadás, 3 értekezés, 15 eredeti vers és 1 novella.

A három díszülés közül az első a hetvenedik születésnapját ünneplő Kiss Józsefnek, a második Giuseppe Verdi és Richard Wagner emlékének, a harmadik pedig a magyar zenének volt szentelve.

Mindhárom esetben nagyszámban összegyült közönség tisztelte meg a kört lelkes érdeklődésével.

E díszülések teljes műsora a következő volt:

A „Gyulai Pál“ Önképzőkör 1913. december 7-én, délelőtt fél 11 órakor tartott Kiss József ünnepének tárgysorozata: 1. *Megnyitó.* Mondja: *Endrei Ákos* vezető tanár. 2. *Ünnepi beszéd.* Mondja az ifjúsági elnök. 3. *Ágota kisasszony.* Szavalja: *Kunfi Tibor* VIII. o. t. 4. *Gedővár asszonya.* Szavalja: *Bing György*

VII. o. t. 5. *Kiss József költészetéről.* Előadja: *Endrei Ákos* vezető tanár. 6. *Tüzek.* Szavalja: *Horvát Zoltán* VIII. o. t. 7. *Legendák az unokáról.* Irta és felolvassa: *Fodor László* VII. o. t.

A „Gyulai Pál" Önképzőkör 1914. január 4-én, délelőtt negyed 11 órakor tartott Giuseppe Verdi és Richard Wagner emlékünnepének tárgysorozata: 1. *Emlékbeszéd Verdiről.* Mondja: *Vég István* VIII. o. t. 2. *Luna gróf áriája a Troubadourból.* Énekli: *Horvát Zoltán* VIII. o. t. 3. *Verdi élete és művei.* Irta és felolvassa: *Báró Tornyay-Schosberger Vilmos* VIII. o. t. 4. *Traviata fantázia.* Hegedűn előadja: *Pártos Árpád* VIII. o. t. 5. *Emlékbeszéd Wagnerről.* Mondja: *Fehér Ernő* VIII. o. t. 6. *Lohengrin fantázia.* Zongorán előadja; *Kunfi Tibor* VIII. o. t. 7. *Verdi és Wagner* (Szabad előadás). Tartja: *Kóla György* VIII. o. t. 8. *Dal az esticsillaghoz a Tannhäuserből.* Énekli: *Horvát Zoltán* VIII. o. t. Az énekszámokat zongorán *Klein György* VIII. o. t. kíséri.

A „Gyulai Pál" Önképzőkör 1914. március 22-én tartott magyar zenematinéjának tárgysorozata: 1. *A magyar zenéről.* Írta és felolvassa: *Wellisch Tibor* VIII. o. t. 2. *Hubay:* Solo a Cremonai hegedűsből, *Bloch:* Petite fantasie hongroise. Hegedűn előadja: *Pártos Árpád* VIII. o. t. 3. *Erney-Vörösmarty:* Szép Ilonka (Melodráma). Szavalja: *Horvát Zoltán* VIII. o. t. Zongorán kíséri: *Klein György* VIII. o. t. 4. *Hubay:* Csárdajelenet. Hegedűn előadja: *Kálmán Jenő* VII. o. t. 5. *Emlékbeszéd Lisztről.* Mondja: *Fehér Ernő* VIII. o. t. 6. *Liszt:* Rhapsodie hongroise VIII. Zongorán előadja: *Kunfi Tibor* VIII. o. t. 7. *Magyar dalok.* Énekli: *Kármán László* VII. o. t. 8. *Erkel-Ridley:* Bánk bán ábránd. Hegedűn előadja: *Kóla György* VIII. o. t.

A szavalóversenyt április 25-én tartottuk meg. Eredménye a következő: A komoly szavalat első díját (20 K) *Horvát Zoltán* VIII. o. t. (Simon Judit), második díját (10 K) *Kunfi Tibor* VIII. o. t. (A boszorkány dala) nyerte el. A víg szavalat első díját (10 K) *Bing György* VII. o. t. (Pázmány lovag) kapta, míg *Horvát Zoltán* VIII. o. t. (Fülemile) dícséretet nyert.

Március 15-én az Önképzőkör hazafias iskolai ünnepet rendezett a következő tárgysorozattal: 1. *Himnusz.* 2. *Ünnepi beszéd.* Mondja: az ifjúsági elnök. 3. *Ábrányi:* Március Idusán. Szavalja: *Horvát Zoltán* VIII. o. t. 4. *Móricz Zsigmond:* Egy élő vértanuról. Felolvassa: *Messinger Artur* VIII. o. t. 5. *Talpra magyar.*

Az 1848-iki törvények szentesítésének emléknapját, április 11-ét, ugyancsak iskolai ünnepély keretében ültük meg, a követ-

kező tárgysorozattal: 1. *Himnusz.* 2. *Petőfi:* A ledőlt szobor. Szavalja: *Messinger Artur* VIII. o. t. 3. *Április 11.* Írta és felolvassa: *Szántó Soma* tanár úr. 4. *Szózat.*

Május 1-én *Báró Eötvös József* Ercsiben lévő sírjához zarándokoltunk, hol a nemzet kegyeletét megörökítő emlékoszlop előtt áldoztunk a nagy férfiú emlékének. Az ünnep műsora a következő volt: 1. *Himnusz.* 2. *Búcsú.* Szavalja: *Horvát Zoltán* VIII. o. t. 3. *Emlékbeszéd Eötvösről.* Mondja: *Fehér Ernő* VIII. o. t. 4. *Szózat.*

Ezenkívül még *Gedai József* tanár úr emlékezett meg néhány szóban Eötvös halhatatlan érdemeiről.

Az ünnepély után a Fejérmegyei Cukorgyár r.-t. ercsii cukorgyárát tekintettük meg; a szives vendéglátásért a gyár vezetőségének e helyen is köszönetet mondunk.

Az Önképzőkör a Cercle Françaisval együtt 1914. január 24-én a Pesti Lloyd társulat dísztermét zsúfolásig megtöltő közönség előtt fényes sikerű hangversenyt rendezett, amelynek műsora a következő volt: 1. *Fodor:* Prológus. Elmondja: *Horvát Zoltán* VIII. o. t. 2. *Kreutzer:* Ima a Granadai Éjiszállásról. Előadja az intézet énekkara *Perlaky Gábor* tanár úr vezetésével. 3. *Pierné:* Marche des petits soldats de plomb. Előadja: az Önképzőkör és a Cercle Français egyesített zenekara, *Kóla György* VIII. o. t. vezetésével. 4. *Beethoven:* C-moll zongoraverseny. Zenekarkísérettel előadja: *Kunfi Tibor* VIII. o. t. 5. *Schubert:* B-dur trio. *Ujhely:* Az Illonusz eposz zenéjéből Lillyán a magányban. Előadják: *Ligeti Imre* úr, *Valér János* úr és *Ujhely Bálint* VIII. o. t. 6. *Reinhold:* Impromptu. Zongorán előadja: *Fehér Ilonka* kisasszony. 6. *Corelli:* La folia. Hegedűn előadja: *Takács Margit* kisasszony, zongorán kíséri: *Fehér Ernő* VIII. o. t. 7. *Grünfeld:* Concert Paraphrase. Zongorán előadja: *Klein György* VIII. o. t. 8. *Mendelsohn:* E-moll hegedűverseny zenekarkísérettel. Előadja: *tésai Foglár Krisztina* kisasszony. 9. *Mozart:* Don Juan nyitány. Előadja: az egyesített zenekar *Kóla György* VIII. o. t. vezetésével. A nagysikerű hangversenyt táncmulatság követte. A szereplők szíves közreműködésükért fogadják e helyen is hálás köszönetünket.

A kétszáz koronát meghaladó tiszta jövedelem 50%-át a Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Országos Egyesület javára juttattuk, 50%-át pedig a két kör céljaira fordítottuk.

A hangversenyen a következő felülfizetések történtek, melyeket

köszönettel nyugtázunk: *Pauncz Lajosné* 2 K, *Tauber Lipót* 5 K, *Ismeretlen* 2 K, *Ujhely Kálmán* 20 K.

Az Önképzőkör első rendes ülésén a következő pályázatokat tűzte ki: magyar irodalmi (30 K), természettani (20 K), történelmi (20 K), lírai v. elbeszélő vers (20 K) és műfordítási pályázat (20 K).

A pályázatok eredménye a következő volt:

Az irodalmi díjra két pályamű érkezett, melyek a mértéket ütötték meg.

A természettani díjra két pályázó akadt. A díjat az „Elektromos kisütések" című nyerte el. Szerzői: *Gellért Sándor* és *Klein György* VIII. o. tanulók.

A történelmi díjra is két pályamű érkezett. A díjat „A császárság és kereszténység küzdelme" című munkájával *Reichlinger Jenő* VIII. o. t. nyerte el.

A költői pályakérdésre hárman pályáztak. *Fodor László* VIII. o. t. „Új Via Appián" című versével pályadíjat, *Diószeghi Tibor* VIII. o. t. pedig két kis versével (Szonett és Emlékezés) dícséretet nyert.

A műfordításra három pályamű érkezett, melyek közül *Fehér Ernő* VIII. o. t. Polycratese (Schiller balladája) nyerte el a díjat.

Összesen tehát 12 pályamű közül 4 pályadíjat, 1 dícséretet érdemelt.

A kör tapintatos és eredményes vezetésében nagy érdeme van *Vég István* VIII. o. tanulónak. Egyéb munkálkodásban a következő tagok érdemelnek dícséretet: tanulságos szabad előadásaiért *Ujhely Bálint* VIII. o. t., tartalmas bírálataiért *Hajdu Oszkár* VIII. o. t., ügyes alkalmi verseiért *Fodor László* VIII. o. t., lendületes beszédeiért *Fehér Ernő* VIII. o. t., buzgó és értelmes zenei vezetéseiért *Kóla György* VIII. o. t., hatásos szavalataiért *Horvát Zoltán* VIII. o. t. *Balogh János* VII. o. t.-nak is nagy érdemei vannak a könyvtár vezetése körül.

A könyvtár ez évben 13 kötettel gyarapodott, úgy, hogy jelenlegi állapota 286 kötet. Ez évben 4 lapot járatott a kör: (Budapesti Szemle, Vasárnapi Ujság, Uj Idők, Irodalomtörténet).

Végül ha még felemlítjük, hogy az önképzőkör keretében *Kóla György* VIII. o. t. vezetésével zenekar, *Révész Pál* VIII. o. t. buzgólkodásából pedig egy kis sakkör is működött: akkor teljes képét rajzoltuk az Önképzőkör ez évi munkásságának.

E. Á.

X.

Cercle Français.

A kör 1913. szeptember 13-án tartotta alakuló ülését, melyen a következő tisztviselőket választotta meg: *Ujhely Bálint* VIII. o. t. (elnök), *Wellisch Tibor* VIII. o. t. (alelnök), *Bing György* VII. o. t. (pénztáros), *Balogh János* VIII. o. t. (jegyző), *Fodor László* VII. o. t. (könyvtáros). A kör tagjainak létszáma: 30.

Az év folyamán négy ülést tartott, az elsőn (okt. 5.) a XVII. szá- a másodikon (nov. 16) a XVIII., a harmadikon és negyedikén (dec. 8. és 1914. márc. 29.) XIX. század irodalmát és zenéjét ismertette s mutatta be egyes reprezentativ alkotásokban. A „Gyulai Pál" Önképzőkörrel együtt rendezte a kör a jan. 24-iki intézeti hangversenyt, és ünnepélyt tartott febr. 15-én Victor Hugo és Saint-Saëns emlékére a következő műsorral:

1. *Dr. Kunz Aladár:* Victor Hugóról. 2. *Saint-Saëns*: Hymne à Victor Hugo.' Zongorán előadja: *Ujhely Bálint* VIII. o. t. 3. Költemények *Victor Hugo*-tól. Szavalja: *Asbóthné Dr. Ferenczi Sári* úrnő. 4. *Saint-Saëns:* Prélude de l'oratorio „Déluge". Hegedűn előadja: *Vogl Imre* úr a „Cercle Français" zenekarának kíséretével. 5. *Victor Hugo*: „Le sommeil". Szavalja: *Sebestyén Anna* kisasszony. 6. *Saint-Saëns:* „Espoir en Dieu". (Texte de *Victor Hugo*); Gregh: „Parais à ta fenêtre". Énekli *Somogyi Renée* kisasszony. 7. *Victor Hugo:* „Pour les pauvres". Szavalja: *Fehér Ernő* VIII. o. t. 8. *Saint-Saëns*: „Fantasie sur l'opera Samson et Delila" Előadják: *Kálmán Jenő*, VIII. o. t. (hegedűn), *Kernács István* VIII. o. t. (gordonkán), *Varga László* úr (klarinéton), *Antalffy László* úr (zongorán).

Úgy ezt az ünnepélyt, mint a többi ülést is a tanulók ismeretségi köréből kitelő nagy közönség érdeklődése kísérte. Köszönettel tartozunk tanulóink ama ismerőseinek, kik fellépésükkel a gyűlések szinvonalát emelték, s igy a kör egyik célját, hogy a

francia nyelv és irodalom iránt hathatós érdeklődést támasszon — segítették.

A zárógyűlésen számolt be a könyvtáros és pénztáros az évi működésről. A könyvállomány 34 kötet. A pénztáros jelentése szerint a kör bevételei 299 K 84 fillért, kiadásai 296 K 44 fillért tettek ki. Készpénzmaradvány: 3 K 40 fillér.

A kör tagjai közűl szavalatokkal, előadásokkal, zeneszámokkal dícséretreméltó buzgalommal szerepeltek: *Ujhely Bálint*, *Wellisch Tibor*, *Fehér Ernő*, *Kernács István*, *Kunfi Tibor*, *Báró Tornyay-Schosberger Vilmos* VIII. és *Wolf Ottó* VII. o. tanulók.

Remélni lehet, hogy a kör ez évi sikeres működésén felbuzdulva, jövőre a tanuló ifjuságunk nagyobb számban vesz részt a kör működésében és ily módon lehetővé teszi, hogy a kör, céljainak megfelelően, a francia társalgást s a nagyobb írókkal való behatóbb foglalkozást is sikerrel végezhesse.

K. A.

XI.

Az intézet felszerelése.

Az intézetnek 1913 december 31-én ideiglenesen lezárt új leltára, a melynek kimutatását táblázatban mellékeljük, 13.217 leltári tárgyat tüntet ki, 246.865 K 69 f leltári értékben. Ehez járul még az ifjúsági kisebb könyvtár 2299 kötete 4288 K 56 f és az ifjúsági nagyobb könyvtár 3223 kötete 11.789 K 57 f értékben, együtt 5522 kötet 16.078 K 13 f értékben.

Az egyes szertárak gyarapodásáról a következőkben számolunk be:

1. *Tanári könyvtár.* Új beszerzések: *A. csoport.* A magy. irod. tört. 1772—1831 (folytatás). A magy. irod. tört. 1900. Ferenczi Zoltán (Műveltség könyvtára). Zempléni Árpád: Turáni dalok. — *B. csoport.* Dr. Székely István: Suetonius Tranquillus csász. életr. Paolo Fossatoro: Petronii Cena Trimalchionis. — *C. csoport.* Vértesy Dezső: Anthologia, az újkori görög nép költészetéből. Földi: Platon. — *D. csoport.* Delbrück: Vergleichende Syntax der Indog. Sprachen (Vergleichende Grammatik 3., 4., 5. köt.). —*E. csoport.* Schidlof-Honti: Gyakorlati olasz nyelvtan. — *F. csoport.* Fr. Paulsen: Einleitung in die Philosophie. Zivuska Jenő: A filozofia tört. Thalestól Platonig. Höfler und Witaschek: Hundert Psychologische Schulversuche. R. Schulze: Aus der Werkstatt der Exper. Psychologie und Paedagogik. — *G. csoport.* Corpus Juris 1912. törvények. — Mon. Hung. Hist. Okmánytár. — Thallóczy-Horváth: Alsó-Szlavoniai okmánytár. — Lányi-Knauz: Magyar egyháztörténelem. — Salamon F.: Buda-Pest története. — Gaár V.: 1912. évi LXV. t.-cikk: nyugdijtörvény. — Engel: Monumenta Hungarica. — Fessler: Die Geschichte der Ungarn. — Bunyitay Vince: A váradi püspökség története. — K. Brandi: Die Renaissance

in Florenz u. Rom. — Magyar Tört. Emlékek: Veress Endre: Básta György levelezése és iratai III. kötet. — M. Wertheimer Ede: Gróf Andrássy Gyula élete és kora II. és III. k. — Dr. Wilh. Altmann: Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten. — Bocsor István: Magyarország történelme. Pápa 1861—69. (I.—IV. k.) — Margalits Ede: Horvát történelmi repertórium. — Salamon Ferenc: Magyarország a török hóditás korában. Bpest 1886. — Nisard D.: A renaissance és a reformatio. Bpest 1875. — Rupp Jakab: Bpest és környékének helyr. története. Pesten 1868. — Némethy Lajos: Budapest-vári Főtemplom történelme. Esztergom 1898. — Fraknói Vilmos: Váradi Péter kalocsai érsek élete. — Sörös Pongrác: Verancsics Antal élete. — Wenzel Gusztáv: A Fuggerek jelentősége Magyarország történetében. — Walter W. József: Morus Tamás és kora. — Fraknói V.: Tomori Pál élete és levelei. — Fraknói V.: Vitéz János élete. — Horváth Mihály: Gróf Nádasdi Tamás élete. — Erdélyi László: Szerémi György és emlékirata. — Thallóczy-Barabás S.: Frangepán cs. oklevéltára II. kötet. — G. Voigt: Die Wiederbelebung des klass. Altertums. — Magyar történelmi életrajzok 1911. és 1912. évei. — *I. csoport.* Kottász József: Bpest környékének Cladocerái. — Die Wunder der Natur III. kötet. — *K. csoport.* Ostwald-Luther: Physiko-Chemische-Messungen. — Zemplén: Radioaktiv anyagokra vonatkozó vizsgálatok. — Kreutzer Géza: A szikratávíró. — Hardin-Traube: Die Verflüssigung des Gases. — Georg W. Berndt: Compendium der expriment. Physik. — Beke: Differenciál és integrál számitás I.—II. köt. — Dr. Supan: A fizikai földrajz alapelemei. — Dr. Rhorer László: Physika egy. és főisk. számára. — *P. csoport.* Akadémiai Értesítő. — Athenaeum. — Archaeologiai Értesítő. — Állattani Közlemények. — Botanikai Közlemények. — Budapesti Szemle. — Darwin. — Deutsche Revue. — Deutsche Rundschau. — Egészség. — Ethnographia. — Földrajzi Közlemények. — Földtani Közlöny. — Herkules. — Hivatalos közlöny. — XX. Század. — Illustrierte Flora. — Irodalomtört. Közl. — Irodalomtörténet. — Jó Egészség. — Kath. Szemle. — Lehrproben und Lehrgänge. — Litt. Zentralblatt. — Kosmos. — Magyar Chemiai Folyóirat. — Magyar Figyelő. — Magyar Iparművészet. — Magyar Középiskola. — Magyar Nyelv. — Magyar Nyelvőr. — Magyar Paedagogia. — Math. és Természettud. Értesítő. — Mercure de France. — Naturwiss. Rundschau. — Művészet. — Neue Jahrbücher. — Nyelvtud. Közlemények. — Nyugat. — Országos Középisk. Tanáregyl. Közl.

— Zeitschrift Physikal. und Math. Unt. — Egyet. Philologiai Közlöny. — Századok. — Tenger. — Történelmi Szemle. — Természettud. Közlemények. — Új Élet. — Uránia. — Néptanítók Lapja. — Math. és Physikai Lapok. — *S. csoport.* Révai Nagy Lexikona 1—9. köt. — K. Baedecker: Deutchland. — Berlin und Umgebung. — London und Umgebung. — Paris und Umgebung. — Révai Nagy Lexicona 7—9. kötet (ministeri ajándék).

2. Történelmi és földrajzi szertár. a) Történelmi szertár új beszerzései: Pauler-Szilágyi, A magyar honfoglalás kútfői. — Resch, Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart. — Ősi erény. (A magyar történelem legkiválóbb eseményei nagy művészek alkotásaiban. — 50 műlap, vászontokban.) A gyarapodás 3 darab, 147 korona értékben. b) Földrajzi szertár új beszerzései: Kogutowicz, Ausztria hegy- és vizrajzi térképe cz. fali térkép, léczezve (2 példányban). A gyarapodás 2 darab, 34 korona értékben.

Filológiai szertár. a) Új beszerzések vétel útján: Matsch, Achilleus festményének reprodukciója. — Fougères, La vie des grecs et des romains. — Petit Larousse illustré. — Bulle, Der schöne Mensch im Altertum. — Forty, Ave Caesar festményének reprodukciója. — Schuster, Delphi látképe. — Bruckmanns Wandbilder, N. Alexandros-sírládája, II. Ramses. — Oldenburg, Wandtafeln: Akropolis, Forum Romanum. — Vedrődi, Madonna. — Seemann, Kunstgeschichte in Bildern I.—V. — Baumgarten-Poland-Wagner, Die hellenische Kultur, Die hellenistisch-römische Kultur. — Lohmayer, Wandbilder I.—IV. — C. Maccari képei a Palazzo Madamából 1.—4. — Aucler, Róma látképe. — 24 drb. képkeret. b) Az éremgyűjtemény állománya: 65 ókori érem, 160 külföldi, 70 magyar és osztrák érem, 21 emlékérem. Az éremgyűjtemény gyarapításához hozzájárultak: Kármán Zsigmond, Kosári István és Perlaky Gábor urak; tanulók közül Márk Emil IV. B. és Waldmann Gyula VII. oszt. tanulók szép és értékes ezüst, Heltai Tibor V. osztályu tanuló pedig szép antik érmeket ajándékoztak; továbbá az I. A. osztályból: Márer L.; az I. B. osztályból: Weisz L., Heténvi J.; az I. C. osztályból: Adler D., Klucsik J.; a II. A. osztályból: Grosz A., Friedmann J.; a II. B. osztályból: Weisz J., Weisz B., Komlós Gy., Einhorn A., Hajós L.; a III. A. osztályból: Dékány M., Weisz P.; a III. B. osztályból: Zöllner R.; a IV. A. osztályból: Barok A., Darányi B., Schaab L.,

Guttmann J., Hajós S., Schlänger Gy., Katz L., Frank J., Keleti Gy., Mayerhofer J., Tenczer Gy., Kohn A.; a IV. B. osztályból: Pollacsek E., Mészáros A., Rosner S., Heumann L., Ponger S., Fóhn S., Nagy F., Zsivánovits S., Máté A., Luszt J., Virág Gy., Fejes L., Hlavanda J., Pintér S., Braun A., Berger S., Almási J.; az V. osztályból: Federer Gy., Somos J., Balázs L., Hajnal T., Fischer A., Kauders Aurél, Leichner M., Fritsch R., Bárdos A., Mosonyi S., Kugel E., Gál Ö., Szántó A., Slanger S., Garai S., Mérei J., Frumen I., Klucsik J., Grosz S., Mayer J.; a VI. osztályból: Wollák D., a VII. osztályból: Balogh J., Jeny I., Keller I., Seidner Gy.

A nemeslelkű adakozók fogadják az intézet hálás köszönetét adományaikért; egyben továbbra is szíves figyelmükbe ajánljuk éremgyűjteményünk gyarapítását.

Természetrajzi szertár. Az elmult tanévben a természetrajzi szertárba tartozó tárgyakat a szertáros átnézte s az időközben hasznavehetetlenné vált darabokat a vallás- és közoktatásügyi ministerium engedélyével kiselejtezte. Kiselejteztetett 90 drb. 664·86 K értékben. Az új leltári utasitás alapján a vegytani szertár a természetrajzihoz kapcsoltatott, ennek következtében a szertár 7 drb tárgygyal 290 K értékben gyarapodott. Egyéb gyarapodás: a) Vétel utján 2 drb. szán a vetitő mikroszkop részére. b) Ajándék utján: 20 drb. szines diapozitiv kép, Rácz Jenő tanár saját felvételei és készitményei.

Természettani szertár. Új beszerzés a rendes átalányból: Inklinációstű, készülék a rézgálic elektroliziséhez, Röntgen-lámpa, ejtőcső, Schmidt-féle pörgettyű, pörgettyű bádogdobozban, stopper-óra, összesen: 191 K 50 f értékben.

Mértani szertár. A mértani szertár az új leltári utasítás értelmében a rajzszertártól folyó tanévben elválasztatott. Új beszerzés 22 drb különböző szerszám 50 K értékben.

Rajzszertár. Új beszerzés volt 10 képkeret 80 K értékben.

Tornaszertár. Újonnan szereztünk be nehány füles-, rugó- és Turul-lapdát 65 K értékben.

Kápolna felszerelése. A tavalyi készletünk az oltáron és díszes oltárképünkön kívül 4 miseruhából és a hozzávaló kis ruhadarabokból, 1 kehelyből, 1 misekönyvből és 3 antipendiumból állott, e készlet az idén 1 áldoztató kehellyel, két díszesen hímzett anti-

pendiummal és több kis ruhadarabbal növekedett. Az aranyozott áldoztató kehelyért ezúton is hálás köszönetet mondunk a Középponti Oltáregyesületnek, az antipendiumokért pedig a szíves adományozóknak.

Irodalomtörténeti szertár. Uj beszerzések: Révay Miklós: Költeményes Holmi (1 köt.); Bessenyei György: Jámbor Szándék (1 köt.); Zrinyinek minden munkái (kiad. Kazinczy, 2 köt.); Gr. Széchenyi I.: Hitel (1 köt.); Rotharides M.: Hist. Hung. Litterariae Prolegomena (1 köt.); Kresznerics Ferenc: Magyar Szótár (2 köt.).

Ifjúsági könyvtár. a) Kisebb (I—IV. oszt.) könyvtár gyarapodása ajándékozás útján: Barna Jakab, A játékok könyve (Dobos-hagyaték). — Vétel útján: Simonyi, tréfás népmesék, 10 p. — May, Idegen ösvényeken, 3 p. — Forgács, A sakkjáték gyöngyei, 2 p. — Tóth, Budapesti séták, 3 p. — Arany, Toldi estéje, 10 p. — Arany, Toldi szerelme, 10 p. — Gárdonyi, Göre Gábor 7 köt. — Abonyi, Magyar fiúk Afrikában. — Arany, Válogatott költeményei, 5 p. — Andersen, Az én életem meséi. — Andersen, Képeskönyv képek nélkül. — Barna-Kardos, Serdülők könyve. — Bálint, Történelmi helynevek szótára, 5 p. — Tudományos Zsebkönyvtár, 60, 96—98, 121—123, 43, 48—49, 87—89, 76, 2 p. — Endrődi, A magy. költészet kincsesháza, 10 p. — Schöner, Roma. — Vörösmarty költeményei, 5 p. — Tompa költeményei, 5 p. — Abonyi, Rákolti György. — Hübner, Brit birodalom I—II. — Ifjúsági könyvtár 4 köt. — Génin, Egy valódi hős, 2 p. — Mayne-Reid, Tűzföld, 2 p. — Szatmáry, Magyar Pantheon. — Verne munkái, I—XXIX. köt. — Ifjúsági könyvek, két sorozat, 17 köt. — Jókai, Benyovszky gróf, 2 köt. — Teleki-Höhnel, A Rudolf és Stefánia tavakhoz. — Stanley, Legsötétebb Afrikában, 3 köt. — Uhrl, Balaton partján, 2 p. — Magyar Helicon, 3 köt. — Kisfaludy K. művei, 2 köt. — Milkó, Római mozaik. — Mikszáth, Jó palócok, Tót atyafiak, 2 p. — Mikszáth, Beszterce ostroma. — Mikszáth, Fekete kakas. — Mikszáth, Kisértet Lublón. — Ifjúsági Iratok, 5 sorozat, 38 köt. — Mackó, mint testőr. — Összesen 209 kötet, 420 K 05 f. értékben.

b) Nagyobb (V.—VIII. oszt.) könyvtár: Ardos: Kézügyességi munkálatok. — Pintér: A magyar irodalom Bessenyeitől Kazinczyig. — Eck: Észak vidékein. — Vajda: Ujabb munkái. — Jókai: Életemből, Humor. — Barzini: Pekingtől Párisig. — Szana:

Magyar művészet. — Gáspár: A föld körül. — Steiner: Közép-Brazilia. — Margalits: Közmondások. — Kunos: Török népmesék. — Sebestyén: Dunántúli gyűjtés. — Kriza: Vadrózsák. — Vörösmarty művei. — Cervantes: Don Quijote, Szerb hősdalok. — Riedl: A magyar irodalom főirányai. — Beőthy: A művészetek története. — Mikkelsen kapitány. — Szádeczky: A céhek története. — Természettudományi könyvek. — Gárdonyi: Egri csillagok. — Shakespeare mesék. — Turner: Küzdelem a levegő meghódításáért. — Firdúszi: Szóhráb. — Mikszáth: Egy választás, Kisértet Lublón, Beszterce ostroma, Szent Péter esernyője, Fekete kakas, Új Zrinyiász. — Stanley: Teleky gróf utazásai. — Művelt otthon könyvtár. — Hűbner: Brit birodalom. — Ujfalvy: Páristól Samarkandig. — Jókai: Gazdag szegények, Napraforgók, Két Trenk, Jocus Momus. — Benyovszky: Érettségi után. — Bársony: Tréfás történetek. — Tömörkény: Förgeteg János. — Mikszáth: Páva a varjúval, Kortársaink, Magyar Helikon. — Schiller költeményei. — Kisfaludy K. — Heine: Dalok könyve. — Kölcsey művei. — Széchenyi István vál. művei. — Kossuth L. vál. művei. — Kazinczy vál. művei. — Tóth Ede művei. — Homeros: Iliász — Berzsenyi Dániel költ. — Vörösmarty Mihály költeményei. — Csiky Gergely vál. művei. — Garay János vál. költeményei. — Reviczky költeményei. — Thackeray: Négy György. — Boyesen: Goethe Faustja. — Haraszti: Naturalista regények. — Reuss: Nelson. — Csiky: Jóslat. — Jókai: Fekete gyémántok. — Középiskolai Mathematikai Lapok. — Kultura és tudomány. — Katona Lajos tanulmányai. — Péterfy Jenő tanulmányai. — Williams: A modern bányászat. — Cholnoky: Jégvilág. — Reuter: Olle Kamellen, Hanne Nüte, Schurr Murr, Läuschen und Rimels. — Jean Paul: Ausgewählte Werke. — Freytag: Soll und Haben, Die Ahnen. — Hauff: Lichtenstein. — Frenssen: Jörn Uhl. — Meyer: Jörg Jenatsch. — Raabe: Der Hungerpastor, Chronik der Sperlingsgasse. — Lange: Deutsche Götter- und Heldensagen. — Hebbel: Schatzkästlein. — Raynal: Die Schiffbrüchigen. — Alexis: Vaterländische Romane. — Zügelchen: Jugenderinnerungen eines alten Mannes. — Maspero: Ägypten und Assyrien. — Wildenbruch: Das edle Blut. — Storm: Pole Poppenspäler. — Liliencron: Kriegsnovellen. — Mügge: Afraja. Összesen 465 kötet 2287 K 58 fillér értékben.

A *bútorzat* gyarapodott az ifjúsági dijakból szerzett zongorával és kótatartókkal a zenekar használatára.

Táblázatos kimutatás az intézet felszereléséről.

	Vétel	Ajándék	Érték	Vétel	Ajándék	Érték
I. Bútorok:						
A) Fabútorok	1299	1	59.378 K 96 f			
B) Vasbútorok	64	15	6.123 „ 05 „			
C) Egyéb bútor	476	1	10.057 „ 50 „	1839	17	75.559 K 51 f
II. Házi és irodai fölszerelési tárgyak				180	—	78.500 K — f
III. Nyilvántartási és számadási könyvek				155	—	45 K 97 f
IV. Tanári könyvtár:						
A) Magyar nyelv és irodalom	528	15	2.616 „ 80 „			
B) Latin nyelv és irodalom	344	24	1.722 „ 82 „			
C) Görög nyelv és irodalom	222	3	1.424 „ 44 „			
D) Német és germán nyelv és irodalom	347	12	2.595 „ 30 „			
E) Francia nyelv és irodalom	52	3	267 „ 56 „			
F) Bölcsészet és neveléstudomány	206	33	1.411 „ 91 „			
G) Történelem	421	20	4.294 „ 58 „			
H) Földrajz	59	6	731 „ 52 „			
I) Természetrajz	256	43	2.532 „ 72 „			
K) Természettan	127	13	1.367 „ 13 „			
L) Mennyiségtan	77	2	513 „ 26 „			
M) Vegytan	25	—	241 „ 68 „			
N) Ábrázoló mértan és szabadkézi rajz	30	1	33 „ 16 „			
O) Folyóiratok	731	10	8.844 „ 62 „			
P) Torna és egészségügy	51	4	111 „ 52 „			
Q) Ének és zene	16	3	41 „ 10 „			
R) Vegyesek	384	37	1.345 „ 52 „	3876	229	30.398 K 64 f
V. Történelmi és földrajzi szertár:						
A) Történelmi szertár	103	5	1.498 „ 22 „			
B) Földrajzi szertár	383	21	2.350 „ 87 „	486	26	3.849 „ 09 „
VI Filológiai szertár				779	—	5.247 K — f
VII Természetrajzi szertár:						
A) Állattan	997	277	11.706 K 63 f			
B) Növénytan	335	258	1.361 „ 20 „			
C) Ásványtan, vegytan	452	264	2.261 K 61 f	1784	799	15.329 K 44 f

	Vétel	Ajándék	Érték	Vétel	Ajándék	Érték
VIII. Természettani szertár :						
A) Általános eszközök, szerszámok	41	—	857 K 10 f			
B) Szilárd testek mechanikája	65	10	2.662 „ 85 „			
C) Folyékony testek mechanikája	30	1	597 „ 30 „			
D) Légnemű testek mechanikája	30	3	1.530 „ 70 „			
E) Hangtan	31	—	1.038 „ 90 „			
F) Fénytan	61	24	4.034 „ 50 „			
G) Hötan	70	1	1.906 „ 45 „			
H) Mágnesség	19	2	326 „ 90 „			
I) Elektrosztatika	63	—	1.689 „ 42 „			
K) Elektrodinamika	97	2	5.658 „ 40 „	507	43	20.302 K 52 f
IX. Vegytani szertár, lásd VII. C)						
X. Mértani szertár :						
A) Eszközök	88	—	384 „ — „			
B) Modellek	50	—	586 „ 63 „			
C) Szakmunkák	7	—	23 „ 68 „	145	—	994 K 31 f
XI. Rajzszertár				960	—	3.085 „ 44 „
XII. Tornaszertár				823	—	9.288 „ 37 „
XIII. Kápolna felszerelése				27	93	970 „ 90 „
XIV. Irodalomtörténeti szertár				446	3	3.293 „ 50 „
Összesen				12.007	1.210	246.865 K 69 f

XII.

Alapítványok, ösztöndíjak, jutalmak, tandíjmentesség.

I. **Dr. Szautner Zsigmond-féle jutalomdíj-alapítvány.** Az alapítvány folyószáma: 1. Az alapítvány teljes címe: Dr. Szautner Zsigmond-féle jutalomdíj alapítvány.

Az alapítólevél kelt Budapesten 1910. évi október hó 5-én; jóváhagyatott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak 1910. évi október hó 18-án 112015. szám alatt kelt rendeletével.

Eredeti tőke, mely az intézet által kézhez vétetett, volt: egy drb. 19491. számú, az alapítvány nevére kötményezett 300 K névért. 4%-os államadóssági járadékkölcsön-kötvény és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank lipótvárosi fiókosztályában XXVIII. tőke-könyv 43173. számú betéti könyvre gyümölcsözőleg elhelyezett 22 K 48 fillér.

A kamatok $^5/_6$ része (fölfelé vagy lefelé egész koronákra kikerekítve) évenként a tanév végén mint jutalomdíj adandó egy IV. osztályú, jó viseletű és jeles előmenetelű tanulónak; a fenmaradó $^1/_6$ rész pedig az esetleges újabb adományokkal együtt, mint tartalékalap a tőke gyarapítására és újabb kötvények beszerzésére fordítandó. A jutalomdíj összege azonban mindig osztatlan marad és mindig csak egy tanuló élvezheti.

Az adományozási jog az intézet tanári testületét illeti meg, a mely ezen jogát az évvégi osztályozó értekezleten gyakorolja a IV. osztályok főnökeinek javaslata alapján. Szavazat-egyenlőség esetén az igazgató dönt.

A Szautner Zsigmond-féle jutalomdíj kamatját a f. tanévben *Schlänger Gyula* IV. A. oszt. tanuló nyerte meg.

II. **Barna Mihály emlékdíja.** Tőkéje 500 kor. névértékű 4%-os államadóssági járadékkölcsönkötvény. Alapitólevelének tervezetét ez értesitő 7. és 8. lapján közöljük. Felsőbb jóváhagyása még nem érkezett meg.

III. **Dr. Reibner Márton alapitvány.** A VIII. osztályt végzett tanulók az érettségi vizsgálat eredményének kihirdetése alkalmával bejelentették, hogy volt osztályfőnökük iránt érzett szeretetük, tiszteletük és hálájuk maradandó jeléül az intézethez kötött alapitványt tesznek le az intézet igazgatóságánál, a melynek nagyságáról, céljáról és kezeléséről szerkesztett alapitólevél-tervezetet is átadták az igazgatónak, aki a tanári testület hozzájárulásával azt jóváhagyás végett a vallás- és közoktatási miniszter úr ő nagyméltóságához a tanév végén felterjesztette. Az alapitók neveit e helyen nem ismételjük: a VIII. osztály tanulóinak névsora értesitőnk illető helyén olvasható.

A felterjesztett alapitólevél igy szól:

„A budapesti VI. ker. magyar királyi állami főgimnázium 1912/1913. évi hetedik osztálya 1912. szeptember havában elhatározta, hogy az intézetből való távozásakor osztályfőnöke, dr. Reibner Márton tanár úr nevére, szeretettel teljes és fáradhatatlan buzgalmú vezetésének emlékeül, alapitványt tesz.

Az alapitvány címe: Dr. Reibner Márton-alapitvány. Célja egy jó viseletű és legalább jó előmenetelű, a budapesti VI. ker. magyar királyi állami főgimnázium V., VI., VII. vagy VIII. osztályát végző, a latin nyelvből jeles eredményt felmutató tanulónak évenkénti megjutalmazása, buzditván ezzel a latin nyelv szellemének és termékeinek tanulmányozására, mert az alapitó osztály szeretett osztályfőnöke tanitása alatt meggyőződött annak elmefejlesztő és szivnemesitő hatásáról. Az alapitó osztály szeretett osztályfőnöke oktatásának, szellemének fennmaradását kivánja biztositani ez alapitvánnyal.

Az alapitvány céljára gyűjtött összegből az alapitó osztály megbizottja beszerzett Ezerkétszáz (1200) korona névértékű, 4%-os magyar koronajáradékkötvényt, amely az alapitvány nevére kötményeztetett; a vételárból fennmaradt készpénzt kamatoztatásra a Pesti Magyar Kereskedemil Bank lipótvárosi fiókjában helyezte el.

A járadékkötvények, úgyszintén a betétkönyvecske a budapesti VI. ker. magyar királyi állami főgimnázium igazgatói pénztárában őrzendők.

Az alapítvány kamatainak $^5/_6$ része (lefelé egész koronákra kikerekítve) évenként, a tanév végén, mint jutalomdíj, osztatlanúl kiadandó egy jó viseletű s legalább jó előmenetelű, a budapesti VI. ker. magyar királyi állami főgimnázium V., VI., VII. vagy VIII. osztályát végző, a latin nyelvből jeles eredményt felmutató tanulónak.

Amig dr. Reibner Márton tanár úr a budapesti VI. kerületi magyar királyi állami főgimnáziumban tanít, addig a jutalomdíj csakis oly, esetleg alsóbb osztályban adandó ki, amelyben ő tanítja a latin nyelvet.

Az alapítvány kamatainak évenként fennmaradó $^1/_6$-od része az alaptőkéhez csatolandó.

A jutalomdíj adományozásának joga dr. Reibner Márton tanár urat illeti. A jutalmazott tanuló nevét dr. Reibner Márton tanár úr az évvégi osztályozó értekezleten a tanári testületnek tudomásvétel végett bejelenti, hogy a nyertes neve az évi értesítőben közölhető legyen.

Ha dr. Reibner Márton tanár úr ez adományozási jogáról kifejezetten lemondana, vagy ha e jogát bármi okból nem gyakorolhatná, az adományozás joga az intézet tanári testületére száll, amely e jogát az évvégi osztályozó értekezleten gyakorolja az igazgató javaslata alapján, aki javaslatát az intézet V., VI., VII. és VIII. osztályainak latin nyelvi tanáraival való megállapodás alapján teszi.

A jutalomdij az 1914/1915. tanév végén kerül első izben kiosztásra.

A „Dr. Reibner Márton-alapítvány"-t a budapesti VI. ker. magyar királyi állami főgimnázium mindenkori igazgatója kezeli.

Jelen alapító-levél három példányban készült. Az első a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi ministerium, a második Dr. Reibner Márton tanár úr, a harmadik a budapesti VI. ker. magyar királyi állami főgimnázium igazgatósági irattára számára örök időkre való megőrzése végett."

Kedves kötelességet teljesítünk, amikor az alapító ifjaknak az intézet hálás köszönetét fejezzük ki azzal az óhajtással együtt, hogy az a szeretet és ragaszkodás, amely ez alapítvány létesítésére indította őket, kísérje őket életük folyásán és tartsa meg bennük ott kinn azt a szellemet, amelynek fenmaradását itt benn ily szép emlékkel akarják biztosítani.

IV. Ösztöndíjas tanulók: *Vég István* VIII. oszt. tanuló 400 koronás Kronheim-féle ösztöndíj, 18.459/1913. II. 25. V. K. M. szám. *Sternberg Éliás* VII. oszt. tanuló a Lőwy-féle ösztöndíjból 200, *Steinherz Ödön* VI. oszt. tanuló ugyanabból 50 koronát nyert.

V. Jutalomkönyvek. A vallás- és közoktatásügyi Minister úr ő nagyméltóságának ajándékából könyvjutalmat kaptak a következő tanulók: *Jeny Imre* VII. o. t. (Toldi: Magyar költészet). *Keil Lóránt* VII. o. t. (Tompa összes költeményei). *Kende László* VI. o. t. (Arany kisebb költeményei). *Steinherz Ödön* VI. o. t. (Czimer: Művelődéstörténet). *Wank Lóránt* VI. o. t. (Arany: Toldi trilogia). *Gál Ödön* V. o. t. (Gyulay: Egy régi udvarház utolsó gazdája). *Mérei Jenő* V. o. t. (Jókai: Csataképek). *Jeny László* IV. B. o. t. (Brankovics: A magyar szabadságharc története). *Schlänger Gyula* IV. A. o. t. (Csiky: Görög-római mythologia).

Ardos Frigyes főreáliskolai tanár úr ajándékából: *Urhegyi András* VI. o. t. (Ardos: Batik-munkálatok, Kézügyességi segédmunkálatok és Az ékrovás).

VI. Tandíjmentességben részesült az első félévben 177 tanuló (109 egészen, 68 félig mentes), a II. félévben 165 tanuló (132 egészen, 33 félig mentes). Az elengedett tandíj összege 9623 korona.

XIII.

Segítő Egyesület.

A) Könyvtár. Az intézetünkben fennálló Segítő Egyesület részint pénz-, részint könyvadományokkal támogatja a szegénysorsú, jó viseletű és szorgalmukkal is kiváló ifjakat. Minthogy pedig növendékeink között igen sok a szegény, Segítő Egyesületünk valósággal szociális hivatást teljesít, mikor az anyagi ereje által megszabott korlátok között a szülők súlyos terhein a maga adományaival könnyíteni iparkodik. Ebben az évben mintegy 120 tanuló részesült könyvadományban; a legtöbben az osztályukban használt valamennyi tankönyvet megkapták, sőt a tanuláshoz szükséges segédeszközök egy részét is. A könyvtár állománya azonban nagyon ingadozó, mert év végén a használat folytán megkopott, elrongyolódott és bepiszkolt könyvek közül igen sokat ki kell selejtezni. Hogy tehát nem csökkenő, sőt emelkedő mértékben folytathassuk a könyvadományozást a következő tanévben is, a könyvkiadó vállalatokhoz és intézetünk jobbmódú barátaihoz fordulunk szíves támogatásért, kérve őket, hogy a Segítő Egyesületnek szánt nemes adományaikat az intézeti igazgatósághoz kegyeskedjenek eljuttatni.

Szántó Soma
a könyvtár őre.

B) Az egyesület vagyoni állapota a tanév végén a következő:

Bevétel:

Pénztári maradvány	K.	370.91
Kamatok	„	600.—
A szelvények szerint befolyt .	„	1230.91
Összesen .	K.	2201.82

Kiadás:

Könyvekre	K.	413.89
Rajz- és irószerekre	„	206.56
Ruházatra	„	303.—
Pénz segély	„	111.—
Koronajáradék kötvényre . .	„	402.15
Kisebb kiadások	„	5.70
Barna Mihály emlékdíja . . .	„	418.59
Pénztári maradvány	„	340.93
Összesen .	K.	2201.82

Vagyon:

Értékpapirokban	K.	15.500.—
Pénztári maradvány	„	340.93
Összesen .	K.	15.840.93

Budapest, 1914. junius hó.

Dr. Keil Alajos, ellenőr. ***Dr. Romsauer Lajos,*** pénztáros.

Alapító tagok: Hatvany-Deutsch Károly úr évenként 50.— K, Ujhely Bálint úr 50.— K. *Összesen 100.— K.*

Adományok: Dr. Rott Nándor úr 6.— K, Jánosi Boldizsár úr 5.— K, Dr. Cserey Adolfné úrasszony 4.— K, Glogowski és Társa czég 10.— K, intézeti kisebb gyűjtés 28.30 K. *Összesen*: *53.30 K.*

Az *I. A. osztály gyűjtése*: Bányai F. —.80, Bergl I. 1.44, Berzeviczy B. 1.—, Békefi E. —.90, Drábik B. 3.40, Dubik I. —.40, Eisler B. 2.84, Erős I. —.50, Fodor Gy. —.30, Frimm L. 1.—, Grosz A. 1.—, Hirschbock R. 2.30, Hoffmann Gy. 1.—, Hubl A. —.50, Jokel Z. 1.—, Kallupka V. —.30, Kertesi L. 2.—, Kleber Z. 1.—, Kohn F. —.46, Kovács J. 2.—, König I. 1.20, Lendvai F. 1.90, Lévai L. 1.30, Ligeti M. 4.10, Magyar P. 2.—, Molnár P. 3.43, Pollák I. —.90, Róna T. 4.60, Rosenfeld J. —.50, Schlesinger D. 1.90, Selmeci Z. 1.—, Seltsam L. 1.—, Soós S. —.60, Strausz M. 11.50, Tordai I. 2.40, Várady K. 1.40, Vizy Zs. 2.30, Weiss O. —.10, Weisz P. 1.—. *Összesen*: *67.27. K.*

Az *I. B. osztály gyűjtése*: Bein D. —.10, Berta F. 3.20, Biró J. 3.07, Erdélyi B. 1.40, Fahn Gy. —.60, Fertig J. —.10, Feuerczeig G. 1.22, Frisch E. —.34, Gertler J. 30.74, Haasz O. —.20, Herczog I. —.20, Hetényi I. 5.32, Kardos L. —.18, Király

S. 2.—, Klein A. —.20, Kurcz J. 3.50, Leimdörfer P. —.60, Meleghegyi S. —.60, Molnár F. 2.80, Neuser P. 1.50, Németh J. —.30, Novotny J. 2.30, Opálka L. 2.60, Palotai L. 2.72, Polgár A. 1.60, Reichard J. 2.—, Salgó E. —.50, Schwarcz L. 3.10, Schwartz F. —.82, Sessler A. 5.—, Somogyi L. 3.50, Stern J. 1.40, Szalai L. —.50, Szathmári L. —.70, Ungár R. —.40, Weisz J. —.40, Weisz L. 4.06, Wojticzky J. —.20. *Összesen*: *89.97 K.*

Az *I. C. osztály gyűjtése*: Adler D. 1.35, Bachrach R. 1.—, Bardócz D. —.70, Barta E. 1.50, Benjamin O. 1.—, Berger M. 1.12, Bischitz L. 4.—, Csoknyai F. —.80, Csontos J. 2.04, Egri Gy. —.24, Flesch A. —.40, Fodor I. 2.44, Frankel E. —.10, Grósz T. 2.30, Hirsch S. 1.60, Hisstek J. —.10, Horovitz J. —.60, Ilyés F. 2.—, Jancsó F. —.40, Kelemen B. 1.58, Kelemen K. 1.10, Kende L. —.40, Klucsik I. —.10, Komlós R. 1.70, Kornfein J. 1.20, Krausz P. —.40, Markstein I. 1.60, Minkusz I. —.38, Pajtás A. 9.50, Pasztyrik Á. —.80, Pálfy K. 5.08, Rosenfeld E. 10.80, Róth I. 5.—, Rübner E. —.40, Schlesinger I. 2.40, Schwitzer E. 3.40, Seidner L. 1.10, Szarvas J. 2.—, Szirmai Gy. 20.47, Varga Gy. 1.40, Vallner S. 10.60, Vázsonyi M. —.40, Virág Gy. 5.—, Weisz J. 1.50. *Összesen*: *112.— K.*

A *II. A. osztály gyűjtése*: Brück B. 2.—, Cséry I. 1,—, Csillag B. 1.60, Csillik A. —.48, Dénes F. 1.—, Dobos A. —.80, Federgrün I. 1.12, Flehner R. 1.—, Friedmann I. —.44, Grosz A. 1.60, Guzikovszky L. 1.10, Gyurcsovits I. 1.—, Gyüre I. 3.74, Hegedüs J. 5.20, Kern P. 4.—, Körmendi A. 1.—, Kronberger B. 3.10, Kronberger M. 3.10, Magyar T. 4.—, Matics K. 1.—, Márk L. —.92, Milanovics B. 3.—, Müller F. 8.40, Neuberger S. 1.44, Óna L. 1.—, Pikler L. 3.10, Razgha A. 6.—, Salgó Z. —.50, Schichtanz A. —.50, Schmittál K. —.50, Schwarcz Gy. 3.10, Schwitzer L. 1.—, Soha Á. 4.52, Seifert V. 3.40, Szabó. Gy. 2.18, Szilas L. —.30, Takács J. 3.40, Teke F. —.30, Teller F. 4.60, Vajda Gy. 3.—, Várai T. 1.30, Wolf E. —.40, Wurm A. 1.50, Zaláni L. 1.80. *Összesen*: *94.44* K.

A *II. B. osztály gyűjtése*: Balázs I. —.10, Biró B. —.10, Brieger S. —.10, Bruckner Z. 2.70, Csillag Gy. —.50, Csulák J. 1.40, Dub D. —.40, Einfeld E. —.36, Einhorn A. 1.02, Frank J. 1.30, Fränkel J. 1.50, Ferenczi L. —.50, Füredi P. 5.50, Gärtner N —.30, Grausz L. —.30, Haas L. 3.—, Hajós L. 3.34, Hetesy E. —.60, Huszár J. 1.—, Juszt J. 1.—, Kernács P. —.24, Kis S. —.10, Klár F. 1.—, Klein T. 1.—, Kohn F. —.30, Komlós Gy.

1.76, Lukács Gy. 1.50, Morvai I. —.10, Peisz L. 3.08, Pollák L. 3.12, Schlesinger M. 1.46, Szalkay J. 1.30, Székely Z. —.40, Tepper I. —.34, Unterberger L. —.10, Valkó I. 3.—, Weisz B. 3.—, Weisz O. —.20, Weisz I. 3.—, Ziffer D. 1.—, Zolnay I. —.10. *Összesen: 51.12 K.*

A *II. C. osztály gyűjtése*: Andorka K. —.70, Benedig A. 1.40, Berger L. 5.50, Birkmayer Á. 2.—, Both B. —.20, Braun L. 1.20, Ehrlich M. 2.28, Friedmann R. —.54, Gerő V. —.72, Gutfreund M. 2.—, Havas L. 1.—, Heves J. —.20, Hoffmann L. —.58, Hufnagl K. 2.50, Hügel L. —.40, Juhász J. 1.04, Kasnyik J. 2.32, Kelemen L. 1.—, Kovács E. 2.70, Kovács Gy. —.36, Kruch I. —.30, Kruch K. 3.40, Kurcz I. 1.—, Lefkovits R. —.70, Molnár F. 3.49, Nyilas J. 3.90, Ornstein G. 1.56, Pollacsek I. 1.40, Rabinovits L. 1.28, Rákosi L. 2.—, Rosenberg V. 6.10, Schelnitz Gy. 1.02, Schlesinger J. —.24, Törincsi I. —.40, Turcsányi V. 1.20, Vida O. 2.—, Waldmann M. 1.10, Wiener A. —.10, Wiener I. —.10. *Összesen: 59.93 K.*

A *III. A. osztály gyűjtése*: Aufrichtig I. 1.—, Bartos D. —.20, Bass P. —.20, Bátori V. 1.—, Benkö J. —.70, Berger F. 1.—, Birli I. —.40, Dékány M. 2.40, Floh A. —.20, Freud J. 8.—, Freund M. 3.50, Gärtner Zs. —.30, Glofák J. 1.—, Gyémánt J. 1.44, Goldstein E. 5.50, Hajdu P. —.60, Hegedűs I. 1.50, Hirschfeld L. 1.—, Huszár B. —.50, Jokel L. 1.—, Kemény J. —.60, Kléber G. 1.—, Kont R. —.40, Lindenbaum L. 1.20, Mihályi B. —.20, Molnár K. —.40, Nyúl F. —.10, Procoph F. —.80, Puck B. —.40, Retek S. 1.—, Róth S. —.92, Rösler M. —.30, Schröder B. 1.40, Seremet L. 1.—, Stoy F. 1.50, Strompf Á. 2.04, Sugár Z. 1.80, Szeiler T. —.60, Szlatek E. —.40, Váradi Z. 1.40, Voitsek Gy. —.30, Weisz P. 4.—, Zrinszky M. —.11. *Összesen: 53.31 K.*

A III. B. osztály gyűjtése: Andreidesz J. 1.—, Bácskai P. 2.50, Bárczy A. —.80, Berger Ö. 1.30, Braumann L. 2.20, Brenner P. —.50, Dames J. 1.42, Dárdai G. 3.50, Federer S. —.86, Friedmann K. —.60, Fuchs B. —.80, Grósz Gy. 1.50, Herczog P. —.84, Hirschberg P. 2.60, Horvát L. —.70, Kalmár L. —.20, Kohut J. —.20, László L. 1.10, Leyrer K. 3.—, Mezei A. 1.42, Nuszbaum J. 1.60, Pisztora F. 4.42, Pisztora J. 3.10, Ripper K. 4.—, Romanecz Gy. 12.06, Rosenberger M. 3.32, Schlatter Gy. 5.—, Schlesinger S. —.66, Schwarcz I. —.64, Sonnenfeld I. —.42, Spitz E. 1.—, Spuller B. 6.—, Svetics E. 1.—, Szűcs L. —.46, Tarsoly F. 4.10, Telegdi P. —.82, Ujhelyi

T. 30.—, Ungár S. —.40, Weiszmann D. 2.44, Widder E. 1.—, Zala J. 1.30, Zala P. 1.30, Zöllner R. 1.—. *Összesen: 113.08 K.*

A IV. A. osztály gyűjtése: Almersdorfer L. —.40, Barok A. —.10, Bass E. —.30, Bogdány F. 1.—, Danczinger L. —.20, Engel L. —30, Fischer J. —.60, Fischer L. 1.40, Floh M. —.20, Frank I. 1.—, Friedmann R. —.12, Fuchs S. 1.—, Gelei I. 1.20, Guttmann I. 2.—, Hajós E. 3.20, Hajós S. 5.10, Hendrik Gy. —.70, Herskovits A. —.70, Holländer S. —.40, Huszár J. —.50, John D. —.50, Katz L. —.22, Kelemen Gy. 1.60, Keleti Gy. 1.—, Keppich F. —.80, Kohn A. 1.—, Konold H. 2.10, Kovács B. 1.—, Locsmándi K. —.60, Machleid N. —.36, Makk K. —.10, Mandel I. 2.02, Mandl E. 1.—, Oroszlán J. —.10, Pain E. 2.—, Pick I. 2.—, Schab L. 2.60, Schichtanz L. —.80, Schlänger Gy. 1.68, Schwartz M. 1.—, Stark A. —.70, Steiner A. —.60, Szobl E. —.40, Tenczer Gy. 5.70, Török L. 2.—, Vendéghegyi L. —.50, Weisz J. —.30, Weisz S. 1.—, Widder B. —.20. *Összesen: 54.30 K.*

A IV. B. osztály gyűjtése: Bodonyi L. 1.72, Bossányi L. —.20, Czichy N. 1.—, Eisenstädter D. 1.—, Fejes L. —.40, Flehner E. 1.—, Flesch O. —.70, Fohn S. 34.—, Gráf L. —.50, Grünwald I. 4.—, Heumann L. 2.—, Hlavanda J. —.40, Jakabffy I. 4.—, Jakabffy L. 4.—, Jeny L. 3.30, Leitersdorfer J. 2.20, Lingsch V. 1.—, Löffler S. 1.40, Lőwy L. —.46, Luszt I. —.20, Marcell G. —.20, Markovics Gy. —.20, Markovics I. —.20, Matoss J. 1.—, Márk E. 4.—, Máté A. 1.08, Mészáros A. 53.—, Nagy F. 1.—, Oberhofer I. 2.—, Óvári L. —.90, Pfeifer I. —.50, Pollacsek E. —.40, Pollák S. —24, Ponger S. 1.60, Révész I. —.20, Rosner S. —.80, Rotkel L. —.20, Szikla S. —.40, Täubel G. 2.—, Tóth J. —.40, Urhegyi A. —.50, Vasvári J. —.80, Weiszmann P. 6.20. *Összesen: 107.64 K.*

Az V. osztály gyűjtése: Balázs L. 2.—, Falkenstein B. 2.60, Federer Gy. 1.40, Fischer A. 1.70, Fritsch V. —.30, Garai S. 1.—, Garami P. —.32, Gál Ö. 1.—, Gergely B. —.50, Greiner S. 2.—, Grósz S. —.20, Hajnal T. —.50, Halász E. 7.10, Hoffmann Ö. —.40, Kauders A. 2.50, Klein J. 2.50, Klucsik J. 1.10, Kovács I. 1.—, Kovács P. 1.02, Kugel E. 5.30, Leichner M. 2.12, Lovas J. 2.—, Mayer J. —.72, Márkus L. 2.20, Mérei J. 1.—, Mosonyi S. 1.—, Perl J. —.30, Pikler Gy. 2.80, Porges A. —.24, Racota O. 1.—, Ripper J. —.40, Selmeci M. 1.20, Slanger S. 1.50, Somos I. 3.68, Stark O. —.30, Steinfeld G. —.20, Szántó A. —.50, Teke

I. —.26, Weisz L. —.40, Weisz M. 1.—, Wurm P. 3.10, Zetl B. 1.—. *Összesen: 61.36 K.*

A VI. osztály gyűjtése: Allerhand A. 1.30, Almási L. 2.62, Andorka D. 1.—, Apáty I. 2.—, Bálint L. —.30, Billes L. —.40, Bohuny E. 2.40, Braun I. —.30, Braun J. —.10, Fischer D. 4.28, Förstner B. 1.40, Gärtner J. —.40, Geramb J. 1.08, Gergev M. 2.—, Hajdu B. 1.24, Hatscher R. —.30, Havas L. 5.—, Hoffmann L. 1.—, Jelinek T. —.50, Jovánovits S. —.50, Kálmán I. 1.—, Kántor E. 10.30, Katz S. —.60, Kende L. —.30, Kis H. —.40, Koós I. 1.40, Lindenbaum S. 1.30, Luftschitz P. 2.30, Nazimecki K. 1.—, Prayer Gy. —.60, Radó L. —.62, Roth J. —.50, Schmidt F. —.80, Schaeffer D. 1.—, Stangel R. —.40, Steiner M. —.30, Steinherz Ö. —.40, Székely B. —.30, Szűcs I. —.40, Tonhäuser Gy. —.30, Urhegyi A. 1.—, Wank L. 1.10, Weisz Gy. —.80, Wiegner I. 1.80, Wollák D. —.40. *Összesen: 57.36 K.*

A VII. osztály gyűjtése: Balog J. 2.—, Bing Gy. 8.—, Braun J. 2.20, Dénes P. 1.50, Ernst L. 1.—, Fodor L. 1.—, Gansel I. 2.20, Guga I. 12.—, Hajdu O. 7.60, Heilig A. 1.—, Jeny I. 3.40, Katz M. —.60, Kálmán J. —.40, Kármán L. 5.—, Kempfner J. 1.—, Klein J. —.20, Kohn L. 1.—, Kovács A. 5.—, Kuba J. —.50, Lenkei L. 3.42, Lőwy A. 2.—, Magyar D. —.60, Mandel I. 1.—, Messek J. 1.—, Nuszbaum G. 1.—, Ördögh R. 2.—, Schlatter A. 3.—, Schmidt L. —.40, Seidner Gy. 1.—, Silbermann Z. —.20, Spitz S. 1.30, Spitzer S. —.40, Sternberg E. —.20, Vasvári P. 1.—, Waldmann Gy. 7.10, Weil Z. 2.16, Weiss E. —.80, Weisz A. —.90, Winter S. 1.—, Wolf O. 1.—. *Összesen: 87.08 K.*

A VIII. osztály gyűjtése: Andreidesz G. 1.—, Balog L. —.40, Biró A. 2.50, Bittó Z. —.20, Both A. —.20, Fehér E. 9.40, Gárdonyi B. —.10, Gellért S. —.50, Hajdu P. —.26, Horváth Z. 1.—, Hunwald D. —.40, Kernács I. 2.—, Király B. 2.20, Klein Gy. 1.—, Kornhauser F. —.90, Krsztics M. 1.10, Kunfi T. 1.—, Léderer E. —.50, Miklós F. 3.—, Nádasdi T. 1.—, Orbán L. —.40, Pártos A. 1.—, Reichlinger —.40, Révész P. —.84, Róth T. —.30, Spiró Gy. —50, Szél J. —.20, Tarnai G. 2.—, Ujhely B. 2.—, Vég I. 7.—, Wellisch T. 3.—, Werner M. —.60. *Összesen: 46.90 K.*

Fogadják a nemeslelkű adakozók önzetlen adományaikért az intézet hálás köszönetét.

XIV.

Az érettségi vizsgálat.

A folyó 1913/14. tanévi érettségi vizsgálat írásbeli része május hó 18., 19. és 20. napjain folyt le. A tanker. kir. főigazgató a következő tételeket tűzte ki:

A magyar nyelvből: Párhuzam a XIX. század három legnagyobb államférfia és költője között.

Összesen 44 tanuló dolgozott, még pedig jelesen 16, jól 12, elégségesen 15, elégtelenül 1.

A latin nyelvből: Catullus LXXVI.

Összesen 45 tanuló dolgozott, még pedig jelesen 9, jól 16, elégségesen 17, elégtelenül 3.

A mennyiségtanból: a) Valamely mély aknába ejtett kőnek a fenékhez való ütődését az elejtés pillanatától számított 12 mperc mulva halljuk. Mekkora az akna mélysége, ha a szabadesés gyorsulása 9·8 $\frac{m}{sec^2}$, és a hangnak terjedési sebessége a levegőben 340 $\frac{m}{sec}$? — b) Valamely homogén egyenes kúpot az alapjával párhuzamos két síkkal úgy metszünk el, hogy a síkok a kúpok magasságát három egyenlő részre osszák fel. Mekkora a lemetszett kúprészek súlya, ha a kúp alapjának átmérője 46·85 cm, magassága 82·56 cm és fajsúlya 7·833 g/cm^3? Az egész kúp és a lemetszett kúprészek köbtartalmai, illetőleg súlyai mily viszonyban állanak?

Összesen 44 tanuló dolgozott, még pedig jelesen 9, jól 7, elégségesen 26, elégtelenül 2.

A szóbeli érettségi vizsgálat június 4., 5., 6., 8., 9. és 10. napján folyt le méltóságos Dr. Takács Menyhért, jászóvári főpap és prépost úr elnöklése alatt.

Az érettségi vizsgálatot sikerrel kiállották:

222*) Andersen György
Balog László
Biró Antal (jelesen)
225 Bittó Zoltán (jól)
Boros Tibor (jól)
Both Antal
Bürger Vilmos (jól)
Diószeghi Tibor
230 Erényi Géza
Fehér Ernő (jól)
Gárdonyi Béla
Gellért Sándor (jól)
Hajdu Pál (jól)
235 Horvát Zoltán
Hunvald Dezső
Kernács István
Király Béla (jól)
Klein György (jól)
240 Klein Zsigmond
Kóla György
Kornhauszer Farkas (jól)
Krsztics Milos
Ladányi Andor (jól)
245 Lederer Ede (jól)
Messinger Artur (jól)
Miklós Ferenc (jelesen)
Nádasdi Tibor
Orbán Lajos (jól)
250 Pártos Árpád (jól)
Polgár Imre (jól)
Reichlinger Jenő (jól)
Révész Pál
Roth Tibor
255 Selig Alfréd (jól)
Spiró Gyula
Szél József
Tarnai Géza
Ujhely Bálint (jelesen)
260 Vály Antal (jelesen)
Vég István (jelesen)
Weisz Arnold
263 Werner Manó (jól).

A latin nyelvből kiegészítő érettségi vizsgálatra jelentkezett egy volt reáliskolai tanuló (elégtelen), a görög nyelvből Andersen György (elégséges).

Az 1913—14. tanévi érettségi vizsgálat eredménye.

Hányan jelentkeztek	Az írásbelin: Mindendolgozatát legalább elégséges eredménnyel elkészítette	Az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra utasíttatott	Az írásbeli alapján végleg eluta-síttatott	Szóbeli vizsgálatra bocsáttattak	A szóbelin: Jelesen érett	Jól érett	Egyszerűen érett	Javító vizsgálatra utasíttatott	Ismétlő vizsgálatra utasíttatott	A vizsgálatot többé nem ismételheti
44	39	—	—	44	5	18	19	2	—	—

Az érettségit tett ifjak pályaválasztása	
theologiai	—
bölcsészeti	5
jogi	4
orvosi	13
állatorvosi	—
mérnöki	4
építészi	1
gépészm.	3
vegyészi	—
gazdasági	—
erdészeti	—
bányászati	—
ipari	1
kereskedői	3
hivatalnoki	4
katonai	—
művészeti	2
gyógyszerészi	2
határozatlan	—
	42

*) A f. szám az 1906. évi első érettségivel kezdődik.

XV.

Testgyakorlás.

Iskolai évünknek testgyakorlati szempontból legfontosabb mozzanata az intézeti testgyakorló kör megalkotása volt. Régen foglalkoztunk már az eszmével, de mindig akadályokba ütközött a megalakitás, főleg anyagi szempontból. A testgyakorlásnak kedvező újabb érának kellett elkövetkeznie, a melynek hatása alatt az ország majdnem valamennyi középiskolája megalkothatta a maga testgyakorló körét, így a miénk is.

Az erősebb szellemi elfoglaltság mellett kevésnek bizonyult a rendes heti két tornaóra és egy játékdélután, az intézeti testgyakorló kör lesz ezentúl hivatva arra, hogy különösen felsőbb osztályú tanulóink testi fejlődésén javítson.

A testgyakorló kör a testgyakorlás egyes ágainak sikeresebb gyakorolhatása céljából szakosztályokra oszlik, úgymint torna-, atlétikai-, football-, úszó- és turisztikai osztályra. Előre megállapitott terv szerint működik mindegyik. Általános elve a körnek, hogy a lehetőség szerint a szabadban való gyakorlásban minél többet nyújtson tagjainak, e célból az atlétikai- és football tréningekre állandóan pályát bérel.

A téli 4—5 hónapos idény a tornáé, a melyet hetenként egyszer, kettős órában az intézet tornatanára, egyúttal a testgyakorló kör vezetője lát el. Megemlítésre méltó még, hogy a téli idény alatt az intézeti jégpályán élénk a korcsolyázás, illetve a hockey-játék gyakorlása is.

A testgyakorló körnek a lefolyt iskolai évben 82 tagja volt. Összes bevétele: 178.— K, összes kiadása: 168.84 K volt, így a jövő tanévre 9.16 K készpénz marad.

A testgyakorló kör ez évi tisztikara a következő volt: elnök *Horváth Zoltán* VIII. o. t., titkár *Balogh János* VII. o. t., pénztáros *Jeny Imre* VII. o. t., jegyző *Bing György* VII. o. t., ellenőr *Hoffmann Lajos* VI. o. t.

Szakosztályi kapitányok: a tornász kapitány évközben kimaradt, atlétikai kapitány *Perlaky Mihály* VII. o. t., úszókapitány *Braun József* VI. o. t., footballkapitány *Löwy Antal* VII. o. t. és *Weisz Gyula* VI. o. t., turisztikai kapitány *Balogh János* VII. o. t.

A testgyakorló kör csapatai osztályonként elegendő számú football- és füleslabda-mérkőzéseket rendeztek a szomszéd VI. ker. főreál, fasori ág. ev., V. ker. áll. főgimn. stb. intézet osztály-csapataival. A testgyakorló kör teljes csapata is mérkőzött, még pedig az István-uti áll. főgimnázium csapatával, melytől footballban 5 : 1 arányú vereséget szenvedett, továbbá az ujpesti áll. főgimn. csapatával, melylyel 1 : 1 arányban eldöntetlen maradt az eredmény. A testgyakorló kör alsóbb osztályú válogatott csapata viszont 5 : 1 arányban legyőzte a VI. ker. főreál ugyanilyen csapatát. Hockeyban a fasori csapattól kikapott a mi csapatunk, míg a VI. ker. főreál felett győzelmet aratott. Nagyobb verseny rendezésére ez ideig még nem vállalkozott a testgyakorló kör, nem találván egy évi működést elegendőnek arra, hogy a nagy nyilvánosság elé lépjen ki. Ehhez alapos előkészület s nagyobb anyagi erő kell, ami legalább 2—3 év szorgalmas munkája után érhető csak el.

Becsületesen végzett munkája után nyugalommal néz a fiatal kör a jövőbe, bizton remélve, hogy úgy taglétszám, mint a testgyakorlat szempontjából elérendő eredmények tekintetében méltán állhat meg helyén a testvérintézetek hasonló körei között. Úgy legyen!

*

Nem mulaszthatom el, hogy vakációra menő tanulóinkat ne figyelmeztessem, hogy jól véssék emlékezetükbe, hogy a nap, a víz és a jó levegőn való mozgás okszerű élvezete építik a testet, a nikotin és az alkohol pedig megrontja. A jó testtartásról pedig soha, semmi körülmények között meg ne feledkezzünk!

Távozó, érettségit tett volt diákjainkhoz úgy nemzeti, mint emberi értelemben azt a kérelmet intézem: szellemi és erkölcsi tőkéjük további gyarapitása mellett meg ne feledkezzenek a testükről sem, mert egészséges, edzett test nélkül boldogtalan az ember élete! Legyenek egészségesen egoisták: épitsék tovább testüket, legyenek egyben humanisták: propagálják a testgyakorlás szükségességét társaik, ismerőseik körében.

T. I.

XVI.

Érdemsorozat.

A számok magyarázata.

Tanulmányi előmenetel.	*Erkölcsi magaviselet.*
1 = jeles;	1 = jó;
2 = jó;	2 = szabályszerű;
3 = elégséges;	3 = kevésbbé szabályszerű;
4 = elégtelen.	4 = rossz.

m = felmentve.

I. A. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Magaviselet
	Balázs György	2	3	2	3	2	2	1	3	3	2
	Bányai Ferenc	2	2	1	2	2	2	1	2	2	1
	Bárdos Pál	3	3	3	4	3	4	3	3	2	1
	Bergl Imre	2	2	2	2	2	3	2	2	3	1
5	Berzeviczy Béla	1	3	3	2	2	3	2	3	1	1
	Békefi Endre	1	2	2	1	2	2	2	3	2	1
	Drábik Béla	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Dubik István	4	3	3	3	3	3	3	2	2	2
	Eisler Béla	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2
10	Erős István	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1
	Fodor Gyula	1	2	2	1	2	2	2	2	2	1
	Friedmann Vilmos	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1
	Frim Lipót, ismétlő	1	3	2	3	3	3	3	3	2	1
	Grósz Andor	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
15	Hirschbock Róbert	1	3	3	3	2	3	3	2	2	1
	Hoffmann György	3	3	3	3	3	3	2	2	1	2
	Hubl Adolf	3	4	4	4	3	4	4	2	3	2
	Jokel Zoltán	1	2	2	2	2	2	1	3	1	2
	Kallupka Vince	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
20	Kellermann Pál	2	3	3	3	2	3	2	3	3	2
	Kertesi László, ismétlő	1	3	3	4	3	3	3	2	2	1
	Kleber Zoltán	3	3	4	3	3	3	3	3	1	1
	Klein Andor*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kohn Ferenc	2	2	2	3	3	3	3	1	2	1
25	Kohn Hugó*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kovács János*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	König István	2	3	3	3	2	3	2	3	2	1
	Lendvai Ferenc	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	Lévai László	2	2	2	3	3	2	3	3	3	1
30	Ligeti Miklós	1	2	2	2	2	2	2	3	2	1
	Magyar Pál	3	3	3	3	2	3	3	3	3	1
	Marer László	2	1	1	1	1	2	2	2	2	1
	Molnár Ferenc	2	2	3	3	2	3	2	3	2	1
	Molnár Pál	3	4	4	4	3	4	3	3	3	1
35	Pollák Imre	1	2	2	2	2	3	3	3	1	1
	Róna Tibor	1	2	1	2	2	2	2	2	3	1
	Rosenfeld József	3	3	3	4	3	3	3	3	2	2
	Schlesinger Dezső	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
	Selmeci Zoltán	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1
40	Seltsam László, ismétlő	2	3	3	3	2	3	2	3	1	1
	Soós Sándor	3	3	3	3	3	3	3	2	3	1
	Spitzer Árpád	3	3	3	3	3	3	4	3	2	2
	Strausz Miklós	1	3	3	3	2	3	2	1	1	1
	Tordai Imre	1	1	1	2	2	1	2	3	2	1
45	Várady Kálmán	2	3	3	3	3	3	2	3	1	1
	Vizy Zsigmond	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2

A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Magaviselet
Weiss Oszkár	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Weisz Pál, ismétlő	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Magántanuló:										
Gróf Vay Béla**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Kimaradt.
** Vizsgálatlan maradt.

I. B. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Magaviselet
	Bein Dezső	2	3	4	4	3	3	3	2	2	2
	Berta Ferenc	1	3	3	3	1	3	3	3	2	1
	Biró János	3	3	3	3	2	3	2	3	3	1
	Bondy Miklós	2	3	3	2	2	2	2	3	2	1
5	Erdély Béla	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1
	Fahn Gyula	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1
	Fekete Sándor	2	4	4	3	3	4	3	3	2	1
	Fertig József*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Feuerczeig Géza	3	4	4	4	3	4	3	3	2	1
10	Frisch Ernő	1	2	2	1	2	2	2	2	1	1
	Gál Miklós	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1
	Gertler Jenő	3	3	3	3	1	3	2	1	3	1
	Haasz Oszkár	3	2	3	3	1	3	3	3	2	1
	Herczog István ism.	3	3	3	3	2	3	3	3	2	1
15	Heténvi Imre	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1
	Kardos László	4	3	3	4	3	3	3	3	3	2
	Katona Aladár	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
	Kelemenics János	2	3	3	3	2	3	1	2	2	1
	Kertész Ferenc	2	2	2	1	2	2	2	3	2	1
20	Király Sándor	2	4	4	3	3	3	3	m	1	2
	Klein Arnold	3	4	4	4	4	4	4	2	3	2
	Kurcz Jenő	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1
	Leimdörfer Pál	3	3	3	3	3	3	2	2	3	1
	Meleghegyi Sándor	1	3	3	3	1	2	1	1	1	1
25	Molnár Ferenc	1	3	3	2	2	2	1	2	1	1
	Neuser Pál	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Németh József	3	3	3	3	2	3	3	3	1	1
	Novák Béla ism.	1	3	4	3	3	3	3	2	1	1
	Novotny Jenő	2	4	4	3	2	4	4	3	2	1
30	Opálka Lajos	1	3	3	3	1	2	2	1	2	1
	Palotai László	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
	Polgár Andor	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Reichard József	2	1	1	2	1	2	1	2	2	1
	Salgó Endre*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Schwarcz László*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Schwartz Ferenc	3	2	3	2	2	3	3	3	3	1
	Sessler Alfréd	3	2	2	3	1	3	2	1	3	1
	Somogyi László	2	3	2	1	2	3	2	1	2	1
	Stern Jenő	3	4	4	3	3	3	3	3	2	1
40	Szalai László	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1
	Szathmári Lajos	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1
	Tóth József ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ungár Rudolf	3	3	4	3	3	3	2	3	1	1
	Weissenstern Sándor	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1
45	Weisz János	1	3	3	3	2	3	3	1	2	1
	Weisz László	2	2	2	3	2	3	2	2	2	1
	Wojticzky József	4	4	4	3	3	4	3	2	2	1
48	Wolf István*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Magántanuló:										
	Pajor István	1	4	4	3	3	4	3	—	—	—

* Kimaradt.

I. C. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Magaviselet
	Adler Dénes	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
	Bachrach Rezső*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bardócz Dénes*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Barta Ernő	3	4	4	3	3	4	4	2	2	1
5	Benjamin Olivér	2	3	3	3	3	3	4	2	3	1
	Berger Mór ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2
	Bischitz László	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1
	Csoknyai Ferenc	1	4	4	3	3	4	3	2	2	1
	Csontos Jenő	2	3	4	3	3	3	3	2	2	1
10	Egri Gyula	3	3	2	3	2	3	3	1	2	2
	Flesch Antal*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Fodor István	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2
	Frankel Ernő	2	4	4	3	3	3	3	3	2	2
	Grósz Tibor	1	3	2	3	3	3	3	2	3	1
15	Hajszter Lajos*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hirsch Sándor	2	3	2	1	2	3	2	2	m	1
	Hisstek József	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
	Horovitz József	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**
	Ilyés Ferenc	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1
20	Jancsó Ferenc ism.	1	3	3	3	3	2	3	2	2	2
	Kálmán Lajos	3	3	3	3	3	3	4	m	3	2
	Kelemen Béla	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1
	Kelemen Károly	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1
	Kende László	3	3	3	3	1	3	2	2	3	2
25	Klucsik István*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kornfein Jenő	1	3	1	2	2	3	3	1	2	1
	Kőrös István*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Krausz Pál	3	4	4	4	2	4	3	2	2	1
	Komlós Rezső	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1
30	Markstein Imre	2	3	3	3	3	3	2	2	1	2
	Minkusz István*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Pajtás Andor	3	3	4	3	2	3	3	2	3	1
	Pasztyrik Árpád	3	4	4	3	4	4	4	2	2	1
	Pálfy Károly ism.	1	3	3	3	2	3	2	2	2	1
35	Rosenfeld Ernő	2	3	1	2	2	3	1	2	2	1
	Roth István	2	3	2	3	2	3	1	2	2	1
	Rübner Ernő	2	3	2	3	1	3	3	2	2	1
	Schlésinger Imre	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2
	Schwitzer Endre	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
40	Seidner László ism.	2	3	3	2	1	2	1	2	1	2
	Szarvas József	3	3	3	2	2	3	3	2	2	2
	Szirmai György	2	2	1	1	1	2	1	1	2	1
	Varga Győző	3	3	3	3	4	3	4	2	2	2
	Vázsonyi Miklós	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
45	Virág György	2	3	2	3	3	3	3	2	2	1
	Wallner Samu	2	3	2	2	2	3	3	3	3	1
	Weisz Jenő	2	3	3	2	2	2	3	2	m	1

* Kimaradt.

II. A. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Magaviselet
	Brück Béla	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Cséry István	2	3	3	3	3	3	3	1	1	1
	Csillag Béla	2	3	3	3	3	3	2	3	2	1
	Csillik Antal	3	3	3	3	3	3	2	3	2	1
5	**Dénes Ferenc**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**2**	**1**
	Dobos András	3	3	3	3	2	4	3	2	2	1
	Federgrün Ignác	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1
	Flehner Rikárd	2	3	2	3	3	3	2	3	2	1
	Frank Miklós	2	1	1	1	2	1	2	4	3	1
10	Friedmann István	3	3	4	3	3	3	3	3	2	2
	Grósz András	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**
	Guzikovszky Lipót	1	3	3	2	3	3	3	3	1	2
	Gyurcsovics István	2	3	3	2	3	3	3	2	2	1
	Gyüre István	3	3	4	3	4	4	4	3	2	2
15	Hegedüs János	1	2	2	2	2	2	2	3	2	1
	Kern Pál	2	2	3	2	2	2	2	3	2	1
	Kovács Jenő*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Körmendi Aladár	3	3	4	3	2	4	4	4	3	1
	Kronberger Béla	2	1	2	3	3	2	2	3	m	2
20	Kronberger Miklós	2	1	2	2	3	3	2	3	2	2
	Magyar Tibor	1	3	3	3	3	3	3	2	1	1
	Matics Károly	1	3	4	2	2	3	3	3	2	1
	Márk Lajos	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
	Milánovics Béla	1	3	3	3	3	3	3	2	2	1
25	Müller Ferenc	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1
	Neuberger Sándor	2	2	3	1	2	3	2	2	m	1
	Ona László	2	3	3	2	2	3	3	2	2	1
	Pikler László	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**2**	**1**
	Razgha Andor	1	1	2	1	2	2	1	1	2	1
30	Salgó Zoltán	3	3	4	3	3	3	3	3	1	1
	Schichtánz Andor	2	2	2	1	1	1	1	2	1	1
	Schmittal Károly ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Schvitzer László	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1
	Schvarcz Imre	3	3	3	3	2	2	2	4	3	1
35	Schvarcz György	3	2	2	2	3	1	1	3	2	2
	Seifert Vilmos	2	3	4	2	3	3	3	2	2	1
	Soha Árpád	1	1	2	1	2	2	2	2	2	1
	Szabó Gyula ism.	3	3	3	2	3	3	3	3	2	2
	Szilas László	3	3	2	2	3	2	2	4	3	2
40	**Takács János**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**
	Teke Ferenc	1	3	4	2	3	3	3	2	2	1
	Teller Ferenc	2	3	4	3	3	2	1	2	2	1
	Várai Tibor	3	3	4	3	3	4	3	2	m	1
	Vajda György	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1
45	Wolf Ernő	3	3	4	2	3	3	4	2	3	1
	Wurm Adolf	2	2	2	2	3	3	2	3	1	2
	Zaláni László	1	3	3	2	3	3	3	3	3	1

A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Szépírás	Testgyakorlás	Magaviselet
Magántanuló:										
Guttmann Pál	1	2	2	1	2	1	1	—	—	—
Br. Kohner Miklós Gy.	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
Posch Albert	2	3	3	3	2	3	3	—	—	—
Br. Révay József	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
5 **Csepei Zoltán Béla**	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—

* Kimaradt.

II. B. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Magaviselet
	Balázs Imre	3	4	3	4	3	4	3	3	2	2
	Baumgarten István	3	3	4	3	3	3	3	4	3	2
	Biró Béla ism.	2	3	3	2	2	3	2	3	1	1
	Brieger Sándor	2	3	3	2	3	3	3	4	3	2
5	Bruckner Zoltán	4	4	3	3	3	3	3	2	2	2
	Csillag György	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Csulák Jenő	1	2	1	2	2	1	2	2	1	1
	Dub Dezső	1	3	2	2	3	3	3	3	2	1
	Einfeld Ernő ism.	1	3	3	3	2	3	3	3	1	2
10	Einhorn Adolf	3	3	3	2	2	3	2	3	3	1
	Fedrid Imre	1	3	3	2	1	3	2	1	2	1
	Ferenczi Lajos	3	3	3	3	3	3	2	3	m	1
	Frank József	3	3	3	2	3	3	3	4	2	2
	Frenkel József	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
15	**Füredi Pál**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	Gärtner Nándor	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
	Grausz László	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	Haas László	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Hajós László	2	1	2	1	2	1	2	3	2	1
20	Hetesy Ernő	2	3	3	2	3	2	2	2	2	1
	Huszár József	1	3	2	2	1	2	2	3	2	1
	Juszt Jenő	1	3	3	3	3	3	3	4	2	2
	Kernács Pál	3	3	3	4	4	3	3	4	3	2
	Kis Sándor	3	3	4	4	3	4	3	3	2	1
25	Klár Ferenc	2	2	2	2	1	2	2	2	3	1
	Kleer Lőrinc*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Klein Tivadar	3	3	3	4	3	3	3	3	3	1
	Kohn Ferenc	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Kohn László	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
30	Komlós Gyula	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Lukács György	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2
	Morvai Imre	3	3	3	3	3	3	3	4	2	1
	Nazimeczki László ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Peisz Lajos	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
35	Pollák Leó	2	2	2	3	3	2	2	2	2	1
	Schlesinger Miklós	3	3	3	3	3	3	2	4	3	2
	Szalkay János	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
	Székely Zoltán	3	3	3	3	3	3	3	4	2	2
	Tepper István	2	2	3	3	3	3	3	3	1	1
40	Tény Ferenc	2	3	3	3	3	2	2	3	1	2
	Unterberger László*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Valkó Imre	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1
	Weisz Béla	3	3	4	3	3	3	2	4	2	1
	Weisz István	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1
45	Weisz Oszkár	3	4	4	2	3	4	4	4	2	2
	Ziffer Dezső	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
	Zolnay István ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Kimaradt.

II. C. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Szépirás	Testgyakorlás	Magaviselet
	Andorka Károly	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2
	Benedig Árpád	2	3	3	4	3	4	3	2	3	2
	Berger László	3	2	3	1	2	3	1	1	2	1
	Birkmayer Ágoston	2	3	4	3	2	3	3	3	1	2
5	Both Boldizsár	1	2	3	3	2	3	2	3	2	1
	Braun László	3	3	4	4	2	4	3	4	3	2
	Clementis Ervin	1	2	3	2	2	3	2	3	2	1
	Ehrlich Mihály ismétlő	2	3	4	3	3	4	4	3	2	2
	Faragó György	2	2	3	2	1	3	1	3	2	2
10	Friedmann Richárd	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1
	Gerő Vilmos	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**
	Gutfreund Miklós	2	3	4	3	3	3	3	2	2	1
	Havas Lajos	2	3	3	2	2	3	2	3	2	2
	Heves József	2	3	4	3	3	4	4	3	2	2
15	Hoffmann Lajos	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2
	Hufnagl Kálmán	1	3	3	2	2	3	3	2	1	1
	Hügel Lajos	1	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Juhász József	3	3	4	4	3	4	3	3	3	2
	Kasnyik János	1	2	3	2	2	3	3	3	2	1
20	Kelemen László	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1
	Kovács Elemér ismétlő	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2
	Kovács Gyula	3	3	4	4	3	4	4	3	2	1
	Kruch István	3	3	4	3	3	3	3	3	2	1
	Kruch Károly ismétlő	3	3	4	3	3	3	3	3	1	1
25	Kurcz Imre	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
	Lefkovits Rezső	2	3	3	4	3	3	3	3	2	2
	Molnár Ferenc	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Nyilas Jenő ismétlő	3	3	4	3	3	3	3	3	2	2
	Ornstein Gábor	2	3	3	3	3	3	4	3	2	2
30	Pollacsek István	2	2	3	3	2	3	2	3	2	2
	Rabinovics Leó	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	Rákosi László	1	2	2	2	2	2	2	3	2	1
	Révész Károly ismétlő	3	3	4	3	2	3	3	3	3	2
	Rosenberg Vilmos	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1
35	Schelnitz György	2	2	2	1	1	3	1	3	2	1
	Schlesinger János	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1
	Szabó Elemér	2	2	3	3	3	3	3	1	1	1
	Székely László**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Székelyi Árpád	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
40	Törincsi István*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Turcsányi Vilmos	1	1	2	2	2	2	1	2	1	1
	Vajda Gyula	3	3	3	2	2	3	2	3	2	1
	Waldmann Marcell	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Vida Ottó	3	3	2	3	3	3	3	2	2	1
45	Wiener Arthur	3	3	3	2	2	3	3	2	3	1
	Wiener Imre	2	2	3	2	2	3	3	3	2	1
	Magántanulók:										
	Derzsi Albert	1	3	3	2	2	3	3	—	—	—
	Székely László	3	3	3	3	2	3	2	—	—	—

* Kimaradt. ** Magántanuló lett.

III. A. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Aufrichtig Imre	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Bartos Dezső	2	3	3	2	3	2	3	3	1	1
	Bass Pál	2	3	3	2	3	3	1	2	3	1
	Báthory Vilmos ism.	1	3	3	3	3	3	2	3	1	1
5	Benkő József	3	3	4	3	3	2	2	2	2	1
	Berger Ferenc	2	2	3	2	3	2	3	3	2	1
	Birli István	2	3	4	3	3	3	3	3	2	1
	Dékány Miklós ism.	2	3	3	2	3	3	3	3	2	1
	Deutsch Jenő*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Floh Adolf	1	2	2	2	3	2	3	2	2	1
	Freud János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Freund Miklós	1	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Gärtner Zsigmond	1	3	3	1	3	3	3	3	1	1
	Glofák József	1	3	3	2	3	2	3	3	1	1
15	Goldstein Ede	1	2	2	2	3	3	2	3	2	1
	Gyémánt Jenő	2	3	4	3	3	3	3	3	2	1
	Hajdú Pál	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1
	Hegedűs István	1	3	4	3	3	2	2	3	2	1
	Hirschfeld Lajos ism.	2	3	3	2	3	2	3	3	2	1
20	Huszár Béla ism.	1	3	3	2	3	3	3	3	1	1
	Jokel László	2	3	3	3	3	2	2	3	1	1
	Jorga György	1	3	3	3	3	2	3	3	2	1
	Kemény József	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1
	Kléber Gábor	1	3	3	3	3	3	2	3	2	1
25	Kont Róbert	2	2	3	2	2	2	3	3	3	1
	Leimdörffer Hermán*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Lindenbaum László	2	2	2	2	3	3	3	3	3	1
	Mihályi Béla	1	2	2	3	3	2	2	2	1	1
	Molnár Ferenc	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1
30	Nyul Ferenc	2	2	2	2	3	2	2	3	2	1
	Procoph Ferenc ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1
	Puck Béla	1	2	3	2	3	2	3	3	2	1
	Reich Vilmos*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Retek Sándor	2	3	3	3	3	2	1	3	2	1
35	Róth Sándor	3	3	4	4	3	4	3	4	2	2
	Rösler Márton	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Schröder Brunó	1	3	3	1	2	2	3	3	2	1
	Seremet Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Solymosi Sándor	3	3	3	3	3	2	3	3	2	1
40	Stoy Ferenc	2	3	4	4	3	2	3	3	2	1
	Strompf Árpád	2	2	3	3	3	3	3	3	2	1
	Sugár Zoltán	2	2	3	2	3	3	2	3	3	1
	Szeiler Tivadar	3	3	3	3	3	3	2	2	2	1
	Szlatek Elemér	2	3	4	3	3	4	3	3	2	2
45	Várady Zoltán*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vojcsek Gyula	3	3	4	4	3	4	4	3	3	1
	Weisz Pál	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
	Weisz Sándor	1	3	4	4	3	3	3	4	2	1
	Zrinszky Miklós	3	2	3	3	3	2	3	2	2	1

* Kimaradt.

III. B. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Andreidesz János	2	3	4	3	3	4	3	3	2	2
	Bácskai Pál	3	2	3	3	3	3	3	3	2	1
	Bárczy András	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1
	Berger Ödön	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
5	Bozzay Gáspár	1	2	3	3	2	3	2	3	1	1
	Braumann László	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
	Brenner Péter	2	2	3	2	2	3	2	3	3	1
	Dames Jenő	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Dárdai Gábor	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1
10	Féderer Simon	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1
	Friedmann Kornél	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
	Fuchs Béla	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Grósz Gyula	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1
	Herczog Pál	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
15	Hirschberg Pál	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Horvát László	3	3	3	3	2	3	3	3	2	1
	Kalmár László	2	3	3	3	3	3	2	1	2	1
	Kohut Jenő ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	László Lajos	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1
20	Leyrer Kálmán ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Mezei Andor	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Némedi Albert ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Nuszbaum Jenő	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1
	Pisztora Ferenc	1	3	3	3	3	3	2	3	2	1
25	Pisztora József	1	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Posch Albert	3	4	4	4	4	4	4	4	2	2
	Ripper Károly	3	3	3	2	3	3	2	3	3	1
	Romanecz Gyula	1	2	2	2	1	2	2	3	2	1
	Rosenberger Mihály	2	2	3	2	2	3	2	3	2	1
30	Schlatter Viktor	1	2	2	1	1	2	3	3	1	1
	Schlesinger Sánd. ism.	3	3	4	2	2	3	3	2	2	1
	Schwarcz Imre	1	2	2	2	2	3	3	3	2	1
	Sonnenfeld Imre	3	3	3	3	3	4	2	3	3	2
	Spitz Elemér	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
35	Spuller Béla	3	3	3	2	3	3	3	3	1	1
	Svetics Emil	1	3	3	3	2	3	3	3	2	1
	Szűcs László ism.	3	3	3	3	3	3	4	3	2	1
	Tarsoly Ferenc	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1
	Telegdi Pál	3	3	3	2	2	3	2	3	2	1
40	Ujhely Tibor	1	1	1	1	1	2	3	3	2	1
	Ungár Sándor	2	3	4	3	2	2	2	3	2	1
	Weiszmann Dávid	1	1	2	2	1	2	2	2	3	1
	Widder Ernő	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
	Zala János	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
45	Zala Pál	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1
	Zöllner Rezső ism.	1	3	4	2	3	4	3	3	2	2

* Kimaradt.

IV. A. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Almersdorfer László**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Barok Andor ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
	Bass Ernő	2	2	3	3	2	3	2	2	2	1
	Bogdány Ferenc	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1
5	Bokor László	3	3	3	3	3	3	4	3	3	2
	Danczinger László	2	3	3	3	3	3	3	3	1	2
	Darányi Béla	2	3	3	2	3	3	3	2	2	1
	Engel László	1	2	3	2	3	2	3	2	2	1
	Fischer Jenő	1	2	3	2	3	2	3	3	2	1
10	Fischer László	2	2	2	2	3	2	3	2	2	1
	Floh Mór	1	1	2	1	2	2	1	2	m	1
	Frank Imre	2	2	2	2	2	2	2	2	m	1
	Frank Mihály	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
	Friedman Rezső	2	3	3	2	3	3	2	3	1	2
15	Fuchs Sándor	1	2	2	2	2	3	3	2	2	1
	Gelei Imre	3	3	3	3	4	3	3	3	2	2
	Guttmann Imre	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Guttmann Károly	3	3	3	3	4	3	3	3	m	2
	Gyarmathy Sándor	2	3	3	3	3	3	4	3	3	2
20	Hajós Endre	2	1	2	1	3	2	1	2	1	1
	Hajós Sándor	2	2	2	2	3	2	2	2	3	1
	Hendrik Gyula	1	3	3	3	3	3	3	3	1	1
	Herskovits Artur	1	2	3	2	2	2	3	2	2	1
	Holländer Sándor	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1
25	Huszár Jenő	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1
	John Dezső	2	2	3	2	3	2	3	3	3	1
	Katz Lajos	1	3	3	3	4	3	3	3	3	1
	Kelemen Gyula	1	1	2	2	3	1	3	2	2	1
	Keleti György	2	3	3	2	3	2	3	3	2	1
30	Keppich Ferenc	1	3	3	3	3	3	3	3	1	1
	Kohn Antal	3	3	3	3	3	4	3	3	3	1
	Konold Hugó	3	3	3	3	4	3	4	3	2	2
	Kovács Béla	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Lax Tibor	2	3	3	3	3	3	4	3	2	1
35	Locsmándi Kálmán	1	2	3	3	2	2	3	3	1	1
	Machleid Nándor	2	2	3	3	3	2	3	2	2	1
	Maierhofer István	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
	Mak Károly	3	3	3	3	4	3	3	3	1	1
	Mandel Imre	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
40	Mandel Endre ism.	1	2	2	1	3	2	3	3	2	1
	Orbán Pál	1	3	3	4	3	3	2	2	1	1
	Oroszlán Jenő	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Pain Emil	2	3	3	3	4	3	3	3	2	1
	Pick Imre	2	2	3	2	2	3	2	3	2	1
45	Schaab Leó	2	3	3	1	3	3	3	3	2	1
	Schichtancz Lóránd	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1
	Schlänger Gyula	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1
	Schwabach László	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1

A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Magaviselet
Schwarcz Miklós	3	3	3	3	4	3	3	3	2	2
50 Stark Andor*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Steiner Aladár	2	2	2	2	2	3	2	2	1	1
Szóbl Ernő	2	2	2	3	1	2	3	2	2	1
Tenzer György	2	2	2	2	3	2	2	2	3	1
Török László	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1
55 Vendéghegyi László	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1
Weisz József	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Weisz Sándor	1	2	2	2	3	2	3	2	2	1
Widder Béla	2	3	3	3	4	3	3	3	3	1
Magántanuló:										
Geist Gáspár	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	—	—

* Kimaradt.

** Vizsgálatlan maradt.

IV. B. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Almási Imre	1	3	3	3	4	4	4	4	2	1
	Barta Sándor	2	2	2	2	2	2	3	3	1	1
	Berger Sándor	1	3	3	3	3	3	4	3	2	1
	Bodonyi László	1	3	3	3	3	3	4	3	3	1
5	Bori Ernő	3	2	3	3	3	3	3	3	2	1
	Bossányi Leó ism.	3	3	4	3	3	2	3	3	2	2
	Braun András	2	3	3	2	3	3	3	2	2	1
	Czichy Nándor	2	3	4	3	4	3	3	3	3	1
	Eisenstädter Dezső	3	3	3	2	2	3	3	3	2	1
10	Fejes Lajos	3	3	4	3	4	3	4	3	2	2
	Flehner Ede	3	3	3	2	3	2	3	3	2	1
	Flesch Oszkár	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Fóhn Sándor	3	2	3	2	3	3	2	2	2	1
	Graf László	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
15	Grünwald Imre	2	3	3	3	4	3	3	3	2	1
	Heumann László	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
	Hlavanda József ism.	2	2	3	3	3	3	3	3	1	1
	Jakabfy István	2	3	3	2	3	2	2	3	3	1
	Jakabfy László	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1
20	**Jeny László**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	Krámer József*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Leitersdorf József ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
	Lingsch Vilmos	1	2	2	2	3	2	3	2	m	1
	Lobstein Samu ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Löffler Sándor	1	3	3	2	3	2	3	3	1	1
	Lövy László	2	3	3	2	3	3	3	3	1	1
	Luszt István	3	2	3	2	3	3	3	3	3	2
	Marcell Géza	1	3	4	3	2	3	3	3	2	1
	Márk Emil	3	3	3	3	4	3	3	3	3	1
30	Markovics György	3	3	2	2	3	3	3	3	1	1
	Markovics István ism.	3	3	2	2	3	3	2	3	2	1
	Matoss József	1	3	4	3	3	3	3	3	3	1
	Máté Andor	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	Mészáros Andor	3	2	2	1	3	2	3	2	2	1
35	Nagy Ferenc	1	2	2	1	2	1	2	2	1	1
	Nagy József	2	2	3	3	3	3	3	2	3	2
	Niederländer Sándor	3	3	4	3	4	4	4	4	2	2
	Oberhofer Imre	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1
	Óvári Lajos	1	3	3	3	3	2	3	3	1	1
40	Pfeifer István	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2
	Pintér István	2	3	3	3	3	3	4	3	m	1
	Pollacsek Ernő	3	3	3	2	3	3	3	3	3	1
	Pollák Sándor	3	3	2	2	3	2	3	3	2	1
	Ponger Sándor	3	3	2	3	3	2	3	3	2	1
45	Révész István	3	3	3	3	3	2	3	3	2	1
	Rosner Sándor	3	2	3	3	3	2	2	2	1	1
	Rotkel László	1	2	1	1	3	2	3	2	2	1
	Szikla Sándor	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Täubel Géza	1	2	3	3	3	3	3	3	2	1
50	Tóth József	3	3	4	4	4	3	4	3	1	1
	Urhegyi Antal	1	2	2	3	3	2	3	2	2	1
	Urhegyi István	1	3	3	2	3	2	3	2	2	1
	Vasvári József	3	2	3	2	2	2	2	2	1	1
	Virág Gyula	3	3	4	3	3	3	3	3	1	1
55	Weisz Miklós	3	3	3	2	3	3	3	3	3	1
	Weiszmann Pál	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1
	Zsivánovits Sándor	3	3	4	3	4	3	4	3	m	1
	Magántanuló :										
	Molnár Zoltán**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Kimaradt.

** Vizsgalatlan maradt.

V. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögpótl. irod.	Görögpótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Balázs Lajos	1	2	3	—	2	2	3	2	3	3	2	2
	Baum Miklós*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bárdos Aladár	3	3	4	—	3	3	3	4	3	3	1	2
	Erőss Gyula*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Falkenstein Béla	3	3	3	—	3	3	3	4	3	3	3	2
	Féderer Gyula	2	3	3	3	—	—	3	3	3	4	3	2
	Fischer Artur	1	3	3	3	—	—	2	2	2	3	2	1
	Fritsch Vilmos	1	1	3	3	—	—	2	3	2	2	1	2
	Frumen Imre	2	2	3	—	2	3	2	3	3	3	1	1
10	Garai Sándor	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	2
	Garami Pál	1	2	3	—	3	3	2	2	1	3	1	2
	Gábriel Andor	3	3	4	—	3	3	3	4	3	4	3	1
	Gál Ödön	**1**	**1**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**
	Gergely Béla	1	2	2	2	—	—	2	2	1	2	2	1
15	Greiner Sándor	2	2	2	2	—	—	3	3	3	3	2	1
	Grosz Sándor	3	3	3	4	—	—	3	3	3	3	3	1
	Grünwald Béla*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hajek Frigyes	3	3	4	4	—	—	3	3	3	3	3	1
	Hajnal Tibor	3	2	3	—	3	1	3	3	3	3	1	1
20	Halász Ernő	2	2	2	3	—	—	2	3	3	3	m	2
	Heinrich László	1	2	2	2	—	—	3	2	3	2	2	2
	Heltai Tibor	3	2	2	—	3	3	3	3	3	3	1	2
	Hoffmann Ödön	3	3	4	—	3	3	3	3	3	3	2	2
	Kauders Aurél	3	3	4	—	3	2	3	4	3	3	2	2
25	Klein József	3	3	3	3	—	—	3	3	2	3	m	1
	Klopfer Tibor*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Klucsik Jenő*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kovács Imre	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	1
	Kovács Péter	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	1	1
30	Kugel Ernő	3	3	2	3	—	—	2	3	3	3	3	1
	László Miklós	2	3	2	3	—	—	3	3	2	3	3	1
	Leichner Miklós	3	2	3	—	3	3	3	3	3	3	2	1
	Lichtschein László	3	3	4	—	3	3	3	3	3	3	2	2
	Loránt Bernát	3	3	3	2	—	—	2	3	2	3	1	1
35	Lovas József	1	**2**	1	1	—	—	2	2	1	2	1	1
	Mayer Jenő	1	1	1	1	—	—	1	1	**1**	1	2	1
	Márkus László	2	2	2	—	3	3	2	2	1	2	2	1
	Mérei Jenő	**1**	**1**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**
	Mosonyi Sándor	3	3	3	—	3	1	3	3	3	3	1	1
40	Gróf Nyáry Gyula	2	2	**4**	—	3	3	4	4	3	3	1	1
	Peitler Gyula	1	**3**	3	—	2	2	3	3	3	3	2	1
	Perl József	3	3	4	—	2	2	3	3	3	3	1	2
	Pikler György	3	3	3	—	2	3	3	3	2	3	3	1
	Porges Aurél	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	1
45	Racota Ovidius	1	2	2	2	—	—	1	2	2	2	2	1
	Ripper József	1	2	2	—	2	2	2	3	1	3	2	2
	Selmeci Miklós	**3**	**3**	3	3	—	—	**3**	3	3	3	**1**	1
	Singer Rezső	3	3	3	—	**3**	**3**	**3**	3	3	**3**	1	1

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögpótl. irod.	Görögpótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Slanger Sándor	1	2	2	2	—	—	2	2	2	3	2	1
50	Somos Imre	1	1	1	1	—	—	2	2	1	2	1	1
	Spitzer Sándor***	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Stark Oszkár	1	1	1	—	1	1	2	2	1	1	1	1
	Steinfeld Gábor	3	4	4	4	—	—	3	4	4	4	2	2
	Szántó Andor	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	1	1
55	Tandli Sándor	3	3	4	—	3	3	3	4	3	3	2	1
	Teke István	1	2	2	2	—	—	3	3	3	3	2	1
	Toffler István	3	3	3	—	1	2	3	3	2	3	2	2
	Turi István	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	2	2
	Weisz László	2	1	2	—	1	2	2	3	1	3	3	1
60	Weisz Mátyás	1	2	3	3	—	—	3	2	3	3	3	1
	Wurm Pál	1	1	1	—	1	2	2	2	1	2	2	1
	Zelinger Imre*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Zetl Béla	2	3	4	—	3	3	3	3	3	4	3	2
	Magántanulók:												
	Füzesséry Zoltán****	3	3	3	4	—	—	3	3	3	3	—	—
	Herskovics Ármin**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kelemen Sándor**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Br. Révay István	1	2	2	—	2	1	2	1	2	1	—	—
	Br. Révay János	1	2	2	—	2	1	2	1	2	1	—	—

* Kimaradt.
** Vizsgálatlan maradt.
*** Beteg.
**** A tanév elején tett vizsgálatot, két hónap mulva javító helyett felvételi vizsgálatot a görögpótló tárgyakból.

VI. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögpótl. irod.	Görögpótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Allerhand Albert ism.	3	3	3	2	—	—	3	3	3	3	2	2
	Almási László	1	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	2
	Andorka Dezső	2	3	2	—	3	2	2	3	3	2	—	1
	Apáthi István*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Bálint Lajos*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Billes Lajos	2	3	3	—	2	3	3	3	3	3	3	1
	Bohuny Emil	1	2	2	2	—	—	2	2	2	2	m	1
	Bozsoky Nándor	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	2
	Braun Imre	3	3	3	—	3	3	3	3	3	4	3	2
10	Braun József	3	3	3	—	3	3	3	4	4	4	2	2
	Fischer Dezső	1	2	2	—	1	2	2	2	2	1	1	1
	Förstner Béla	2	3	2	2	—	—	2	3	3	2	2	2
	Füzesséry Zoltán	3	4	3	—	3	3	3	4	4	4	3	1
	Gärtner Jakab	3	3	4	—	3	3	3	3	3	3	2	1
15	Gegus Béla	3	3	4	—	3	3	3	3	3	3	2	2
	Br. Geramb József	1	2	2	2	—	—	2	2	2	2	2	1
	Gergev Milán	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	1	1
	Hajdu Bennó	2	2	2	—	2	3	2	2	3	2	3	2
	Hatscher Róbert	1	2	1	—	2	2	1	2	1	1	2	2
20	Havas László ism.	1	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	1
	Hercz Manó*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hoffman Lajos	3	2	2	—	2	2	2	3	3	2	2	1
	Huszár Miklós	3	4	4	—	4	3	3	4	4	4	1	1
	Jelinek Tivadar	1	3	2	2	—	—	2	3	2	2	1	1
25	Jovanovits Sándor	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	1
	Kantor Ernő	3	4	3	—	3	3	3	3	3	3	1	1
	Katz Salamon	2	3	2	—	3	2	2	3	2	3	1	1
	Kálmán István	1	3	2	2	—	—	2	3	2	3	3	1
	Kende László	1	2	1	—	1	2	1	2	2	2	2	1
30	Kiss Hugo	1	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	1
	Koos Iván*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Lindenbaum Sándor	3	4	4	3	—	—	3	3	3	4	2	1
	Luftschitz Pál	3	3	3	2	—	—	3	2	3	3	2	2
	Nazimecky Kamilló	2	3	2	—	3	1	3	3	3	3	1	1
35	Prayer Gyula	1	3	3	—	2	2	3	3	3	3	2	1
	Radó László	3	3	3	—	3	3	3	3	3	4	2	2
	Ráth László	2	2	3	—	3	2	3	3	3	3	1	1
	Róth Jakab	1	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	1
	Schäffer Dezső	3	3	2	3	—	—	2	3	3	3	1	2
40	Schmidt Ferenc	1	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1
	Stangel Rezső	3	3	3	—	3	2	3	4	3	3	2	2
	Steiner Miklós	2	2	2	3	—	—	2	3	2	3	2	1
	Steinherz Ödön	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
	Székely Béla	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	m	1
45	Szücs István	1	2	1	2	—	—	2	2	2	1	2	1
	Takács János*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Tonhauser György	2	2	2	3	—	—	2	3	3	3	1	1
	Urhegyi András	1	2	2	—	2	1	2	3	2	3	m	1

A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögpótl. irod.	Görögpótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Magaviselet
Wank Loránd	**1**	**1**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
50 Wiegner Ignácz	1	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	2
Weisz Gyula	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	1
Wollák Dezső	3	2	3	—	2	3	3	3	3	3	2	1
Magántanulók:												
Kaiser Mihály	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	—	—
Molnár Dénes...	3	3	3	—	3	2	3	4	3	2	—	—

* Kimaradt.

VII. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögpótl. irod.	Görögpótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Alföldy Tibor**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Balogh János	2	2	3	3	—	—	2	3	3	2	1	2
	Bing György	2	2	3	—	1	3	2	2	3	3	2	2
	Braun Jenő	2	2	3	—	1	2	2	2	3	3	2	1
5	Dénes Pál	2	2	3	—	1	2	2	3	1	2	2	1
	Fazekas Gyula**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ernst László	2	2	3	3	—	—	2	1	2	3	3	1
	Fodor László	1	1	3	3	—	—	1	3	1	3	2	2
	Gansel Izsák	1	2	2	2	—	—	1	3	3	2	3	1
10	Guga István	1	3	3	2	—	—	2	3	2	2	1	1
	Hajdu Oszkár	**1**	**1**	**1**	**1**	—	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**
	Heilig Aladár	2	3	3	3	—	—	3	3	2	2	3	2
	Jeny Imre	1	1	1	2	—	—	1	1	1	2	1	1
	Katz Mór	1	3	3	—	2	3	2	3	3	3	1	1
15	Kálmán Jenő	2	2	3	—	2	3	3	3	3	4	1	1
	Kármán László	3	3	3	—	3	2	2	3	3	4	3	2
	Keil Loránt	**1**	**1**	**1**	**1**	—	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**
	Keller István***	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kempfner József	2	2	3	3	—	—	2	3	2	1	2	2
20	Klein József	2	3	3	—	2	3	2	3	3	4	2	1
	Kohn Lajos	1	3	2	2	—	—	2	3	2	2	2	1
	Kovács Andor	2	2	3	—	1	3	2	2	2	3	3	2
	Krotky Vince*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kuba János	1	2	3	2	—	—	1	2	2	2	1	2
25	Lenkei László	2	3	3	—	2	3	3	3	3	4	2	1
	Löwy Antal	2	2	3	—	2	3	2	3	4	3	2	2
	Magyar Dezső	1	3	3	—	3	3	3	3	3	4	1	1
	Mandel Imre	3	3	3	—	2	1	2	3	3	3	2	2
	Márkus József*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	Messik József	1	3	3	—	1	2	1	3	1	1	2	1
	Nuszbaum Géza	2	2	3	2	—	—	1	3	3	3	2	1
	Ördögh Rudolf	1	3	2	2	—	—	1	2	2	2	1	1
	Perlaky Mihály	1	2	2	3	—	—	2	3	2	3	1	1
	Schlatter Alajos	1	3	3	3	—	—	2	3	3	3	2	1
35	Schmidt László*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Seidner Gyula	1	2	3	—	1	3	2	3	3	3	m	1
	Silbermann Zoltán*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Spitz Sándor	1	2	2	2	—	—	1	2	3	2	2	1
	Spitzer Salamon	1	3	3	3	—	—	2	3	4	3	3	1
40	Sternberg Eliás	1	3	3	3	—	—	2	3	3	3	3	1
	Szenes Árpád	3	3	3	—	3	1	3	3	4	4	3	2
	Vasvári Pál	3	3	3	3	—	—	2	3	2	2	1	1
	Waldmann Gyula	1	3	3	3	—	—	2	3	4	4	1	1
	Weil Zoltán	2	3	3	—	2	3	1	3	3	3	1	1
45	Weiss Ernő	1	3	2	1	—	—	1	3	2	1	2	1
	Weisz Aladár*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögpótl. irod.	Görögpótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás	Magaviselet
	Weisz Árpád	1	2	3	2	—	—	1	3	3	3	2	1
	Winter Sándor	1	2	3	2	—	—	2	3	3	3	2	1
	Wolf Ottó	1	3	3	—	1	3	2	4	3	3	m	1
	Magántanulók:												
	Alföldi Tibor	3	3	3	—	2	3	2	4	3	3	—	—
	Blau Sándor***	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bronts Nándor	3	3	3	—	2	2	1	3	3	3	—	—
	Elkán Zoltán**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Endrei Erzsébet	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	—
	Fazekas Gyula	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	—	—
	Földes Sándor	1	3	3	—	2	3	2	3	2	3	—	—
	Konold Zoltán	2	3	3	—	3	3	3	4	3	3	—	—
	Lányi Miklós	1	2	1	—	2	2	1	2	2	2	—	—
10	Szarvady Pál	3	3	3	—	3	3	2	4	3	3	—	—

* Kimaradt.

** Magántanuló lett.

*** Vizsgálatlan maradt.

VIII. OSZTÁLY.

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögpótl. irod.	Görögpótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészet	Testgyakorlás	Magaviselet
	Andersen György	2	2	3	3	—	—	2	3	3	2	2	3	1
	Andreidesz Gusztáv*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Balog László	2	3	3	—	3	1	3	3	2	2	2	2	1
	Biró Antal	**1**	**1**	**1**	**1**	—	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
5	Bittó Zoltán	1	2	2	3	—	—	3	2	2	3	1	2	1
	Boros Tibor	1	1	2	—	1	3	2	2	2	2	1	3	1
	Both Antal	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	1
	Bürger Vilmos	1	2	2	—	1	3	1	3	3	3	1	2	1
	Diószeghi Tibor	2	2	3	—	2	3	3	3	3	3	2	2	1
10	Erényi Géza	2	3	3	—	2	3	2	3	2	2	2	1	1
	Fehér Ernő	1	1	1	—	1	3	1	2	2	2	1	2	1
	Gárdonyi Béla	1	2	2	1	—	—	2	3	2	3	2	2	1
	Gegus Gusztáv	3	3	4	—	3	3	3	4	3	3	3	2	2
	Gellért Sándor	1	1	1	1	—	—	2	2	1	2	1	2	1
15	Hajdu Pál	1	1	2	—	2	3	2	2	2	2	2	2	1
	Horvát Zoltán	2	2	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1	1
	Hunvald Dezső	2	2	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1	1
	Kernács István	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	1
	Király Béla	2	1	2	—	2	3	1	3	3	3	2	m	1
20	Klein György	1	1	2	—	2	2	1	2	2	2	1	2	1
	Klein Zsigmond	1	2	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	1
	Kóla György	1	2	2	—	2	3	1	2	2	2	1	m	1
	Kornhauszer Farkas	1	2	2	—	2	3	2	3	2	3	2	1	1
	Krsztics Milos	1	3	3	—	3	1	2	3	2	3	2	1	1
25	Kunfi Tibor	2	2	3	—	2	3	3	4	3	3	3	2	2
	Ladány Andor	1	2	1	1	—	—	1	3	2	2	2	2	1
	Lederer Ede	1	2	2	1	—	—	2	3	1	3	1	2	1
	Messinger Artur	2	1	2	—	2	1	2	3	2	1	1	2	1
	Miklós Ferencz	**1**	**1**	**1**	**1**	—	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
30	Nádasdi Tibor	1	3	3	3	—	—	3	3	2	2	2	1	1
	Orbán Lajos	1	2	1	2	—	—	2	2	2	2	1	2	1
	Pártos Árpád	1	2	2	—	2	3	2	3	2	3	3	2	1
	Polgár Imre	1	3	2	—	2	3	1	2	3	2	2	2	1
	Reichlinger Jenő	1	2	2	3	—	—	2	3	2	2	2	2	1
35	Reppa József	3	3	3	—	3	2	3	4	3	4	3	2	1
	Révész Pál	2	3	2	3	—	—	2	3	3	3	1	2	1
	Roth Tibor	2	3	3	—	2	3	3	2	2	2	2	m	1
	Selig Alfréd	1	2	1	—	1	3	1	3	3	3	3	2	1
	Sipos Mihály*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40	Spiró Gyula	2	2	3	—	2	3	3	3	3	3	2	1	1
	Szél József	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	3	1
	Tarnai Géza	2	3	3	—	2	3	3	3	2	3	3	1	1
	Br. Tornyay-Schosberger Vilmos***	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ujhely Bálint	**1**	**1**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	m	**1**
45	**Váły Antal**	**1**	**1**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	Vég István	**1**	**1**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	Weisz Arnold	1	3	3	—	2	3	2	3	3	3	1	2	1
	Wellisch Tibor	2	3	3	—	2	3	2	4	2	3	1	3	1
	Werner Manó	1	2	2	1	—	—	2	3	2	2	1	1	1

	A tanuló neve	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögpótl. irod.	Görögpótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészet	Testgyakorlás	Magaviselet
	Magántanulók:													
	Hofmeister József ...	2	2	3	—	3	3	2	3	3	3	3	—	—
	Kelemen Dezső ism. ...	3	3	4	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—
	Leiher Mihály	3	3	3	4	—	—	2	3	3	3	3	—	—
	Pavlik Sándor ism. ...	2	3	4	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—
5	Salamon László	3	3	4	—	3	3	4	4	4	4	3	—	—
	Schönfeld Aladár	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—
	Szántó Kálmán ism. ...	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—
	Tenner Ferencz	3	3	4	—	3	3	3	3	3	2	3	—	—
	Br. Tornyay-Schosberger Vilmos	2	3	3	—	3	3	1	3	3	3	3	—	—
10	Veiner József	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—
	Weiszberger Ármin**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Kimaradt.

** Vizsgálatlan maradt.

*** Magántanuló lett.

XVII.

Statisztikai kimutatások.

I. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán.		I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
		osztály														
1. Nyilvános tanulók:																
Fölvétetett	Az iskolaév folyamán	48	48	47	47	47	46	49	46	58	57	63	52	49	49	706
Magántanuló lett		—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	1	4
Önként kimaradt		3	5	7	2	4	1	4	2	1	2	6	5	5	2	49
Az osztályvizsgálatról elmaradt		—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	3
Június, illetve május hóban osztályvizsgálatot tett		45	43	40	45	43	44	45	44	56	55	56	47	41	46	650
2. Magántanulók:																
Fölvétetett	fiú	1	1	—	5	—	1	—	—	1	1	5	2	7	10	34
	leány	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Osztályvizsgálatot tett	fiú	—	1	—	5	—	2	—	—	1	—	3	2	7	10	31
	leány	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
	összesen:	—	1	—	5	—	2	—	—	1	—	3	2	8	10	32
II. A fölvett nyilvános tanulók megbetegedései																
A könnyű	nem	84	169	87	25	147	112	97	90	200	225	222	143	278	106	1985
A súlyos	fertőző	5	5	4	5	2	10	—	2	6	11	5	8	1	7	71
A fertőző (esetleg) járványos	megbetegedések száma	4	—	—	6	4	—	1	3	—	—	11	—	—	—	29
III. A fölvett nyilvános tanulók igazgatói s tanárkari megrovásai.																
Az igazgatói	megrovások száma	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	4	—	8
A tanárkari		—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	3
IV. A nyilv. és magántanulók megoszlása kor szerint december hó 31-én.																
A nyilvános és magántanulók együttes létszáma dec. 31-én		49	46	46	50	45	47	45	46	59	57	65	49	54	54	712

	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	osztály														
a nyilvános és magántanulók együttes létszámából dec. 31-én:															
9. évét már betöltötte	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
10. „ „ „	35	37	30	8	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	116
11. „ „ „	11	6	8	32	30	20	4	1	—	—	—	—	—	—	112
12. „ „ „	1	1	4	6	7	19	18	29	3	3	—	—	—	—	91
13. „ „ „	—	—	2	4	3	4	19	12	37	31	6	—	—	—	118
14. „ „ „	—	—	—	—	1	2	3	3	16	17	40	—	—	—	82
15. „ „ „	—	—	—	—	—	—	1	1	2	3	17	29	4	—	57
16. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	15	35	1	53
17. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	4	8	35	50
18. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	11	15
19. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3
20. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4
21. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
22. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	3
23. „ „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
V/a. A tanulók megoszlása honosság szerint.															
Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók összes száma	45	44	40	50	43	46	45	44	57	55	59	49	49	56	682
Ezek közül: magyarországi illetőségű magyar honos volt	45	44	39	48	43	44	44	44	56	55	59	49	49	56	675
Ezek közül: horvát-szl.-orsz. illetőségű magyar honos volt	—	—	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4
Ezek közül: külföldi honos volt .	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	3
V/b. A tanulók megoszlása szülőik állandó lakóhelye szerint.															
Ugyanazon községben lakott (Budapesten)	41	37	35	39	40	35	35	39	49	45	49	44	40	48	576
A magyar anyaország más törvényhatóságában . . .	4	7	4	9	3	10	9	5	7	10	10	5	9	8	100
Horvát-Szlavonországokban	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3
Külföldön, még pedig:															
Boszniában	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ausztriában	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Egyiptomban	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1

VI. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása törvényhatóságonként szülőik (gyámjuk, illetőleg más törvényes gondviselőjük) magyarországi állandó lakóhelye szerint.

		I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
		osztály														
A) Magyar anyaország a) Vármegyék	Abauj-Torna	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	Alsó-Fehér	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
	Bács-Bodrog	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	1	1	—	5
	Baranya	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	3
	Bars	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	4
	Bihar	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	4
	Borsod	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	3
	Fejér	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	4
	Győr	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
	Hajdu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2
	Heves	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2
	Jász-Nagykun-Szolnok	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Nógrád	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	3
	Nyitra	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	4	4	1	5	1	7	4	—	2	5	3	3	3	2	44
	Pozsony	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
	Somogy	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
	Szepes	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
	Temes	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	Torda-Aranyos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	Torontál	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
	Trencsén	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Udvarhely	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
	Veszprém	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
	Zala	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2
	Zemplén	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1
A magyar anyaország b) Városok	Arad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
	Budapest	41	37	35	39	40	35	35	39	49	45	49	44	40	48	576
	Nagy-Várad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
	Pécs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
	Szeged	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
A vármegyék és városok összesen		45	44	39	48	43	45	44	44	56	55	59	49	49	56	676

	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	osztály														
B) Horvát-Szlavonország a) Vármegyék: Belovár-Kőrös	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lika-Krbava	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Modrus-Fiume	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pozsega	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szerém	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Varasd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verőcze	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Zágráb	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) Városok: Eszék	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Varasd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zágráb	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zimony	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vármegyék és városok összesen	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3
Magyar birodalom	45	44	40	49	43	45	45	44	56	55	59	49	49	56	679
VII. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása a szülők foglalkozása szerint:															
Nagybirtokos, nagybérlő, (1000 kat. holdon felül)	—	2	—	3	—	—	—	2	1	2	3	—	—	1	14
Középbirtokos és bérlő (100—1000 kat. holddal)	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	5
Kisbirtokos, kisbérlő (100 kat. holdon alul)	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	3
Kisbirtokos—napszámos	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Egyéb őstermelő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Gazdasági tisztviselő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb gazdasági segédszemély	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagyiparos, bányanagyvállalkozó	—	2	2	2	2	1	1	1	—	2	1	1	—	1	16
Kisiparos, bánya-kisvállalkozó	5	4	7	4	3	8	4	3	10	8	4	3	2	8	73
Ipari vagy bányászati tisztviselő	1	—	1	4	1	—	2	3	2	1	7	—	—	2	24
Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély	—	4	3	—	4	2	7	2	—	3	3	2	—	1	31

	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	osztály														
Ipari vagy bányászati napszámos	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Nagykereskedő, nagyvállalkozó	—	—	—	2	3	—	3	2	—	4	1	—	2	2	19
Kiskereskedő, kisvállalkozó	13	7	5	5	7	5	4	7	15	5	5	3	8	6	95
Házaló kereskedő, piaci árus	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	3
Kereskedelmi vagy közlekedési tisztviselő	12	16	12	6	11	6	6	10	8	4	13		9	13	126
Egyéb keresk. vagy közl. segédszemély	1	3	2	4	6	2	5	—	—	6	4	3	3	1	40
Kereskedelemnél és közlekedésnél munkás, napszámos	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	4
Köztisztviselő és közhivatalban alk. dijn.	—	1	3	7	—	—	3	1	9	6	3	1	7	2	43
Pap, tanár, tanító	—	1	1	3	1	1	—	1	1	2	—	1	4	1	17
Másféle értelmiségi vagy ilyeneknél alk. segéd, irnok stb.	6	1	1	1	2	—	—	4	2	3	5	1	1	6	33
Közhivatalban alkalmazott altiszt vagy szolga	1	—	—	3	—	2	2	—	5	1	1	10	1	—	26
Katonatiszt	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	—	4
Katona-altiszt		1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3
Különböző vagy közelebbről meg nem nevezett foglalkozási ágakban dolgozó napszámos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	10
Tőkés, járadékos, háztulajdonos	—	—	1	—	1	—	2	1	—	—	1	—	—	1	7
Nyugdijas tisztviselő	—	—	1	4	—	2	—	3	—	3	—	1	1	3	18
Nyugdijas altiszt, szolga, munkás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Magánzó, eltartásos	2	—	1	1	1	3	3	1	3	5	2	8	8	6	44
Házi cseléd	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Egyéb és ismeretlen foglalkozású	1	—	—	—	—	12	—	—	—	—	1	—	—	—	14
Árvaházi, szeretetházi tanulók	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	2
Mindössze	45	44	40	50	43	46	45	44	57	55	59	49	49	56	682

	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	osztály														
VIII/a. Osztályvizsgálatot tett tanulók vallás szerint.															
Latin } szert. róm. kat.	10	12	9	22	6	17	16	13	11	18	17	14	11	11	187
Görög } szert. róm. kat.	—	—	—	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	5
Református	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	4	4	4	27
Ágostai h. ev.	1	1	—	1	—	—	—	1	2	1	1	2	3	1	14
Görögkeleti	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	2	—	1	6
Unitárius	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Izraelita	33	29	30	24	34	27	25	28	42	34	39	27	31	39	442
VIII/b. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása anyanyelv szerint.															
a) Anyanyelv szerint: Magyar	45	44	39	47	41	45	41	41	57	55	38	48	49	53	663
Német	—	—	1	1	1	1	3	2	—	—	—	—	—	3	12
Tót	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Oláh	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	3
Horvát	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Szerb	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Összesen nem magyar	—	—	1	3	2	1	4	3	—	—	1	1	—	3	19
A magyar anyanyelvűek közül															
csak magyarul } tudott	28	27	38	32	29	27	32	18	41	42	46	34	24	32	450
más nyelven is } tudott	17	17	1	15	12	18	9	23	16	13	12	14	25	21	213
b) a magyar anyanyelvűek közül: németül is tudott	16	15	—	13	11	12	9	23	15	11	12	12	25	17	191
tótul „ „	3	4	1	2	—	2	1	—	—	2	—	—	1	2	18
oláhul „ „	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	1	1	—	—	5
ruthénul „ „	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
horvátul „ „	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3
szerbül „ „	—	—	—	—	1	1	1	—	—	1	—	2	2	1	9
olaszul „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	1	4

		I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
		osztály														
c) A nem magyar anyanyelvűek közül	csak anyanyelvén tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	más nyelven is tudott	—	—	1	3	2	1	4	3	—	—	1	1	—	3	19
	csak németül tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ tótul „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ oláhul „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ ruthénül „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
	„ horvátul „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ szerbül „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ olaszul „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	„ egyéb hazai nyelven „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
d) Magyarul is tudott anyanyelvűek közül	német	—	—	1	1	1	1	3	2	—	—	—	—	—	3	12
	tót	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
	oláh	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	3
	ruthén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	horvát	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	szerb	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	francia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	cseh	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összes nem magyar		—	—	1	3	2	1	4	3	—	—	1	1	—	3	19
IX. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók közt																
Ismétlő volt		4	2	4	1	3	5	5	4	3	5	—	3	—	3	42
A görögpótló tárgyakat tanulta		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	30	18	36	119
Magaviseletből	jó osztályzatot kapott	35	38	24	35	27	27	43	39	46	51	37	33	29	44	508
	szabályszerű	10	5	16	10	16	17	2	5	10	4	19	14	12	2	142
	kevésbbé szabályszerű	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	rossz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egy órát sem mulasztott		7	3	7	10	4	9	10	7	6	17	9	7	2	9	107
Csak igazoltan mulasztott		37	40	33	35	36	33	34	37	47	38	47	40	39	35	531
Igazolatlanul mulasztott		1	—	—	—	3	2	1	—	3	—	—	–	—	2	12
Igazoltan mulasztott órák száma		1253	1184	909	1257	1301	1106	729	998	1543	2319	1535	1539	1723	1502	18898
Igazolatlanul mulasztott órák száma		5	—	—	—	5	3	17	—	3	—	—	—	—	6	39

		I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
		osztály														
X. Az osztályvizsgálatot tett																
nyilvános és magántanulók közül																
Minden rendes tárgyból jeles . .	osztályzatot kapott	1	—	1	7	2	2	2	2	1	1	3	3	3	5	33
Minden rendes tárgyból legalább jó		11	7	6	8	8	4	2	8	4	5	8	5	2	3	81
Minden rendes tárgyból legalább elégséges . . .		25	25	23	24	24	25	32	27	39	34	33	31	30	39	411
Egy rendes tárgyból elégtelen . .		5	2	4	7	4	9	4	4	12	8	7	6	12	6	90
Két rendes tárgyból elégtelen . .		1	4	2	2	2	1	3	2	1	2	5	—	2	2	29
Több rendes tárgyból elégtelen . .		2	6	4	2	3	5	2	1	—	5	3	4	—	1	38
A franczia nyelvet	legalább elégséges eredménynyel tanulta	—	—	—	—	—	—	4	7	2	4	2	—	3	—	22
Az egészségtant . .		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	—	41
A szabadkézi rajzot		2	3	5	2	1	1	1	7	3	5	7	5	4	6	52
A gyorsirást . . .		—	—	—	—	—	—	3	7	6	5	19	3	12	—	55
Az éneket		4	5	4	4	4	6	4	9	3	7	—	7	6	5	68

XVIII.

Az 1913—1914. tanév története.

Változások a tanári testületben. *Barna Mihály* c. főigazgató, intézeti igazgató úr 1913. augusztus hóban nyugalomba vonult. Intézetünk tiszteletének és hálájának jeléül ez értesítő élén közöljük arcképét az intézeti tanácskozó teremben elhelyezett művészi arcképéről, továbbá közel negyven éves tanári és igazgatói működésének rövid méltatását, emlékeztetőül és emlékül tanítványai és tisztelői számára. Adja Isten, hogy ezeknek és kedves családjának körében sokáig élvezhesse buzgó munkálkodásával megérdemelt nyugalmát.

Az igazgatói teendők végzésével augusztus óta *Dr. Finály Gábor* r. tanár bizatott meg, aki a budapesti VII. ker. Barcsay-utcai állami főgimnáziumtól helyeztetett át.

A rendes tanárok közül *Bodiu Mihály* november 1-vel betegsége miatt ideiglenes nyugalomba helyeztetett, Dr. *Waczulik László* helyettes tanár pedig a tanév kezdetén a VII. ker. István-úti főgimnáziumhoz helyeztetett át.

Dr. *Keil Alajos* rendes tanár a tanév elejétől november végéig szabadságon volt. Helyette ez idő alatt *Bokros Béla* okleveles középiskolai tanár és *Filipecz Ferenc* tanárjelölt tanítottak.

Gyakorló tanárjelöltek voltak Dr. *Kmetty Béla* (történelem-földrajz), *Kugler Antal* (latin-történelem), és *Mlinarecz Lajos* (magyar-német). Vezető tanáraik Dr. *Vikol János* igazgató, *Szemkő Aladár* és *Endrei Ákos*.

A tanítás a rendes időben kezdve megszakítás nélkül folyt. A tanév megnyitásául a róm. kath. tanulókkal tartott ünnepélyes Veni Sancte után az id. igazgató megnyitó beszédet intézett a — díszterem hiányában — az udvaron összegyűlt ifjúsághoz, amely után a tanulók osztályaikba vonultak s megkezdték a munkát. A tanév elején 686 nyilvános tanuló iratkozott be 14 osztályunkba; számuk a tanév folyamán utólag a beiratkozottakkal 706-ra emelkedett, 7-tel többre, mint a mult tanévben. Az osztályozottak száma 650, 14-gyel több, mint a mult évben. Magántanuló 35 iratkozott be, 13-mal több, mint a mult tanévben, vizsgálatát letette 28 és még 4 olyan tanuló, aki nyilvánosból lett magántanulóvá. Nem vizsgázott 7 magántanuló.

Rendkívüli tárgyak. A VII. osztályra nézve kötelezőnek tartott egészségtanon kívül francia nyelvet, gyorsírást, műéneket, sza-

badkézi rajzot és zenét tanítottunk az intézetben. A zene oktatása eddig a vonós hangszerekre nézve folyt rendszeresen. A f. tanévben *Altenburger János*, a m. kir. Opera és a Filharmoniai Társaság tagja engedélyt nyert arra, hogy zongorát és az intézeti zenekarra való tekintettel fuvóhangszereket taníthasson. A tanfolyam azonban a jelentkezők csekély száma miatt nem indult meg. Reméljük, hogy ifjaink közt a jövőben lesznek vállalkozók, akik épen az intézeti zenekar kedvéért rászánják magukat e hangszerek tanulására is.

Vallaserkölcsi állapot. A róm. kath. tanulók vallási kötelességeiket és ájtatosságaikat kellő felügyelet mellett az intézeti kápolnában végezték. Itt volt vasárnap és ünnepnapokon a szent mise s itt végezték a tanév folyamán négyszer (egyesek többször is) a szent gyónást és áldozást. Ezenkivül részt vettek a VI. ker. plébániatemplom úrnapi körmenetén junius 14-én.

Más vallású tanulóink vallási kötelességeiket hitoktatóik és lelkészeik felügyelete mellett az intézeten kivül teljesítették.

A vallástani vizsgálatokon az illető egyházi hatóságok képviselői voltak jelen és pedig az intézetben bent tanított róm. kath. vallású tanulók vizsgáin *Stieber Vincze* pápai prelátus, VI. ker. plébános úr őméltósága, az izraeliták vizsgálatain pedig a pesti izr. hitközség kiküldöttei.

Fegyelmi állapot. 650 osztályvizsgálatot tett nyilvános tanulónk közül 508-nak volt a magaviseletből jó osztályzata, 142-nek pedig szabályszerű. Rosszabb osztályzattal egyet sem kellett büntetnünk, sőt a tanév folyamán igazgatói vagy tanárkari megrovással büntetett tanulóink közt sem volt olyan, a kin a büntetés *ne* fogott volna, úgy, hogy a tanév végén ezeket sem kellett a bizonyítványba írt rosszabb osztályzattal sújtani.

Az iskolai fegyelem fenntartása azonban nemcsak az iskola feladata, a szülők segítségére is szükségünk van, hogy az esetleges hibákat megjavíthassuk. Ezért itt fordulunk tanulóink szülőihez és gondviselőihez egy kéréssel. Tanulóink jelentékeny részének az a rossz szokása, hogy, noha az iskola kapúit reggelenként csak $^3/_4$8 órakor nyitjuk ki, már $^1/_4$8, sőt 7 órakor kezdenek gyülekezni az udvaron. Igaz ugyan, hogy magaviseletük a várakozás ideje alatt többnyire majdnem kifogástalan volt, de mégis azt hisszük, hogy szülőik gyermekeik érdekében cselekednének, ha gondoskodnának arról, hogy a fiúk inkább egy fél órával később induljanak el hazulról s ne töltsenek az iskolai munka kezdete előtt egy félórát az udvaron való ácsorgással. Elkéséstől nem kell fiaikat félteniök; iskolai óránk a városi nyilvános órákkal együtt jár, s mindnyájan ellenőrizhetik a hazulról való elindulás idejének megszabásával a pontos érkezést.

Egészségi állapot. Az iskola-orvos jelentése szerint „az idei tanévben ragályos bántalmak intézetünkben csak elszórtan fordultak elő. Vörheny három, kanyaró négy és bárányhimlő egy esetben volt.

A torna alól a következő bántalmak miatt történtek felmentések: Sérv 12, szívbaj 9, csont- és ízületi gyulladás 9, vakbél 2, füllob 2, csontgörbülés 1, egyéb bántalom miatt 9 tanuló lőn felmentve. Összesen: 44 tanuló. A rajz alól rövidlátás és különféle szembántalom miatt 10, a szépírás alól 3 tanuló kapott felmentést."

A törvényszerű újraoltást a VI. ker. tiszti-orvos május hó 5-én végezte.

Testnevelés. A kötelező tornán és a játékdélutánokon kívül a folyó tanévben megalakítottuk az intézeti testgyakorló kört, amelynek alapszabályait felsőbb megerősítés elé terjesztettük. Addig is, amíg a jóváhagyás megérkezik, a kör az igazgató ideiglenes engedélyével megkezdte működését, amelyről értesítőnk XV. fejezete számol be.

Látogatások. *Fest Aladár* tanker. kir. főigazgató úr hivatalos látogatásait okt. 17-én, nov. 8-án és 29-én, jan. 12-én és 19-én, márc. 2-án és 9-én végezte, meglátogatta az egyes osztályokban a tanitási órákat és saját kérdezése útján is megismerkedett a tanulók előmenetelével. A hivatalos látogatások befejezéséül március 11-én a tanári testülettel értekezletet tartott s közölte észrevételeit, kifejezve egyúttal megelégedését az ifjúság magatartása és előrehaladása felett.

Dr. Erődi Béla tanker. kir. főigazgató úr a tankerületi igazgatói értekezletet a tanév folyamán öt izben hívta intézetünkben össze: jan. 3-án, 9-én és 21-én, febr. 7-én és 21-én, amely alkalmakon nem csak ő és a budapesti középiskolák igazgatói, hanem egyik értekezleten *Dr. Ilosvay Lajos* államtitkár úr ő méltósága, két értekezleten pedig *Dr. Boncz Ödön* ministeri tanácsos úr őméltósága is meglátogatta intézetünket.

Hivatalos küldetésben volt szerencsénk *Dr. Takács Menyhért* jászóvári főpap és prépost úr őnagyméltóságához, mint az érettségi vizsgálalok elnökéhez, továbbá *Dr. Stieber Vince* pápai prelátus, VI. ker. plébános úr őméltóságához, valamint a budapesti izraelita hitközség kiküldötteihez a vallástani vizsgálatok alkalmával.

A nem hivatalos látogatók közül megemlítjük *Kéri János* és *Dr. Radu János* brádi főgimnáziumi tanár urakat, akik az ott tervezett épitkezés érdekében szemlélték meg intézetünket, továbbá *Dr. Hayashi Kiku* kanagawai orvos urat, aki mint az ottani ipariskola iskola-orvosa is érdeklődéssel szemlélte meg főként természetrajzi gyűjteményünket.

Iskolai ünnepek. 1. Veni Sancte a r. kath. tanulókkal szeptember 4-én. — 2. A tanév ünnepélyes megnyitása szeptember 5-én. — 3. Gyászmise boldogult Erzsébet királynénk halála évfordulóján szeptember 10-én. — 4. Az ifjúság búcsúja *Barna Mihály* főigazgató úrtól, szeptember 29-én; az ünnepély részleteit értesítőnk első cikke közli. — 5. Királyunk Ő Felségének legmagasabb névünnepe október 4-én. — 6. Gyászmise az aradi vértanukért október 6-án. — 7. Erzsébet-emlékünnep november 19-én. — 8. Március 15-i ünnep, lásd az Önképzőkör jelentésében. —

9. Az 1848-iki törvények szentesítésének emlékünnepe április 15-én, lásd az Önképzőkör jelentésében. — 10. Eötvös emlékünnepély Ercsiben május 1-én, lásd az Önképzőkör jelentésében. — 11. A koronázás emlékünnepe június 8-án. — 12. Te Deum június 29-én.

Ezenkívül intézetünk is résztvett a magyar középiskolák közös Eötvös-ünnepén október 26-án, 10 énekessel az énekkarban (lásd 93. lap), továbbá a felvonulásban Eötvös-szobra előtt intézeti zászlójával és a Vigadó nagytermében rendezett gyűlésen.

Jótékonyság. Segítő Egyesületünkről adott beszámolásunk mutatja, hogy ifjúságunkban megvan a hajlandóság arra, hogy a szegényt tehetségéhez képest kiki támogassa. Még két gyűjtést rendeztünk az ifjúság körében, és pedig novemberben a Zsófia-gyermekszanatórium javára, a mely 308 K 39 f-t juttatott a humánus célra, Karácsonykor pedig a mentők javára perselyekben gyűjtöttek a tanulók 87 K 43 f-t.

Az épületet illetőleg megemlítjük, hogy a rendes fenntartási költségeken kívül külön költség engedélyeztetett a cseréptető javítására, az ereszcsatornák javítására és festésére, a földalatti csatornák tisztogatására, az intézeti villanyos órák rendbehozására és az iskolapadok és szekrények kijavítására. Tárgyalás alatt van az intézet világításának és fűtésének ügye. Reméljük, hogy a jövő tanévben ezek is végleges elintézést nyernek.

A cseréptető javítási munkálatainak köszönhetjük, hogy egy hibásan vakolt Rabitz-rendszerű kéményből támadt tűz elfojtásával épületünk nagy veszedelemtől szabadult meg. Deczember 23-án reggel ugyanis a padlásra menő cserepezőmunkások az épület északi szárnyán erős füstöt találtak, a mely az említett kémény melletti gerendákból gomolygott ki. Szerencsére nehány kanna vízzel el lehetett oltani az áttüzesedett gerendákat, úgy, hogy tüzőrséget nem is kellett hívni. A kémény javítása és a sérült gerendák kicserélése most nyáron fog megtörténni.

Szemléltető oktatás. E célra első sorban az intézet szertárainak anyagát használtuk fel. Elvezettük az ifjúságot az Uránia tudományos szinházba, a hol a szinház négy darabján (Pompeji utolsó napjai, A fekete világ, A növények belső élete, Modern China) kívül egy tudományos mozgófényképelőadást is mutattunk be a tanulóknak *Rácz Jenő* tanár magyarázataival. Ugyancsak mozgófényképben nézték meg tanulóink Verne kedves regényét, Grant kapitány gyermekeit a Tündér-mozgóban. Az intézet falain belül is tartottunk három bemutató előadást, és pedig két szavaló előadást (Dr. Csányi Aurél és Jámbory Ede szavaló-művészek) és egy mutatványos előadást (Vinée Sándor „magikus").

Ugyancsak a szemléltető oktatás kedvéért akarta az intézeti igazgatóság a meteorologiai napi jelentéseket megszerezni. Sajnos, az illetékes hivatal erre vonatkozó kérésünk teljesítését megtagadta. Sikerült ellenben a földmívelési ministerium sportegylete útján (a mely egylet a vall. és közokt. minister úr ő nagyméltósága engedélyével gyakorlatait tornacsarnokunkban tartja) legalább

a vízrajzi napi jelentéseket rendszeresen megkapnunk. Mind a két jelentést (jelentékenyebb folyóink vízállása és jelentékenyebb folyóink vízjárásának átnézete) naponta a folyosón e célra elhelyezett keretben tettük ki közszemlére.

A szemléltető oktatás érdekében

Tanulmányi kirándulásokat is rendeztünk. *Rácz Jenő* tanár vezetésével az I. A. osztály Hüvösvölgybe, a II. A és B. osztály az állatkertbe, a IV. A. osztály a Jánoshegyre, az V. és VI. osztály a Hüvösvölgybe rándultak ki. Az V. o. tanulói megtekintették a köz-, sertés- és lóvágóhidat, a VI. o. tanulói a IX. ker. gázgyárat, a budafoki Unió gyufagyárat, a Törley-féle pezsgőgyárat és a zománcgyárat.

Perlaky Gábor a II., A. II. B. és II. C. osztállyal két ízben földrajzi és természetrajzi kirándulást rendezett Rákosra és az állatkertbe. *Kosári István* a III. B. o., *Gedai József* és *Kelemen Béla* az I. A, *Szilágyi Sándor* az I. B., *Farkas Ignác* az V., *Usetty Ferenc* a VII. és *Kuncz Aladár* a IV. A. osztállyal rendeztek kirándulásokat.

Május hó 1-én tanuló ifjúságunknak V—VIII. osztályaiból létesült 75 tagú csapata *Dr. Finály Gábor* id. igazgató, *Gedai József* és *Kosári István* tanárok vezetésével Ercsibe ment, hogy Br. Eötvös József sirjánál az ő nagy szellemének áldozzék, egyszersmind megtekintse az ercsii modern czukorgyárat. A kirándulásnak, mely részben a Dunagőzhajózási társaság hajóján, részben vasúton történt (költség 1.40 K), kellemes idő kedvezett. A sírnál hazafias ünnepély lelkesítette az ifjúságot, a gyárban szakszerű tanulságos magyarázatban volt része a kirándulóknak. A gyár igazgatósága nagy előzékenységgel és vendégszeretettel a kirándulóknak uzsonnával való megvendégeléséről is gondoskodott.

A f. tanévben a nagy tanulmányi kirándulás a Magas-Tátrába irányult. *Kosári István* és *Rácz Jenő* tanárok vezetésével 30 tanuló vett részt a kirándulásban, amelynek útiránya a következő volt: Budapest—Körmöczbánya—Csorba—Csorbató—Tátrafüred—Tátralomnicz—Matlárháza—Barlangliget—Kassa—Budapest. Célja a Magas-Tátra szebb részleteinek megtekintése, Körmöczbánya és Kassa város nevezetességeinek felkeresése.

A kirándulás tartama 7 nap volt (június 19—26). Részvételi díj személyenkint 60 korona. Az intézet 22 tanulója nagyobb összegű segélyben részesült. A segélyezés összege 500 korona volt. E kirándulásról a jövő tanévi értesítőben fogunk részletes jelentést tenni.

XIX.

Értesítés a jövő tanévre.

A jövő tanév elején augusztus 31-én d. e. 9 órakor kezdjük meg a felvételi, pótló és javító vizsgálatokat. A *pótló* és *felvételi* vizsgálatokra való jelentkezésnek augusztus 29-én d. e. 9—12 óra között kell megtörténnie. A *javító* vizsgálatokra való jelentkezésre a következő utasitást adjuk:

Azok a tanulók, *a kik egy tantárgyból kaptak elégtelen osztályzatot*, augusztus 31-én d. e. 9 órakor jelentkeznek javító vizsgálatra, magukkal hozva bizonyítványukat.

Azok a tanulók, *a kik két tantárgyból kaptak elégtelen osztályzatot, Dr. Erődi Béla* udv. tan., tankerületi kir. főigazgató úr ő méltóságához cimzett, bizonyitványukkal felszerelt és 1 koronás bélyeggel ellátott kérvénnyel kérhetnek javító vizsgálati engedélyt. A kérvény legkésőbb július 3-án déli 12 óráig nyújtandó be az intézeti igazgatóságnál.

A tanév elején tartandó magánvizsgálatokra való jelentkezésnek legkésőbb augusztus 29-én d. e. 9—12 óra között kell megtörténnie. A vizsgálatok ideje: a VIII. osztályú tanulókra nézve az irásbeli vizsgálat augusztus 31-én d. e. 9 órakor kezdődik, a szóbeli vizsgálat pedig szeptember 1-én reggel 8 órakor. Az I.—VII. osztályú tanulókra nézve az irásbeli vizsgálat szeptember 4-én reggel 8 órakor, a szóbeli vizsgálat szeptember 5-én reggel 8 órakor kezdődik.

A beiratkozás ideje az I. osztály számára július hó 1-én és 2-án d. e. 9—12; ez alkalommal a VI. kerületben lakó szülők gyermekei iratkozhatnak be. A beiratkozáskor a tanuló *születési anyakönyvi kivonata*, elemi népiskolai *IV. osztályú bizonyítványa és ujraoltási illetőleg oltási bizonyitványa* elhozandó. A beiratási díj 18 korona, amely alól felmentésnek helye nincs.

A II.—VIII. osztályba saját volt növendékeink egy részét már június 29-én felvettük. Akik akkor nem iratkoztak be, *szeptember 2-án, d. e. 8—11 óra között* iratkozhatnak be az osztályfőnököknél.

Ugyancsak szeptember 2-án d. e. 8—11 óra között jelentkezhetnek a VI. kerületben lakó szülők gyermekei az I. osztályba való felvétel végett az igazgatónál.

Szeptember 3-án és 4-én d. e. 9—12 óra között lesz a beiratkozás valamennyi osztályba az igazgatónál. Ez alkalommal jelentkezhetnek mindazok, akik más gimnáziumban tanultak az

1913—1914. tanévben vagy akik az előbbi határidőket igazoltan mulasztották el.

Oly tanulók, akik 1913—14-ben nem gimnáziumban tanultak, de tanúlmányaikat itt óhajtják folytatni, csak felvételi vizsgálat alapján vehetők fel, amelyre az engedélyt a tanári testülethez intézett kérvénnyel kell kérniök. E kérvények legkésőbb augusztus 29-én nyújtandók be az igazgatóságnál. A felvételi vizsgálat díja 20 korona, amelynek fizetése alól felmentésnek helye nincsen.

A tandíj egész tanévre 72 korona. E tandíjat ezentúl a postatakarékpénztár útján kell lefizetni. A lefizetés a postatakarékpénztárnak bármely közvetitő (posta) hivatalánál történhetik.

A tandíjat négy egyenlő részletben legkésőbben október 15-ig, december 3-áig, március 15-éig és május 3-áig kell lefizetni. Az a tanuló, ki a tandíjrészleteket a jelzett határidőig le nem fizeti, az intézet tanulóinak sorából töröltetik, tekintet nélkül a mulasztást előidéző körülményekre.

A tandíjrészletek fizetése a postatakarékpénztári „befizetési lapok“ segélyével eszközlendő. A tanulók a befizetési lapot az intézetben jóval az esedékesség előtt kézhez kapják. A befizetési lapot a szövegnek megfelelően tintával minden félreértést kizáró módon kell kitölteni és különös gond forditandó arra, hogy a tanuló neve és az általa látogatott osztály olvashatóan legyen kiírva. A befizetési lap „szelvény“ és „elismervény“ elnevezésű részeit egymástól elválasztani nem szabad. A tulajdonképeni „befizetési lap“ és „könyvelési szelvény“ részeket a befizetés alkalmával a postaalkalmazott levágja és visszatartja, míg az „elismervényt“ aláirva és lebélyegezve a „szelvénnyel“ együtt a befizetőnek nyugtatványkép visszaadja.

Az igy nyert elismervény a tanuló által megőrzendő és az igazgatónak vagy a tandijkezelőnek felszólitására bemutatandó.

A postatakarékpénztári befizetést, vagy a tanuló maga, vagy célszerűbben helyette a szülő (gyám) teljesiti a legközelebbi postahivatalnál.

Ha a tanuló a befizetési lapot a tandíj befizetése előtt elvesztette, helyette újat kérhet az intézeti igazgatótól, de kivételesen történhetik a befizetés közönséges postautalvánnyal is, mely esetben a postautalványt a föladó: „A m. kir. postatakarékpénztárnak (Budapesti VI. ker. állami főgimnázium. Tandíjkezelés-számla) Budapest“ címmel látja el és a nyert föladóvevénnyel igazolja a tandíjrészlet lefizetését.

Szegénysorsú jó tanulók a tandíj elengedésért folyamodhatnak a gimnázium igazgatóságához. Szegénységi bizonyítvánnyal és mult tanévi bizonyitvánnyal felszerelt kérvényeik szeptember 15-ig (a második félévben február 15-ig) az osztályfőnöknél nyújtandók be.

Budapest, 1914. június hóban.

Az igazgatóság.

XX.

A jövő 1914—1915. tanévben használandó tankönyvek jegyzéke.

I. OSZTÁLY.

Esztergomi kis katekizmus (rk.)*)
Szinnyei József, Magyar nyelvtan, I., 16. kiadás.
Négyesy László, Magyar olvasókönyv, I., 4. kiadás.
Fodor-Székely, Liber Sexti, I., 3. kiadás.
Lasz Samu, Földrajz, I., 5. kiadás.
Kogutowicz, Földrajzi atlasz, I., 10. kiadás.
Szterényi Hugó, Természetrajz, I., 6. kiadás.
Arany-Szíjártó-Dietz, Számtan, I., 3. kiadás.
Fodor-Wagner, Rajzoló planimetria, 8. kiadás.

II. OSZTÁLY.

Pokorny, Ó-szövetségi bibliai történetek (rk.).
Szinnyei József, Magyar nyelvtan, II., 11. kiadás.
Négyesy László, Magyar olvasókönyv, II., 3. kiadás.
Fodor-Székely, Liber Sexti, I., 3. kiadás.
Lasz Samu, Földrajz, II., 4. kiadás.
Kogutowicz, Földrajzi atlasz, II., 10. kiadás.
Szterényi Hugó, Természetrajz, II., 4. kiadás.
Arany-Szíjártó-Dietz, Számtan, II., 3. kiadás.
Fodor-Wagner, Rajzoló stereometria, II., 7. kiadás.

III. OSZTÁLY.

Pokorny, Új-szövetségi bibliai történetek (rk.).
Négyesy László, Rendszeres magyar nyelvtan, 3. kiadás.

*) (rk.) = római katholikusok számára.

Négyesy László, Magyar olvasókönyv, III., 2. kiadás.
Fodor-Székely, Liber Sexti, II., 2. kiadás.
Kelemen-Schuster, Dürers Kinderjahre.
Gaal-Helmár-Szende, Magyarország története, I., 5. kiadás.
Kogutowicz, Atlasz a magyar történelem tanításához.
Lasz Samu, Földrajz, III., 3. kiadás.
Kogutowicz, Földrajzi atlasz, II., 10. kiadás.
Kacsóh Pongrácz, Fizikai földrajz.
Arany-Szíjártó-Dietz, Számtan, II., 3. kiadás.
Fodor-Wagner, Constructiv planimetria, 7 kiadás.

IV. OSZTÁLY.

Pokorny, Kath. szertartástan (rk.).
Ady-Endrei, Stilisztika.
Arany János, Toldi, Lehr Albert magyarázataival, 14. kiadás.
Fodor-Székely, Liber Sexti, II., 2. kiadás.
Kelemen-Schuster, Dürers Kinderjahre.
Gaal-Helmár-Szende, Magyarország története, II., 5. kiadás.
Kogutowicz, Atlasz a magyar történelem tanításához.
Szterényi Hugó, Növénytan, 7. kiadás.
König-Beke, Algebra, 7. kiadás.
Fodor-Wagner, Constructiv planimetria, 7. kiadás.

V. OSZTÁLY.

Uhlyárik, Kath. hittan (rk.).
Négyesy, Rhetorika, 4. kiadás
Csengeri, Latin nyelvtan, 4. kiadás.
Csengeri, Latin mondattan, 4. kiadás.
Dávid, Ciceronis orationes selectae, 2. kiadás.
Csengeri, Szemelvények Ovidiusból, 5. kiadás.
* *Maywald J.*, Görög nyelvtan, 6. kiadás.
* *Maywald J.*, Görög gyakorló- és olvasókönyv, I., 5. kiadás.
** *Jancsó B.*, Magyar irodalmi olvasmányok, I., 3. kiadás.
** *Csengeri*, Homeros Iliasa.
** *Gyomlay*, Homeros Odisseája.
** *Geréb József*, Szemelvények Herodotos műveiből, 4. kiadás.
Kelemen-Schuster, Dürers Lehrjahre.
Mika Sándor, Világtörténelem, I., 2. kiadás.
Kogutowicz, Atlasz a világtörténelem tanításához.

* Görög nyelvet tanulóknak.
** Görög nyelvet nem tanulóknak.

Szterényi Hugó, Állattan, 5. kiadás.
König-Beke, Algebra, 7. kiadás.
Wagner, Geometria, 8. kiadás.

VI. OSZTÁLY.

Matuszka, Ker. kath. erkölcstan. (rk.).
Négyesy, Poétika, 3. kiadás.
Csengeri, Latin nyelvtan, 4. kiadás.
Csengeri, Latin mondattan, 4. kiadás.
Bartal-Malmosi, Livius, XXI—XXII. könyve, 5. kiadás.
Pirchala, Vergilius Aeneise, I., II., 5. kiadás.
* *Maywald*, Görög nyelvtan, 6. kiadás.
* *Maywald*, Görög gyakorló- és olvasókönyv, II., 4. kiadás.
** *Jancsó B.*, Magyar irodalmi olvasmányok, II., 2. kiadás.
** *Sarudy György*, Görög lyrai anthologia.
** *Euripides*, Iphigenia, ford. Radó Antal.
Heinrich G., Német tan- és olvasókönyv, II., 11. kiadás.
Mika Sándor, Világtörténelem, II., 2. kiadás.
Kogutowicz, Atlasz a világtörténelem tanításához.
Szterényi Hugó, Ásványtan és chemia, 5. kiadás.
König-Beke, Algebra, 7. kiadás.
Wagner, Geometria, 8. kiadás.
Lutter, Logarithmus-táblák, 16. kiadás.

VII. OSZTÁLY.

Aubermann, Egyháztörténelem (rk.).
Pintér, Magyar irodalomtörténet, I.
Csengeri, Latin nyelvtan, 4. kiadás.
Csengeri, Latin mondattan, 4. kiadás.
Bartal-Malmosi, Sallustius, 3 kiadás.
Dávid, Ciceronis orationes selectae, 2. kiadás.
Pirchala, Vergilius Aeneise, I., II., 5. kiadás.
**Maywald*, Görög nyelvtan, 6. kiadás.
**Dávid*, Herodoti Epitome, 2. kiadás.
**Csengeri*, Homeros Odysseája, 4. kiadás.
***Jancsó*, Magyar irodalmi olvasmányok, III., 2. kiadás.
***Szilasi*, Thukydides, 2. kiadás.
***Incze*, Demosthenes beszédei.
Miklós Ferenc, Német olvasókönyv, 2. kiadás.

* Görög nyelvet tanulóknak.
** Görög nyelvet nem tanulókn k.

Szele, Goethe Hermann u. Dorotheá-ja, 2. kiadás.
Schnabl, Goethe Egmontja.
Mika, Világtörténelem, III., 2. kiadás.
Kogutowicz, Atlasz a világtörténelem tanításához.
Szíjártó, Kísérleti fizika, I., 2. kiadás.
Kőnig-Beke, Algebra, 7. kiadás.
Wagner, Geometria, 8. kiadás.
Lutter, Logarithmus-táblák, 16. kiadás.

VIII. OSZTÁLY.

Uhlyárik, Apologetika (rk.).
Pintér, Magyar irodalomtörténet, II.
Szinnyei, Magyar nyelv, 8. kiadás.
Csengeri, Latin nyelvtan, 4. kiadás.
Csengeri, Latin mondattan, 4. kiadás.
Gyomlay Gyula, Szemelvények Tacitus műveiből, 3. kiadás.
Csengeri-Bartal-Malmosi, Horatii opera, I., II., 3. kiadás.
**Maywald*, Görög nyelvtan, 6. kiadás.
**Simon J. Sándor*, Szemelvények Platonból (Jeles írók 63.), 2. kiadás.
**Csengeri*, Homeros Iliasa bő szemelvényekben, 4. kiadás.
***Alexander Bernát*, Szemelvények Platon és Aristoteles műveiből, 5. kiadás.
***Zsámboki*, A görög művészet kiválóbb alkotásai, 2. kiadás.
Miklós Ferenc, Német olvasókönyv, 2. kiadás.
Szele, Goethe Iphigenie auf Tauris.
Theisz, Schiller, Wilhelm Tell.
Varga Ottó, A magyarok oknyomozó története, 6. kiadás.
Kogutowicz, Atlasz a magyar történelem tanításához.
Kogutowicz, Atlasz a világtörténelem tanításához.
Szíjártó, Kísérleti fizika, II.
Kőnig-Beke, Algebra, 7. kiadás.
Wagner, Geometria, 8. kiadás.
Lutter, Logarithmus-táblák, 16. kiadás.
Szitnyai E., Lélektan és logika, 8. kiadás.

Segédkönyvek:

Fodor József, Egészségtan, 4. kiadás. (VII. osztály.)
Kelemen, Jó magyarság, 2. kiadás. (III—VIII. osztály.)

* Görög nyelvet tanulóknak.
** Görög nyelvet nem tanulóknak.

Simonyi, Helyes magyarság. (III—VIII. osztály.)

Madzsar, Irodalmi segédkönyvek. (III—VIII. osztály.)

Burián, Latin-magyar és Magyar-latin szótár, vagy *Schmidt József*, Latin-magyar és Magyar-latin szótár. (IV—VIII. osztály.)

Cserép, Római régiségek, 6. kiadás, vagy *Hittrich*, Római régiségek, vagy *Wagner-Horváth*, Római régiségek, 8. kiadás. (V—VIII. osztály.)

Lévai—Vida, Görög-magyar szótár. (V—VIII. osztály.)

Elischer-Fröhlich, Szótár Homeroshoz, 3. kiadás. (VII—VIII. osztály.)

Kelemen, Német-magyar és Magyar-német szótár, 13. kiadás. (V—VIII. osztály.)

Simonkai, Növényhatározó, 3. kiadás, vagy *Fehér*, Növényhatározó. (V. osztály.)

Tartalomjegyzék.

A főgimnázium rövid története ... 2
I. Barna Mihály ... 3
II. Thököly a francia irodalomban, irta *Dr. Kuncz Aladár* ... 10
III. Ifjúsági kirándulás Erdélyen át Sinaiába ... 57
IV. Az intézet személyzete ... 64
V. A tanárok irodalmi és művészeti működése ... 69
VI. Tananyag ... 72
VII. Az írásbeli dolgozatok tételei a magyar nyelvből ... 88
VIII. Rendkívüli tantárgyak ... 90
IX. A „Gyulai Pál" Önképzőkör ... 97
X. Cercle Français ... 101
XI. Az intézet felszerelése ... 103
XII Alapítványok, ösztöndíjak, jutalmak, tandíjmentesség ... 111
XIII. Segítő Egyesület ... 115
XIV. Az érettségi vizsgálat ... 121
XV. Testgyakorlás ... 123
XVI. Érdemsorozat ... 125
XVII. Statisztikai kimutatások ... 148
XVIII. Az 1913/1914. tanév története ... 156
XIX. Értesítés a jövő tanévre ... 161
XX. A jövő 1914/1915. tanévben használandó tankönyvek jegyzéke ... 163

2002

